ORTAÖĞRETİM
SOSYAL BİLİMLER LİSESİ

SOSYOLOJİ 2

DERS KİTABI

YAZARLAR

Bahattin PENEZ
Sevim SOFUOĞLU
Ufuk ERTEKİN
Yaşar YEŞİLYURT

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAZIRLAYANLAR

Editör
Yaşar YEŞİLYURT

Dil Uzmanı
Mustafa ALTINGÖZ

Program Geliştirme Uzmanı
Mustafa ÇALIŞKAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Ahmet CANSIZ

Rehberlik ve Gelişim Uzmanı
Murat UZUNOĞLU

Grafik&Görsel Tasarım Uzmanı
Mehmet Fatih ŞELE

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

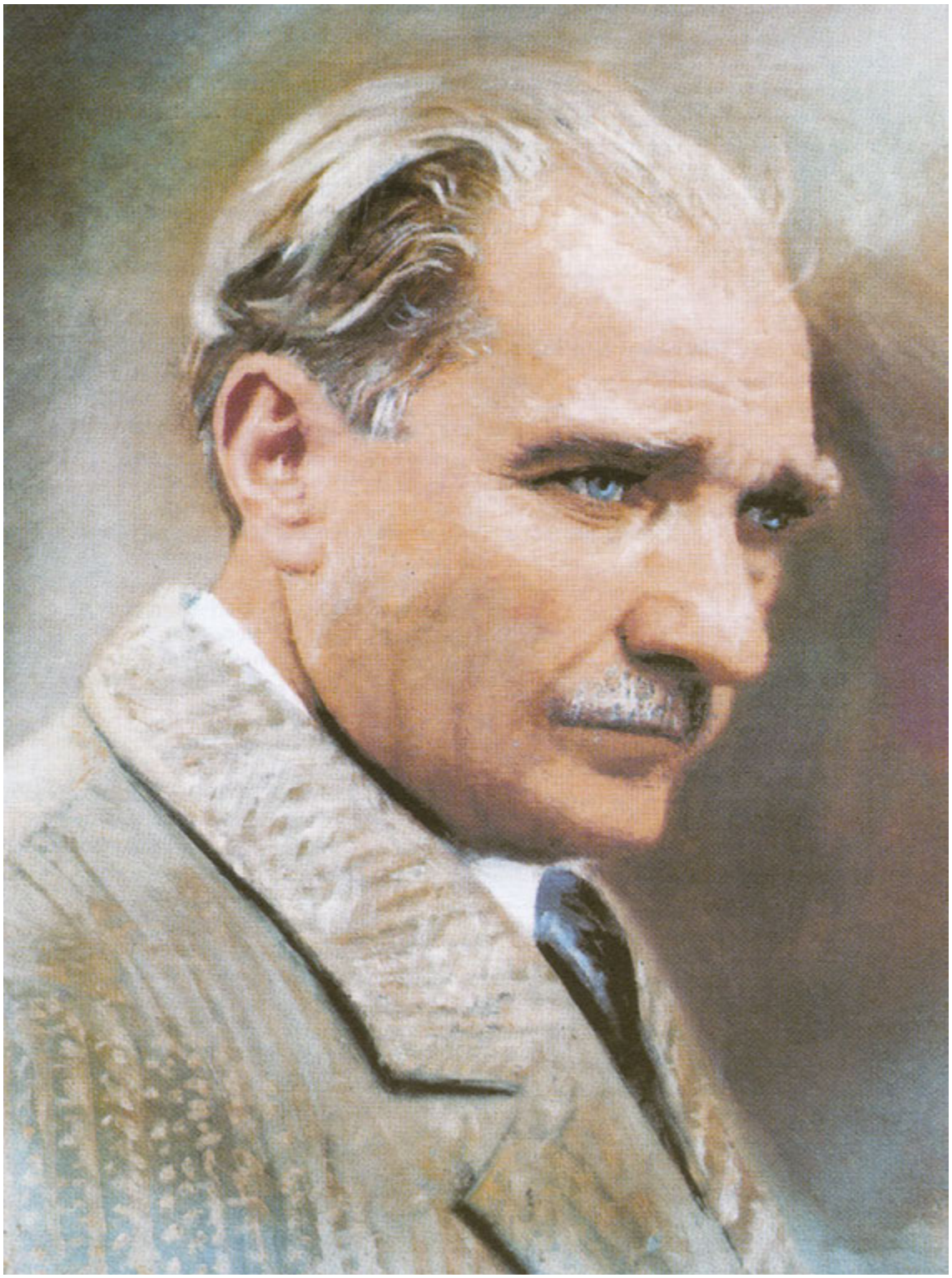

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

KİTABIN TANITIMI 10

1. ÜNİTE: TOPLUMSAL KURUMLAR

TOPLUMSAL KURUMLARIN MADDİ VE MANEVİ UNSURLARI 12
FARKLI TOPLUMSAL KURUMLAR 14
KURUMLAR-ÖRGÜTLER 16
AİLE VE YAPISI 19
DEĞİŞİM VE AİLE 21
AİLE VE EVLİLİK 23
AİLE TÜRLERİ 26
BOŞANMANIN ETKİLERİ 28
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADIN 30
ATATÜRK'ÜN KADINA VERDİĞİ ÖNEM 32
EĞİTİMİN TEMEL KAVRAMLARI 34
EĞİTİMİN AMACI VE İŞLEVLERİ 36
EĞİTİM KURUMUNUN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ 38
EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ 40
EĞİTİMDE YAŞANAN SORUNLAR 42
ATATÜRK VE EĞİTİM 44
İHTİYAÇLARIMIZ VE EKONOMİ 46
EKONOMİDE MAL VE HİZMET 48
EKONOMİNİN TEMEL ÖGELERİ 50
EKONOMİK SİSTEMLER 53
ATATÜRK'ÜN EKONOMİYE BAKIŞI 56
TOPLUMSAL DÜZEN VE HUKUK 58
HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI 60
HUKUK VE DEĞİŞME 62
SOSYAL HUKUK DEVLETİ 64
SİYASET KURUMU VE TOPLUMSAL DÜZEN 66
SİYASETİN TEMEL KAVRAMLARI 68
SİYASET KURUMU VE SİYASİ PARTİLER 70
SEÇİM SİSTEMLERİ 72
SEÇİMDE ETKİLİ OLAN TOPLUMSAL GÜÇLER 74
DEVLET VE HÜKÛMET 76
SİYASAL YÖNETİM ŞEKİLLERİ 78
ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCEDE VATANDAŞLIK, HAK VE SORUMLULUK 80
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİN 82
DİN VE LAİKLİK 85
ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCEDE LAİKLİK 87
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 89

2. ÜNİTE: TOPLUMSAL DEĞİŞME

TOPLUMSAL DEĞİŞME KAÇINILMAZDIR 97
MÜDAHALELER YOLUYLA DEĞİŞME 99
TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE FARKLI YAKLAŞIMLAR 101
DOĞAL ÇEVRENİN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİSİ 104
BİLGİ TOPLUMU 106
MİLLÎ KÜLTÜR ZENGİNLİKTİR 108
NÜFUS ARTIŞ HIZININ TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ 111
EKONOMİK FAKTÖRLERİN TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ ..113
TOPLUMSAL DEĞİŞME TİPLERİ 115
MİLLÎ GELİRİN DENGELİ DAĞILIMI 117
TOPLUMSAL GELİŞMEDE ORTA TABAKA GENİŞLEMESİNİN ROLÜ 119
TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME VE YAŞANTIMIZ 121
ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME 123
TOPLUMSAL ÇÖZÜLMENİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI 125
TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ 128
TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN DİNAMİKLERİ 131
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 133

3. ÜNİTE: GÜNCEL SOSYOLOJİK KONULAR

GÜNCEL KAVRAMI VE SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA GÜNCEL 138
VATANDAŞLIK VE SOSYAL DEVLET 140
TARİHSEL SÜREÇTE MODERNİTE..... 142
KÜRESELLEŞME-YERELLİK İLİŞKİSİ 144
ÇEVRE SORUNLARININ TOPLUMSAL BOYUTU 146
İLETİŞİM GERÇEĞİ VE TOPLUM 148
SPOR SOSYOLOJİSİ 150
BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME 152
SANAT SOSYOLOJİSİ 154
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 156

4. ÜNİTE: SOSYOLOJİK OLAY VE METİN ANALİZİ

SOSYOLOJİK OLAYLARIN ANALİZİ 160
GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR 163
SUÇ SOSYOLOJİSİ 165
MODERN TOPLUMLARDA YOKSULLUK VE İŞSİZLİK 167
KENTLEŞMENİN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR 169
SAVAŞ VE TERÖRİZM DÜNYAYI TEHDİT EDİYOR 171
SPORUN TOPLUMLAR İÇİN ÖNEMİ 173
TOPLUMSAL AÇIDAN KİMSESİZ ÇOCUKLAR 175
ŞİDDETİN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ 178
MEDYANIN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 180
AYRIMCILIĞIN FARKLI BİÇİMLERİ. 183
SOSYOLOJİK METİN ÇÖZÜMLEMELERİ 186
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 193
EKLER
CEVAP ANAHTARI 196
SÖZLÜK 198
KAYNAKÇA 205

KİTABIN TANITIMI

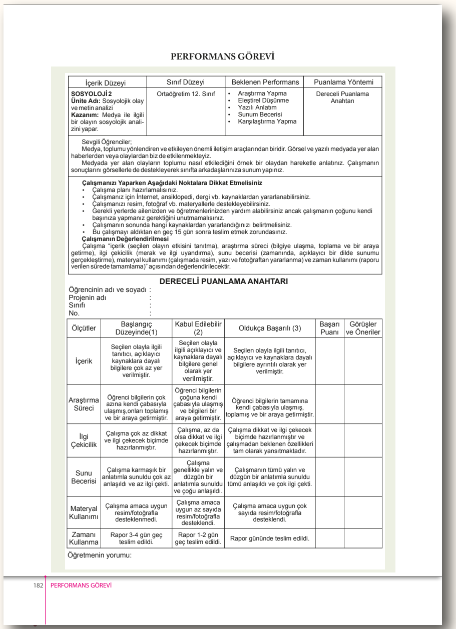

PERFORMANS GÖREVİ

İçerik Düzeyi	Sınıf Düzeyi	Beklenen Performans	Puanlama Yöntemi
SOSYOLOJİ 2 **Ünite Adı:** Sosyolojik olay ve metin analizi **Kazanım:** Medya ile ilgili bir olayın sosyolojik analizini yapar.	Ortaöğretim 12. Sınıf	• Araştırma Yapma • Eleştirel Düşünme • Yazılı Anlatım • Sunum Becerisi • Karşılaştırma Yapma	Dereceli Puanlama Anahtarı

Sevgili Öğrenciler;
Medya, toplumu yönlendiren ve etkileyen önemli iletişim araçlarından biridir. Görsel ve yazılı medyada yer alan haberlerden veya olaylardan biz de etkilenmekteyiz.
Medyada yer alan olayların toplumu nasıl etkilediğini örnek bir olaydan hareketle anlatınız. Çalışmanın sonuçlarını görsellerle de destekleyerek sınıfta arkadaşlarınıza sunum yapınız.

Çalışmanızı Yaparken Aşağıdaki Noktalara Dikkat Etmelisiniz
- Çalışma planı hazırlamalısınız.
- Çalışmanız için İnternet, ansiklopedi, dergi vb. kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
- Çalışmanızı resim, fotoğraf vb. materyallerle destekleyebilirsiniz.
- Gerekli yerlerde ailenizden ve öğretmenlerinizden yardım alabilirsiniz ancak çalışmanın çoğunu kendi başınıza yapmanız gerektiğini unutmamalısınız.
- Çalışmanın sonunda hangi kaynaklardan yararlandığınızı belirtmelisiniz.
- Bu çalışmayı aldıktan en geç 15 gün sonra teslim etmek zorundasınız.

Çalışmanın Değerlendirilmesi
Çalışma "içerik (seçilen olayın etkisini tanıtma), araştırma süreci (bilgiye ulaşma, toplama ve bir araya getirme), ilgi çekicilik (merak ve ilgi uyandırma), sunu becerisi (zamanında, açıklayıcı bir dilde sunumu gerçekleştirme), materyal kullanımı (çalışmada resim, yazı ve fotoğraftan yararlanma) ve zaman kullanımı (raporu verilen sürede tamamlama)" açısından değerlendirilecektir.

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin adı ve soyadı :
Projenin adı :
Sınıfı :
No. :

Ölçütler	Başlangıç Düzeyinde(1)	Kabul Edilebilir (2)	Oldukça Başarılı (3)	Başarı Puanı	Görüşler ve Öneriler
İçerik	Seçilen olayla ilgili tanıtıcı, açıklayıcı kaynaklara dayalı bilgilere çok az yer verilmiştir.	Seçilen olayla ilgili açıklayıcı ve kaynaklara dayalı bilgilere genel olarak yer verilmiştir.	Seçilen olayla ilgili tanıtıcı, açıklayıcı ve kaynaklara dayalı bilgilere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.		
Araştırma Süreci	Öğrenci bilgilerin çok azına kendi çabasıyla ulaşmış,onları toplamış ve bir araya getirmiştir.	Öğrenci bilgilerin çoğuna kendi çabasıyla ulaşmış ve bilgileri bir araya getirmiştir.	Öğrenci bilgilerin tamamına kendi çabasıyla ulaşmış, toplamış ve bir araya getirmiştir.		
İlgi Çekicilik	Çalışma çok az dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır.	Çalışma, az da olsa dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır.	Çalışma dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır ve çalışmadan beklenen özellikleri tam olarak yansıtmaktadır.		
Sunu Becerisi	Çalışma karmaşık bir anlatımla sunuldu çok az anlaşıldı ve az ilgi çekti.	Çalışma genellikle yalın ve düzgün bir anlatımla sunuldu ve çoğu anlaşıldı.	Çalışmanın tümü yalın ve düzgün bir anlatımla sunuldu tümü anlaşıldı ve çok ilgi çekti.		
Materyal Kullanımı	Çalışma amaca uygun resim/fotoğrafla desteklenmedi.	Çalışma amaca uygun az sayıda resim/fotoğrafla desteklendi.	Çalışma amaca uygun çok sayıda resim/fotoğrafla desteklendi.		
Zamanı Kullanma	Rapor 3-4 gün geç teslim edildi.	Rapor 1-2 gün geç teslim edildi.	Rapor gününde teslim edildi.		

Öğretmenin yorumu:

182 PERFORMANS GÖREVİ

ÜNİTE KAPAĞI

Ünitenin numarasını, adını ve görselle birlikte ünite takdimini gerçekleştirir.

PERFORMANS GÖREVİ

Kazanımları gerçekleştirme düzeyinin ölçülmesi amacıyla kullanılan formu içerir.

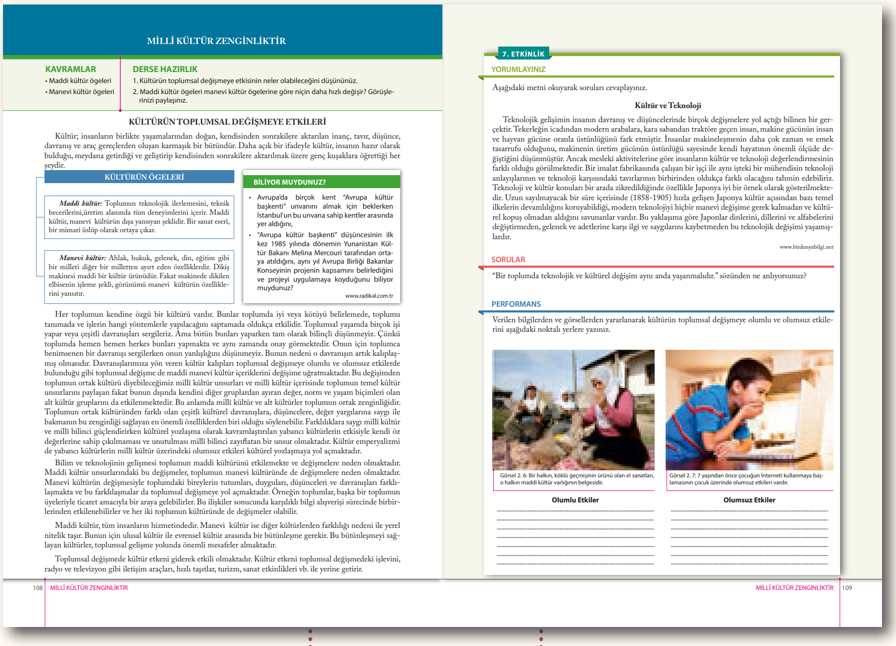

MİLLÎ KÜLTÜR ZENGİNLİKTİR

KAVRAMLAR
• Maddi kültür ögeleri
• Manevi kültür ögeleri

DERSE HAZIRLIK
1. Kültürün toplumsal değişmeye etkisinin neler olabileceğini düşününüz.
2. Maddi kültür ögeleri manevi kültür ögelerine göre niçin daha hızlı değişir? Görüşlerinizi paylaşınız.

KÜLTÜRÜN TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ

Kültür; insanların birlikte yaşamalarından doğan, kendisinden sonrakilere aktarılan inanç, tavır, düşünce, davranış ve araç gereçlerden oluşan karmaşık bir bütündür. Daha açık bir ifadeyle kültür, insanın hazır olarak bulduğu, meydana getirdiği ve geliştirip kendisinden sonrakilere aktarılmak üzere genç kuşaklara öğrettiği her şeydir.

KÜLTÜRÜN ÖGELERİ

Maddi kültür: Toplumun teknolojik ilerlemesini, teknik becerilerini,üretim alanında tüm deneyimlerini içerir. Maddi kültür, manevi kültürün dışa yansıyan şeklidir. Bir sanat eseri, bir mimari üslûp olarak ortaya çıkar.

Manevi kültür: Ahlak, hukuk, gelenek, din, eğitim gibi bir milleti diğer bir milletten ayırt eden özelliklerdir. Dikiş makinesi maddi bir kültür ürünüdür. Fakat makinede dikilen elbisenin işleme şekli, görünümü manevi kültürün özelliklerini yansıtır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?
- Avrupa'da birçok kent "Avrupa kültür başkenti" unvanını almak için beklerken İstanbul'un bu unvana sahip kentler arasında yer aldığını,
- "Avrupa kültür başkenti" düşüncesinin ilk kez 1985 yılında dönemin Yunanistan Kültür Bakanı Melina Mercouri tarafından ortaya atıldığını, aynı yıl Avrupa Birliği Bakanlar Konseyinin projenin kapsamını belirlediğini ve projeyi uygulamaya koyduğunu biliyor muydunuz?

www.radikal.com.tr

Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır. Bunlar toplumda iyi veya kötüyü belirlemede, toplumu tanımada ve işlerin hangi yöntemlerle yapılacağını saptamada oldukça etkilidir. Toplumsal yaşamda birçok işi yapar veya çeşitli davranışları sergileriz. Ama bütün bunları yaparken tam olarak bilinçli düşünmeyiz. Çünkü toplumda hemen hemen herkes bunları yapmakta ve aynı zamanda onay görmektedir. Onun için toplumca benimsenen bir davranışı sergilerken onun yanlışlığını düşünmeyiz. Bunun nedeni o davranışın artık kalıplaşmış olmasıdır. Davranışlarımıza yön veren kültür kalıpları toplumsal değişmeye olumlu ve olumsuz etkilerde bulunduğu gibi toplumsal değişme de maddi manevi kültür içeriklerini değişime uğratmaktadır. Bu değişimden toplumun ortak kültürü diyebileceğimiz millî kültür unsurları ve millî kültür içerisinde toplumun temel kültür unsurlarını paylaşan fakat bunun dışında kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan alt kültür gruplarını da etkilenmektedir. Bu anlamda millî kültür ve alt kültürler toplumun ortak zenginliğidir. Toplumun ortak kültüründen farklı olan çeşitli kültürel davranışlara, düşüncelere, değer yargılarına saygı ile bakmanın bu zenginliği sağlayan en önemli özelliklerden biri olduğu söylenebilir. Farklılıklara saygı millî kültür ve millî bilinci güçlendirirken kültürel yozlaşma olarak kavramlaştırılan yabancı kültürlerin etkisiyle kendi öz değerlerine sahip çıkılmaması ve unutulması millî bilinci zayıflatan bir unsur olmaktadır. Kültür emperyalizmi de yabancı kültürlerin millî kültür üzerindeki olumsuz etkileri kültürel yozlaşmaya yol açmaktadır.

Bilim ve teknolojinin gelişmesi toplumun maddi kültürünü etkilemekte ve değişmelere neden olmaktadır. Maddi kültür unsurlarındaki bu değişmeler, toplumun manevi kültüründe de değişmelere neden olmaktadır. Manevi kültürün değişmesiyle toplumdaki bireylerin tutumları, duyguları, düşünceleri ve davranışları farklılaşmakta ve bu farklılaşmalar da toplumsal değişmeye yol açmaktadır. Örneğin toplumlar, başka bir toplumun üyeleriyle ticaret amacıyla bir araya gelebilirler. Bu ilişkiler sonucunda karşılıklı bilgi alışverişi sürecinde birbirlerinden etkilenebilirler ve her iki toplumun kültüründe de değişmeler olabilir.

Maddi kültür, tüm insanların hizmetindedir. Manevi kültür ise diğer kültürlerden farklılığı nedeni ile yerel nitelik taşır. Bunun için ulusal kültür ile evrensel kültür arasında bir bütünleşme gerekir. Bu bütünleşmeyi sağlayan kültürler, toplumsal gelişme yolunda önemli mesafeler almaktadır.

Toplumsal değişmede kültür etkeni giderek etkili olmaktadır. Kültür etkeni toplumsal değişmedeki işlevini, radyo ve televizyon gibi iletişim araçları, hızlı taşıtlar, turizm, sanat etkinlikleri vb. ile yerine getirir.

108 MİLLÎ KÜLTÜR ZENGİNLİKTİR

7. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Kültür ve Teknoloji

Teknolojik gelişimin insanın davranış ve düşüncelerinde birçok değişmelere yol açtığı bilinen bir gerçektir. Tekerleğin icadından modern arabalara, kara sabandan traktöre geçen insan, makine gücünün insan ve hayvan gücüne oranla üstünlüğünü fark etmiştir. İnsanlar makineleşmenin daha çok zaman ve emek tasarrufu olduğunu, makinenin üretim gücünün üstünlüğü sayesinde kendi hayatının önemli ölçüde değiştiğini düşünmüştür. Ancak meslekî aktivitelerine göre insanların kültür ve teknoloji değerlendirmesinin farklı olduğu görülmektedir. Bir imalat fabrikasında çalışan bir işçi ile aynı işteki bir mühendisin teknoloji anlayışlarının ve teknoloji karşısındaki tavırlarının birbirinden oldukça farklı olacağını tahmin edebiliriz. Teknoloji ve kültür konuları bir arada zikredildiğinde özellikle Japonya iyi bir örnek olarak gösterilmektedir. Uzun sayılmayacak bir süre içerisinde (1858-1905) hızla gelişen Japonya kültür açısından bazı temel ilkelerin devamlılığını koruyabildiği, modern teknolojiyi hiçbir manevi değişime gerek kalmadan ve kültürel kopuş olmadan aldığını savunanlar vardır. Bu yaklaşıma göre Japonlar dinlerini, dillerini ve alfabelerini değiştirmeden, gelenek ve adetlerine karşı ilgi ve saygılarını kaybetmeden bu teknolojik değişimi yaşamışlardır.

www.birdunyabilgi.net

SORULAR

"Bir toplumda teknolojik ve kültürel değişim aynı anda yaşanmalıdır." sözünden ne anlıyorsunuz?

PERFORMANS

Verilen bilgilerden ve görsellerden yararlanarak kültürün toplumsal değişmeye olumlu ve olumsuz etkilerini aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Görsel 2. 6: Bir halkın, köklü geçmişinin ürünü olan el sanatları, o halkın maddi kültür varlığının belgesidir.

Görsel 2. 7: 7 yaşından önce çocuğun İnterneti kullanmaya başlamasının çocuk üzerinde olumsuz etkileri vardır.

Olumlu Etkiler	Olumsuz Etkiler
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

MİLLÎ KÜLTÜR ZENGİNLİKTİR 109

BİLGİ SAYFASI

Konuyu özetleyen bilgiler bulunur. Bu bilgiler hazırlık ve etkinliklerde verilen soruların cevaplandırılmasında kullanılır. Ayrıca "Biliyor muydunuz?" köşesi ve sonraki derse hazırlık yönlendirmeleri yer alır.

ETKİNLİK SAYFASI

Okuma metinleri, fotoğraflar, grafik, tablo, bulmaca, tartışma ve yorum soruları ile gazete ve İnternetten alıntı metinlerle gerçekleştirilen etkinlikler yer alır.

Karekod Etkileşimli kitap, video, ses, animasyon, uygulama, oyun, soru vb. ilave kaynaklara ulaşabileceğiniz karekodu gösterir. Daha fazlası için http://ogmmateryal.eba.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

1. ÜNİTE

TOPLUMSAL KURUMLAR

TOPLUMSAL KURUMLARIN MADDİ VE MANEVİ UNSURLARI

KAVRAMLAR

- Toplumsal kurum
- Kültür
- Toplumsal yapı

DERSE HAZIRLIK

1. Çevrenizde bulunan aile, okul, hastane kurum mudur? Tartışınız.
2. Toplumsal yapı ve kültürün insanlar arasındaki ilişkilere etkileri nelerdir?

TOPLUMSAL KURUMLARIN MADDİ, MANEVİ UNSURLARI VE KÜLTÜRLE İLİŞKİSİ

Kurum terimi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Bir amacı gerçekleştirmek üzere kurulan Kızılay, okul gibi örgütler günlük yaşamda kurum olarak adlandırılır. Burada kurum; "kuruluş", "müessese", "tesis" gibi anlamlara gelmektedir. Sosyolojik açıdan kurum; bir toplumda örgütlenmiş, göreli bir bütün oluşturan, düşünceler, davranışlar, değerler, normlar, maddi ögeler (binalar, mallar vb.) ve işaretler, bayrak, rozet gibi simgelerden oluşan bütündür. Kurumların kendine özgü yapısı vardır. Buna göre toplumsal kurumlar; bir örgütü ifade eden somut ve özel yapılardan farklı olarak toplumsal rolleri, ilişkileri ifade eden soyut ve genel bir anlama sahiptir. Her toplumsal kurum, kültürün bir ögesidir. Örneğin din, eğitim, aile, ekonomi, hukuk birer toplumsal kurumdur. Aile, eğitim, siyaset, ekonomi gibi kurumlar kültürün somutlaşmış göstergeleridir. Bu kurumlar toplumsal gereksinimleri karşılamak amacıyla çeşitli rollerin, ilişkilerin örgütlenmesiyle toplum genelinde bir bütün oluşturur. Toplumsal yapı ve unsurlar aşağıdaki şemada gösterilmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki resmî ve özel öğretim kurumlarına verilecek adların; kurumun amacına, seviyesine, bulunduğu çevrenin özelliğine ve şartlarına uygun olması, belli bir anlam taşıması, Millî Eğitimin temel amaçlarına aykırı düşmemesi ve Türkçe olması gerektiğini biliyor muydunuz?

mevzuat.meb.gov.tr

TOPLUMSAL KURUMLAR

Aile	Konut	Medeni Kanun, örf, adet ve gelenekler
Eğitim	Eğitim araçları	Okul kuralları
Ekonomi	Üretim araçları	Çalışma yasaları
Din	Cami, kilise	Dinsel kurallar
Siyaset	Parlamento	Hukuk kuralları
Hukuk	Mahkemeler	Adalet, hak ve eşitlik
Serbest zamanları değerlendirme	Spor salonu	Spor kuralları

Tablo 1. 1: Toplumsal yapı, kültür ve toplumsal kurumların etkileşimi ile oluşmuştur. Kültür toplumsal kurumlara kendine özgü bir yapı kazandırır.

Toplumsal yapı; kendini oluşturan kurumların toplamını aşan, kültürel ögelerle şekillenen kendine özgü bir bütündür. Kurumları somutlaşmış nesnel bir gerçeklik hâline getiren, bütünlüğe dönüştüren temel faktör kültürdür. Kültür; bir toplumsal yapıya anlam veren, onu kendine özgü yapan maddi ve manevi ögelerden oluşur. Aile, eğitim, siyaset, ekonomi gibi kurumlar kültürün somutlaşmış göstergeleridir. Her toplumsal kurum, içinde bulunduğu kültürel yapının özelliklerine göre şekillendiğinden kültür, toplumsal yapıyı etkileyen ve değiştiren önemli faktörlerden biridir. Bilim, teknoloji, ekonomi, siyasal gelişmeler ve benzeri nedenler kültürel yapıyı etkiler ve değiştirir. Bu durum toplumsal kurumların ve tüm toplumsal yapının zamanla değişmesine yol açar.

1. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki fotoğrafları inceleyiniz ve metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Toplumsal Yapı İçinde Kurumlar

Sosyal yapının devamlılığını sağlayan en önemli unsur onların sahip olduğu işlevlerdir. Toplumsal sistem denilen şey çok karmaşık bir yapıya sahiptir. Bütün toplumsal kurumlar üst, alt ve yan sistemlerle işlevsel ilişkiler içinde bulunmaktadır. Toplumsal yapı içinde her kurum belirli bir ihtiyaca karşılık oluşmuştur ve bir boşluğu doldurmaktadır. Bu kurumlar arasında bir sorun olduğu zaman ve kurumlar var olan boşluğu dolduramadığında toplumsal sorunlar meydana gelmeye başlar. Bu açıdan bakıldığında bu boşluğun hemen doldurulması gerekir. Aslında, doğa içinde hiçbir yapı boşluk götürmez, toplum da doğa içinde varlığını sürdüren bir organizma gibidir. Bu organizmada işlevini yerine getiremeyen yapıların ortaya çıkaracağı düzensizlikte toplumsal yaşamın olmayacağı durumu toplumsal bir gerçekliktir. Bu açıdan bakıldığında, toplumda sadece bir kurumun bile işlevini yitirip etkisizleşmesi ve kendi sınırları dışına yönelmesi bütünüyle toplumsal yapıyı zedeler.

www.academia.edu

SORULAR

1. Fotoğraflardan yararlanarak toplumsal kurumların maddi ve manevi yönünü belirtiniz.
2. Toplumsal yapı içinde kurumların oluşma nedenlerini belirtiniz.
3. Toplumsal yapıyı oluşturan kurumlar birbirlerini nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

FARKLI TOPLUMSAL KURUMLAR

KAVRAMLAR

- Eğitim kurumu
- Ekonomi kurumu
- Siyaset kurumu
- Hukuk kurumu
- Din kurumu
- Aile kurumu

DERSE HAZIRLIK

1. Kurumların toplumsal yaşama etkileri neler olabilir?
2. Kurumlar arasında etkileşim var mıdır? Örneklendiriniz.

TOPLUMSAL KURUM ÇEŞİTLERİ

Toplumsal kurumlar (aile, eğitim, siyaset, din, ekonomi, hukuk ve serbest zamanları değerlendirme), kendi içinde ve diğer kurumlarla ilişkileri sonucunda toplumsal sistemleri oluşturur. Toplumsal kurumlar, insanlar arası ilişkiler sonucu ortaya çıkan bir olgudur ve bütün toplumların kendilerine özgü yapılarına göre biçimlenir. Her toplumsal kurumun toplumsal yapıya bağlı olarak kendine özgü kurallar dizgesi, davranış örüntüleri, belirlenmiş rol ve statüleri vardır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun Türkiye'de kamu yayıncılığı yapmakla görevli tek kuruluş olduğunu, 1 Mayıs 1964 günü çıkan yasa ile kurulduğunu, 1990'ların başında ilk özel televizyon ve özel radyo kanalı yayına başlayana kadar Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığı yapan tek kurum olarak hizmet verdiğini biliyor muydunuz?

www.trt.net.tr

Eğitim kurumu: Bireylerin toplum yaşamında yer almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım eden süreçlerin tümünü öğrendiği kurumdur. Eğitim kurumu; kişilerin içinde doğdukları toplumun değerlerini, bilgilerini, becerilerini, davranış kalıplarını öğrenmelerini ve öğrendiklerini kendilerinden sonraki kuşaklara aktarmalarını sağlar.

Ekonomi kurumu: Toplumdaki mal ve hizmetlerin üretimi, bölüşümü ve tüketimini düzenleyen kurumdur. Ekonomi, insan gereksinimlerini karşılamak amacıyla sınırlı kaynakların üretim, tüketim ve bölüşümünü düzenler.

Siyaset kurumu: Toplumun yönetimi ve kamu düzeni ile ilgili kurumdur. Devlet işlerini düzenleme, yürütme anlamına gelir. Siyaset, devleti idare etme sanatıdır. Devletin hükûmet, siyasi partiler, seçim, parlamento, yönetim gibi alt kurumları vardır.

Hukuk kurumu: Belli bir toplumda bireylerin birbirleriyle, toplumla ve devletle ilişkilerini düzenleyen ve devletin yaptırım gücüyle uyulması zorunlu kılınan davranış kurallarının oluşturduğu yazılı kuralların tümüdür. Hukuk kurumu bu yazılı kuralların uygulanabilmesi için gerekli altyapıyı hazırlar. Yasaların uygulanmasını sağlayan hâkimler, toplumsal çıkarları gözeten savcılar ve savunma hakkını temsil eden avukatlar hukuk düzeninin temel unsurlarıdır.

Din kurumu: İnsanların inançları gereği birlikte yaptıkları dinsel ayin ve ibadet şekillerini içine alan toplumsal kurumdur. Din toplumda dayanışmayı güçlendirir. Toplumsal kontrolü sağlar. Kişiyi ahlaklı davranmaya yönlendirir. Bireye güven duygusu sağlar. Bireyin ölüm konusundaki korku ve kaygılarını gidermesinde etkili olur.

Serbest zamanları değerlendirme kurumu: Bireylerin ve grupların kendilerini geliştirmesi amacıyla onları ilgi alanlarına göre spor, eğlence, sanat, dinlenme gibi faaliyetlere yönlendiren kurumdur.

Aile kurumu: Evlilik, kan bağı ya da evlat edinme yoluyla oluşan, aralarında duygusal bağ bulunan aile neslinin devamını sağlayan, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, sosyalleşmenin öğretildiği, kültürel mirasın nesilden nesile aktarıldığı; biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal görevleri olan bir kurumdur.

2. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki fotoğrafları inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

TOPLUMSAL KURUMLAR							
	Aile	**Ekonomi**	**Eğitim**	**Siyaset**	**Hukuk**	**Din**	**Serbest zamanları değerlendirme kurumu**
Toplumsal ilişkiler	Anne-Baba ve Çocuk ilişkisi	Alıcı-Satıcı İşçi-Patron ilişkisi	Öğrenci Öğretmen Veli ilişkisi	Yöneten Yönetilen ilişkisi	Avukat-Savcı-Hâkim-Vatandaş ilişkisi	Din görevlisi Cemaat ilişkisi	Çalıştıran Öğrenen ilişkisi
Toplumsal gruplar	Aile	Şirket Sendika	İlkokul-Ortaokul Lise-Üniversite	Baskı grupları Siyasi Partiler	Barolar	Tarikatlar	Spor kulübü Müzik grubu
Toplumsal kurumların görevleri	Aile birliğinin ve neslin devamının sağlanması	Üretim, bölüşüm ve tüketimin düzenlenmesi	Meslek edindirme ve toplumun temel değerlerinin kazandırılması	Yasa ve yönetim ilişkilerinin düzenlenmesi	Toplumsal düzenin sağlanması	Toplumsal dayanışmanın sağlanması	Üye olmak ödüllendirmek, sağlıklı yaşam, dinlenme, eğlenme

Tablo 1.2: Temel toplumsal kurumların toplumsal sistemi oluşturma biçimi

SORULAR

1. Eğitim kurumunun topluma sağladığı faydalar nelerdir?
2. Kurumların eğitim kurumu ile iş birliği içinde olmalarının faydaları neler olabilir?
3. Toplumsal kurumların toplumsal yaşamda üstlendiği işlevler nelerdir? Tartışınız.

KAVRAMLAR

- Örgüt

DERSE HAZIRLIK

Kurum ve örgüt kavramları hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

TOPLUMSAL KURUM VE TOPLUMSAL ÖRGÜT

Bir toplumda gruplar, kurumlar, toplumsal örgütler ve bireyler arasındaki ilişkiler toplumsal yapıyı oluşturur. Toplumsal örgütleri diğer toplumsal birimlerden ayıran özellik, sosyal yapılarının belirlenmiş bir amaca yönelik olarak planlanmış (organize edilmiş) olmasıdır. Toplumsal örgütler ortak bir amaç ya da eylemi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kişilerin oluşturduğu birliklerdir. Bunlar; rol ve statülerin belirlendiği, amaca uygun iş bölümünün yapıldığı, yetki ve sorumlulukların basamaklandırıldığı, akılcı ve resmî ilişkilerle oluşturulan yapılanmalardır. Bu yapılanmalara örnek olarak sendikalar verilebilir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Sivil toplum kuruluşlarının; kamu yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kâr amacı gütmeyen, demokratik işleyişe sahip, bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmeler olduğunu biliyor muydunuz?

www.tccb.gov.tr

Toplum, çeşitli toplumsal örgütlerden meydana gelir. Gelişmiş toplumlarda toplumsal örgüt sayısı fazla, gelişmemiş toplumlarda ise azdır. Toplumların yapısı karmaşıklaştıkça artan toplumsal gereksinimleri karşılamak için birbirleriyle ilişkili çok sayıda toplumsal örgüt oluşur. Bu nedenle gelişmiş toplumlarda toplumsal örgütlerin işlevi fazladır.

Toplumsal kurumlar toplumsal ihtiyaçlardan doğmuştur. Kurumlar toplumsal yapıda yer alan norm ve değerleri korur. Toplumsal kuralları, insanlar arası ilişkileri şekillendirir. İnsanların siyasi, sosyal ya da ekonomik ilişkilerini yönlendirir.

Kurumlar; belli temel işlevleri yerine getiren, süreklilik kazanmış ilişki sistemleri ve davranış örüntüleridir. Kurumun içeriğini insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler ağı belirler. Örneğin eğitim kurumu bir toplumda eğitimle ilgili işlevlerin düzenli şekilde yerine getirilmesini sağlar. Eğitim kurumu; öğrenci öğretmen ilişkileri, not sistemi, sınav biçimleri, disiplin süreçleri gibi pek çok davranış örüntüsünü içerir.

TOPLUMSAL KURUMLARIN ÖZELLİKLERİ	
1	Toplumsal kurumlar her toplumda bulunmaları bakımından evrenseldir.
2	Toplumsal kurumlar ihtiyaçlardan doğmuştur ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik işlevlere sahiptir.
3	Bir kurum toplumdan topluma biçim ve işlev değişikliğine uğrayabilir.
4	Toplum, bütünlük gösterdiğinden kurumlardan birindeki değişme diğerlerini de etkiler.
5	Yeni ihtiyaçlar, yeni kurumları ortaya çıkarır.
6	İşlevini tümüyle yitiren, toplum içerisinde hiçbir ihtiyacı karşılamayan kurumlar ortadan kalkar.
7	Toplumsal kurumların değişme hızı birbirinden farklıdır. Bir kurum (ekonomi) hızlı değişirken bir başkası (din) daha yavaş değişebilir.
8	Toplumsal kurumlar birbirleriyle ilişki içindedir.
9	Toplumsal kurumlar oldukça uzun bir sürekliliğe sahiptir.
10	Kurumların toplumdaki önem ve güç dereceleri birbirinden farklıdır. Bazı toplumlarda din kurumu, bazı toplumlarda siyaset veya ekonomi kurumu etkili olabilmektedir.
11	Toplumsal kurumların çeşitli işlevleri vardır. Bazı toplumsal kurumlar bazı işlevlerini diğer kurumlara devredebilir. Örneğin ailenin bazı işlevlerini eğitim kurumu üstlenmektedir.

TOPLUMSAL ÖRGÜTLERİN ÖZELLİKLERİ	
1	Toplumsal örgütlerde bireyler birbiriyle etkileşim hâlinde olmalıdır.
2	Toplumsal örgütlerde bireye örgütün ortak amaçlarının benimsetilmesi ve bu amaçlar doğrultusunda bireyin yönlendirilmesi hedeflenir.
3	Toplumsal örgütlerde bireylerin kendilerini örgütün bir parçası olarak görmeleri ve örgütün amacını gerçekleştirmeye istekli olmaları gerekir.

3. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Şemaları inceledikten sonra aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

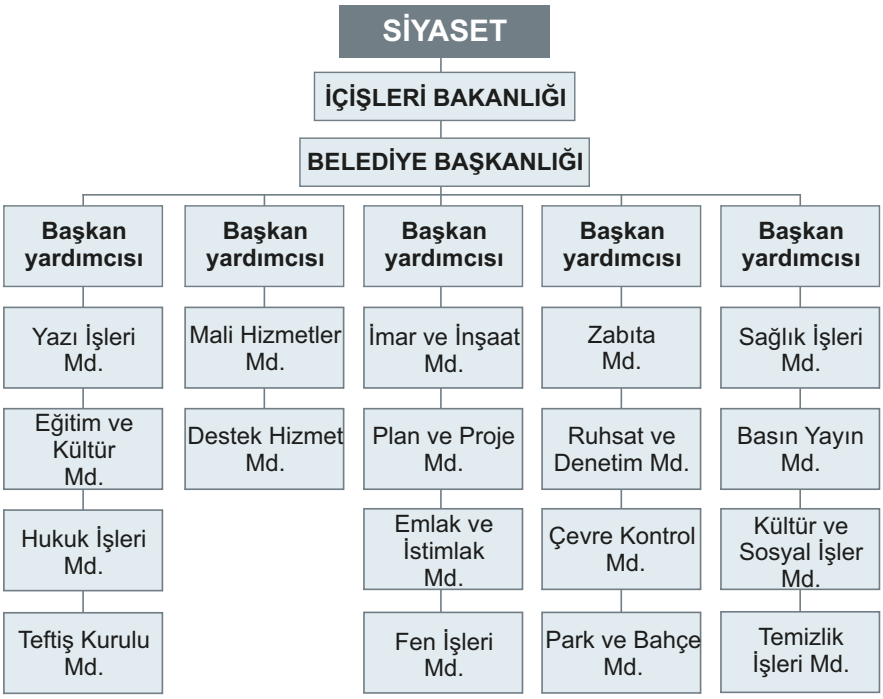

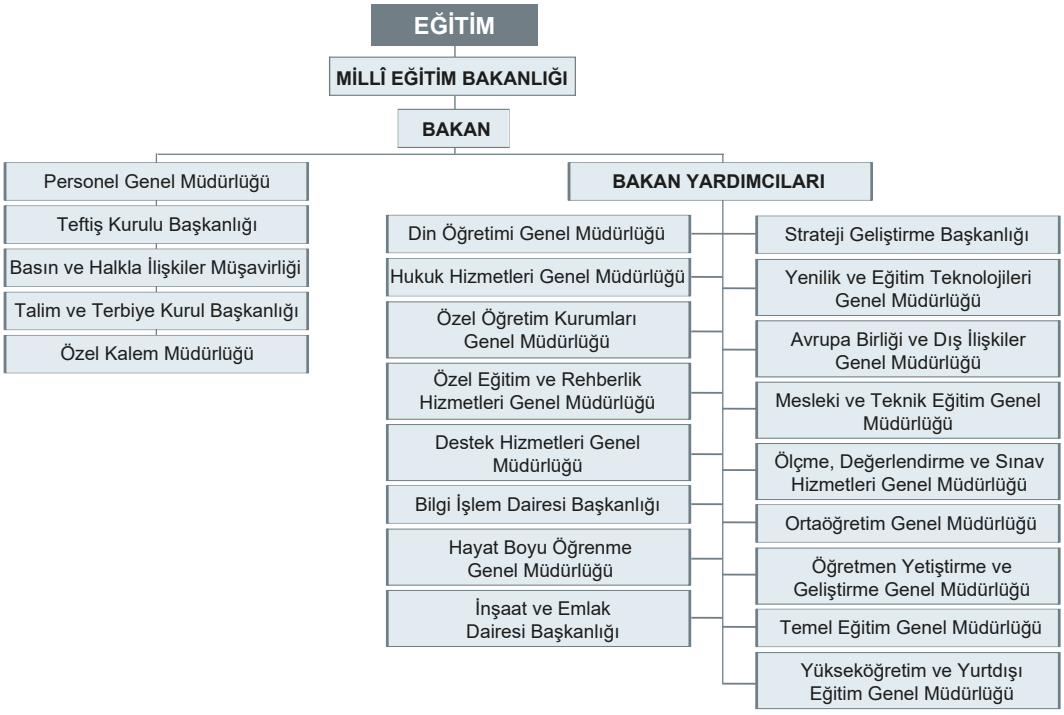

SORULAR

Yukarıdaki şemalarda resmî kurumların örgütsel yapısına örnek verilmiştir. Şemalardan hareketle başka kurum ve örgütlere örnekler veriniz.

4. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

KURUMLAR VE KURUMSAL DEĞİŞİM

Toplumsal kurumlar; kurallar koyarak günlük hayattaki belirsizliği azaltır ve insan etkileşimi için de rehber görevinde bulunur. Böylece biz; sokakta arkadaşlarımızla selamlaşırken, otomobil kullanırken, alış veriş yaparken, borç para isterken, bir iş kurarken, ölülerimizi defnederken ya da benzeri durumlarda bunları nasıl yapacağımızı bilir ya da kolayca öğreniriz. Aynı işlemleri başka bir ülkede, örneğin Bangladeş'te yaparken bu kurumların farklı olduğunu da gözlemleyebiliriz.

Toplumsal ve kurumsal sınırlamalar bireylerin neleri yapmalarının yasak olduğunu ve bireylerin hangi koşullarda hangi faaliyetleri yapabileceklerini içerir. Bu nedenle de kurumlar insan etkileşimlerinin meydana geldiği çerçevelerdir. Toplumsal kurumlar, rekabete dayalı bir takım sporunun oyun kurallarıyla birebir aynı niteliği taşımaktadır. Başka bir ifadeyle kurumlar resmî ve yazılı kuralları içerdikleri gibi bazı temel kuralları oluşturan (rakip takım oyuncusunu kasten sakatlamamak gibi) yazısız kuralları da içerir. Bu yazısız kurallar ve resmî olmayan yaptırımlar bazen uygulanmaz bazen de davranışın karşılığında ceza verilir. Bu nedenle kurumların işlevi açısından önemli bir husus da ihlallerin belirlenmesi ve cezaların kesinliğidir.

Örgütler var olan sınırlar çerçevesinde bir amaca hizmet etmek maksadıyla oluşturulur. Örgütler hedeflerini gerçekleştirme bakımından kurumsal değişimin önemli bir uygulayıcısıdır. Toplumsal örgütler; siyasi kuruluşları (siyasi partiler, senato, şehir konseyi, düzenleyici kurum vb.), iktisadi kuruluşları (firmalar, ticaret odaları, kooperatifler vb.), sosyal kuruluşları (kulüpler, dernekler vb.) ve eğitim kuruluşlarını (okullar, üniversiteler, meslek eğitim kampları vb.) kapsar. Toplumsal örgütler ortak bir hedefe ulaşmak amacıyla bir araya gelmiş bireylerden oluşan gruplardır.

www.academia.edu

Görsel 1. 1: Kürek takımı yarışları

TAKIM ÇALIŞMASI

Kürek takımı yarışlarını izleyenler görmüşlerdir: Takımı oluşturan sporcular her birinin çektiği kürekler aynı anda suya dalmakta ve aynı anda sudan çıkmaktadır. Takımlarda uyum ve düzen gözlenmektedir. Takımın başarısı sporcuların bireysel çabalarının takım çalışmasına uyumunun sonucudur. Aralarında uyum sağlayamayan takımlar yarışı son sıralarda bitirir.

(www.todaie.gov.tr)

SORULAR

1. Kurumların değişme ve gelişmeye ayak uydurmasında etkili olan faktörleri açıklayınız.
2. Metinden hareketle toplumsal kurum ve toplumsal örgüt arasında ne gibi farklılıklar olduğunu söyleyiniz.

PERFORMANS

Siyasi partiler, camiler, ticaret odaları, eğitim, dernekler, okullar, sosyal kulüpler, aile, ekonomi, siyaset, din, serbest zamanları değerlendirme
Yukarıda sıralanan toplumsal kurum ve örgütleri tabloda uygun sütunlara yerleştiriniz.

TOPLUMSAL KURUMLAR	TOPLUMSAL ÖRGÜTLER
Eğitim	Okul

KAVRAMLAR

- Aile ve akrabalık
- Aile yapısı

DERSE HAZIRLIK

1. Ailenin toplumsal yapıya etkileri nelerdir? Görüşlerinizi sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Günümüzdeki akrabalık ilişkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

TEMEL KURUM OLARAK AİLE

Aile: Evlilik, kan bağı veya evlat edinme yoluyla birbirine bağlı bireylerden oluşan ve aralarında karşılıklı hak ve ödevler bulunan küçük toplumsal birimdir. Sosyal bir kurum olan ailenin kendi üyelerine ve topluma karşı sorumluluğu vardır. Aile, bireyi en iyi şekilde yetiştirmeye çalışırken aynı zamanda bireyi toplumda kendisini temsil eden sosyal bir fert hâline getirmek için çaba sarf eder. Aile toplumun temelidir. Bu temeli bozmaya yönelen her şey toplumun da bozulmasına yol açar.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Mehmet Akif'in

"Biz ki her mevcudu yıktık gayesiz bir fikir ile;
Yıkmadık bir şey bıraktık sade bir şey: Aile."

dediğini biliyor muydunuz?

www.mehmetakifarastirmalari.com

Toplumsal hayatın ortaya çıkışından beri her toplumda ailenin varlığı gözlenmiştir. İlkel topluluklarda da ailenin sosyal bir kurum olduğu kabul edilmektedir. Hayatın gerektirdiği dinî, ekonomik, siyasi ve eğitimle ilgili bütün faaliyetler aile çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Kültürler geliştikçe kurumlar da çeşitlenip daha karmaşık hâle gelmiştir. Dolayısıyla aile; dinî, ekonomik, siyasi ve eğitimle ilgili birçok fonksiyonunu bu faaliyetlerle ilgili kurumlara devretmiş ya da onlarla paylaşmıştır. Batı Avrupa'da başlayıp giderek tüm dünyaya yayılan Sanayi Devrimi'yle teknolojik ve ekonomik alanda baş döndürücü bir hızla başlayan gelişim ve değişim sürecine girilmiştir. Bu büyük değişim toplumsal ve kültürel hayatı ciddi bir şekilde etkilemiştir. Bu değişimden ilk etkilenen sosyal kurumlardan biri de ailedir. Değişimle birlikte geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir yönelim olmuştur. Hızlı kentleşme, göçler ve Sanayi Devrimi'nin sonucunda yeni yaşama biçimleri aile kurumunun parçalanma ve dağılma sürecine girmesine sebep olmuştur. Bunun yanında yeni nesillere kültürel kimliğin, dinî ve ahlaki değerlerin kazandırılması, tarihsel ve toplumsal bilincin aktarılması gibi temel fonksiyonlarının zayıflamasına yol açmıştır.

AİLE VE AKRABALIK

Akrabalık; birbirine kan, evlilik ya da evlat edinme gibi bir bağla bağlanmış olanlar arasındaki ilişkidir. Aile kurulunca akrabalık da kurulmuş olur. Bireylerin en sıcak ve yakın ilişkiler kurdukları kurum ailedir. Ailedeki bu ilişkiler ne kadar güçlü olursa akrabalık ilişkileri de o kadar güçlü olur. Özellikle karmaşık kent yaşantısında aile ve akrabalık dayanışmasının sağlanması özel bir öneme sahiptir. Akrabalığın sürdürülmesini ve bireylerin özveride bulunmasını sağlayan en güçlü bağ sevgi ve saygıdır. Aile ve akrabalık ilişkileri geçmişten günümüze kadar önemli değişmeler göstermesine rağmen bu ilişkilerin temel işlevleri değişmemiştir. Akrabalık ikiye ayrılır.

Kan akrabalığı, biyolojik yönden birbiriyle ilişkili kişilerin akrabalığıdır. Bu akrabalık aile türlerine göre anadan, babadan ya da her ikisinden geçmektedir.

Sözleşmeden doğan akrabalık, evlenme sonucu oluşan akrabalıktır. Evlilikle birlikte kadının akrabalarıyla koca, kocanın akrabalarıyla kadının arasında veya evlat edinme ile oluşan akrabalıktır.

AİLENİN ÖZELLİKLERİ
Aile evrenseldir.
Aile duygusal bir temele dayanır.
Aile şekillendirme özelliğine sahiptir.
Birey sevgi, saygı ve dayanışmayı öncelikle aile içinde yaşayıp öğrenir.
Küçük bir grup olduğundan ailenin üyeleri sınırlı sayıdadır.
Aile sosyal yapının en küçük birimidir.
Aile üyelerinin sorumlulukları vardır.

5. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Metinlerden ve şemadan faydalanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Tabloda verilen akrabalığın oluşmasını sağlayan unsurları sınıfla paylaşınız.

Kaybolan Değerlerimiz: Komşuluk ve Akrabalık

Bir komşunun oğluna veya kızına düğün yapılırken tüm komşular ve akrabalar düğün evine gelir, evlenecek çifte takı takarlar. Bu takılar evlenen çiftin ekonomik yönden güçlü olmasını sağlar. Bir komşu hasta olduğunda komşular ve hasta yakınları hastalanan kişi için seferber olurlar. Hasta hastanede yatıyorsa ziyaret edilir, hasta yakınlarının zor anları bu davranışlarla hafifletilmeye çalışılır.

Son yıllarda akrabalık ilişkileri zayıflamış ve öyle bir noktaya gelmiştir ki ölüm, yaralanma, hastalık, evlenme vb. olaylar karşısında genelde akrabalar gerekli desteği göstermemektedir. Oysa akrabalık, kan bağı ile kurulan ve genişleyen bir topluluktur. Bu yönüyle akrabalığı komşuluktan daha ileri götürmeye çalışmalıyız. Tüm sıkıntılara rağmen akrabalık, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerini diri tutmak için çaba harcamalıyız. Çevremizi saran bu güzel topluluklar sosyal dayanışmanın en güçlü unsurlarıdır.

Halit Durucan, Kaybolan Değerlerimiz: Komşuluk, Arkadaşlık, Dostluk ve Akrabalık, www. makalemarketi.com

Aile Birliğinin Önemi

Bilinçli birlikteliğin ödülü genelde kendi içerisindedir. İlk ödül içimizde hissettiğimiz uyumdur. Aynı orkestrada olanlar uyumlu olmanın aynı müzik ahenginde titreşmek olduğunu bilirler. Bir orkestrada hiçbir enstrüman diğerlerinden üstün değildir. Hepsi birbirini tamamlar. Bilinçli evlilik özel yetenek gerektirmez, özel çaba gerektirir. Mutlu ve başarılı olmak için uyumun güzelliğini tatmak gerekir. İyi ev hanımı, iyi iş adamı olmak yeterli değildir. Sorunlarla karşılaştığımız zaman suçlamalarda bulunmak yerine ihtiyacımız olan bilgiyi edindikten sonra değiştirilebilir olanı düzeltmek, eksiklerimizi tamamlamak ve kendimizi gerçekleştirmek bizim elimizdedir.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, Boşanma ve Çocuk, www.mcaturk.com

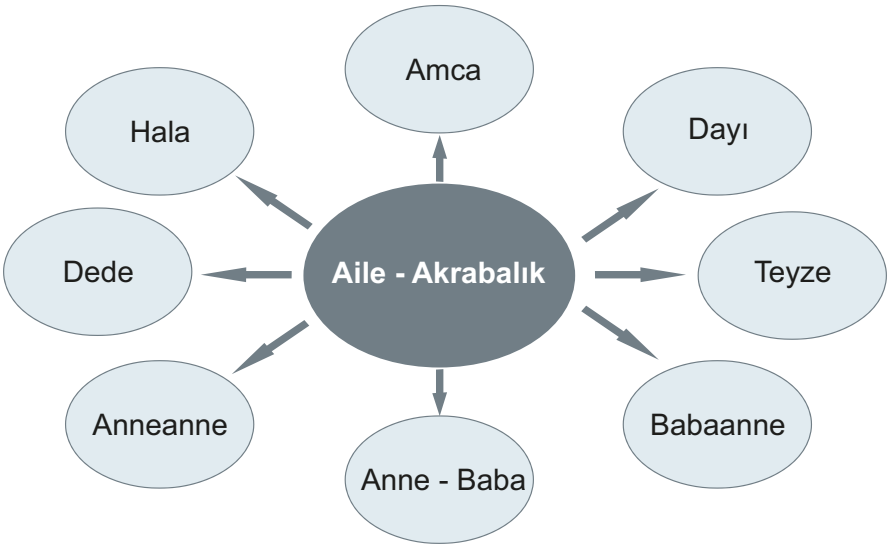

Şema 1. 1: Aile ve akrabalık ilişkisini yansıtan kavramlar

SORULAR

1. Toplumsal değişimin komşuluk ve akrabalık ilişkileri üzerindeki etkileri nelerdir?
2. Aile içi dayanışma ve uyumun bireye ve aileye kazandırdıkları neler olabilir?
3. Toplumsal değişimler aile ilişkilerini nasıl etkilemektedir? Tartışınız.
4. Günümüzde akrabalık ilişkileri nasıldır? Açıklayınız.

KAVRAMLAR

- Ailede süreklilik
- Ailede değişim

DERSE HAZIRLIK

Toplumsal yapıda meydana gelen değişikliklerin aile yapısına etkileri nelerdir? Görüşlerinizi paylaşınız.

DEĞİŞİM VE AİLE

AİLENİN TEMEL İŞLEVLERİ

Biyolojik işlev: Ailenin temel görevi neslin devamını sağlamaktır. Sağlıklı kuşaklar yetiştirebilmek için aile birliği önemlidir. Toplumun devamı ancak aileye yeni üyelerin katılımıyla mümkündür.

Ekonomik işlev: Aile üyelerinin beslenme, barınma ve korunma gibi ihtiyaçlarını karşılar. Aile üyeleri arasında mirasın aktarılmasını sağlar.

Sosyolojik işlev: Çocuğun, içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenme (toplumsallaştırma) süreci ilk önce ailede başlar. Aile çocuklarına içinde yaşadığı toplumun değer ve normlarını öğretir. Böylece toplumsal düzen ve uyum sağlanmış olur. Aile, kültür taşıyıcılığı ile kültürün gelecek nesillere aktarılmasını sağlar.

Psikolojik işlev: Aile, üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını sağlar. Psikolojik ihtiyaçların temelinde de sevgi ve saygı vardır. Bu kurum çocuklukta sevme, sevilme, kendine güven duygusunun gelişimine katkı sağlar. Aile üyeleri birtakım sorunlar karşısında birbirlerine destek olur ve üyelerinin ruh sağlığını korur.

Aile bütün toplumlarda bulunan evrensel bir olgudur ve toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlıdır. Sosyal ve kültürel özellikler zaman içinde ve toplumdan topluma değiştiği için ailede de değişiklikler göze çarpar. Aile, toplumu oluşturan diğer sosyal kurumlarla etkileşim ve uyum içindedir. Tarih boyunca bütün toplumlarda ekonomi, eğitim ve dinle ilgili ilk bilgilerin kazanıldığı temel kurum aile olmuştur. Orta Çağ'ın tarım toplumunda aile, ekonominin temel üretim birimi olmuş, aynı yerde yaşamış ve aynı yerde çalışmıştır. Bütün aile üyeleri üretimin gerçekleştirilmesinde rol almıştır. Ekonomik ve toplumsal yapı değiştikçe mesleki faaliyetler çeşitlenmiş, uzmanlaşmayla birlikte yeni toplumsal kurumlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle aile eğitim ve ekonomiyle ilgili birçok faaliyetini ilgili kurumlara devretmiş ya da onlarla paylaşmıştır. Ailede olan değişmeler binlerce yıl önce başlamış olmasına rağmen aile ve akrabalık, toplumlarda en önemli kurum olmaya devam etmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; Türkiye toplam nüfusu 2017 yılı sonu itibarıyle 80 milyon 810 bin 525 iken çocuk nüfus 22 milyon 891 bin 140 oldu. Birleşmiş Milletler tanımına göre; 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus, 1935 yılında toplam nüfusun %45'ini oluştururken 2008 yılında toplam nüfusun %31,5'ini, 2017 yılında ise toplam nüfusun %23,6'sını oluşturduğunu biliyor muydunuz?

www.tuik.gov.tr

Endüstrileşmeyle birlikte ailedeki otorite biçimi de değişmiştir. Artık baba; ailede otoriteyi tek başına elinde tutan, çocuklarının bütün faaliyetlerini kontrol eden, sorumluluğu olan bir kimse değildir. Endüstrileşmiş toplumlardaki çekirdek ailede, otorite anne babaya ait iken kırsal toplumların ailesi olan geleneksel geniş ailede otorite babaya aittir. Endüstriyel toplumlarda ailenin kendi çocuğu üzerindeki etkisi giderek azalmakta, arkadaş gruplarının kitle iletişim araçlarının sosyal medyanın vb. etkileri artmaktadır. Teknolojinin gelişmesinin bir sonucu olarak da aile üyeleri arasındaki ilişkilerle akrabalık ilişkileri de olumsuz etkilenmiş, gelişen haberleşme ve ulaşım olanaklarına rağmen ilişkiler zayıflamış ve azalmıştır.

6. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Toplumsal Değişme ve Aile

Günümüz dünyasında ailenin konumu hızla değişmektedir. Ailedeki roller, fonksiyonlar ve yapısal faktörler yeniden inşa edilmektedir. Kurumsal olarak ailenin çöküşünün dillendirildiği bir ortamda, yıkımdan çok bir dönüşümün söz konusu olduğu daha doğrudur. Çeşitlilik arz eden modelleriyle günümüzün yeni aile yapıları, türlü koşulların etkisiyle hızla dönüşmektedir.

Bilindiği gibi aile, insanın en dar anlamda sosyal bir örgütlenme modelidir. Gerçekten de bu bağlamda aile, en küçük bir sosyal birlik olarak değerlendirilmektedir. Ancak ailenin rolü ve toplumsal hayattaki işlevlerinin zamana dayanan ve üyelerini her tür dışsal gerilim karşısında dirençle destekleyen konumu günümüzde kapsamlı tartışma ve müdahalelerle yüz yüze gelmektedir. Öyle ki ailenin fonksiyonlarında ortaya çıkan değişiklikler, çok kere aile kurumunun ortadan kalktığı ya da kalkabileceği şeklindeki değerlendirmelerin doğmasına imkân vermiştir. Hâlbuki gerçekte rol ve işlevler el değiştirmiş, aile yeni bir strüktürle "insani" ve "toplumsal" konumunu özgül şart ve eylemlerin ağırlığı karşısında bir kere daha esastan inşa etmeye yönelmiştir. Burada ailenin kendini yeniden üreten dinamizminden ve onu her türlü dışsal etkiyle karşı karşıya getiren mevcut etkilerin ağırlığından söz etmek gerekmektedir.

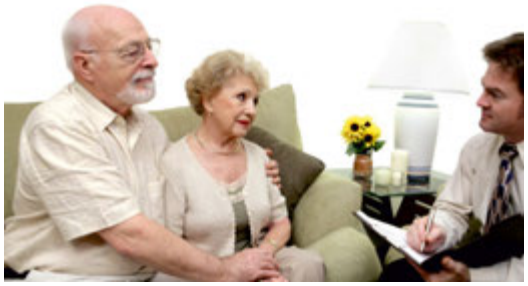

Aile, oldukça yoğun bir birimdir ve genellikle sorumlulukları ortak olan üyelerin bir organizasyonu olarak görülmektedir. Kan bağı ya da yasal bağlarla birbirine bağlı olan insanlardan oluşmuş ve mahrem ilişkilerle örülü bir grup olarak aile, zaman içinde ayakta kalmayı başarmış çok esnek bir toplumsal birim olarak tanımlanabilir. Böylece akrabalık bağlarıyla doğrudan birbirine bağlanmış olan ve yetişkin üyelerinin çocukların bakımından sorumlu olduğu bir grup insandan söz edilmektedir. Sonuçta aileyi oluşturan şey, her biri kendi toplumsal konum içinde birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen, ortak bir kültür yaratan, aile biçiminin gereğine göre paylaşan ve sürdüren ekonomik ve toplumsal bireyler grubudur. Tanımdan da anlaşılacağı gibi ailenin konumuyla işlevleri birbiriyle bütünleşmiş gibidir. Oysa ailenin fonksiyonlarında ortaya çıkan değişmeler, onun niteliğine ilişkin ortaya atılan iddia ve yorumlardan çok kere bağımsız bir şekilde seyretmektedir. Hatta günümüzün atomize toplumlarında aileye atfedilen statüyle, ailenin sürdürebilme inadı gösterdiği özellikleri sık sık karşı karşıya gelmektedir. Bu yüzleşmelerin ürettiği yeni gerilimler de aileyi derinlikli bir biçimde sarsmaktadır.

www.necdetsubasi.com

SORULAR

1. Metinden hareketle geçmişteki aile ve akrabalık ilişkileriyle günümüzdeki ilişkileri karşılaştırınız.
2. Ailenin temel işlevleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler aile yapısını nasıl etkilemektedir?
4. Ailenin değişen ve değişmeyen işlevlerine örnekler veriniz.

KAVRAMLAR

- Egzogami
- Endogami
- Monogami
- Poligami
- Poliandri
- Polijini
- Matrilokal
- Patrilokal
- Neolokal

DERSE HAZIRLIK

1. Toplumsal yapıda meydana gelen değişimin aile ve evliliğe etkileri nelerdir?
2. Toplumumuzda akraba evliliğinin azalmasının sebepleri neler olabilir? Görüşlerinizi paylaşınız.

EVLİLİK TÜRLERİ

Evlilik türlerini aşağıdaki şekilde gruplandırabiliriz:

a) Eşin Seçildiği Gruba Göre Evlilik Türleri

- ***Egzogami (dıştan evlenme):*** Bireyin üyesi olduğu grubun dışından biriyle evlenmesidir. Bu evlenme biçimiyle farklı toplumlar etkileşim içine girmişlerdir.
- ***Endogami (içten evlenme):*** Bireyin üyesi olduğu grubun içinden biriyle evlenmesidir. Genellikle tarım toplumlarında, sahip olunan toprağın bölünmesini önlemek için yapılmaktadır.

b) Eş Sayısına Göre Evlilik Türleri

- ***Monogami (tek eşli evlilik):*** Kadın ve erkeğin tek eşle evlenmesidir. Birçok toplumda yaygın olarak görülen evlenme biçimidir.
- ***Poligami (çok eşli evlilik):*** Erkek ya da kadının aynı anda birden fazla eşle evlenmesidir. İki farklı biçimi vardır.
- ***Poliandri (çok erkekle evlilik):*** Bir kadının aynı anda birden fazla erkekle evlenmesidir. Az rastlanan bir evlilik türüdür. Tibet'te ve Alaska'da bu evlilik türü görülür.
- ***Polijini (çok kadınla evlilik):*** Bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla evlenmesidir. Savaş sonrasında neslin devamını sağlamak için bazı toplumlarda bu tür evlilikler yapılmıştır.

c) Oturulan Yere Göre Evlilik Türleri

- ***Matrilokal (ana çevresi):*** Evlenen erkeğin, kadının ailesiyle birlikte yaşamasıdır.
- ***Patrilokal (baba çevresi):*** Evlenen kadının, erkeğin ailesiyle birlikte yaşamasıdır. Baba otoritesinin etkin olduğu geniş ailelerde görülür.
- ***Neolokal (ev açma):*** Eşlerin ana babalarından ayrı evde oturmasıdır. Bunun sonucunda çekirdek aile ortaya çıkar.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Medeni Kanun'umuza göre evlenme için;

Erkek ve kadının, içlerinden birinin oturduğu yerde evlendirme memurluğuna birlikte başvurmaları gerektiğini (md.134),

Evlenme için başvuru yeri ve makamının; belediyelerde belediye başkanı veya görevlendirdiği bir memur, köylerde muhtar olduğunu; başvurunun, evlenecekler tarafından yazılı ya da sözlü yapıldığını (md. 135),

İstenen evraklardan, tarafların nüfus cüzdanı ve nüfus kayıt örneğini, önceki evlilikleri sona ermişse bununla ilgili belgeyi, yaşı küçük ve kısıtlı ise yasal temsilcisinin imzasıyla onaylanmış yazılı belgeyi ve sağlık raporlarını evlendirme memurluğuna vermeleri gerektiğini (md. 136),

Evlendirme memurunun, başvuru evraklarında eksiklik varsa tamamlattığını, evlenmeye engel görürse evlenme istemini reddettiğini (md. 137) biliyor muydunuz?

www.tbmm.gov.tr

- ***Bilokal (iki yerlilik):*** Hem kadının hem de erkeğin ailesinin yanında evliliği sürdürmedir. Göçebe toplumlarda görülür.

  Yukarıdaki evlilik türlerinin dışında levirat ve sororat türü evliliklere de rastlanmaktadır.

- ***Levirat (kayın alma):*** Kadının ölmüş olan kocasının erkek kardeşi ile evlenmesidir. Günümüzde nadir görülen ve toplumun genelinde kabul görmeyen bir evlilik türüdür. Bu tür evlilik, söz konusu bireylerden çok aile büyüklerinin kararıyla gerçekleşmektedir.

- ***Sororat (baldız alma):*** Karısı ölen erkeğin, baldızı ile evlenmesine sororat denir. Sororat türü evlilikler yok denecek kadar azdır. Bu evlilik çocukların mağdur olabileceği düşüncesinden ve aileler arasında kurulmuş olan akrabalık ilişkisinin devamının sağlanmasından hareketle gerçekleştirilir. Evliliğin, bireysel işlevlerinden çok toplumsal işlevleri birinci düzeyde bir hedef olduğundan bu evliliklerde aile büyüklerinin kararı daha ön plandadır.

7. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

KASTAMONU İLİ, AZDAVAY İLÇESİ, SABUNCULAR KÖYÜ SOSYOKÜLTÜREL YAPISI

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji (Sosyal Antropoloji) Ana Bilim Dalında çalışanların Sabuncular köyünde yaptığı araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir: Evliliklerin tamamı monogami (tek eşli) türü evliliklerdir. Köyde poligami (çok eşli) türü evlilik bulunmamaktadır. Katılımcılar, poligami türü evliliğin köyde daha önceden yaşandığını fakat bugün bu tür evlilik olmadığını ifade etmişlerdir. Köyde eskiden polijini (birden çok kadınla evlenme) türü evlilik yaşanmışken Türklerin sosyokültürel yapısında kabul görmeyen poliandri (birden çok erkekle evlenme) türü evlilik yaşanmamıştır. Köyde evlenen kişiler, eşlerini ait oldukları grup içinden seçmektedir. Bu nedenle evlilikleri grup içi evlilik (endogami) olarak değerlendirmenin uygun olacağı düşünülmektedir.

Katılımcılar; köyden göç ederek büyük şehirlerde yaşayanların sadece Sabuncular köyünden eş seçmediklerini, grup dışından (egzogami) yaşadıkları bölgelerden de evlendiklerini, hatta yurt dışında yaşayan ikinci kuşak bir erkeğin yabancı uyruklu kadınla evlendiğini de belirtmektedir.

Köyde levirat türü evlilik yapmış olan bir erkek mevcuttur. Bu kişi abisi öldükten sonra abisinin karısı ile evlendirilmiştir.

Evli çiftlerin yaşama alanına göre evlilikler, kocanın ailesinin yanında ya da yakınında yaşadığı için patrilokal (baba çevresi) tip evlilik, diğeri ise matrilokal (ana çevresi) tip evlilik şeklinde sınıflandırılır. Katılımcılar, eskiden iç güvey olarak iki erkeğin Sabuncular köyünden iki kadınla evlenerek oraya yerleştiğini ifade etmişlerdir. Sabuncular köyünün nüfus yapısı incelendiğinde, insanların büyük çoğunluğunun başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlere göç ettiği ve buralarda yaşamaya devam ettiği görülmektedir.

www.acikarsiv.ankara.edu.tr

SORULAR

1. Sabuncular köyünde yaşayan kişiler arasında ne tür evlilik görülmektedir?
2. Ülkemizde görülen evlilik türleri ile ilgili bilgilerinizi paylaşınız.

8. ETKİNLİK

PERFORMANS

Aşağıda parantez içinde verilen kavramları bulmacaya yerleştiriniz.

(tek eşlilik, levirat, sororat, çok eşlilik, babaerkil, iki yerlilik, ev açma, içten evlilik, anaerkil, dıştan evlilik)

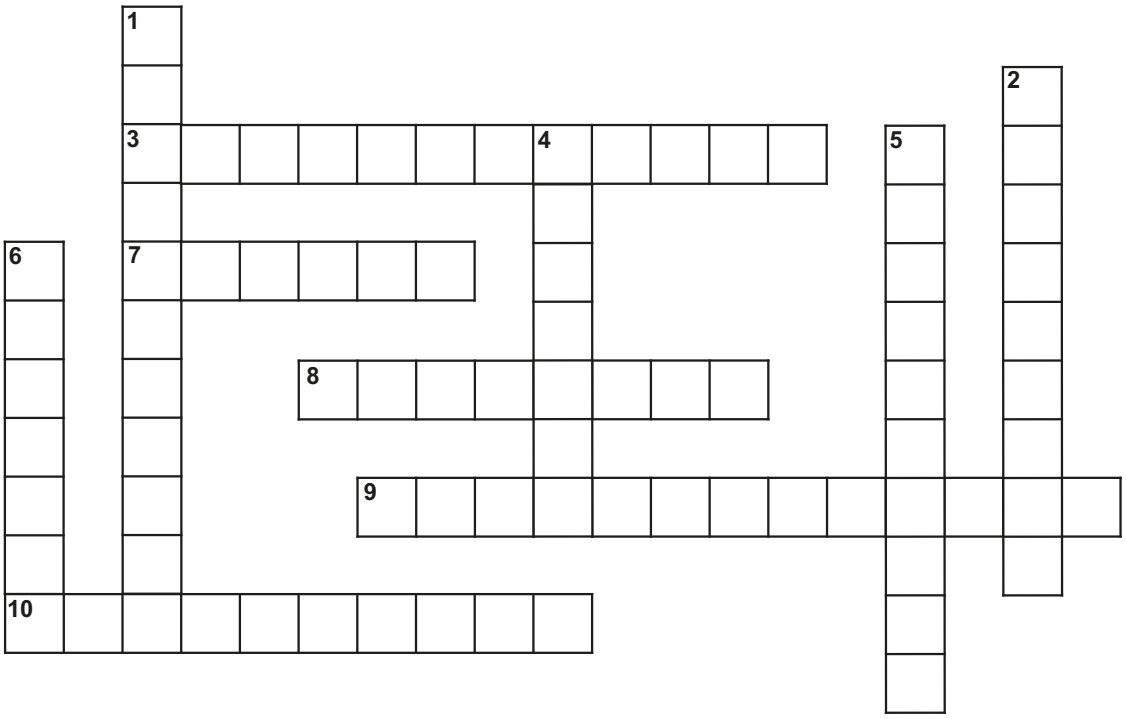

Soldan sağa

3. Evlenenin, eşini kendi akraba ya da kabilesinden seçmesi. Genellikle tarıma dayalı toplumlarda, sahip olunan toprağın çeyizliklerle dağılmasını önlemek için yapılmaktadır.
7. Evlenen çiftlerin bağımsız yeni bir evde oturmaları. Modern toplumlarda görülür.
8. Kadın soyunun hâkim olduğu toplum yapısında görülen; evlenen erkeğin, kadının aile çevresine katılması ve onlarla aynı mekânda yaşaması (iç güveyilik).
9. Ait olunan aile veya kabilenin dışından evlenme. Kaynakların yetersiz olduğu ya da geçim sıkıntısının olduğu toplumlarda ortaya çıkmıştır.
10. Kadın veya erkeğin tek bir kişi ile yaptığı evlilik.

Yukarıdan aşağıya

1. Hem kadının hem de erkeğin ailesinin yanında evliliği sürdürme. Göçebe toplumlarda görülür.
2. Baba soyunun hâkim olduğu toplum yapısında görülür. Evlenen kadının erkeğin ailesine katılması ve onlarla aynı mekânda yaşaması.
4. Eşi ölen kadının, kocasının evli veya bekâr kardeşlerinden biri ile evlenmesi.
5. Kadın veya erkeğin aynı anda birden fazla kişiyle evli olması.
6. Eşi ölen erkeğin, bekâr baldızı ile evlenmesi.

AİLE TÜRLERİ

KAVRAMLAR

- Anaerkil aile
- Ataerkil aile
- Büyük aile
- Küçük aile

DERSE HAZIRLIK

1. Toplumlara göre aile biçimleri değişir mi? Açıklayınız.
2. Toplumumuzdaki aile biçimleri hakkında neler biliyorsunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.

AİLE BİÇİMLERİ

Aile biçimleri, yerleşim yeri esasına göre yapıldığında köy ailesi, kent ailesi, gecekondu ailesi ve her ne kadar artık günümüzde çok kullanılmasa da kasaba ailesi olarak sıralanabilir.

Köy ailesi: Aile reisinin sahip olduğu toprak üzerinde çalışan, üretim tüketim ortaklığı olan tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve bunu değişen ölçülerde de olsa, kendi tüketimi için yapan genelde aynı çatı altında yaşayan ailedir. Köy ailesi sosyal denetim ve dayanışma yönünden güçlüdür.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türk topluluklarında konar-göçer zümreler arasında ailenin önemli bir kurum olduğunu, ailenin evli veya yetişkin bekâr erkeklerinin tıpkı yerleşik ailelerde olduğu gibi ayrı ayrı vergi verdiğini, konar-göçerlerde de aile tipinin geniş aileden ziyade küçük aile şeklinde olduğunu biliyor muydunuz?

arsiv.ntv.com.tr

Gecekondu ailesi (geçiş ailesi): Kırsal kesimin nüfusunun artması, toprağın verimsizleşmesi, makineli tarıma geçilmesiyle iş gücü fazlalığının doğması, nüfus yoğunluğuyla birlikte hane başına düşen toprağın azalmasına yol açar. Sağlık, eğitim sorunları gibi itici nedenler ve kentin birçok yönden (sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık vb.) çekici özelliklerinin bulunması kente göçe sebep olur. Bu göçler sonucunda çoğunlukla kent merkezinden uzak mahallelerde oluşan aile biçimine gecekondu ailesi denir.

Kent ailesi: Tarımdan kopmuş işçi, memur, esnaf aileleridir. Kentlerde oturanlar tarım dışı üretim faaliyetleriyle ilgilenir. Akrabalık ilişkileri ve bağları daha zayıftır. Aile üyelerinin ve akrabaların birbirleri üzerindeki toplumsal kontrolü zayıflamıştır.

Aileyi yukarıdaki sınıflamanın dışında, otoriteye ve üye sayısına göre de sınıflandırabiliriz.

AİLE TÜRLERİ

Otoriteye Göre

Anaerkil Aile

Kadının statüsü erkekten üstündür. Akrabalık ve miras kadına göre düzenlenir. Matrilokal evlilik görülür. Otoriteyi (erki), anne adına annenin büyük erkek kardeşi kullanır. Akrabalık kadın soyundan geçer. Kalabalık aile özelliği gösterir.

Ataerkil Aile

Otorite babaya aittir. Baba geniş yetkilere sahiptir. Örneğin bütün mülkiyet babaya aittir. Ataerkil ailede patrilokal evlilik türü görülür. Akrabalık erkek soyundan geçer. Bu aile türü de kalabalık aile özelliğine sahiptir.

Üye Sayısına Göre

Büyük (Geniş) Aile

Geleneksel geniş aile olarak da adlandırılır. Bu aile; evli bir çifti, bunların evlenmemiş çocukları, evlenmiş erkek çocukları, gelin, torun ve akrabaları kapsar. Sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal kesimde yaygın olarak görülen aile türüdür. Ailenin reisi genellikle en yaşlı erkektir. Bu aile anaerkil veya ataerkil özellikler gösterebilir.

Küçük (Çekirdek) Aile

Çekirdek ya da modern aile olarak da adlandırılmaktadır.
Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşur. Sanayi toplumlarında özellikle kentlerde görülen aile tipidir. Ailenin temel ögeleri eşlerdir. Çocuklar evlenince aileden ayrılır.

GÜNÜMÜZDEKİ ÇEKİRDEK AİLENİN GENEL ÖZELLİKLERİ
Bireylerin özgür iradeleriyle oluşur. Bireyler istekleri ve onayları olmaksızın evlenmeye zorlanamaz.
Kadın, ev dışında çalışma yaşamına daha fazla katılır.
Evlenme ve boşanma çekirdek ailede hukuk kurallarına bağlı olarak gerçekleşir.
Tek eşliliğin olduğu ailedir.
Akrabalık hem anne hem de baba tarafından geçmektedir. Ancak akrabaların çekirdek aile içindeki etkisi ve rolü azalmıştır.
Yeni evlenen çiftin evi anne ve babaların oturdukları evlerden ayrı, bağımsız bir yerde kurulur.

9. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyunuz, şemayı ve 26. sayfadaki açıklamaları da göz önünde bulundurarak tabloyu doldurunuz.

1. Bu Gelin Bir Başka

Fransa'da bir tekstil fabrikasında tanıştığı Çinli genç kızla 12 yıl önce evlenen Türk işçisi, 3 çocuğunun annesi Çinli gelini yıllar sonra baba ocağı Evkafçiftliği köyüne getirdi. Eşinin memleketine yerleşen Çinli gelin, köy yaşamına çabuk uyum sağladı.

www.habervitrini.com

2. Endonezya'daki Minangkabau Toplumunda Evler Kadınlara Ait, Soy Anneden İlerliyor

Endonezya'nın Sumatra Adasında yaşayan 4,5 milyon nüfuslu Minangkabau toplumu, dünyanın en büyük anaerkil topluluğunu oluşturmaktadır. Evlerin kadınlara ait olduğu, soyun anneden ilerlediği, erkeğin evlendikten sonra karısının ailesinin evinde yaşadığı Minangkabau toplumu, 16. yüzyılda Müslüman olmuştur.

www.yeniaktüel.com.tr

3. Safranbolu Evleri

Safranbolu Evleri, Türk kent kültürünün günümüzde yaşamaya devam eden en önemli yapı taşlarıdır. Safranbolu evinin boyutu ve biçimini belirleyen üç temel unsurdan söz edilebilir. Bunlar: 1. Çok nüfuslu büyük aile yapısı 2. Yağışlı iklim 3. Kültürel ve maddi zenginlik. Bir ailede karı kocanın normal olarak iki ya da üç çocuğu vardır. Safranbolu'da erkek evlat evlendirilince ona ayrı bir ev açılmaz, gelin aynı eve getirilir. Amcalar, yengeler, halalar ve torunlar hep birlikte bir evde yaşar.

www.safranbolu evleri.net

4. Sanayileşme ve Aile

Çağdaş toplumlarda yeni evlenen çiftler, genellikle baba evinden ayrılarak yeni bir evde yaşamaya başlarlar. Oysa bundan yüz, iki yüz yıl önce yeni evliler, damadın ya da gelinin ailesinin yanında otururlardı. Sanayileşmiş toplumlarda, özellikle kentlerde yaşam ve üretim koşullarına bağlı olarak geniş aileler yerini giderek küçük ailelere bırakmıştır. Anne, baba ve çocuklardan oluşan aileler ortaya çıkmıştır.

www.hukukevi.net

5. Penguenler ve Çocuklar

Anaerkil aile yapısı, ataerkil aile yapısı ve herkesin eşit haklara sahip olduğu modern aile yapısından sonra bazı anne ve babalar, literatüre "çocukerkil aile" kavramını hediye ettiler. Bazı ailelerde kumanda babanın elinden çocuğun eline geçti. Anneler artık günlük menüyü belirlerken çocuklarına danışmadan mutfağa girmiyor. Evlenme yaşı ilerledikçe ve ekonomik düzey arttıkça çocuk sayısı düştü, çocuk sayısı düştükçe de ailelerin çocuktan beklentileri fazlalaştı. "Hanım, bizim çocuklar nerede?" diye soran baba profilinden çocuğunun proje ödevi için sabahlara kadar el işi kartonuna boncuk dizen baba profiline geçildi. Bir pengueni üşümesin diye eve alıp sobanın önüne oturtmak ne kadar iyilikse çocuklar mutlu olsun diye her şeyi önlerine sermek de o kadar iyiliktir.

www.turkiyegazetesi.com

Aile tipleri	Örnek metinlerin numaraları	Ailenin yerleşim yeri	Aile türlerinin ortak özellikleri	Ailenin farklı özellikleri
Anaerkil	2. metin	Ana tarafı	Geçimini sağlama	Anne söz sahibi

BOŞANMANIN ETKİLERİ

KAVRAMLAR

- Boşanma

DERSE HAZIRLIK

1. Boşanma neden tüm toplumu ilgilendiren bir olgudur? Görüşlerinizi belirtiniz.
2. Boşanmaların nedenleri sizce neler olabilir? Söyleyiniz.

BOŞANMANIN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Hukuksal bir kavram olarak ele alındığında boşanma; basit anlamda evlilik sözleşmesinin sona ermesi, evlilik ilişkisinin yasal olarak ortadan kalkmasıdır. Boşanma aile kurumu kadar eski bir olgudur. Boşanma ruhsal açıdan değerlendirildiğinde aile birliğinin bozulmasına, ailenin bölünmesine veya bütünüyle dağılmasına yol açan ve bütün aile üyelerini hatta yakın çevredeki kişileri dahi sarsabilen karmaşık bir olgudur.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Ülkemizde 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile erkeğin çok eşliliğinin ve tek taraflı boşanmasının yasaklandığını; kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanındığını biliyor muydunuz?

arsiv.ntv.com.tr

Boşanma, çocuğun gelişiminde en önemli faktör olan aileye son veren ve özellikle çocuklar üzerinde yaşam boyu etkilerini sürdürebilecek bir olaydır. Geleceğin teminatı olan çocukların, boşanmadan kaynaklanan sorunlar karşısında nasıl korunması gerektiği, hem devlet adamlarını hem bilim adamlarını hem de toplumu ilgilendirir.

Ailenin toplumun temel birimi olarak görülmesi, aileyi koruyucu ve boşanmayı zorlaştırıcı önlemler alınmasına yol açmıştır. Örneğin Hristiyanlığın Katolik mezhebi boşanmayı yasaklamıştır. Yine, Musevilik ve Hristiyanlıkta kadınların evlenirken getirdiği malı boşanırken geri alması, boşanmaları zorlaştırıcı önlemlerdendir.

İslam boşanmayı, ne Yahudilerde olduğu gibi olabildiğince serbest bırakmış ne de Hristiyanlarda olduğu gibi daraltmış ve yasaklamıştır. İslam, aileye önem vermekle beraber boşanmayı da belli kurallara bağlamıştır. İslam'da, boşanma hakkının kötüye kullanılmasını engellemek için önlemler alınmıştır. Ancak ailede durum kötüye gidip düzelmezse ve bir arada yaşamaya imkân kalmamış ise o zaman boşanma helal kılınmıştır. Günümüz toplumlarında boşanma sadece eşlerin isteğiyle gerçekleşmemektedir. Modern hukukta boşanma çeşitli yasal önlemler ve sosyal destek sistemlerinin varlığıyla zorlaştırıcı ve caydırıcı olarak yer almakta ve devletin kararı ile ancak sonlandırılabilmektedir.

Günümüzün sanayileşmiş toplumlarında boşanma oranları artmaktadır. Boşanmanın nedenleri ülkelerin adalet sistemine, geleneklerine, gelişmişlik düzeylerine göre önemli farklılıklar gösterir. Türk toplumunda evlenme ve boşanma ile ilgili hükümler Medeni Kanun'da belirtilmiştir.

Medeni Kanun'da Boşanma Nedenleri

Zina: Eşlerden herhangi birinin bir başkasıyla cinsel ilişkide bulunmasıdır.

Akıl hastalığı: Hayatı diğer eş için çekilmez hâle getiren, uzmanlarca verilen sağlık kurulu raporuyla iyileşmesi mümkün olmadığı tespit edilen davranış bozukluğudur.

Cana kasıt: Eşlerden birinin diğerine eziyet etmesi, şiddet uygulaması ya da öldürmeye teşebbüs etmesidir.

Terk: Kadın ya da erkeğin haklı bir neden olmadan en az altı ay süreyle evden ayrılmasıdır.

Suç işleme ve haysiyetsiz bir hayat sürme: Eşlerden birinin utanç verici bir suç işlemesi ya da toplum tarafından kabul edilmeyecek davranışlarda bulunmasıdır.

Evlilik birliğinin sarsılması: Evlilik birliğinin, eşlerin ortak hayatı sürdürmelerinin kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olmasıdır. Eşler arasında geçimsizlik, karşılıklı olarak sevgi ve saygının yitirilmesi, birbirine katlanamama, duygu ve düşünce birliğinin olmamasıdır.

Boşanmadan sonra eşler hem ekonomik hem de toplumsal sorunlarla karşılaşabilir. Örneğin ekonomik güvenceden yoksun eşler ve özellikle bir işte çalışmayan kadınlar, nafaka ödeyen erkekler boşanma sonucunda geçim sıkıntısıyla karşı karşıya kalabilir. Boşanmanın ortaya çıkardığı sorunlardan biri de çocukların bakımıdır. Anne ya da babanın yokluğu ve ayrılmanın ortaya çıkardığı toplumsal, ekonomik ve psikolojk sorunlar, çocuğun kendisinden beklenen davranışları öğrenmesini engelleyebilir. Böylece gelişim sürecindeki çocuğun topluma uyum sorunları yaşamasına neden olabilir.

10. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

ÇOCUKLARIN BOŞANMAYA TEPKİLERİ				
ÇOCUĞUN YAŞI	ÇOCUĞUN TEPKİSİ	BEKLENEN SORUNLAR	RİSK FAKTÖRLERİ	TAVSİYELER
12-18 Yaş	Aile yaşantısının yok oluşunu kavrama, geleceği hakkında endişe duyma, aile bireyleri için kendini sorumlu tutma, öfke	Bağımsızlığın erken veya geç kazanılması, yaşıtları ile yarış içinde olma, evlilikte kendi rolü hakkında şüpheye düşme	Okul başarısızlığı, sıkıntı ve bunalım	Ebeveyn rolü mutlaka devam ettirilmeli, arkadaş desteği sağlanmalı, boşanmanın getirdiği strese dikkat edilmelidir.

SORULAR

1. Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Çocuklar, boşanma sonrasında eşlerden birinin yanında kalırsa diğer eşin çocuklara karşı sorumluluğu biter mi? Görüşlerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıdaki soruları altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak cevaplayınız.

Konu: Boşanmanın eşler üzerindeki etkileri

Eşler boşanma olayından nasıl etkilenmektedir? Size göre bu etkileri azaltmanın yolları neler olabilir? Açıklayınız.

(Altı şapkalı düşünme tekniği her biri farklı renklerden oluşan altı şapkadan oluşmaktadır. Farklı renkteki şapkalardan birini başına takan bir öğrenciden sahip olduğu özelliğe göre ortaya konulan düşünceyi savunması beklenir. Örneğin beyaz şapkayı kafasına takan bir öğrencinin konuyu tarafsız bir şekilde açıklaması beklenirken kırmızı şapkayı takan bir öğrencinin duygusal olarak olayları değerlendirmesi beklenir.)

Beyaz şapka (Tarafsız şapka)	Tarafsız bir biçimde, bilgiyi merkeze alarak olaylara bakış açısı getirmeyi amaçlar. Bilgiyi temel alır.
Kırmızı şapka (Duygusal şapka)	Önsezilere dayalı olarak olaylara duygusal bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Duygusal tepki vermeyi temel alır.
Siyah şapka (Karamsar şapka)	Olaylara eleştirel ve karamsar yönden bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Eleştirel yargıyı temel alır.
Sarı şapka (İyimser şapka)	Olayların olumlu yönlerine odaklanarak iyimser ve yapıcı yönden bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Yapıcı düşünmeyi temel alır.
Yeşil şapka (Yaratıcı şapka)	Olaylara yeni ve farklı çözüm yolları bulmak için yaratıcı ve yenilikçi bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Yeni fikirler, yeni algılama biçimleri üretmeyi temel alır.
Mavi şapka (Değerlendiren şapka)	Olayları tüm olası yönleri ile gören ve değişkenleri kontrol altında tutan bir bakış açısı oluşturmayı amaçlar. Durumu analiz edip sonuç çıkarmayı temel alır.

KAVRAMLAR

- Kadın hakları

DERSE HAZIRLIK

Endüstrileşmeyle birlikte kadınların sosyal konumlarında ne gibi değişmeler olmuştur? Belirtiniz.

TOPLUMLARDA KADININ YERİ

Çok eski çağlardan beri kadın ve erkek kendine yönelik roller edinmiş ve bunları benimsemiştir.

Sümer'de, tanrıçalar tanrılardan önce geliyordu. Bu durum Sümer toplumunda kadına verilen değeri göstermektedir. Çin ve Bizans kaynaklarından öğrendiğimiz kadarıyla MÖ 200'lü yıllarda Orta Asya'da göçebe olarak yaşayan Türklerde kadınların erkekler yanında önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Eski Türklerde kadın, ailede ve toplumda saygın bir yere sahipti.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Gazetecilerin 1/3'ü kadın olmasına rağmen bölüm şefi, editör ya da patronların sadece %1'inin kadın olduğunu,

1945 ila 1995 yılları arasında Dünya'daki kadın milletvekili sayısının 4 kat arttığını, bazı ülkelerde meclisteki kadın milletvekili sayısını artırmak için kadınlara pozitif ayrımcılık uygulandığını biliyor muydunuz?

morharfler.blogspot.com.tr

Osmanlı medeniyetinin üç kıtaya yayılmasında Osmanlı kadınının da erkeği kadar katkısı olmuştur. Osmanlı kadınlarının devletin kuruluşundan itibaren siyasi, askerî, hukuki, sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlere katıldığı Osmanlı arşivlerinde ve seyahatnamelerde belirtilmektedir.

Kadınlar, toplumun temel taşı olan ailenin en önemli varlığı olmuştur. Bu nedenle aile hukuku üzerinde yapılan çalışmalar özellikle kadınlar ile ilgili olmuş ve kadın hakları adı altında birçok düzenlemeler yapılmıştır. İslam dini ve çağdaş toplumlar aileye ve kadına her zaman önem vermiş ve bu hususta gerekli düzenlemeleri yapmışlardır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye'de de kadınlara birçok alanda haklar verilmiş ve kadınlar kamusal yaşamda daha fazla yer almıştır.

Dünyada ve ülkemizde kadınlara verilen bazı haklar aşağıdaki tabloda verilmiştir:

DÜNYA'DA KADINLARA VERİLEN HAKLAR	TÜRKİYE'DE KADINLARA VERİLEN HAKLAR
1902 yılında Avusturalya'da kadınlar seçme hakkı kazanmıştır.	**1934** yılında Türk kadını milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazandı.
1907 yılında Finlandiya, dünyada 19 kadın milletvekilinin Meclise girdiği ilk ülkedir.	**1935** yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. dönem seçimleri sonucunda 17 kadın milletvekili ilk kez Meclise girdi.
1920 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe giren anayasa değişikliği ile ülke genelinde kadınlara oy verme hakkı tanınmış, Kasım 1920'de kadınlar ilk parlamento seçimlerine katılmışlardır.	**1985** yılında Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (CEDAW) imzaladı ve sözleşme ertesi yıl yürürlüğe girdi.
1936 yılında kadınların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması, ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmesi ile yasaklandı.	**1989** yılında İçişleri Bakanlığı kaymakamlık sınavlarına kadınların da alınacağını açıkladı.
1960 yılında, Seylan'da (Sri Lanka) bayan Şirimavo Bandaranaike (Şirimov Bandaranayk) dünyanın ilk kadın başbakanı oldu.	**1993** yılında Türkiye'nin ilk kadın başbakanı Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. Hükûmetini kurdu.
1971 yılında İsviçre'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi.	**2008** 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanmasına ilişkin yönetmelik yürürlüğe girdi.

PERFORMANS

Farklı ülke kadınlarının sahip olduğu sosyal, ekonomik, siyasi haklarla ülkemizdeki kadınların sahip olduğu hakları gösteren görsel ve yazılı materyalleri sınıf panosunda sergileyiniz.

11. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Jean-Léon Gérôme

Osmanlıda Kadın Hakları

Osmanlı coğrafyasında kadın oryantalist kaynaklarda gösterildiği gibi pasif, zayıf, Harem'de tutsak şeklinde değil aksine aktif, güçlü ve toplumda çok önemli yere sahiptir. Osmanlı kadınının Harem'de hiçbir hakka sahip olmayan bir "köle" gibi sunulduğu tasvirler, Osmanlı sicil kayıtlarıyla çürütülmüştür. 1882'ye kadar başka ülkelerde evli kadının mal sahibi olma ve miras hakkı yoktu. Malları kocasına aitti. Kendi adına dava açamadığı gibi kadının boşanma hakkı da yoktu. Boşanan kadının çocukları kocaya verilirdi. Osmanlı'da Tanzimat Dönemi'nden sonra kadınlar; evlilikte kontrat yapma, istediği şartları koyma, dava açma ve boşanma hakkı elde etti. Kadınlar mal sahibi olabilir, mirastan pay alırlardı. Osmanlılarda boşanan kadının küçük çocukları anneye verilirdi. Kanunlarda bu haklar verilmiş olmasına rağmen uygulamada zaman zaman karşılığını bulamamıştır.

www.haber7.com

Kadının Değişen Toplumsal Rolü

Batı toplumlarında yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinden sonra başlayan geleneksel toplumsal yapıdaki değişim, 1990'lı yıllardan itibaren Türk toplumunda da etkisini hızla göstermeye başlamıştır. Özellikle son on yılda görülen hızlı değişim, geleneksel toplumsal yapımızdaki temel karakterler olan; büyükbaba ve büyükanne, anne ve baba ile çocukların tipik statü ve rollerini hızla değiştirmeye devam etmektedir.

Kadınların çalışma hayatına girmesi, temel rolü olan annelik rolünü değiştirmemesine rağmen genel olarak kadınlık ve annelik kavramlarının algılanışını değiştirmiştir. Kadının meslek sahibi olup ev dışında çalışmaya başlaması onun, annelik statüsü ve rolünün dışında kadın olarak toplumda yer edinmesine ve kadın statüsünün önem kazanmasına yol açmıştır. Koruyucu yasal düzenlemeler yanında, kazanılan ekonomik özgürlük ve değişim kadına yeni sosyal statüler kazandırmıştır.

www.bilted.com

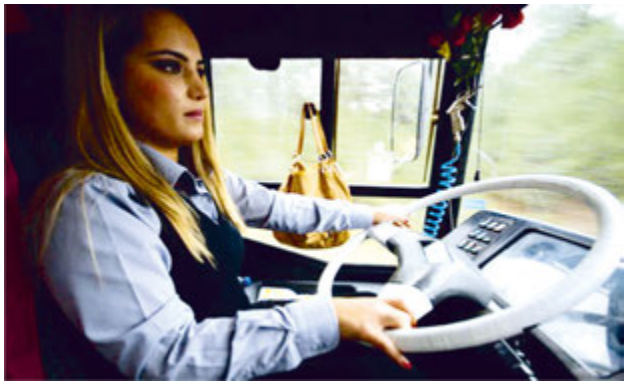

Ailede Kadının Rolü

Çağdaş ailenin oluşumu ve biçimlenmesi aşamalarında en büyük rolü, kadınların oynadığı şüphesizdir. Çalışma yaşamında yer almaya başlayan kadınların toplum içerisindeki konumları ve rolleri de giderek artmıştır. Kadınlar bu durumun kendilerine sağladığı güçle yeni statü arayışları içerisine girmişlerdir. Geçmişte kendilerine uygun görülmüş pasif bir kadınlık statüsü yerine kişiliklerini daha çok geliştirmeye yönelik yeni değer yargıları edinmişlerdir.

www.blog.milliyet.com.tr

SORULAR

1. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların sosyal yaşamdaki yeri nedir? Belirtiniz.
2. Çalışan kadınların toplumsal rollerinde ne gibi değişimler olmuştur? Yorumlayınız.
3. Kadınların çalışma hayatında aktif olarak yer alması kadına sosyal hayatta neler kazandırmıştır? Örneklendiriniz.

KAVRAMLAR

- Medeni Kanun

DERSE HAZIRLIK

1. Medeni Kanun'un kabulüyle Türk kadınlarına ne gibi haklar verilmiştir? Söyleyiniz.
2. "Kadınlar içtimai hayatta erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır." M. Kemal ATATÜRK bu sözüyle ne anlatmak istemiştir?

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE KADINA VERİLEN HAKLAR

Türkiye'de kadınlar Kurtuluş Savaşı sırasında gerek cephede gerekse cephe gerisinde tüm gücü ile hizmet vermiştir. Cephede erkeklerle omuz omuza düşmana karşı savaşırken cephe gerisinde de çeşitli faaliyetleri ile savaşa destek vermiştir. Bu faaliyetlere katılan kahraman kadınlar aynı zamanda eğitim ve sağlık gibi bazı meslek dallarında da kendilerini kanıtlamışlardır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye'de ilk kadın avukatın Süreyya Ağaoğlu olduğunu ve Yassıada'da hukuk profesörü olan babası Ahmet Ağaoğlu'nu savunduğunu biliyor muydunuz?

www.hurriyet.com.tr

Kadın hakları ve kadınların erkeklerle eşitliği konusunda geçen asırdan itibaren Batı ülkelerinde ve toplumlarında yoğun mücadelelerin verildiği, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin bu mücadelelerin en şiddetlilerini yaşadığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet dönemlerinde kadınların kendi hakları konusunda, Batı ülkelerindekine benzer şekilde mücadele ettiklerini söylemek mümkün değildir. Bizim ülkemizde birçok Batı ülkesinden daha önce Atatürk tarafından kadınlara çeşitli haklar verilmiştir. Kadınların toplum içinde erkekler ile eşit haklara sahip olarak yerlerini almaları bir uygarlık aşamasıdır ve Atatürk devrimlerinin en önemli gelişmelerinden biridir.

Atatürk, ülkemizdeki kadınların Cumhuriyet'in kurulmasındaki fedakârlık ve hizmetlerini takdir etmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren kadının sosyal, ekonomik ve siyasal konumunu iyileştirici uygulamalar başlamıştır. Meşrutiyet Dönemi'nin bütün düşünce akımlarını ilgiyle izleyen, ülkesinin sorunlarını yakından inceleyerek bunlar üzerinde düşünen Atatürk, kadının konumunun yükseltilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Atatürk 1916'da Doğu Cephesi kumandanıyken çevresindeki kişilerle sohbet sırasında kadınlarla ilgili sorunları tartışmış, kadınların iyi yetiştirilmesinin topluma sağlayacağı yararları, çalışma yaşamında kadına da yer verilmesi gibi hususları vurgulamıştır.

CUMHURİYET'İN İLANI İLE TÜRKİYE'DE KADINLARA VERİLEN BAZI HAKLAR	
Sosyal Haklar	**1924**: Tevhid-i Tedrisat (Öğrenim Birliği) Kanunu çıkarıldı. Böylece eğitim laikleştirilerek tüm eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı. Kız ve erkekler eşit haklarla eğitim görmeye başladı.
	1926: Türk Medeni Kanunu kabul edildi. Kanun ile kadın erkek eşitliği sağlandı. 17 Şubat 1926'da TBMM'de kabul edilen kanun 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girdi.
	1930: Kadın ve çocukların korunmasına ilişkin ilk düzenleme Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapıldı. Doğum izni düzenlendi.
	1933: Kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kuruldu.
	1989: İçişleri Bakanlığı kaymakamlık sınavlarına kadınların da alınacağını açıkladı.
Siyasal Haklar	**1930**: Belediye Yasası çıkarıldı. Yasa ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.
	1933: Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verildi.
	1934: Anayasa değişikliği ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. Türkiye kadına seçme seçilme hakkını tanıyan ülkeler arasına girdi.
Ekonomik Haklar	**1926:** Medeni Kanun ile mirasta kız ve erkek çocukların eşit pay almaları sağlandı.
	1936: İş Kanunu yürürlüğe girdi. Kadınların çalışma hayatı iyileştirildi. Kadınlara istedikleri işte çalışabilme hakkı tanındı.
	1937: Kadınların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması 1935 tarihli 45 sayılı ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmesi ile yasaklandı.

Atatürk'ün sözleri (www.atam.gov.tr) alınmıştır.

12. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Sabiha Gökçen "İlk Kadın Pilotumuz"

Görsel 1. 2: Sabiha Gökçen

Atatürk'ün manevi kızı ve Türkiye'nin ilk kadın pilotu Sabiha Gökçen, 1913 yılında Bursa'da doğdu. Atatürk'ün 1925 yılında manevi evlat edindiği Gökçen, Çankaya İlkokulu ve İstanbul Üsküdar Kız Kolejinde öğrenim gördü.1935 yılında Türk Hava Kurumunun Türk Kuşu Sivil Havacılık Okuluna giren Gökçen, Ankara'da yüksek planörcülük brövelerini aldı.

Sabiha Gökçen, 7 erkek öğrenciyle birlikte Rusya'ya gönderilerek yüksek planörcülük eğitimini tamamladı. 1936 yılında Hava Harp Okuluna giren Gökçen, burada gördüğü özel eğitimden sonra askerî pilot oldu. Eskişehir'de 1. Tayyare Alayında bir süre staj yapan Gökçen, avcı ve bombardıman uçaklarıyla uçtu. Gökçen 1937 yılındaki Trakya ve Ege manevralarında görev aldı. 1938 yılında Balkan devletlerinin davetlisi olarak uçağı ile bir Balkan turu yapan Gökçen, daha sonra Türk Hava Kurumuna bağlı Türk Kuşu Genel Müdürlüğüne başöğretmen tayin edildi. Sabiha Gökçen, 1955 yılına kadar bu görevini sürdürdü. 22 Mart 2001 tarihinde aramızdan ayrıldı.

www.milliyet.com.tr

SORULAR

1. Atatürk'ün manevi kızını pilot olmaya teşvik etmesinin nedenleri sizce nelerdir?
2. Atatürk kadın haklarını neden toplumsal bütünleşmenin ön koşulu olarak görmüştür?

Atatürk'ün Kadın Haklarına Verdiği Önemin Toplumsal Hayata Yansımaları

Görsel 1. 3: 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan milletvekili seçiminde Türk kadını ilk kez oy kullandı.

Görsel 1. 4: Kadın belediye başkanı

SORULAR

1. Fotoğraflardan hareketle Atatürk Dönemi'nden itibaren kadınların sosyal, siyasal ve ekonomik hayata katılmalarının topluma yansımaları nelerdir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de kadınlara verilen haklara örnekler veriniz.

KAVRAMLAR

- Örgün eğitim
- Yaygın eğitim
- Uzaktan eğitim

DERSE HAZIRLIK

1. Eğitimin insan yaşamındaki yeri ve önemi nedir? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Okulda görülen eğitimle okul dışında uzaktan yapılan eğitim arasındaki farkları ve bunun nedenlerini tartışınız.

EĞİTİM İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Eğitim; bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) değişme meydana getirme sürecidir. Bu tanıma göre eğitim bir süreçtir. İnsan davranışlarındaki değişme kasıtlı olarak gerçekleştirilmektedir. Eğitim sürecinde bireyin kendi yaşantıları esastır. Farklı eğitim süreçleri aşağıda açıklanmıştır.

Örgün eğitim; kişilerin yaşama atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan okul ya da okul niteliği taşıyan yerlerde yetişmelerini sağlamak amacıyla belli yasalara göre düzenlenen, planlı ve yöntemli biçimde verilen bir eğitimdir. Örgün eğitim; temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye'de 2016-2017 eğitim-öğretim yılında toplam 17 milyon 319 bin 433 öğrenci, 62 bin 250 okul, 1 milyon 5 bin 380 öğretmen ve 682 bin 761 adet derslik bulunduğunu; öğrencilerin 14 milyon 684 bin 664'ünün resmî, 1 milyon 204 bin 963'ünün özel okullarda, 1 milyon 429 bin 806'sının ise açık öğretimde eğitim gördüğünü biliyor muydunuz?

www.sgb.meb.gov.tr

Okul öncesi eğitim; isteğe bağlı olarak ilköğretim çağına gelmemiş 36-72 ay grubundaki çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini, iyi alışkanlıklar kazanmasını, ilköğretime hazırlanmasını, koşulları elverişsiz çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı oluşturulmasını ve dilimizin doğru ve güzel konuşulmasını sağlayan bir eğitim türüdür.

Yaygın eğitim; örgün eğitim olanaklarından yararlanamamış durumda olanlara, gittikleri okullardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitimdir. Yaygın eğitim, örgün eğitimi tamamlayan ve eğitime süreklilik kazandıran okul dışı eğitim programları, hizmet içi eğitim ve kamuoyu aydınlatma çalışmaları biçiminde yürütülür. Örgün eğitimi tamamlayıcı nitelikteki yaygın eğitim çalışmaları; T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi bazı bakanlıklar, özel ve gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.

Halk eğitimi; yurttaşların çalışma gücünü artırmak, yaşam kalitesini yükseltmek, millî ve insani erdemlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarıdır.

Hizmet içi eğitim; özel ve tüzel kişilere ait iş yerlerinde belirli bir maaş veya ücret karşılığında alınmış ve çalışmakta olan bireylerin görevleri ile ilgili gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarını sağlamak üzere yapılan eğitimdir.

Mesleki eğitim; en az ilköğretim mezunu olup örgün eğitime devam etmeyenlerden, çalışarak meslek öğrenmek isteyenlerin, kanun kapsamındaki herhangi bir meslek dalında, mesleki eğitim merkezlerine kayıt yaptırmak suretiyle aldıkları eğitimdir.

Uzaktan eğitim; geleneksel öğrenme-öğretme yöntemlerindeki sınırlılıklar nedeniyle sınıf içi etkinliklerin yürütülme olanağının bulunmadığı durumlarda yapılır. Eğitim çalışmalarını planlayanlar ve uygulayanlar ile öğrenenler arasında iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belli bir merkezden sağlandığı bir öğretim yöntemidir. Uzaktan eğitim, farklı mekânlardaki öğrenci, öğretmen ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığıyla bir araya getirildiği kurumsal bir eğitim faaliyetidir.

13. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Ev Hanımlarına Altın Bilezik

Pilot bölge seçilen Ankara'nın 11 ilçesinde örgün eğitim dışında kalan bayanlara mesleki eğitim verilerek meslek kazandırılması projesi uygulamaya konuluyor.

İlköğretim mezunu kadınlar, Millî Eğitim Bakanlığının projesi kapsamında verilecek olan meslek eğitimiyle meslek lisesi diploması alabilecekler. Bu kapsamda Ankara'nın Akyurt, Ayaş, Beypazarı, Çamlıdere, Çubuk, Güdül, Kalecik, Kazan, Kızılcahamam, Pursaklar ve Nallıhan ilçelerinde de meslek eğitimi verilecek. İlçe merkezi dışında eğitim imkânı bulamayan bayanlara çocuk gelişimi, gıda, yaşlı ve hasta bakımı ile turizmcilik branşlarında haftada üç gün olmak üzere en az üç yıl süreyle meslek öğretmenleri tarafından Millî Eğitim Bakanlığı müfredatı kapsamında eğitim verilecek.

www.beypazarihabertv.com

Açık Öğretim Kayıtları Yarın Başlıyor

Eskişehir Anadolu Üniversitesinin açıköğretim fakültelerine genel ağ yoluyla kayıt işlemleri yarın başlıyor.

2009 yılı Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi sonucunda uzaktan eğitim sistemiyle öğretim yapan açık öğretim, iktisat ve işletme fakültelerine yerleştirilen adayların İnternet başvuru kayıtları 23 Eylül-20 Ekim tarihleri arasında yapılacak.

www.haber01.com

SORULAR

1. Ev hanımlarına verilen mesleki eğitim ile amaçlanan nedir?
2. Devlet verdiği eğitimlerle neyi amaçlamaktadır? Fikirlerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıdaki tabloda verilen ifadelerden doğru olanların sonuna "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

Eğitim Türleri		
	D	Y
Sınıfta öğretmen ve öğrencilerin yüz yüze yaptığı eğitime uzaktan eğitim denir.		
Bireylerin görevleri gereği bilgi, beceri kazanmalarını sağlamak üzere yapılan eğitime hizmet içi eğitim denir.		
Okul eğitimi dışında veya okul eğitimiyle birlikte yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarına halk eğitimi denir.		
Farklı mekânlardaki öğrenci, öğretmen ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığıyla bir araya getirildiği kurumsal eğitim faaliyetine uzaktan eğitim denir.		
Bireye iş hayatındaki belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireyin yeteneklerini çeşitli yönleri ile geliştiren eğitime mesleki eğitim denir.		
Örgün eğitim imkânlarından yararlanmamış olanlara, okudukları okuldan erken ayrılanlara veya örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitime okul öncesi eğitim denir.		
Doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan, onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda yönlendiren eğitime yaygın eğitim denir.		

KAVRAMLAR

- Eğitimin amacı
- Eğitimin işlevi

DERSE HAZIRLIK

Yunus Emre'nin "İlim ilim bilmektir. İlim kendin bilmektir. Sen kendini bilmezsen ya nice okumaktır." sözünden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.

EĞİTİMİN AMACI VE İŞLEVLERİ

Eğitimin amacı; eleştirel düşünebilen, araştırmalar yapabilen, bilgiye ulaşabilen ve teknoloji konusunda belirli bir aşinalık düzeyine sahip bireyler yetiştirmektir. Pedagog Booker (Bukır) "Gençleri eğitmenin amacı, onları yaşamları boyunca kendi kendilerini eğitmeye hazırlamaktır." demiştir. Eğitim ve öğretimle çocuk, gerektiğinde bilgiyi nereden ve nasıl öğrenebileceğini bilmeli, temel becerileri kazanmalıdır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'ne giderken yanında üç katır yükü kitap götürdüğünü biliyor muydunuz?

www.kocaeliaydinlarocagi.org.tr

Eğitimin temel işlevlerini gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

TOPLUMSAL İŞLEVLER	EKONOMİK İŞLEVLER	SİYASAL İŞLEVLER
* Bireyi toplumsallaştırma, sosyal değişimlere uydurma. * Kültürel mirası aktarma * Kültürün devamını ve gelişimini sağlama * Toplumsal düzenin sağlanmasına yardımcı olma	* Bilinçli üretici ve tüketici bireyler yetiştirme * Nitelikli insan gücü yetiştirme * Ürettiği bilgi ve teknolojiyi tüm insanlığın kullanımına sunma	* Anayasa ile belirlenen siyasal, ekonomik ve toplumsal yapıya uyan ve bu yapıyı geliştirmeyi amaçlayan iyi yurttaş, iyi insan yetiştirme * Girişimci, öncü ve lider bireyler yetiştirme * Siyasal tercihlerinde bilinçli yurttaşlar yetiştirme * Demokratik bireyler yetiştirme

BİREYSEL İŞLEVLER	GİZLİ İŞLEVLER
* Bireyin kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olma * Meslek kazandırma * Bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verme, yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olma * Bireyi bütün yönleriyle geliştirme	* Eş seçme * Tanıdık sağlama, geniş bir çevre oluşumuna katkıda bulunma

Eğitim, toplumsal bir kurum ve toplumda gerçekleşen bir süreç olduğuna göre eğitimin toplumsal temellerini inceleyen bilim dalı, sosyolojinin bir alt dalı olan eğitim sosyolojisidir.

Eğitim sosyolojisi; eğitim, toplum ve toplumun diğer kurumları arasındaki işlevsel ilişkileri inceleyen bilim dalıdır. Eğitim sosyolojisinin amacı, bir toplumsal kurum olan eğitim ve toplumun diğer kurumları arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak toplum yapısına ve beklentisine uygun bir eğitim sisteminin oluşmasına katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda eğitim sosyolojisinin çalışma alanını dört grupta toplamak mümkündür.

1. Eğitilen kişinin toplumsallaşması için toplumun eğitimden beklediklerini araştırmak.
2. Toplumun değişme gereksinimini karşılamada eğitime düşen görevleri ortaya koymak.
3. Toplumun benimsediği yaşam biçimine uygun olarak eğitimin biçimlenmesine ve işlemesine ilişkin ilkeleri belirlemek.
4. Eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için eğitim sistemi ile toplumun nasıl ilişki kuracağını saptamak.

14. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Engelli Çocuklara Evde Eğitim

Engelli bireyler temel eğitim ilkeleri doğrultusunda genel eğitim, özel eğitim ve mesleki eğitim görme haklarını kullanabilmektedir. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 15. maddesinde "Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak bütünleştirilmiş ortamlarda ve engeli olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır." ibaresi yer almaktadır. Engel türü ve derecesine göre engelli çocuklar genel eğitim sisteminde normal sınıflarda veya engelin türü ve düzeyine göre ayrılmış olan özel eğitim sınıflarında eğitim alabilmektedirler. Bununla birlikte engelli çocukların normal eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranlarıyla, sosyal ve eğitimsel açıdan birlikteliklerinin sağlanabilmesi için eğitim politika ve uygulamalarında temel yaklaşım kaynaştırma eğitimi ile sağlanmaktadır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin zorunlu öğrenim çağı okul öncesi dönemi de içine alan 3-14 yaş olarak belirlenmiştir. Ülkemizde eğitime ihtiyacı olan engellilere karşı MEB sorumludur. Engellilere yönelik erken eğitim 0-6 yaşından başlayarak eğitim ve öğretim hizmetlerinde MEB'in yanı sıra üniversitelerin ilgili bölümlerinden de bilgi ve yönlendirme hizmetlileri alınabilir.

www.alo183.aile.gov.tr

Yunus Emre Meslek Yüksekokulu

Yunus Emre Meslek Yüksekokulu, sağlık ve eğitim alanında nitelikli ara eleman yetiştirmek için ön lisans düzeyinde eğitim vermektedir. Yüksekokul bünyesinde açılan Eczane Hizmetleri Programı, ülkemizde sağlık sektörünün eczacılık alanında eğitim veren ilk program olması açısından örnek teşkil etmektedir. Mezunlar, eğitim aldıkları bölümün niteliğine göre hem kamuda hem de özel sektörde ara eleman olarak çalışabilirler.

www.anadolu.edu.tr

SORULAR

1. Eğitimli eleman olmanın kişiye sağladığı faydalar nelerdir? Belirtiniz.
2. Toplumsal gelişmede eğitimin önemini açıklayınız.
3. Devletin, eğitim kalitesini yükseltmek istemesinin nedenleri nelerdir?
4. Yukarıdaki metinleri dikkate aldığınızda eğitimin amaçları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

PERFORMANS

Eğitimin işlevleriyle ilgili aşağıda boş bırakılan yerlere örnekler yazınız.

Bireysel işlevleri:.....
.....
.....

Gizli işlevleri:.....
.....
.....

Siyasal işlevleri:.....
.....
.....

Ekonomik işlevleri:.....
.....

Toplumsal işlevleri:.....
.....

EĞİTİM KURUMUNUN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

KAVRAMLAR

- Eğitim kurumu
- Sosyal kurum

DERSE HAZIRLIK

Eğitim kurumu hangi kurumlarla ilişkilidir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

EĞİTİMİN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

Eğitimin Aileyle Olan İlişkisi

Eğitim, sadece okullarda gerçekleşen bir süreç değildir. Ailelerin de kaliteli bir eğitimin gerçekleşmesinde önemli rolü vardır. Aile, okul öncesi temel eğitimin verildiği bir kurumdur. Aile, çocuğun eğitiminde tek başına önemli roller oynayabileceği gibi aynı zamanda okulda aldığı eğitimi ile de doğrudan ilgilenen önemli bir kurumdur. Bu nedenle eğitim açısından okul ile aile arasında sağlam bir ilişki kurulması önemli ve zorunludur. Okul ve aile, çocuğu yetiştirip onun hayata kazandırılması konusunda ortak sonuçlar almaya çalışan kurumlardır. Bu iki kurum sürekli etkileşim içerisindedir.

Eğitimin Ekonomiyle Olan İlişkisi

Eğitimin ekonomi üzerinde önemli bir etkisi vardır. Ekonomi de eğitimle yakından irtibatlıdır. Eğitimin amaçlarından biri insanlara belli meslekler kazandırmaktır. Eğitimin ekonomiye katkılarının başında, insan gücünü geliştirmek gelir. Bir ülkede gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden biri kuşkusuz insan enerjisinin ve becerilerinin verimli bir şekilde ve etkin kullanılmasıdır. Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler artan nüfusla birlikte yaşam ve refah düzeylerini yükseltme gayretlerini yoğunlaştırmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için insan gücü, finansman, teknoloji, ham madde ve donanım gibi mevcut kaynaklarını en yüksek faydayı sağlayacak biçimde kullanmayı yani verimliliği arttırmayı hedeflemiştir. Makineyi kullanan, toprağı işleyen, yeni projeler geliştiren, girişimciliği başlatan, yeni teknolojileri üreten ve bilimsel gelişmeyi sağlayan insandır. İnsan da bu becerileri ve bunlara ait bilgileri eğitim yoluyla kazanır. Üretim faktörlerinden iş gücünün niteliğini arttırmak, ekonomi-eğitim ikilisinin en önemli özelliğini yansıtmaktadır. Çünkü iş gücünün geliştirilmesi verimliliği ve kaliteli üretimi de artıracaktır.

Eğitimin Dinle Olan İlişkisi

Dinle eğitim arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Din eğitimi, eğitim de dini etkileye gelmiştir. Bu çerçevede bir temel kurum olarak din, diğer kurumların düzen, meşruiyet ve sürekliliğine katkıda bulunduğu gibi eğitim ile de yakından ilgilenmiştir. Formel eğitim, din kurumu tarafından gerçekleştirilmiştir. Çünkü eski Sümer, Eti, Mısır uygarlıklarında tapınakların aynı zamanda birer eğitim kurumu görevi yerine getirdikleri bilinmektedir. Yüzyıllar boyu toplumlar din tarafından eğitilip olgunlaştırılmıştır. Bugün bile pek çok dinî alt kurum, genelde sekülerlik üstüne kurulu modern yapılarda bile eğitim işlevini yerine getirmeye devam etmektedir. Örneğin ortak ibadet şekilleri, öğüt verme, vaaz gibi eylemler birer dinî ritüel oldukları kadar aynı zamanda eğitim tarzlarıdır. Dinin önemli konularından birisinin insana ahlaki davranışlar kazandırma, bunun da sonuç olarak bir eğitme işi olduğu göz önüne getirilirse dinin eğitim üzerindeki etkisi görülmüş olur. Aynı şekilde eğitim kurumu da bireyin doğru ve bilinçli bir din eğitimi alması konusunda çok önemli bir işleve sahiptir. Şüphesiz kurumsallaşmış bir eğitimin de din üzerinde önemli bir etkisi vardır. Dinin sistemli bir biçimde öğretilmesi eğitime bağlıdır. Bu etki bazen kendini daha ileri boyutlarda da göstermiş, belli eğitim yapılanmaları zaman içinde kendine has bir dinî anlayışı doğurmuştur. Batıda skolastik zihniyet, İslam dünyasında medrese, bu eğitimsel din anlayışına verilebilecek örneklerdir.

Eğitimin Siyasetle Olan İlişkisi

Eğitimin siyasal hayat üzerindeki etkilerinden birisi de şüphesiz öğrencilerin siyasal konularda bilgi edinmelerini sağlamaktır. Okul siyasal etkinlik ve katılım duygusunu artırmakta, bireyi siyasal hayata hazırlamaktadır. Bunun için modern devletler, öncelikli olarak ele aldıkları eğitim sistemleriyle belli bir vatandaş tipi yetiştirmektedir. Demek ki siyaset eğitimi planlamakta, eğitim de siyasetin işleyişine zemin hazırlamaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun Atatürk'ün desteğiyle 30 Haziran 1921 tarihinde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti olduğunu ve cephede savaşan veya şehit düşen askerlerin çocuklarına bakmakla hizmete başladığını, günümüzde ise kimsesiz veya terk edilmiş çocukların eğitim öğretim ve barınma ihtiyaçlarını karşıladığını biliyor muydunuz?

www.dergipark.ulakbim.gov.tr

15. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

İMKB Okul Açıp Çekirdekten Borsacılar Yetiştirecek

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), finans dersleri verecek olan bir meslek lisesi açmak için Millî Eğitim Bakanlığı ile yapılan görüşmelerin olumlu geçtiğini belirtti. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, açılacak meslek lisesinde ağırlıklı olarak ekonomi ve finans derslerinin verileceğini böylece ortaöğretimde ekonomi ve finans konularında yeterli eğitim verilerek ortaya çıkan boşluğun doldurulacağını söyledi. İMKB Başkanı, finans sektörü için kalifiye eleman yetiştirmeyi amaçladıklarını belirtti.

www.sabah.com.tr

Anne Baba Eğitim Semineri Tamamlandı

Ulus İlkmeclis İlköğretim Okulunda verilen ana baba eğitimi semineri tamamlandı. Aile eğitimi programı aile içi olumlu ilişkileri ve rolleri güçlendirerek aileye ergen çocuklarıyla iletişim kurulabilme, onların görüşlerini dinleyebilme ve bu görüşlere değer verebilme, çatışmaları yönetebilme, olumlu davranış kazandırma, onları ihmal ve istismar da dâhil olmak üzere her türlü riskten korumak konularında ailenin sağlıklı çocuklar yetiştirebilme sorumluluklarını desteklemek amacıyla ilçemizde açılan ve Şirinköy Rehberlik Merkezinde yıl boyunca süren anne baba eğitimleri başarıyla tamamlandı ve geçtiğimiz günlerde yapılan törenle kursu bitiren anne babalar sertifikalarını aldılar.

www.ilgazetesi.com.tr

SORULAR

1. İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının finans dersleri verecek bir meslek lisesi açmak istemesinin nedenleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
2. Eğitim ile ekonomi arasında nasıl bir ilişki vardır? Belirtiniz.
3. Anne ve babanın bazı seminerlerle eğitilmesinin aileye etkileri neler olabilir? Açıklayınız.

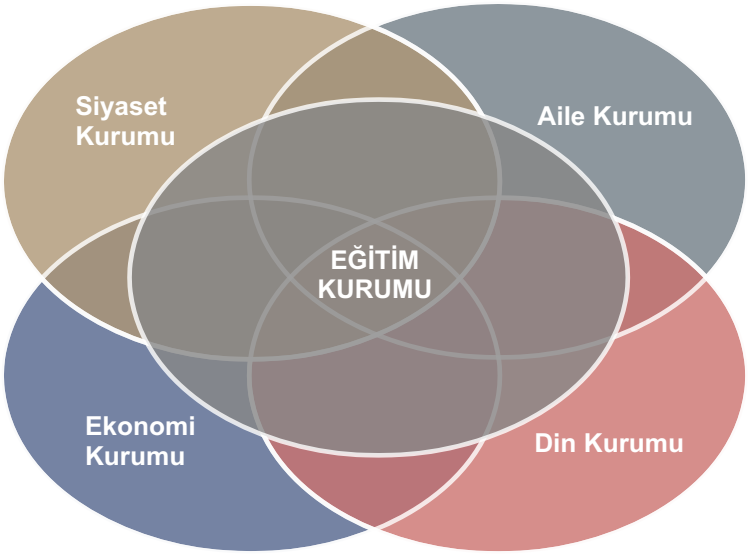

Şema 1. 2: Sosyal Kurumlar

SORULAR

Yukarıdaki şemadan faydalanarak eğitim kurumunun diğer sosyal kurumlarla ilişkilerinin neler olabileceğini belirtiniz.

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ

KAVRAMLAR

- Eğitimde fırsat eşitliği

DERSE HAZIRLIK

1. Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen etmenler sizce neler olabilir? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Eğitimin toplumsal gelişmeye katkıları sizce nelerdir? Belirtiniz.

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ

Eğitimde fırsat eşitliği kavramı, toplumun tüm bireylerinin ayrım yapılmaksızın yeteneklerini en uygun biçimde geliştirmede eğitim hizmetlerinden eşit ölçüde yararlanma olanaklarına sahip olmaları olarak tanımlanmaktadır. Hiçbir hukuksal engel bulunmamasına karşın insanların olanakları eşit olmadığından eğitimden eşit ölçüde yararlanamadıkları görülmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilebilmesi için insanların hukuk önünde eşit eğitim alma hakkına sahip olmaları yetmez. Bu hakkı kullanabilme olanaklarına da sahip olmaları gerekir. Bilim, dört tür eğitim eşitliği üzerinde durmaktadır. Bunlar;

1. Herkese en üst basamağa kadar öğretim sağlanması,
2. Herkese belirli düzeyde bir asgari öğrenim hakkının sağlanması,
3. Her bireyin kendi yetenek ve gizil gücünün tamamından yararlanmasını sağlayan öğrenime kavuşturulması,
4. Bir öğretim basamağında öğrenci sayısının artırılması yoluyla fırsat eşitliğinin genişletilmesidir.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 8. maddesinde "Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır." denilmek suretiyle eğitimde fırsat eşitliğine vurgu yapılmıştır.

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

Ekonomik Etmenler: Eğitimde fırsat eşitliği, eğitim hizmetini gerçekleştiren devletin ekonomik yapısı ve gücü ile eğitim hizmetinden yaralanmak isteyenlerin gelir düzeyi etkili faktörlerdendir. Gelir dağılımındaki dengesizlik, eğitim hizmetinden yararlanmada farklılıklar yaratarak eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olacaktır.

Coğrafi Etmenler: Coğrafi etmenlerin eğitimde fırsat eşitliğine etkisi, köy-kent ayrımı ve bölgeler ayrımı olmak üzere iki yönlüdür. Ülkemizde köy-kent arasında eğitim bakımından fırsat eşitliğinin olmadığı, bilim insanları tarafından paylaşılan bir görüştür. Köyde yaşıyor olmak, eğitim hizmetinden yararlanmayı güçleştirmektedir. Bu güçlük; okulun bulunmayışı, okula devam edememe durumu, okulun eğitimi sürdürebilmek için uygun koşullara sahip olmaması şeklindedir. Eğitim hizmetlerinden yararlanmada, ülkemizin bölgeleri arasında farklılaşma görülmektedir. Bölgeler arası eğitim eşitsizliği; okul azlığı ya da yokluğu, öğretmenin niteliği, öğrenime devam edebilecek ekonomik olanaklara sahip olamama, okul araç ve gereçlerinin yeterli olmaması ve kültürel bir ortamın bulunmaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Toplumsal Etmenler: Cinsiyet, din, dil, etnik gruplar, nüfus ve öğretmen gibi faktörler eğitimde fırsat eşitliğini etkileyen toplumsal unsurlardandır. Dünyanın çoğu ülkesinde kadınların eğitim düzeyi, çeşitli nedenlerden dolayı erkeklere göre daha düşük düzeyde kalmıştır. Ülkemizde, Cumhuriyet Dönemi'nden sonra kadınların eğitimine büyük önem verilmiştir.

Siyasal Etmenler: Eğitim politikasını belirleyen devlet, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamakla yükümlüdür. Nüfus artış hızına bağlı olarak artan eğitim gereksinimlerine yanıt verme, eğitim programlarını çağın gereklerine uygun bir duruma getirme gibi eğitim hizmetlerinin yerine getirilmesi, büyük ölçüde, eğitim politikalarının istikrarlı ve devamlı olmasına bağlıdır.

Bireysel Etmenler: Eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen bireysel farklılıklar, bireylerin zekâ ve yeteneklerinin farklılığından kaynaklanan doğal bir etmen olarak görülmektedir. Fırsat eşitliğini engelleyen diğer tüm etmenler kontrol altına alındığında bile bireylerin gizil güç ve yetenekleri eşit olmadığı için eşitsizliğin devam etmesi beklenir. Eğitimde bireysel faktörler önemlidir. Eğitim hizmeti verilirken bireysel faktörler göz önünde tutulmalıdır.

16. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

"Eğitimde Engel Yok" Projesi

Eğitimde fırsat eşitliği sağlamak ve engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımında en önemli aşamalardan birisi olan eğitim süreçlerindeki engelleri kaldırmak amacıyla Alanya Kaymakamlığı, Alanya Belediyesi, Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Alanya Kent Konseyi Engelsiz Kent Meclisi ortaklığında "Eğitimde Engel Yok" projesi hazırlanarak hayata geçirilmiştir. "Eğitimde Engel Yok" projesi kapsamında Engelsiz Eğitim Komisyonu kurularak ilçemizdeki okulların ulaşılabilirlik durumları tespit edilecektir. Alanya'daki tüm okullarda kaynaştırma eğitimine dair sorunlar tespit edilerek öngörülen sorunların, oluşmadan engellenmesine çalışılacaktır. Engelli öğrenci ve öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntılara dair tarama yapılacaktır. Okul yöneticileri geleceğimizin teminatı olan öğrencilere engelli farkındalığı eğitimleri düzenlenmesini planlanmaktadır.

(www.alanya.bel.tr)

Yurtkurun Amacı ve Misyonu

KREDİ VE YURTLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

22 Ağustos 1961 tarihinde yürürlüğe giren 351 sayılı Kanun ile Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu kurulmuştur. Kurumun amacı yükseköğrenim öğrencilerinin; çağdaş ve güvenilir barınma, beslenme, kredi/burs hizmetleriyle öğrenimlerine; sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle kişisel gelişimlerine sosyal devlet yaklaşımıyla katkıda bulunmaktır. Yurtkur; öğrencilerin öğrenimlerini kolaylaştıran, geliştirdiği hizmetlerle uygulama ve yöntemlerle model alınan kurum olmayı hedeflemektedir.

Eğitimde Gerçek Fırsat Eşitliği

Çağdaş eğitim anlayışının önemli bir unsuru olan "eğitimde fırsat eşitliği" yoksullara eğitim imkânı sunmanın da ötesinde daha başka bir anlam kazanarak her öğrenciye kendi ilgisini, potansiyelini ve zekâsını keşfederek maksimum seviyede geliştirme fırsatının verilmesi olarak algılanmalıdır.

Bu noktayı nazarla denilebilir ki günümüz eğitim öğretim yuvaları öğrencilerin sahip oldukları kişisel ilgileri, yetenekleri ve potansiyelleri açığa çıkarabildiği ve mümkün olan en yüksek düzeyde geliştirebildiği ölçüde eğitimde fırsat eşitliği sunuyor demektir.

Yoksul öğrencilere eğitim imkânı sunmak eğitimde fırsat eşitliği tanıma adına gerekli bir koşuldur ama asla yeterli koşul değildir. Nitekim en geniş manasıyla eğitimin amacı, öğrencilerdeki farklı ilgileri, ihtiyaçları ve yetenekleri ortaya çıkarmak ve bu yetenekleri öğretim sürecinin her aşamasında kullanmaktır.

www.egitimportali.com

SORULAR

1. Engelli bireylerin toplumsal yaşama daha fazla katılmaları için neler yapılabilir?
2. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasında devletin hangi kurumlarına görev düşmektedir? Belirtiniz.
3. Eğitimde fırsat eşitliği nasıl sağlanabilir? Açıklayınız.

KAVRAMLAR

- Eğitim sorunları

DERSE HAZIRLIK

1. Eğitim sisteminin önündeki engeller neler olabilir? Belirtiniz.
2. Eğitim sistemini geliştirmek için neler yapılabilir?

EĞİTİM SİSTEMİ VE SORUNLARI

Sistem, karşılıklı etkileşim içinde bulunan unsurların tasarlanan amaçların gerçekleşmesi için bir bütün oluşturacak şekilde organize olması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda geçen "bütün" kavramı ile sistemin kendi içinde ulaşmak istediği amaçlar doğrultusunda her birinin ayrı bir sistem olduğu alt sistemlerden oluştuğu ifade edilmektedir. Her sistem; içinde bulunduğu toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik değerlerine dayalı olarak kurulup biçimlenmektedir. Toplumun ihtiyaçları sürekli değişmektedir. Özellikle içinde yaşadığımız çağda bilginin değişimi beraberinde yeni ihtiyaçları da doğurmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Millî Eğitim Şûrası'nın ilk kez, 1921 yılında Maarif Kongresi adıyla Ankara'da düzenlendiğini ve Atatürk'ün bizzat cepheden gelerek açılışını yaptığını, adının 1939 yılında Milî Eğitim Şûrası olarak değiştirildiğini biliyor muydunuz?

www.ozegep.meb.gov.tr

Beklenen ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim sisteminde yeniden yapılanmalara giderek sisteme güncellik kazandırmak bir zorunluluk oluşturmaktadır. 2015-2016 yılı istatistiki verilerine göre ülkemizde 61 bin 203 okulda, toplam 17 milyon 588 bin 958 öğrenci ve 993 bin 794 öğretmen ile eğitim öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu sayısal veriler göz önüne alındığında eğitim sisteminin ne kadar geniş bir kapsamı olduğu ve sistemde bir dizi sorunların yaşanılmasının kaçınılmaz olduğunu kabul etmek gerekir. Önemli olan karşılaşılan sorunlara eğitimle ilgili paydaşların ortak katılımını sağlayacak akılcı uygulamalarla sistemi beslemektir. Eğitim sisteminde bir dizi problemlerin yanında öngörülebilir sorunlarla birlikte eğitim sisteminin bütününü ilgilendiren temel sorunlarla da karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Bu kapsamda eğitim sisteminin sorunlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

EĞİTİM SİSTEMİNİN BAZI SORUNLARI	
1	Öğretmenin mesleki gelişimi ve hizmet içi eğitim sorunu
2	Eğitimde yöneltme/mesleki yönlendirme sorunu
3	Eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi ve atanması sorunu
4	Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve eğitimi sorunu
5	Eğitimde fiziksel altyapı, donanım olanaklarının yetersizliği sorunu
6	Ortaöğretim ve yükseköğretime geçişte sınav sorunu
7	Geleneksel eğitim anlayışının terk edilmemesi sorunu
8	Köy ve kentlerde bulunan okullar arasındaki farklılıklar sorunu
9	Bazı branşlarda ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmesi sorunu
10	Eğitim alanında ARGE çalışmalarının yetersizliği
11	Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sorunu
12	Eğitim programının yoğunluğu ve yeterli görülmemesi
13	Eğitimin merkeziyetçi yapısı
14	Mesleki eğitim ve sorunları
15	Eğitim sisteminin değişime ayak uyduramaması
16	Öğretmen ve personel yetersizliği sorunu
17	Eğitime ayrılan bütçenin yeterli olmaması
18	Öğretmenlerin ücretlerinin yetersiz oluşu
19	Eğitimin sınav odaklı ve not temelli olması

17. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyup soruları cevaplayınız ve tablodaki boşlukları doldurunuz.

Eğitimin Sorunları

Eğitim, dünyanın birçok ülkesi için hayati bir mesele olarak ciddiyetini korumaktadır. Savaşlar, göçler, etnik, siyasi veya dinî kaynaklı çatışmalar, yoksulluk, ekonomik ve teknik altyapı yetersizlikleri ve ayrımcılık gibi birçok faktör eğitimi olumsuz etkilemektedir. Birçok ülkedeyse on milyonlarca çocuk hâlâ eğitim hakkından yoksun olarak yaşamaktadır. Öte yandan Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya ve Kosova gibi Balkan ülkelerinde önemli oranda Türk azınlık yaşamaktadır. Bu ülkelerdeki Türk veya diğer azınlıkların karşılaştığı eğitim sorunları yer yer sert tartışmalara yol açmakta, gerek azınlıkların talepleri ve gerekse eğitim sistemiyle ilgili diğer zorluklar ülke gündemlerinde önemli bir yer tutmaya devam etmektedir. Rusya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyse 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılması ve komünist rejimlerin değişmesiyle eğitim sistemlerinde köklü değişiklikler yapmışlardır. Aradan 20 yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen bu ülkelerdeki eğitim sistemleri hâlâ ciddi zorluklar yaşamaktadır. Filistinliler ve Suriyeliler gibi ülkelerini terk etmek zorunda kalarak başka ülkelere yerleşmeye çalışan milyonlarca mültecinin yaşadığı eğitim sorunlarıysa çok daha ciddi zorluklar içermektedir. Ülkelerin kendine özgü ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal koşulları eğitim sistemlerinin niteliğini olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Birçok ülkeyse eğitimle ilgili sorunları aşabilmek için mücadele vermektedir. Ülkeler eğitime her yıl daha fazla bütçe ayırmanın yollarını aramaktadır. Ancak ekonomisi gelişmemiş, refah düzeyi düşük ülkelerde eğitim daha da zorlaşmakta, çoğu ülkede eğitime ayrılan bütçeyse yeterli gelmemektedir. Türkiye ise eğitimdeki sorunları aşmak ve eğitim sistemimizi daha nitelikli hâle getirmek için eğitim bütçesi, 2018 yılında bütçe giderlerinin yaklaşık yüzde 18´ine denk gelen 134 milyar 727 milyon lira olarak belirlendi.

www.dunyabulteni.net

SORULAR

1. Birçok ülkede yaşanan eğitim sorunlarının benzer olmasının nedenleri nelerdir? Tartışınız.
2. Türkiye'de eğitimin sorunlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.

Aşağıdaki tabloda Türkiye'deki eğitim sorunlarından bazıları verilmiştir. Boş bırakılan yerlere çözüm önerilerinizi yazınız.

EĞİTİMİN SORUNLARI	ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Kalabalık sınıflar sorunu	.....
Birleştirilmiş sınıflar sorunu	.....
Taşımalı eğitim sorunları	.....
Mesleki eğitim sorunları	.....
Eğitimde fırsat eşitliği sorunu	.....
Öğretmenin mesleki gelişimi ve hizmetiçi eğitim sorunu	.....

KAVRAMLAR

• Eğitim sistemi

DERSE HAZIRLIK

Atatürk'ün eğitim konusundaki sözlerinden bildiklerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

ATATÜRK'ÜN EĞİTİME VERDİĞİ ÖNEM

Atatürk; büyük bir asker, büyük bir devlet adamı ve diplomat olduğu kadar eğitim alanında da milletimizin çağ değiştirmesini, atılım yapmasını sağlayan büyük bir önderdir. Atatürk'ün millî eğitim konusuna gösterdiği ilgi ve bu konudaki görüşleri incelendiği zaman bu konuya adeta bir eğitim düşünürü gibi eğildiği, konunun bütün yönleriyle çok yakından ilgilendiği, çevresine millî eğitimin önemini anlatmak için her fırsatı değerlendirdiği, millî eğitimde göz önünde tutulması gereken amaç ve ilkeleri açıklığa kavuşturduğu görülür.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye'de harf devrimiyle Latin alfabesinin 01.11.1928 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş olduğunu yine aynı Meclis tarafından 24.11.1928'de de M. Kemal Atatürk'e BAŞÖĞRETMENLİK ünvanı verildiğini biliyor muydunuz?

www.ataturk.net

Atatürk'ün gözünde Millî Mücadele; sırf askerî mahiyette, düşmanı vatan topraklarından kovmayı tek amaç bilen bir hareket değildi. Askerî alanda kazanılacak zafer, millî kurtuluşun ilk şartı idi. Fakat zaferden sonra yapılacak işler, bağımsızlık savaşı kadar önemliydi. Savaş sürerken bile Atatürk, savaş sonrasının sorunlarına hazırlanıyor, bu arada millî eğitim konusuna da eğiliyordu.

Görsel 1. 5: Cumhurbaşkanı Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsünde tarih dersinde (19 Kasım 1937)

Kurtuluş Savaşı'nın en bunalımlı günlerinde düşman kuvvetlerinin kesin sonuca ulaşmak hayaliyle baskılarını arttırdıkları, ordumuzun Sakarya'ya kadar çekilmesine yol açan Kütahya-Eskişehir yöresindeki Yunan saldırısının tehlikeli şekilde geliştiği günlerde, 16 Temmuz 1921'de, Ankara'da "Maarif Kongresi" (Millî Eğitim Kongresi) toplanmıştır. Atatürk cephedeki şartların ağırlığına rağmen bu kongrenin ertelenmesine razı olmamış, hatta kongrenin açış konuşmasını kendisi yapmıştır. Bu konuşmada; devam eden savaşa ve bütün maddi imkânların düşmanı vatanımızdan kovmak için kullanılması zorunluluğuna rağmen "millî" ve "çağdaş" bir eğitimin temellerinin atılmasını, yapılacak işlerin sağlam bir programa bağlanmasını istemiştir. Bu konuşmasında;

"Yüzyıllarca süren derin idari ihmallerin devlet bünyesinde açtığı yaraları iyileştirme yolunda harcanacak çabaların en büyüğünü, hiç şüphesiz, irfan (bilgi ve kültür) yolunda kullanmalıyız." diyen Atatürk, acı bir gerçeğe parmak basar:

"Şimdiye kadar izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin, milletimizin gerileme tarihinde, en önemli etken olduğu kanısındayım."

Ayrıntıları eğitim uzmanlarına bırakmak istediğini belirterek bazı genel ilkelere değinen Atatürk, eski devrin hurafelerinden, boş inançlarından, doğudan ve batıdan gelebilecek zararlı etkilerden uzak, millî karakterimize ve tarihimize uygun bir kültüre muhtaç olduğumuzu vurgular. "Gelecekteki kurtuluşumuzun büyük önderleri" olarak selamladığı öğretmenlere duyduğu derin saygıyı dile getirir. Çevresine inanç aşılar: "Silahıyla olduğu gibi dimağıyla da mücadele zorunda olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur." der.

Eğitim milletlerin bağımsız yaşayabilmeleri, kalkınıp güçlenmeleri bakımından hayati önem taşır. Atatürk "...En önemli, en esaslı nokta eğitim meselesidir. Çünkü, eğitim bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüce bir toplum hâlinde yaşatır ya da bir milleti esarete ve sefalete terk eder." diyerek eğitime verdiği önemi belirtmiştir.

Ankara'da toplanan Öğretmenler Birliği Kongresi'nde Atatürk, eğitimin bu görevini şu sözlerle ifade etmiştir: "Sizin başarınız, Cumhuriyet'in başarısı olacaktır. Hiçbir zaman hatırınızdan çıkmasın ki Cumhuriyet sizden ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek karakterli koruyucular ister."

Atatürk'e göre eğitime ve öğretmenlere düşen başka bir görev de şudur: Millet olma bilincini geliştirmek, aynı millete mensup olma duygusunu güçlendirmek, millî beraberlik ve bütünlüğü pekiştirmek.

www.ibev.org.tr

18. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyunuz ve görselleri inceledikten sonra soruları cevaplayınız.

Eğitimci Atatürk

Atatürk; sabırlı oluşu, ikna kabiliyeti ve öğretmenliği sayesinde Kurtuluş Savaşı'nı kazanmış ve inkılapları Türk halkına benimsetmiştir.

Öğretmenlik kısmen doğuştan getirilen bazı özelliklere, kısmen de sonradan öğrenme ile kazanılan bilgilere sahip olmayı gerektiren bir meslektir. Bu açıdan bakıldığında Atatürk'ün tam bir öğretmen ve eğitimci özelliği taşıdığını görürüz. Onun kişiliğini öğretmenlik ile özdeşleştirmesi bu bakımdan son derece isabetlidir.

Atatürk'e göre memleketin refaha kavuşması için eğitime önem verilmelidir.

Görsel 1. 6: Atatürk, staj yapan meslek lisesi öğrencileriyle

Görsel 1. 7: Atatürk sınıfta öğrencilerle

Atatürk "Mekteplerde öğretmen vazifesinin güvenilir ellere teslimi, memleket evlatlarının o vazifeyi kendine hem bir meslek hem bir ülkü sayacak bilgili ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini temin için öğretmenlik diğer yüksek meslekler gibi tedricen ilerlemeye ve herhâlde refah teminine müsait bir meslek hâline konulmalıdır. Dünyanın her tarafında öğretmenler insan topluluğunun en fedakâr ve saygıdeğer uzuvlarıdır." demiştir.

Atatürk, okulların sadece bilimsel eğitim yeri olmadığı görüşündedir. Ona göre okullar, memleket sevgisine ve bağımsızlık fikrine giden yolları içerir. Bunun yanında, memleketi kurtarmak için çalışan herkesin ilim sahibi olması gerektiğini de özellikle belirtir: "Mektep genç dimağlara, insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, istiklal şerefini öğretir. İstiklal tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için takibi lazım gelen en doğru yolu belletir. Memleket ve milleti kurmaya çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuslu mütehassis ve birer âlim olmaları lazımdır. Bunu temin eden mekteptir."

www.basogretmenataturk.com

Başöğretmen Atatürk

Harf Devrimi'nden sonra, Atatürk'ün kara tahta başındaki resmi görülünce ona "başöğretmen" denilmeye başlanmıştı. Aslında adlandırmada geç kalınmıştı.

Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra bir İstanbul gazetecisi kendisine şöyle bir soru yöneltmişti: "Yurdu kurtardınız. Şimdi ne yapmak isterdiniz?"

Atatürk duraksamadan şu cevabı vermişti: "Millî Eğitim Bakanı olarak Türk kültürünü yükseltmeye çalışmak, en büyük amacımdır." Ondan sonra Atatürk nereye gitse mutlaka orada bir okula girer, öğretmen ve öğrencilerle konuşurdu. Bir gün Atatürk'ün yolu köy okuluna düştü. Tek sınıflı okulda bir genç öğretmen ders veriyordu. Atatürk sınıfa girince öğretmen kürsüsünü Atatürk'e bırakmak istedi.

Atatürk: "Hayır, yerinizde oturunuz ve dersinize devam ediniz, eğer izin verirseniz biz de sizden faydalanmak isteriz. Sınıfa girdiği zaman cumhurbaşkanı bile öğretmenden sonra gelir." dedi.

www.istanbul.gov.tr

SORULAR

1. Atatürk'ün eğitime ve öğretmene önem vermesinin sebepleri neler olabilir? Tartışınız.
2. Atatürk'ün eğitim konusunda yaptığı yenilikler nelerdir? Bilgilerinizi paylaşınız.

KAVRAMLAR

- Ekonomi
- Ekonomik ihtiyaç

DERSE HAZIRLIK

1.Yaşamak için nelere ihtiyaç duyarız? Düşüncelerinizi sınıfla paylaşınız.

2. Her ihtiyacınızı karşılayabiliyor musunuz? Fikirlerinizi paylaşınız.

İHTİYAÇLARIMIZ VE EKONOMİ

Karşılandığında haz, karşılanmadığında acı ve hüzün veren; karşılandıkça şiddetini kaybeden; zaman içinde kendini tekrarlayan; alışkanlık haline gelebilen; sınırsız ve öznel olan duyguya ihtiyaç (gereksinim) denir.

İnsanlar, yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaçlarını gidermek zorundadır. Bu ihtiyaçların başında yeme, içme ve barınma gelmektedir. İhtiyaçları gidermek için üretmek ve çalışmak gerekir. Bu üretim ve çalışma ekonomik faaliyetlerin de temelini oluşturur. Şüphesiz ki hiçbir toplum sadece bu ihtiyaçlarını gidermekle yetinmemiş, daha fazlasını elde etmek istemiştir. Oysa ihtiyaçları karşılamaya yarayan kaynakların bir sonu bir sınırı vardır. Kaynakların sınırlı, insan ihtiyaçlarının sınırsız olması ve bu kaynakları farklı amaçlarla kullanma olanağı, insanlara tercih yapma zorunluluğu getirmektedir.

İnsan ihtiyaçlarını sınırlı kaynaklarla karşılamaya çalışan bilim dalına ekonomi (iktisat) denir. Ekonomi, çeşitli mallar üretmek ve bunları tüketmek üzere toplumun çeşitli üyelerine bölüştürmek için kıt ya da sınırlı üretim kaynaklarını insanların hangi biçimde kullandıklarını inceler. İktisat insan ihtiyaçlarıyla başlar. İnsanların tüm ekonomik faaliyetleri çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. İnsanlar, yaşamlarına devam edebilmek ve mutlu bir yaşam sürebilmek için çeşitli ihtiyaçlarını gidermek zorundadır. Bu nedenle ihtiyaçların karşılanması haz ve doyum, karşılanmaması ise acı ve üzüntü veren bir olgudur. İhtiyaçlar şiddetlerine göre zorunlu ihtiyaçlar ve zorunlu olmayan ihtiyaçlar olarak iki gruba ayrılabilir:

İHTİYAÇLAR

ZORUNLU İHTİYAÇLAR

Zorunlu (biyolojik) ihtiyaçlar; insanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan hava, gıda ve su gibi ihtiyaçlardır. Beslenme, uyuma, nefes alma, barınma vb.

ZORUNLU OLMAYAN İHTİYAÇLAR

Yaşamsal olmayan, ancak karşılandıkça insanlara haz veren eğlenme, seyahat etme ve müzik dinleme gibi ihtiyaçlardır. Sinema izleme, gazete ve kitap okuma vb.

PERFORMANS

Aşağıdaki şemayı inceleyerek sektörlerin hangi ihtiyaçlardan doğduğunu boş bırakılan yerlere yazınız. Başka hangi ihtiyaçlar hangi sektörleri doğurmuştur? Sağ taraftaki noktalı yerlere yazınız.

İHTİYAÇLAR		SEKTÖRLER
Barınma ihtiyacı	→	İnşaat sektörü
	→	Bankacılık sektörü
	→	Ticaret sektörü
	→	Ulaştırma sektörü
	→	Turizm sektörü
	→	Eğitim sektörü
	→	Enerji sektörü
	→	Tarım sektörü
	→	.....
	→	.....
	→	.....

19. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri ve şemayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

Şema 1. 3: Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi

SORULAR

1. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde size göre en önemli ihtiyaç hangisidir? Açıklayınız.
2. Ekonominin toplumsal yaşam üzerindeki etkileri nelerdir?

EKONOMİDE MAL VE HİZMET

KAVRAMLAR

- Mal
- Serbest mal
- Ekonomik mal
- Tüketim malı
- Üretim malı
- Dayanıklı mal
- Dayanıksız mal

DERSE HAZIRLIK

1. Satın aldığınız ürünler size ulaşana kadar ne tür aşamalardan geçmektedir? Düşüncelerinizi sınıfla paylaşınız.
2. Satın aldığınız mallar dayanıklılıkları bakımından benzer özellikler gösterir mi? Belirtiniz.

EKONOMİDE MAL VE HİZMET

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretilen somut nesnelere mal denir. Ekmek, şeker, kalem, elbise, otomobil, buzdolabı vs. birer maldır.

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçekleştirilen işlere hizmet denir. Temizlik, ulaşım, bankacılık, işçilik, berberlik, doktorluk, eğitim vs. birer hizmettir. Hizmetleri iki alt gruba ayırmak mümkündür. Doktor, berber ve dişçilerin sunduğu hizmetler kişisel hizmetlerdir. Öte yandan kişisel olmayan ancak üretim organizasyonu oluşturan hizmet sınıfı vardır ki bunlara ticari hizmetler sınıfı denir. Bankacılık, ulaşım, ticaret, sigorta ve iletişim en önemli ticari hizmetler arasında yer alır. Mal ve hizmetler ekonomide ihtiyaçları karşılamak amacıyla üretilir. Aralarındaki fark malın somut, hizmetin ise soyut olmasıdır.

EKONOMİK MALIN ÖZELLİKLERİ
Belli bir emek sonucu üretilmelidir.
İhtiyaca cevap veren malın bir ekonomik değeri vardır. İhtiyacı karşılama sayısı arttıkça malın ekonomik değeri de artar.
Para karşılığında alınıp satılabilmeli yani değişim değerine sahip olmalıdır.
Mal, ihtiyaçları karşılamalı ve fayda sağlamalıdır.
Mal tüketilebilir olmalıdır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

869 ile başlayan barkodların Türkiye'de üretilen malların barkodları olduğunu biliyor muydunuz?

www.barkod.web.tr

Ekonomi içerisinde mallar, üretiminde kullanılan emeğe göre ikiye ayrılır:

a) Elde Ediliş Biçimine Göre Mallar

Elde edilmeleri için herhangi bir emek ve masraf gerektirmeyen şimdiki ve gelecekteki ihtiyaçlarımızı karşılayacak kadar bol miktarda olan hava, güneş ışığı gibi mallara serbest mal denir.

Üretimi için emek harcanan, belirli bir fiyatı olan ve yeryüzünde kıt miktarda bulunan, bu nedenle ekonomik olarak kullanılması gereken mallara ekonomik mal denir. Örneğin otomobil, ev, ekmek, kalem, bilgisayar ekonomik maldır. Ekonomiyi ilgilendiren yalnızca ekonomik mallardır. Kıt olan ekonomik mallar, emek ve masraf karşılığı elde edilir.

Bir malın serbest veya ekonomik mal olması duruma göre değişebilir. Soluduğumuz hava serbest mal iken su altındaki dalgıçlar ve uzayda araştırma yapan astronotlar için ekonomik maldır. Doğada su kaynağı yakınına kamp kurulduğunda su serbest mal iken şehirde evimize ulaşması hizmet gerektirdiğinden ekonomik maldır. Dolayısıyla belli malları serbest veya ekonomik olarak belirlemek mümkün değildir.

b) Kullanılış Biçimine Göre Mallar

Üretim malı: İnsanların ihtiyaçlarını dolaylı olarak karşılayan mallardır. Üretim malları, doğrudan tüketilemezler ancak bu mallarla insanın doğrudan tüketebileceği mallar üretilebilir. Üretim malları dayanıklı ve dayanıksız mallar olarak ikiye ayrılır. Dayanıklı üretim malları; üretimi sağlayan ve uzun süreli kullanılan dikiş makinesi, traktör gibi mallardır. Dayanıksız üretim malları ise üretimin gerçekleşmesinde kullanılan kömür, petrol, elektrik gibi mallardır.

Tüketim malı: İnsan ihtiyaçlarını doğrudan gideren mallardır. Bunlar dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları olmak üzere ikiye ayrılır. Dayanıklı tüketim malı, faydası bir ya da birkaç kez kullanmakla bitmeyen, uzun süreli kullanılan araba, buzdolabı, bilgisayar gibi mallardır. Dayanıksız tüketim malları insan ihtiyaçlarını doğrudan gideren ekmek, süt, mum, benzin gibi mallardır.

20. ETKİNLİK

Aşağıdaki görselleri ve şemayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

YORUMLAYINIZ

MAL TÜRLERİ

- **Elde ediliş biçimine göre mallar**
  - **Serbest mal (hava, güneş ışığı)**
  - **Ekonomik mal (ekmek, benzin, şeker)**
- **Kullanılış biçimine göre mallar**
  - **Üretim malı**
    - **Dayanıklı üretim malı** (dikiş makinesi, traktör vb.)
    - **Dayanıksız üretim malı** (kömür, petrol, elektrik vb.)
  - **Tüketim malı**
    - **Dayanıklı tüketim malı** (buzdolabı, çamaşır makinesi, elektrik süpürgesi vb.)
    - **Dayanıksız tüketim malı** (ekmek, sebze, meyve vb.)

SORULAR

1. Yukarıdaki görsellerde bulunan malların sınıflandırılmasında hangi ölçütler dikkate alınmıştır?
2. Tüketicinin değişen özelliklerini dikkate alarak üreticilerin mal üretmesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıda verilen örnekleri mal türlerine karşılık gelecek biçimde ilgili kutulara yazarak eşleştiriniz. Sizde başka örnekler bularak sınıfla paylaşınız.

Mal Örnekleri	Mal Türleri	
1. Ofset baskı makinesi	Dayanıklı üretim malı	
2. Vestiyer	Dayanıksız üretim malı	
3. Benzin	Dayanıklı tüketim malı	
4. Yatak	Dayanıksız tüketim malı	
5. Biçerdöver		
6. Doğal gaz		
7. Pantolon		
8. Pirinç		

KAVRAMLAR

- Üretim
- Tüketim
- Bölüşüm
- Enflasyon
- Deflasyon
- Devalüasyon
- Revalüasyon

DERSE HAZIRLIK

1. Fiyatların yükselmesiyle alım gücünüzün düştüğünü hissediyor musunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Alışverişlerinizi neye göre yaparsınız. Açıklayınız.
3. Üretimin ekonomideki yeri hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz.

Görsel 1. 8: Üretim

EKONOMİNİN TEMEL ÖGELERİ

Ekonomik yaşam çeşitli ögelerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bunlar; üretim, tüketim ve bölüşümdür.

A) ÜRETİM

İnsan ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetlerin elde edilmesi amacıyla yapılan çalışmalara üretim denir. Başka bir deyişle bir nesnenin tüketime uygun hâle getirilmesi için yapılan çalışmalardır. Buğdaydan un, sütten peynir, petrolden akaryakıt, yünden kazak yapmak üretimdir. Bu bağlamda, toprağı ekmek suretiyle belirli birtakım ürünler yetiştirmeye tarımsal üretim; birtakım girdiler kullanmak suretiyle endüstriyel ürünler üretmeye sanayi üretimi; zihin gücü ve emek harcayarak entelektüel bir ürün ya da eser meydana getirmeye de zihinsel üretim adı verilir.

ÜRETİMİN TEMEL KAVRAMLARI

Doğal kaynaklar; yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla tabiatın sahip olduğu her türlü unsurdur. Üretim için gerekli olan madde, mekân ve enerji doğadan sağlanır.

Emek (iş gücü); üretimin temel ögesi olup insan faaliyetinin üretime katılmasıdır. Çalışanın yaptığı hizmetler karşılığı elde ettiği kazanca "ücret" denir. İnsanın fiziki gücü veya zihinsel yeteneği ile yapıtığı işler değişiklik gösterir.

Sermaye (anamal); üretim sürecinde mal veya hizmet oluşturmak için kullanılan üretim faktörleridir. Sermaye daha çok üretim sürecinde insanın yaratma gücünü artıran alet, makine, tesis ya da binadır.

Teşebbüs (girişim); emek, doğal kaynaklar ve sermayeyi organize eden ve amacı kâr olan kuruluştur. Bu kuruluşun sahibine müteşebbis (girişimci) denir.

B) TÜKETİM

İhtiyaçları karşılamak amacıyla üretilen mal ve hizmetlerden faydalanmaya tüketim denir. Bir malın kullanılması o malın yok olduğu anlamına gelmez. Maldan yavaş yavaş yararlanmak bir tüketimdir. Otomobil, ev, gömlek, kazak, çamaşır makinesi gibi mallar tek kullanımda tükenmeyen fakat her kullanımda eskiyen mallardır.

Tüketimi etkileyen faktörler; kültürel ve ekonomik faktörlerdir. Eğitim düzeyi, teknolojik ve bilimsel gelişmeler, dinsel inançlar, statü, gelenekler, görenekler, âdet, töre ve moda tüketimi etkiler. Tüketimi belirleyen diğer bir ekonomik faktör ise gelirdir. Gelir, üretime yapılan katkı karşılığında belirli bir sürede elde edilen değerlerin para veya mal cinsinden miktarıdır. Gelirin tüketilmeden gelecekte kullanılmak üzere ayrılması tasarruftur. İnsanlar çeşitli sebeplerle tasarrufta bulunurlar. Bunlar; gelecek endişesi (ihtiyarlık, hastalık, işsizlik), bir şeye sahip olma arzusu (ev, araba alma isteği), parayı harcama istek ve ihtiyacının olmaması durumudur.

Tasarrufların yeni bir üretim için kullanılmasına yatırım denir. Halk arasında arsa ya da altın almak yatırım yapmak olarak adlandırılır.

C) BÖLÜŞÜM

Üretim sonunda elde edilen malların üretime katılanlar arasında paylaşılmasına bölüşüm denir. Günümüzde bu bölüşümün karşılığı para ile ödenmektedir. Üretime katılanlardan iş gücü gelirine ücret ya da maaş, doğanın payına rant ya da kira, girişimcinin gelirine kâr, sermayenin gelirine de faiz denir.

Bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin parasal değerlerinin brüt toplamına gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) denir. Tanımdan anlaşılacağı gibi gayri safi yurt içi hasıla net gelir değildir. Bu miktardan sermaye mallarının yıpranma payı (amortisman) düşüldüğünde elde edilen değere safi millî hasıla denir.

Safi millî hasıladan vergiler düşüldüğünde ise millî gelire ulaşılır. Millî gelir, bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin para ile ifade edilen net toplamıdır. Millî gelirin o ülkede yaşayan vatandaşlar arasında dağıtılmasına kişi başına düşen millî gelir denir.

Ülkede üretime katkıda bulunanlar, ülke gelirinden pay almaktadır. Bu da bize üretimin bir iş bölümü sayesinde gerçekleştiğini göstermektedir. İş bölümü, işin çeşitli mesleklere ya da kendi içinde bölümlere ayrılmasına denir. İşin öğretmenlik, doktorluk, taksicilik gibi çeşitli mesleklere ayrılmasına mesleki iş bölümü, kendi içinde bölümlere, uzmanlık alanlarına ayrılmasına teknik iş bölümü denir.

Bir toplumda üretim faaliyetlerini kişiler her yönüyle kendileri üstlenecek olursa bu durum; zor, sıkıntılı, zaman alıcı ve verimi düşük olacaktır. Oysaki üretim farklı kişiler tarafından gerçekleştirilir ve bu kişilerin çalıştıkları alanlarda uzmanlaşması sağlanırsa üretimde verim artacaktır.

İş bölümü bolluk ve kitle üretiminin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. İnsanların becerisini arttırmakta, bir işten diğer işe geçmede zaman kazandırmakta, makine kullanımını kolaylaştırmaktadır.

EKONOMİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Enflasyon: Piyasadaki ürünlerin fiyatlarının genel seviyesindeki sürekli ve hissedilir yükselme eğilimidir. Enflasyon genel fiyat seviyesinin bir defa yükselmesi olmayıp genel fiyat düzeyinin sürekli ve hissedilir ölçüde yükselmesi şeklinde ifade edildiği gibi değişim aracı olan paranın gereksinimden çok miktarda piyasaya sürülmesi sonucu değer kaybetmesi, satın alma gücünün düşmesi olarak da ifade edilir. Bu tanım enflasyonun para ile bağını belirtmektedir. Ekonomide mal ve hizmetlerin değeri para ile ifade edilir.

Deflasyon: Piyasadaki mal miktarına göre para miktarının az olmasıdır. Bu durumda para az ve değerli olduğundan halkın alım gücü düşmektedir. Piyasada mal çok olduğundan üretim durmakta, bu durum işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Ülke ekonomisinde daralma meydana gelmektedir. Üretim azaldığı için millî gelir de azalmaktadır.

Devalüasyon: Ulusal paranın yabancı ülke paraları ya da altın karşısında değerinin düşürülmesi durumudur. Devalüasyon ithal malların fiyatını yükseltir, ihraç mallarının da yabancı para cinsinden değerini düşürür. Her ülkenin millî parası kendi sınırları içinde geçerlidir. Bir ülkeden mal ve hizmet almak için o ülkenin parasını kullanmak gerekir. Bunun için ülke parası ile yabancı paralar arasındaki değişim oranını (döviz fiyatını) belirlemek gerekir. Bu değişim oranına döviz kuru denir. Devalüasyonda idari kararlar önemlidir.

Revalüasyon: Ulusal paranın yabancı para ya da altın karşısındaki değerinin artmasını ifade eder. Devalüasyonun tersi olan durumdur. Revalüasyon sonucu altın ve döviz fiyatları hükûmetçe kararlaştırılmış oranda ucuzlar.

21. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Görsel 1. 9: II. Dünya Savaşı öncesinde Almanya'da uygulanan devalüasyon

Görsel 1. 10: Yüksek fiyat

SORULAR

1. Soldaki görseli inceleyerek devalüasyonun ne anlama geldiğini belirtiniz.
2. Sağdaki görseli inceleyerek fiyatların genel anlamda yüksek olmasının ekonominin hangi kavramıyla ifade edilebileceğini belirtiniz.
3. Görsellerde görülen ekonomik olaylar yaşam düzeyinizi nasıl etkiler? Tartışınız.

PERFORMANS

Aşağıdaki grafiği inceleyerek soruları cevaplayınız.

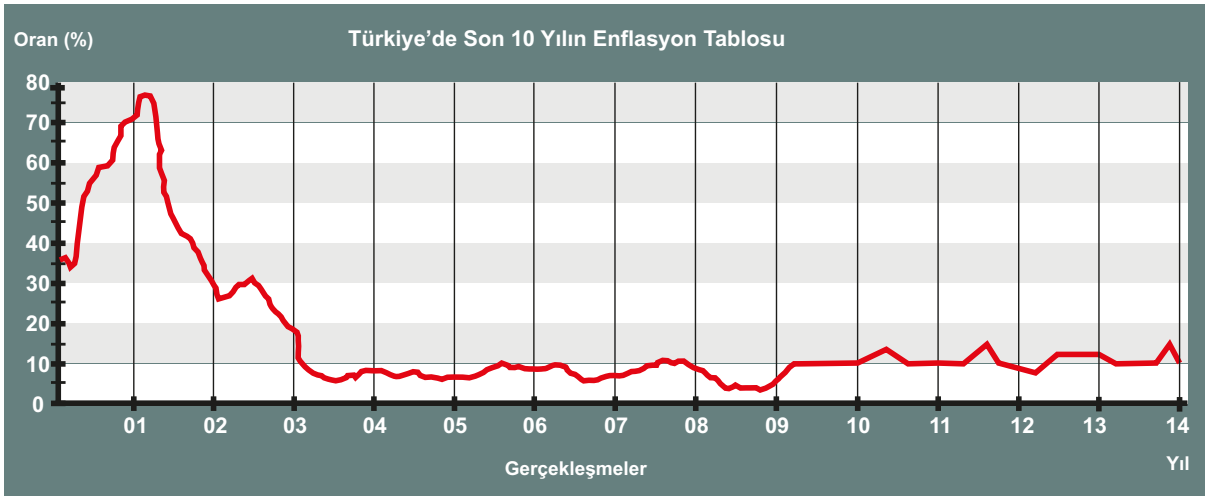

www.tuik.gov.tr

1. Grafiği inceleyerek enflasyonun yıllara göre seyrini değerlendiriniz.
2. Yaşanan bu seyrin toplumun tüketim gücünü nasıl etkileyebileceğini tartışınız.

EKONOMİK SİSTEMLER

KAVRAMLAR

- Ekonomik sistem
- Kapitalizm
- Sosyalizm
- Karma ekonomik sistem

DERSE HAZIRLIK

1. Dünyada uygulanmakta olan ekonomik sistemler nelerdir? Fikirlerinizi paylaşınız.
2. Ülkemizde hangi ekonomik sistemin uygulanmakta olduğunu ve bu sistemin özelliklerini biliyor musunuz?

EKONOMİK SİSTEMLER

Ekonomik sistemler; toplumun ekonomik düzenini, ekonomik etkinliklerinin örgütlenme biçimini ve üretim teknolojisini belirler. Bu sistemler, ekonominin temel sorunu olan malların kimler için hangi yöntemlerle üretileceği ve bölüşüleceği sorununa farklı çözümler getirir. Dünyada örgütlenmeler farklı biçimlerde olmaktadır. Yöntem farklılıklarına rağmen amacın tek olduğunu söylemek mümkündür. Ortak amaç "insanoğlunun sonsuz ihtiyaç ve taleplerini sınırlı olanaklarla karşılamak"tır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 166. maddesinde "ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak" görevini devlete verdiğini biliyor muydunuz?

www.tbmm.gov.tr

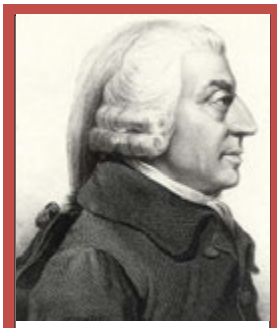

Görsel 1. 11: Adam Smith

KAPİTALİST EKONOMİ SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Özel mülkiyet esastır.
2. Ekonomi serbest piyasa koşulları altında işler.
3. Üretim araçları özel sektörün elindedir.
4. Devlet ekonomik yaşama müdahale etmez. Kontrolünü sağlar.
5. Ekonomide birey kendi çıkarı peşinde koşar.
6. Üretimde belirleyici olan kârdır.
7. Temel ihtiyaçlar dışında başka tüketim alışkanlıkları yaratılır.

SOSYALİST EKONOMİ SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

1. İktidar ve üretim araçları halk tarafından kontrol edilir.
2. Üretim kâra göre değil, temel gereksinimlere göre şekillenmektedir.
3. Üretilenler toplumda eşit şekilde ya da toplumun haklı göreceği eşitsizliklerle dağıtılır.
4. Toplumun çıkarları bireyin çıkarlarından önce gelir.
5. Özel mülkiyet sınırlıdır.
6. Özel teşebbüs yoktur.

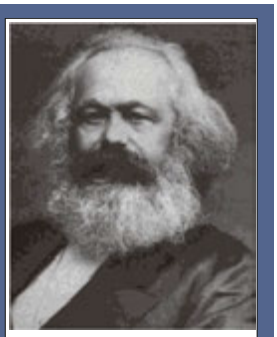

Görsel 1. 12: Karl Marx

KARMA EKONOMİ SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Devlet ve özel teşebbüs birlikte yer alır.
2. Kapitalizm ve sosyalizm arasında yer alan fakat özü itibarıyla kapitalizme yakın olan bir sistemdir.
3. Devlet ekonomiye kısmi olarak müdahale eder.
4. Kamu yararı ile bireysel çıkarlar bağdaştırılmıştır.
5. Devlet, toplum tercihlerine uygun üretimi sağlamak amacıyla piyasa mekanizmasını düzeltici önlemler almaktadır.
6. Özel girişimcinin yatırım yapmayı kârlı bulmadığı alanlarda toplum ihtiyaçlarını karşılamak için devlet girişimde bulunur.

22. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyunuz ve şemayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

Bir ekonomik sistemin en belirgin amacı yeterli bir üretim sağlamak, mal ve hizmetlerle ihtiyaçları en iyi biçimde gidermektir. Ekonomik sistem deyiminin ifade etmek istediği anlam, üretimin tüketime veya arzın talebe en olumlu biçimde uygunluğunu sağlamak ve bunu gerçekleştirebilmek için en iyi organizasyonu hazırlamaktır. Böylelikle bir ekonomik sistemin asıl görevi üretim, bölüşüm ve gelişmeyi insanlara en faydalı olabilecek bir biçimde düzenlemek olacaktır. Daha açık ifade etmek gerekirse bir ekonomik sistemin amacı;

Görsel 1. 13: Kapitalizmin temel unsuru tüketimdir.

-İnsan ihtiyaçlarını karşılamak için kıt ve belirli olan üretim faktörlerinden (doğal kaynaklar, emek ve sermaye) en yüksek faydayı sağlayacak bir üretim düzeni kurmak,

-Bu üretimin meydana gelen teknolojik buluşlarla sürekli olarak çoğalan ve değişen ihtiyaçlar oranında artmasını sağlamak,

-Üretimin bireyler arasında adil bir biçimde bölünmesini sağlamak ve böylelikle insanların ihtiyaçlarını gerekli nitelik ve nicelikte giderebilmektir.

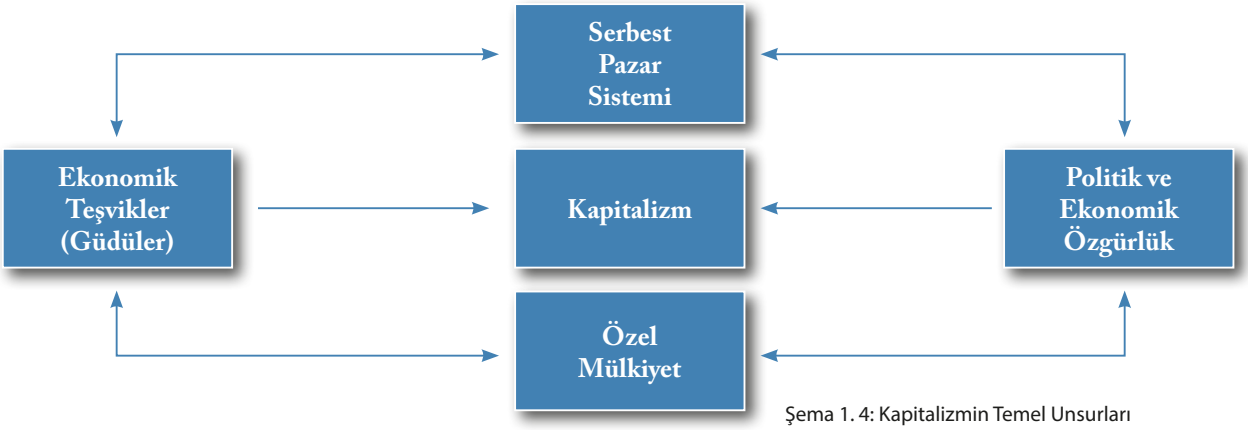

Şema 1. 4: Kapitalizmin Temel Unsurları

SORULAR

1. Metinlerde hangi ekonomik sistemlerden bahsedilmektedir? Açıklayınız.
2. Ekonomik sistemlerin temel amacı nedir? Belirtiniz.
3. Ekonomik sistemler toplumsal yapıyı ve toplumsal ilişkileri nasıl etkilemektedir?
4. Sizce farklı ekonomik sistemlere neden gereksinim duyulmuştur?
5. Şemadan hareketle kapitalist ekonomik sistemi yorumlayınız.

PERFORMANS GÖREVİ

İçerik Düzeyi	Sınıf Düzeyi	Beklenen Performans	Puanlama Yöntemi
SOSYOLOJİ 2 Ünite Adı: Toplumsal Kurumlar Kazanım: Ekonomik sistemler hakkında bilgi edinir.	Ortaöğretim 12. Sınıf	• Araştırma yapma • Eleştirel düşünme • Yazılı anlatım • Sunum becerisi • Karşılaştırma yapma	Dereceli Puanlama Anahtarı

Sevgili Öğrenciler;
Devletlerin ve hükûmetlerin izlediği ekonomik politikalar toplumları etkilemektedir. Bu politikaların topluma etkisini yazılı ve görsel haberlerden yararlanarak sınıf panosu veya bilgisayar sunusu şeklinde hazırlayınız.

Çalışmanızı Yaparken Aşağıdaki Noktalara Dikkat Etmelisiniz

- Çalışma planı hazırlamalısınız.
- Çalışmanız için İnternet, ansiklopedi, dergi, gazete vb. kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
- Çalışmanızı resim, fotoğraf vb. materyallerle destekleyebilirsiniz.
- Gerekli yerlerde ailenizden ve öğretmenlerinizden yardım alabilirsiniz ancak çalışmanın çoğunu kendi başınıza yapmanız gerektiğini unutmamalısınız.
- Çalışmanın sonunda hangi kaynaklardan yararlandığınızı belirtmelisiniz.
- Bu çalışmayı aldıktan en geç 15 gün sonra teslim etmelisiniz.

Çalışmanın Değerlendirilmesi

Çalışma "içerik (seçilen olayın etkisini tanıtma), araştırma süreci (bilgiye ulaşma, toplama ve bir araya getirme), ilgi çekicilik (merak ve ilgi uyandırma), sunu becerisi (zamanında, açıklayıcı bir dilde sunumu gerçekleştirme), materyal kullanımı (çalışmada resim, yazı ve fotoğraftan yararlanma) ve zaman kullanımı (raporu verilen sürede tamamlama)" açısından değerlendirilecektir.

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin adı ve soyadı :
Projenin adı :
Sınıfı :
No :

Ölçütler	Başlangıç Düzeyinde(1)	Kabul Edilebilir (2)	Oldukça Başarılı (3)	Başarı Puanı	Görüşler ve Öneriler
İçerik	Seçilen olayla ilgili tanıtıcı, açıklayıcı kaynaklara dayalı bilgilere çok az yer verilmiştir.	Seçilen olayla ilgili açıklayıcı ve kaynaklara dayalı bilgilere genel olarak yer verilmiştir.	Seçilen olayla ilgili tanıtıcı, açıklayıcı ve kaynaklara dayalı bilgilere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.		
Araştırma Süreci	Öğrenci bilgilerin çok azına kendi çabasıyla ulaşmış,onları toplamış ve bir araya getirmiştir.	Öğrenci bilgilerin çoğuna kendi çabasıyla ulaşmış ve bilgileri bir araya getirmiştir.	Öğrenci bilgilerin tamamına kendi çabasıyla ulaşmış, toplamış ve bir araya getirmiştir.		
İlgi Çekicilik	Çalışma, dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmamıştır.	Çalışma, az da olsa dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır.	Çalışma, dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır ve istenen özellikleri tam olarak yansıtmaktadır.		
Sunu Becerisi	Çalışma karmaşık bir anlatımla sunuldu çok az anlaşıldı ve az ilgi çekti.	Çalışma genellikle yalın ve düzgün bir anlatımla sunuldu ve çoğu anlaşıldı.	Çalışmanın tümü yalın ve düzgün bir anlatımla sunuldu tümü anlaşıldı ve çok ilgi çekti.		
Materyal Kullanımı	Çalışma amaca uygun görselle desteklenmedi.	Çalışma amaca uygun az sayıda görselle desteklendi.	Çalışma amaca uygun çok sayıda görselle desteklendi.		
Zamanı Kullanma	Rapor 3-4 gün geç teslim edildi.	Rapor 1-2 gün geç teslim edildi.	Rapor gününde teslim edildi.		

Öğretmenin yorumu:

ATATÜRK'ÜN EKONOMİYE BAKIŞI

KAVRAMLAR

- Devletçilik
- Karma ekonomi

DERSE HAZIRLIK

1. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Atatürk'ün ekonomi alanında yaptığı çalışmalardan bildiklerinizi paylaşınız.
2. "Yeni Türkiye Devleti iktisadi bir devlet olacaktır." Atatürk bu sözüyle neyi vurgulamak istemiştir? Belirtiniz.

ATATÜRK'ÜN EKONOMİK SİSTEMLERLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Osmanlı Devleti 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında girdiği savaşlar sonucu hem eğitim ve sosyal yapı açısından hem de ekonomik açıdan oldukça zayıf düşmüştür. Osmanlı Devleti'nin ardından M. Kemal Atatürk önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur.

Atatürk'ün iktisat siyasetinin temel hedefi ekonomik kalkınmayı bir an önce gerçekleştirmektir. Bu hedef, döneme egemen olan "millî iktisat" kavramında somutlaşmaktadır.

Atatürk'ün ekonomi politikasının temelini devletçilik ilkesi oluşturur. Atatürk'e göre devletçilik; büyük kuruluşları, üretim araçlarını ve fazla sermayeyi gerektiren işlerin devlet tarafından üstlenilmesi gerektiğini savunan görüştür. Devletçilik ilkesi ülkelerin gereksinimlerine göre değişiklik gösterir. Atatürk karma ekonomi sistemini benimsemiştir. Ona göre bireyler; eğitim, sağlık, güvenlik gibi ihtiyaçlarını karşılamada devlete ihtiyaç duyar. Bu nedenle bireyler bazı ortak çıkarların karşılanmasında tek başına yeterli olamaz. Bireylerin üstesinden gelemeyeceği, güçlü bir örgütlenme gerektiren işleri, devlet üstlenmelidir. Bireyler fayda sağlayamayacağı işlerle ilgilenmeyebilir fakat o işler devlet için hayati öneme sahip olabilir. Bu gibi işlerle devlet ilgilenmelidir. Devlet siyasette ve ekonomide düzenleyici rol oynamalıdır. Örneğin büyük örgütlenme gerektiren madenlerin, ormanların, kanalların, demir yollarının, deniz taşımacılığının devlet tarafından yönetimi; su, gaz ve elektriğe ait işlerin belediyelerce yapılması uygun olacaktır. Devlet ve özel teşebbüs birbirine karşı değil birbirinin tamamlayıcısıdır.

Atatürk karma ekonominin uygulanma biçimi olan "devletçilik" politikasını şu sözleriyle ifade etmektedir:

"Devlet, bireyin yerine geçmemeli, bireyin kişisel faaliyeti ekonomik gelişmenin esas kaynağı olarak kalmalıdır. Bireylerin gelişmesine engel olmamak, onların her yönden olduğu gibi özellikle ekonomik alandaki hürriyet ve teşebbüsleri önünde devletin kendi faaliyeti ile bir engel meydana getirmemek, demokrasi presibinin mühim esasıdır... Kişiliğin gelişmesinin engellenmeye başlandığı nokta, devlet faaliyetinin sınırını oluşturur."

1923 yılında İzmir'de yapılan 1. İktisat Kongresi'nde ekonomik kalkınma için "özel girişimcilik" benimsenmiştir. 1923-1929 yılları arasında Türkiye'de liberal ekonomik politika uygulanmakla birlikte bu politika başarıya ulaşmamıştır. 1931 yılından sonra "devletçilik" adı altında karma ekonomik sistem benimsenmiştir.

Atatürk'ün iktisadi anlayışı en genel hâliyle özel girişime dayalı ama özel girişimin yeterli olmadığı alanları devletin ulusal ekonomi temelinde canlandırması, yabancı sermayeye karşı olmayan ancak bunun da ulusal çıkar çerçevesinde değerlendirildiği bir iktisat anlayışıdır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Norveç'te "Atatürk gibi olmak" diye bir terim olduğunu,

- Norveç'te Atatürk çiçeği ismini, çiçeği bulan Wonderbit Üniversitesi profesörlerinden Dr. Kirk Landin'in koyduğunu,
- Bu çiçeğin tüm dünyada bu isimle üretilip satıldığını biliyor muydunuz?

www.muglahaber.com.tr

Görsel 1. 14: Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Yalova'nın imarı hakkında ilgililerle görüşürken.

23. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metin ve görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 1. 15: Atatürk ekonomik gelişmede tarıma büyük önem vermiştir.

Atatürk Diyor ki

"Ben ekonomik yaşam denilince ziraat, ticaret, sanayi etkinliklerini ve bütün bayındırlık işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir bütün sayarım. Bu vesileyle şunu da anımsatmalıyım ki bir ulusa bağımsız kimlik ve değer veren siyasal varlık makinesinde; devlet, düşünce ve ekonomi yaşam mekanizmaları birbirlerine bağlı ve birbirlerine tabidirler. O kadar ki bu cihazlar birbirine uyarak aynı ahenkte çalıştırılmazsa hükûmet makinesinin sürükleyici gücü israf edilmiş olur, ondan beklenen tam verim elde edilemez. Onun içindir ki bir ulusun kültür düzeyi üç alanda, devlet, düşünce ve ekonomi alanlarındaki etkinlik ve başarıları sonucundaki toplam ile ölçülür."

www.egitek.meb.gov.tr

SORULAR

1. Atatürk Dönemi'nde uygulanan maliye politikaları nelerdir?
2. Atatürk'ün denge politikası izlemesindeki amaçları neler olabilir?
3. Atatürk'ün ekonomi politikasında devletin yeri ve rolü nedir? Tartışınız.
4. Atatürk para politikasına niçin önem vermiştir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
5. Atatürk'ün ekonomik yaşam düşüncesinde bütünlük gösteren unsurlar nelerdir?
6. Atatürk'ün tarımsal üretime ve sanayi üretimine verdiği destek hakkında neler söyleyebilirsiniz?

KAVRAMLAR

- Toplumsal düzen
- Hukuk

DERSE HAZIRLIK

1. Eğitimle ilgili yasal haklarınızı biliyor musunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Cicero (Çiçero) "İnsanların refah ve huzurunun temeli hukuktur." diyor. Cicero' nun bu düşüncesini yorumlayız.

TOPLUMSAL DÜZEN VE HUKUK

İnsanların toplum içinde yaşamaları, diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurmaları, onlara birtakım yetkiler sağlar, bazı yükümlülükler ve ödevler getirir. Sosyal ilişkilerde beliren bu ödevler ve yükümlülükler toplumsal bir güce sahiptir. Yerine getirilmemeleri hâlinde toplumda tepki uyandırır, bazı durumlarda toplumu temsil eden otoritenin yani devletin harekete geçmesine neden olur. Bir arada yaşayan insanların yerine getirmek zorunda oldukları ödevleri ve kullanacakları yetkileri belirten kurallar, toplumsal düzeni sağlayan kurallardır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye 19 Temmuz 2009'da kabul edilen Kabahatler Kanunu'nun 39. maddesine göre kamu hizmet binalarında, toplu taşıma araçlarında ve herkesin girebileceği lokanta, kafeterya, kahvehane gibi eğlence hizmeti veren binaların kapalı alanlarında sigara içme yasağı getirildiğini biliyor muydunuz?

www.turkhukuksitesi.com

Toplumsal düzeni sağlayan kurallar şunlardır: din kuralları, ahlak kuralları, örf ve âdetler, hukuk kuralları. Toplumu düzenleyen kurallardan en önemlisi ve en etkilisi yazılı kurallar olan hukuk kurallarıdır. Ahlak, temel düşünce olarak iyiye; örf ve âdetler alışılagelmiş biçimde davranmaya; din kuralları, mutlak iyi olan Tanrı'ya; hukuk kuralları ise adalete yönelmiş olma ile belirginleşirler. Hukukun adalete yönelmiş olması, diğer kurallardan ayrılmasını sağlayan önemli bir ölçüttür.

Hukuk, örgütlenmiş bir toplum içinde yaşayan insanların birbirleriyle veya kişilerin yine kendilerinin meydana getirdikleri topluluklarla ve bu toplulukların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen, kişilerin hukuki güvencesi ve temel insan haklarını korumak amacıyla oluşturulan ve devlet gücü ile desteklenen bağlayıcı, genel ve devamlı kuralların bütünüdür.

Hukuk, kendi başına bir bilim dalı olmakla birlikte toplumsal yaşam düzeninin de vazgeçilmez bir unsurudur. Bu yüzden toplumu ilgilendirmesi ve ona yön vermesi nedeniyle sosyoloji ile bağlantılıdır. Bu bağlantı nedeniyle hukuku toplumsal bir olgu olarak ele alan, hukuk kurallarının nasıl oluştuğunu, işlediğini ve değiştiğini inceleyen hukuk sosyolojisi ortaya çıkmıştır.

Görsel 16: Hukuk eğitimi alan öğrenciler

24. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni ve görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Hukuk ve Toplumsal Düzen

Hukuk, toplumda bireyler arası ilişkileri, bireylerin haklarını ve devletin yönetme gücünü belirleyen kuralların tümüne denir. Hukuk kuralları bireyler arası ve birey-devlet arasındaki ilişkileri düzenler. Hukuk bireyin korunmasını ve toplumsal adaletin sağlanmasını hedefler.

Hukuk kuralları ile toplumsal değişme ve gelişme arasında çift yönlü bir ilişki olmalıdır. Hukuk kuralları toplumsal değişme ve gelişmeye bağlı olarak hazırlanmalı ve bunu yaparken toplumun yapısı ve toplumsal ilişkiler de göz ardı edilmemelidir.

Toplumdaki bireyler arasında çatışmalar hukuk kurumu aracılığıyla uzlaştırılır.

www.sosyoloji.gen.tr

HUKUKUN TEMEL İŞLEVLERİ

BARIŞ	GÜVEN	EŞİTLİK	ÖZGÜRLÜK	ADALET
Bireyler, toplum içinde yaşamlarını sürdürebilmek için daha iyi koşullar elde etmek isterler. Bu istekler toplumda bazı sorunlar ortaya çıkarabilir. Burada hukuka düşen görev bireylerin ve grupların güçlerini sınırlamak bunlar arasında adalete dayalı bir denge sağlamaktır.	Hukukun temel işlevlerinden biri de toplumda düzen oluşturarak güven sağlamasıdır. Hukuk, toplum içinde, güçlünün zayıfı ezmesini önler. Hukukun bu görevini yerine getirebilmesi için, hukuk düzeninin de güvenilir olması gerekir.	Hukuk açısından her birey eşittir. Bu eşitlik anayasalarla güvence altına alınır. Anayasamızın 10. maddesi de "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." hükmüne yer verilmiştir.	Özgürlük, ancak hukuk düzeni içinde söz konusu olabilir. Bu nedenle hukuka özgürlüğün ön koşulu denir. Hukuk düzen demektir. Düzenin bulunmadığı toplumda özgürlükten söz edilemez. Hukuk, sınırlı fakat sürekli bir özgürlük sağlar.	Hukukun temel işlevlerinden biri de adalettir. Hukuk adaletin hizmetinde olan bir toplumsal yaşam düzeni olarak nitelendirilebilir. Bunun yanında, barış düzeni olarak hukuk toplumsal yaşamda öncelikle güvenliği ve adaleti amaç edinmiştir.

Görsel 1. 17: Toplumsal düzeni sağlayan güvenlik güçleri

SORULAR

1. Hukukun temel işlevleri ile toplumsal düzen arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
2. Bir ulusun hukuk kurallarının evrensel nitelik taşıması hangi kriterlere bağlıdır?
3. Toplumsal düzeni sağlayan devletin kolluk güçleri gücünü nereden alır? Belirtiniz.

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI

KAVRAMLAR

- Adalet
- Hukuk
- Kanun
- Yargı
- Hak

DERSE HAZIRLIK

1. Kurallara uymamanız hâlinde ne gibi yaptırımlarla karşı karşıya kalırdınız? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Montesquieu'nun (Monteskiyu) "Eğer yargı gücü, yasama ve yürütme güçlerinden ayrılmazsa özgürlük söz konusu olamaz." sözünden hareketle güçler ayrılığında yargı bağımsızlığının önemini tartışınız.

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI

Hukuk kurumunu anlamak için hukukun kullandığı temel kavramları da anlamak gerekir. Hukuk kurallarını anlamak için hukukun temel kavramlarını da anlamak gerekir. Toplumsal kurallara uymayan kişilere uygulanan hukuki zorlamalara yaptırım denir. Hukuk kurallarının yaptırımları hapis, para cezası gibi maddi yaptırımlardır.

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI	
Adalet	Hakkın gözetilmesi ve yerine getirilmesi anlamına gelir. Haklı ile haksızın ayırt edilmesi adaletle sağlanır. Bu anlamda herhangi bir durumun adil (adaletli) olup olmadığından söz edilebilir. Adalet kavramı temelde hukuk kurallarına uygunluğu içerir. Öte yandan, adalet insanların toplum içindeki davranışlarıyla ilgili olduğundan ahlak ve din kurallarıyla da ilişkilidir.
Hak	Bireyin, diğer insanların yaşama şekline müdahale etmeden kendi yaşamına yön verme özgürlüğüdür. Hukuk düzeninin kişilere tanımış olduğu yetkilerdir. Temel hak ve özgürlükler anayasa ile güvence altına alınmıştır. İnsanın, kanunî veya ahlakî nedenlerle, sahip olduğu ve yapabildiği her şey.
Anayasa	Devletin temel işlevini yerine getirecek organları betimleyen ve görev dağılımı yapan, devlet - birey ve birey-birey arasındaki ilişkileri düzenleyen, temel hak ve özgürlükleri koruyan ve aynı zamanda sınırlama getiren kurallar bütünüdür. Anayasa, bir devletin temel kurumlarının nasıl işleyeceğini belirleyen yazılı belgelerdir. Devletin temel kanunudur.
Kanun (yasa)	Bir anayasal hukuk düzeninde, yetkili organlarca meydana getirilen hukuk kurallarıdır. Ceza hükümleri, tüzükler, yönetmelikler birer kanundur. Anayasa'nın 7. maddesi yasa yapma yetkisinin Türk milleti adına TBMM'de bulunduğunu ve yetkinin devredilemeyeceğini bildirir. Anayasa'nın 8. maddesi ile yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.
Tüzük	Yasalarca belirlenen işlerin nasıl yapılacağını gösterir, Bakanlar Kurulunca çıkarılır ve Cumhurbaşkanının imzasından sonra Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer. Danıştayın denetimine tabidir ayrıca bir kurum ya da kuruluşun amaçlarını, görevlerini ve izleyeceği yol ve yöntemleri belirttikleri maddeler bütünüdür. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde tüzükler, nizamnameler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer işlemler yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürecektir.
Yönetmelik	Bakanlıkların ve kamu tüzel kişilerin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanması için çıkardıkları hukuk kurallarıdır. Yürürlüğe girmesi için genellikle Resmî Gazete'de yayımlanması gerekir. Fakat yönetmeliklerin hepsi Resmî Gazete'de yayımlanmaz. Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayımlanacağı kanunlarla belirlenir. Yasa ve tüzüklere aykırı hüküm içeremezler. Ülke çapında uygulanacak olan yönetmeliklerin yargısal denetimi Danıştay tarafından yapılırken diğer yönetmeliklerin yargısal denetimi genel görevli idari mahkemeler tarafından yapılır.
Kanun Hükmünde Kararname	TBMM'nin verdiği yetkiyle Bakanlar Kurulu tarafndan yaymlanan ve kanun değrinde olan kararlardır. Türkiye'de 1982 Anayasası'nın 87. maddesi ile "Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek" TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükumet Sisteminde Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.
Yargı	Yürütmeyi denetleyen ve vatandaşların yasal haklarını kanun önünde koruması için çalışan erktir. Hukuksal olarak yargı; yasalara göre mahkemece bir olay veya olgunun doğuşuna etken olan sebeplerin de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi sonucu verilen karardır.
Ceza	Suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırımdır.

25. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni ve görseli inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 1. 18: Afiş

Adalet ve Eşitlik Aynı Şey Midir?

Adalet ve eşitlik kavramları, toplum içinde tam bir açıklığa kavuşamayan, sürekli aynı anlamda kullanılan ve anlamları karıştırılan iki kavramdır.

Bu iki kavrama öncelikle bir tanımlama yapmaya çalışalım: Adalet kavramı, eşitlik kavramından daha önemli olan ve eşitliğin yerine kullanılması kesinlikle uygun olmayan bir kavramdır. Adalet; hak ve hukuk kavramlarını içine alan, herkese yaptığının karşılığını veren, yapmadığıyla sorumlu tutmayan adil bir karar mekanizmasıdır. Eşitlik ise adaletten ayrı bir kavramdır. Burada adalet bir tarafa bırakılır. Herkese yaptıklarının karşılığı değil yapmayanlara da aynı karşılık verilir. Eşitlikte herkes memnun edilmeye çalışılır. Adalette böyle bir şey söz konusu değildir.

Düşünün bir kere. Bir patron veyahut bir işveren, çalıştırdığı her işçiye eşitlik çatısı altında ücretini öderse her işçi yaptığı işin zorluk derecesine ve işçinin eğitim seviyesine bakılmaksızın aynı ücreti alır. Burada eşitlik söz konusudur. Adaletten bahsedemeyiz. Buna rağmen patron veya işveren her işçiye yaptığı işin zorluk derecesine göre ücretini öderse her işçi farklı ücret alır, adalet mekanizması devreye girer ve adalet işlemiş olur. Her işçi yaptığı işin karşılığını alır ve hiç kimse buna itiraz edemez.

Toplumda her zaman adaletin var olmasını isteriz. İnsanlık adalet ve hukuk ile huzur bulur. Bunları sağlayacak olanlar da toplum içerisinde söz sahibi olanlar ve insanlar için hüküm veren karar mekanizmalarıdır. Barışın ve huzurun sağlanması ancak adalet ile mümkündür. Dünya yaşantımız boyunca yaptığımız iş ne olursa olsun her zaman adalet ile hükmedelim.

Abubekir Tekdemir, Adalet ve Eşitlik Aynı Şey Midir, www.cermikkaplicagazetesi.com

SORULAR

1. Adaletin eşitlikten farkı nedir? Tartışınız.
2. Adaletin ve eşitliğin olmadığı toplumlarda ne tür sorunlar ortaya çıkar? Tartışınız.

PERFORMANS

Aşağıda sol tarafta verilen kavramları, kavram haritasına uygun biçimde yerleştirerek örnekler veriniz.

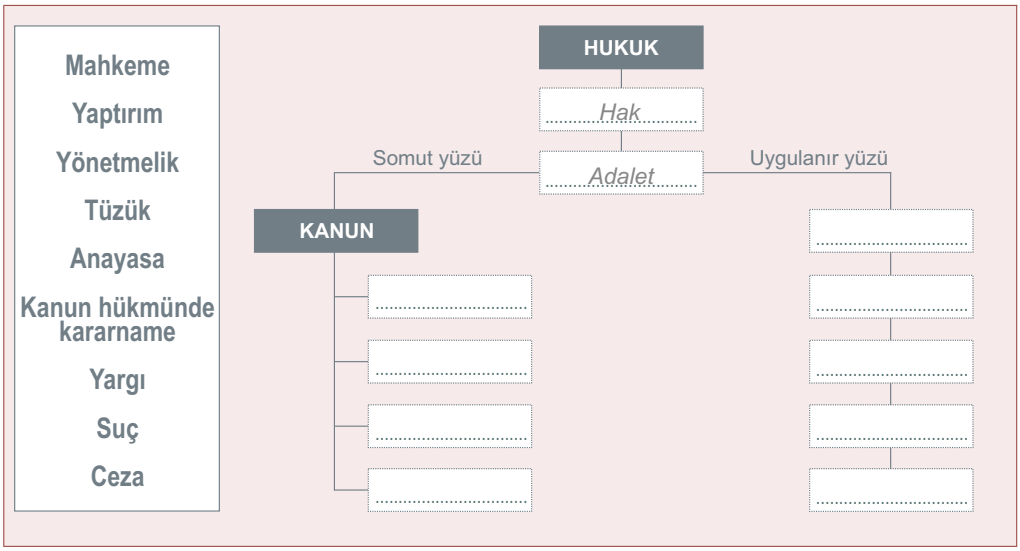

KAVRAMLAR

- Hukuki değişim

DERSE HAZIRLIK

1. Hukuk kurallarının ülkelere göre farklılık göstermesinin nedenleri nelerdir?
2. Kanunların zaman içerisinde değişmesinin nedenleri neler olabilir?

HUKUK VE DEĞİŞME

Devletler; niteliği ne olursa olsun toplumsal düzeni, zorlayıcı nitelik taşıyan hukuk kuralları sayesinde sağlar. Gelişen teknoloji, değişen gelenek ve göreneklerle birlikte ihtiyaçlar ve suçlar da değişme göstermiştir. Bu değişim hukuk kurallarının da değiştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Hukuk kuralları zamanla değişir. Bu değişimde ülkenin ihtiyaçları ve evrensel hukuk ilkeleri dikkate alınır. Son yıllarda taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler iç hukukun düzenlenmesinde dikkate alınan önemli hukuki metinlerdir. Hukuk kuralları değişime uğrarken hem evrensel hukuk hem de ulusal hukuk kuralları ayrı ayrı varlıklarını korumuşlardır. Örneğin insan haklarının korunması ilkesi bir evrensel hukuk ilkesidir. İç hukuktaki düzenlemeler buna uygun olarak yapılmalıdır.

Hukuk sistemleri içinde bulundukları toplumsal sisteme uyum sağlayamadıklarında değişikliklere ve çatışmalara maruz kalarak sürekli değişirler. Hukukun gelişimi ve kendini yenilemesi yavaş olmakla birlikte her zaman daha iyiyi hedefleyen akılcı bir değişimdir.

Hukuk kurallarının yetersizliği toplumsal adaletin sağlanamamasına neden olmaktadır. Adaletin sağlanamaması bireyler ve kurumlar arasındaki sorunları artırmakta, toplumda çeşitli gerilimler ve çatışmalar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle yeni hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulur. Bu düzenlemeler Anayasa'da olduğu gibi farklı kesimlerin görüşlerini içeren toplumsal ve siyasi bir uzlaşmayla yapılır. Örneğin yeni bir alan olan bilişim teknolojileri ile ilgili hukuki düzenlemeler bilişim suçlarının ortaya çıkmasından kaynaklanmıştır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

1982 Anayasası'nın şimdiye kadar birçok kez değişikliğe uğradığını,

En son değişikliğin 16 Nisan 2017'de halk oylaması ile yapıldığını biliyor muydunuz?

www.milliyet.com.tr

Erdil Yaşaroğlu

Hukuk kuralları toplumlar arasında da kültürel, coğrafi, ekonomik farklılıklara göre değişiklik gösterir. Örneğin Türk Medeni Kanunu İsviçre'den alınmış olmakla birlikte kendi kültürel yapımız doğrultusunda değiştirilmiştir. İsviçre Medeni Kanunu'nda anne babası boşanmış çocuklar sadece anne babasıyla görüşebilirken Türkiye'de büyük ebeveynlerle de görüşebilmektedir. İsviçre Medeni Kanunu'nda anne veya babası ya da her ikisi ölmüş ve geliri olmayan kız çocukları, on sekiz yaşından sonra anne ya da babasının maaşını alamazken Türk Medeni Kanunu'nda evleninceye ya da gelir sahibi oluncaya kadar bu maaştan faydalanır.

26. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyunuz ve görseli inceleyerek soruları cevaplayınız.

Hukuk Toplumun Hayat Kaynağıdır

Toplumu tek bir organizma olarak düşünürsek bireyler o organizmanın birer hücresi gibidir. Organizmanın yaşaması hücrelerin birlikte ve bir düzen içinde çalışmasına bağlıdır. Aksi hâlde hasta ve huzursuz bir beden ortaya çıkar. Toplumlar da aynı olup bireylerin ya da bir kesimin huzursuz olması o toplumu sakatlar. Hukuk öyle olmalı ki hem adaleti sağlamalı hem de bizzat adaletsizliğe sebep olmaktan kaçınmalıdır.

Hukuku çağın gereklerine uygun hâle getirmek hukukçuların görevidir. Bu görevin gereği gibi sağlanamaması toplumsal karışıklığa yol açar. O hâlde zamanın ihtiyaçlarına uygun hukukun, hukukçular tarafından zamanında üretilmesi ve uygulamaya konulması gerekir.

Hukuki değişimi ve gelişimi sağlarken toplumsal ihtiyaçları ve bilimi ön planda tutmalıdır. Bütün bunlar yapılırken tarihçilerin, sosyologların, psikologların ve diğer bilim insanlarının birikimlerinden azami derecede istifade edilmelidir. Hukukçular kuralları oluştururken bilim insanı gibi uygulamada oluşan aksaklıkları düzeltme aşamasında da bir cerrah gibi hareket etmeli, aksama ve tıkanmanın oluştuğu anda neşteri vurmalıdır. Aksi hâlde anarşi, mafya, hırsızlık, terör, kargaşa toplumu esir alır.

Nevzat Kaya, Hukuk Toplumun Hayat Kaynağıdır, www.adaletvehukuk.org

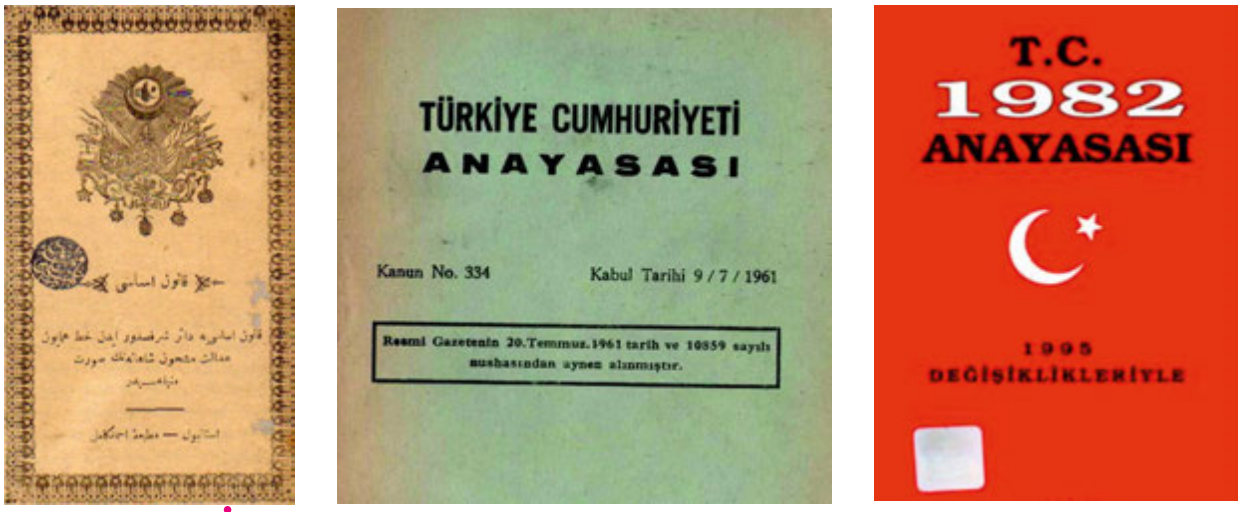

Görsel 1. 19: Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde kabul edilmiş bazı anayasalar

SORULAR

1. Hukukun toplumsal fonksiyonlarını yerine getirmesi için gereken özellikler nelerdir? Belirtiniz.
2. Hukuk kurallarının zamanında değişmemesi hâlinde ne gibi olumsuzluklarla karşılaşıyorsunuz? Çevrenizden örnekler veriniz.
3. Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar yazılı kanunlarda değişikliğe ihtiyaç duyulmasının nedenleri neler olabilir? Belirtiniz.

KAVRAMLAR

- Sosyal hukuk devleti

DERSE HAZIRLIK

1. Sosyal devlet ve hukuk devleti kavramlarından ne anladığınızı söyleyiniz?
2. Yoksulluk, doğal afetler, salgın hastalıklar, sosyal eşitsizlik gibi sorunların ortadan kaldırılmasında devletin rolü nedir? Belirtiniz.

SOSYAL HUKUK DEVLETİ

Anayasa Mahkemesi 26 Ekim 1988 tarih ve K.1988/33 sayılı kararında sosyal devleti "Güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş devlet anlayışı, sosyal hukuk devletinin, tüm kurumlarıyla Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun biçimde kurulmasını gerekli kılar. Hukuk devletinin amaç edindiği kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir... Anayasa'nın Cumhuriyet'in nitelikleri arasında yer verdiği sosyal hukuk devletinin dayanaklarından birini oluşturan sosyal güvenlik kavramının içerdiği temel esas ve ilkeler uyarınca toplumda yoksul ve muhtaç insanlara devletçe yardım edilerek onlara insan onuruna yaraşır asgarî yaşam düzeyi sağlanması, böylece, sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkelerinin gerçekleşmesine elverişli ortamın yaratılması gerekir.". Bu kararlar ışığında, Ergun Özbudun sosyal devleti kısaca "sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlamak ve herkes için insan haysiyetine yaraşır asgarî bir hayat düzeyini gerçekleştirmekle yükümlü bir devlet olarak" şeklinde tanımlamıştır.

www.anayasa.gen.tr

Görsel 1. 20: İhtiyaç sahiplerine yardım etmek sosyal devletin görevidir.

Sosyal Hukuk Devletinin Özellikleri

- Sosyal devletin siyasi rejimi demokrasidir.
- Sosyal devlet aynı zamanda hukuk devletidir. Adaletli bir düzeni kurmak sosyal devletin temel görevidir.
- Sosyal hukuk devletinde ekonomik, siyasi, toplumsal hak ve özgürlükler en üst düzeyde (anayasa ile) güvence altına alınır.
- Sosyal devlet; ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.
- Sosyal devlette bireyler, toplumun kaynağı ve amacıdır. Devletin amacı bireyin maddi ve manevi gelişmesini sağlamak, ona hizmet etmektir.
- Sosyal devlette bireyin yanı sıra sivil toplum kuruluşları toplumun ve devletin temelini oluşturur.
- Sosyal devlet eşitlik ilkesine dayanır. Özel mülkiyet hakkını ve özel teşebbüs hürriyetini esas alan sosyal devlet, bu yönüyle sosyalist devlet anlayışından farklıdır. Sosyal devlette amaç, rekabet koşullarında bireylerin ve kurumların hukuki eşitliğini ve adaleti sağlamaktır.

27. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyunuz ve görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

Sosyal Hukuk Devleti

1967 yılında Anayasa Mahkemesi bir kararında sosyal hukuk devleti ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir:

"Sosyal devlet ferdin huzur ve refahını gerçekleştiren ve teminat altına alan, kişi ve toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini dengeli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî tedbirler alarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin adalete uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı tedbirler alan adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan, hukuka bağlı kararlılık içinde ve gerçekçi bir özgürlük rejimini uygulayan devlet demektir". (16-27 Eylül 1967, K.1967/29)

www.yargitay.gov.tr

SORULAR

1. Sosyal hukuk devletine örnekler veriniz.
2. Sosyal devlet anlayışında devlet kurumlarında çalışanların tutumlarının sosyal devlete etkisi nelerdir? Açıklayınız.
3. Sosyal devlet anlayışı ve insana saygı arasında nasıl bir ilişki vardır? Değerlendiriniz.
4. Anayasa Mahkemesinin yukarıdaki kararıyla, sosyal hukuk devleti ile ilgili nelere dikkat çekilmiştir? Belirtiniz.
5. Yukarıdaki görsellerden devletin hangi sosyal görevleri yerine getirdiği anlaşılmaktadır? Bu sosyal ve hukuk devleti olmanın bir gereği midir? Tartışınız.

KAVRAMLAR

- Siyaset
- Politika

DERSE HAZIRLIK

1. Siyaset kurumu ile ilgili aklınıza hangi kavram ve ögeler gelmektedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Aristoteles "Politika" adlı kitabında "İnsan politik bir hayvandır." diyor. Onun bu sözünden ne anlıyorsunuz? Paylaşınız.

TOPLUMSAL DÜZEN VE SİYASET

Siyaset Arapça kökenli bir sözcüktür. Devlet işlerini düzenleme, yürütme sanatı anlamına gelmektedir. Eski Yunan filozoflarından Aristoteles siyaseti yurttaşların, toplumu ilgilendiren işlerle ilgili olarak yaptıkları faaliyetler olarak tanımlamıştır. Günümüzde siyaset; devlet, ülke ve insan yönetimi diye tanımlanabilir. Siyasal kuramları ve bu kuramların uygulamalarını inceleyen bilim dalına siyaset bilimi denir. Sosyoloji alanında siyaset temel sosyal kurumlardan biridir. Siyaset kurumu; devlet, iktidar, parlamento, siyasal partiler vb. alt kurumlarıyla siyaset bilimi alanında ele alınır. Bu bilim dalı, siyasal kurumların kuruluşu, işleyişi, gelişimi, amaçları ve bunlar arasındaki ilişkileri konu edinir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- 1865 yılında kurulan "Genç Osmanlılar Cemiyeti"nin Osmanlı İmparatorluğu'nda sistemi değiştirmeye yönelik ilk siyasi hareketi başlattığını,
- Sonradan bu hareketin Jön Türklerin ve İttihat ve Terakki Cemiyetinin temelindeki fikirleri oluşturduğunu biliyor muydunuz?

dergipark.ulakbim.gov.tr

İnsanlar, yaratılışları, sosyoekonomik durumları gereği değişik düşüncelere ve farklı çıkarlara sahiptir. İnsanlar, insanların oluşturdukları örgütler ve toplumlar arasındaki bu ve buna benzer farklılıklardan doğan çıkar çatışmaları siyasetin temelini oluşturur.

Görsel 1. 21: Yargı organları devletin görünen somut hâlidir.

Siyasetin en temel işlevi, daha önce de belirtildiği gibi yönetim işlerinin yürütülmesi ve kamu düzeninin sağlanmasıdır. Klan veya kabileden, günümüz ulus devletlerine kadar bu işlevi tüm toplumlarda görürüz. Toplumlar, hacim ve ilişkilerdeki yoğunluk bakımından genişledikçe devletler de yapı ve işlevleri itibarıyla büyümekte; kurumlar uzmanlaşmakta ve farklılaşmaktadır. Buna bağlı olarak yönetim faaliyetlerini yürüten kamu kurumları da yapısal görünüm ve işleyiş bakımından daha karmaşık ve teknik hâle gelmektedir.

Siyaset kurumu ve onun alt kuruluşları günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Bu toplumsal kurum, diğer toplumsal kurumların hepsini etkilediği gibi onlardan da etkilenip şekillenerek toplumsal sistemi oluşturur. Siyaset, toplumdan ayrılabilecek bir alan olmadığı gibi toplumun ve kültürün birçok unsurundan meydana gelmiş bir bütündür. Siyaset de toplum içerisinde yer alan hem onu etkileyen hem de ondan etkilenen bir kurumdur.

Siyasetin Temel İşlevleri
Yönetim işlerini yürütmek ve kamu düzenini sağlamak
Kanunlar yapmak, kanunları uygulamak ve uygulama sırasında çıkabilecek sorunları gidermek
Vatandaşların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını gidermek
İç ve dış tehlikelere karşı ülkenin bağımsızlığını korumak
Bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almak ve adaleti sağlamak
Ülke sınırları içinde ve dışında millî çıkarları korumak

28. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Kamu Düzeni ve Siyaset

Kamu düzeninin sağlanması, vatandaşların gözünde güçlü devlet ve güçlü hükûmetler anlamına gelmektedir. Kamu düzeninin zayıflaması ise devletin zayıflaması, hükûmetlerin de başarısızlıkları demektir. Bu nedenle güvenlik, asayiş, terör, suç kavramları Türk siyasetinin gündeminde tartışılmaz bir öneme sahiptir. Dolayısıyla kamu düzeni ile siyaset arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kamu düzeni siyasetin, siyaset de kamu düzeninin belirlenmesinde etkindir.

Kamu düzeninin sağlanması tüm toplumların en temel hedeflerinden biridir. Modernleşme, kentleşme, yalnızlaşma, ekonomik ve sosyal sorunlar kayıtlı suç oranlarını artırmaktadır. Buna paralel olarak güvenlik gereksiniminin, tıpkı beslenme, barınma gereksinimleri gibi mutlaka karşılanması gerekmektedir. Bu nedenle hükûmetler vatandaşları memnun edebilmek için güvenlik gereksinimini sağlamak, onların güvenlik kaygılarını azaltmak zorundadır.

Terör olayları ve benzeri suçlardan olumsuz etkilenme korkusu, beraberinde toplumsal düzen tartışmalarını getirmiştir. Kamu düzenin sağlanması veya sağlanamaması siyasal rekabette geçerli bir unsur hâline gelmiştir. İktidarlar kamu düzenin sağlanmasında gereken çabanın yapıldığını göstermeye çalışırken iktidarda olmayan partiler ve diğer muhalifler ise hükûmetleri başarısızlıkla suçlamaktadır. Muhalif partiler kamu düzenin sağlanmasını en iyi şekilde kendilerinin gerçekleştirebileceklerini öne sürmektedir. Bu durum kamu düzeni politikalarının siyasette önemli bir yer işgal etmesine neden olmaktadır. Seçmenler partilerin kamu düzeni politikalarına en az ekonomi, eğitim ve sağlık politikaları kadar önem vermektedir. Partilerin kamu düzeni politikaları seçmenler tarafından test edilmektedir.

Kamu düzeninin zayıflaması sonucu vatandaşların gözünde devlete, siyasal otoritelere ve geleceğe olan güven sarsılır. Bu noktada iktidarda olmayan partiler bu olumsuz durumu ön plana çıkararak siyasal anlamda fayda elde etmeye çalışırlar.

SORULAR

1. Kamu düzeninin zayıflaması vatandaş ile devlet arasındaki ilişkileri nasıl etkiler? Belirtiniz.
2. Suç oranlarını artıran toplumsal etkenler nelerdir? Fikirlerinizi paylaşınız.
3. Kamu düzeninin bozulmasında medyanın etkisi nedir? Fikirlerinizi paylaşınız.
4. Siyasetin kamu düzeni üzerinde etkisi nedir? Tartışınız.

PERFORMANS

Aşağıda boş bırakılan yerlere devletin soyut anlamını görünür kılan kavramları (yargı, bayrak, yürütme, parlamento, cumhurbaşkanı) yazınız. Cumhurbaşkanlığı Hükumet Sistemi ile gelen yenilikleri sınıfla paylaşınız.

.....	Ulusun simgesidir. Vatan sahibi ve özgür olmanın göstergesidir.
.....	Cumhuriyet rejimi ile idare edilen ülkelerde devletin başı olan kişidir.
.....	Yasa yapma, yasaları değiştirme ve yürürlükten kaldırma gücü olan bir tür katılımcı meclistir.
.....	Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulundan oluşan yönetim birimidir.
.....	Egemenlik ya da devlet adına hukuku yorumlayan ve ona başvuran mahkemeler düzenidir.

KAVRAMLAR

- Devlet
- Hükûmet
- Parlamento

DERSE HAZIRLIK

Devlet, hükûmet, parlamento kavramlarından hangilerinin anlamını biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

SİYASETİN TEMEL KAVRAMLARI

Siyasetin temel kavramlarından üçü; devlet, hükûmet ve parlamentodur. Siyaset kurumunu daha iyi anlayabilmek için bu kavramları bilmemiz gereklidir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- "Siyasetname"nin Nizamülmülk tarafından kaleme alınmış bir eser olduğunu,
- Eserde genelde devlet işlerine, devlete ve hükmetmeye dair temel ilke ve düşüncelere yer verildiğini biliyor muydunuz?

www.cdn.hitit.edu.tr

A) Devlet

Devlet sözcüğü Türkçeye Arapçadan geçmiştir. Sözcük anlamı elden ele geçen güç, iktidar demektir. Devlet, bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluğunun düzen içinde ve bağımsız yaşamak için kurduğu bir örgütlenmedir. Bu tanıma göre devletin varlığı için zorunlu olan üç temel öge vardır: toprak parçası, bir insan topluluğu ve egemenlik.

Devleti kuran insan topluluğu millet adını alır. Milletin üzerinde yaşadığı kara parçası vatan (yurt) dır. Devletin içte huzur ve düzeni, dışta bağımsızlığı sağlama gücü ise egemenliktir. Bu ögelerden biri olmazsa devlet de var olamaz.

Egemenlik, devletin ülke toprakları üzerinde siyasi yönetim yetkisini kullanma hakkıdır. Karar verme yetkisine sahip olma, bir şeyi zorla da olsa yaptırabilen otorite ve irade anlamına gelir. Bir ülkede egemenliği kullanma hakkı iktidardadır.

Meşruiyet (yasallık), bir toplumda iktidarı elinde bulunduranların, yönetme gücünü yasalara uygun olarak elde etmesi ve bu gücünü yasalara uygun olarak sürdürmesidir.

Alman sosyolog Max Weber (Maks Veber, 1864-1920) meşruluğu (yasallığı) "iktidara tabi olanlarca beslenen inanç" olarak tanımlar.

B) Hükûmet

Siyasal bir kuruluş olan devlet, yönetme gücünü çeşitli kurum ve kurallarla gerçekleştirir. Hükûmet, devletin yürütme gücünü elinde tutan organdır. Genel anlamda devletin tüm yönetim birimlerini kapsayan hükûmet; devletin yönetme, güvenlik, savunma, vergi toplama gibi işlerini yapar. Dar anlamda ise yürütme organını, devlet başkanı ve bakanlar kurulu oluşturur.

Demokratik ülkelerdeki hükûmetler meşruiyet temeline dayanır. Hükûmetler halkın oyuyla seçilen meclisten güvenoyu alarak kurulur ve meşruiyet kazanır. Böyle kurulan hükûmet gücünü halktan alır.

Hükûmet; devletin görevlerini yerine getirmesini sağlayan yetkili organdır. Anayasamıza göre yürütme görevi yasalar çerçevesinde cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir. Cumhurbaşkanı devletin bağımsızlığını, bütünlüğünü, sürekliliğini temsil eden kişidir.

C) Parlamento (Meclis)

Kanun yapma (yasama), devlet bütçesini hazırlama ve hükûmeti denetleme görevleri olan ve üyeleri belirli bir süre için halk tarafından seçimle belirlenen kişilerin oluşturduğu siyasi organa parlamento denir. Parlamento halk iradesinin bir göstergesidir.

Parlamento devletin yasama organıdır. Seçim yoluyla gelen milletvekilleri devlet işlerinin daha iyi ve hızlı yapılabilmesi amacıyla yeni yasalar çıkarırlar. Bu yasaları uygulayan organ hükûmettir. Ayrıca milletvekilleri çıkarılan yasaların hükûmet tarafından uygulanıp uygulanmadığını denetleme hakkına sahiptir. Gerekirse oy çokluğu ile hükûmeti düşürebilirler. Parlamentonun yasama, bütçeyi onaylama, hükûmeti denetleme, ülkenin iç ve dış politikalarını belirleme gibi görevleri vardır.

29. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki kavramları bulmaca üzerinde işaretleyiniz.

- ☐Devlet
- ☐Güç
- ☐Egemenlik
- ☐Politika
- ☐Halk
- ☐Meşruiyet
- ☐Hükûmet
- ☐Parlamento
- ☐Meclis
- ☐Yargı
- ☐Yasama
- ☐Yürütme
- ☐Demokrasi
- ☐Otorite
- ☐İktidar
- ☐Siyaset

U	Ü	P	Ü	Ş	N	S	D	F	Ç	B	K	Ö	Ö	O	I	Y	A	E	T
R	E	R	G	S	Ü	V	Z	D	Ü	F	Y	T	J	U	O	L	Ş	Ş	E
E	R	D	I	J	İ	F	H	Ş	G	I	Y	Ü	P	I	Ö	Ü	Ğ	İ	Y
G	D	S	E	A	C	Y	V	B	Z	N	S	İ	L	C	E	M	J	Ş	İ
Ç	Ü	P	Ç	V	M	K	A	U	N	H	F	D	Y	U	I	K	P	Ğ	U
I	G	T	R	V	L	H	J	S	O	I	E	M	T	Ü	R	Ü	Y	Ö	R
O	J	U	Y	A	T	E	R	E	E	V	C	Ç	J	H	K	U	Y	Ö	Ş
Ş	İ	Ü	H	Z	A	E	T	R	Y	T	H	F	D	S	I	A	V	I	E
K	A	Ş	P	Ğ	Ü	Y	T	B	H	G	F	N	M	G	Ö	Ç	L	E	M
A	M	Ü	İ	Ş	E	L	G	V	R	Y	U	Ö	R	Ü	P	Ü	İ	G	Ş
R	A	U	I	O	K	T	M	P	Ğ	Ü	J	A	T	E	D	İ	F	E	F
I	S	Y	E	Ç	Ö	O	İ	Ü	Ç	Ş	Y	L	İ	I	S	U	Y	M	R
O	A	P	L	Ş	İ	K	I	R	Y	T	R	F	D	A	S	S	A	E	E
Y	Y	U	I	P	T	Ğ	Ğ	Ü	O	Ş	Ş	K	R	Y	H	J	F	N	D
S	E	Y	I	İ	L	Ş	İ	Ü	Ü	T	M	K	Ç	Ö	N	G	Y	L	F
A	S	F	D	H	K	M	Ö	Ç	E	P	O	Ğ	Ğ	Ü	Ş	İ	D	İ	D
R	T	A	Y	J	O	L	P	M	Ğ	M	Ü	Y	T	F	G	T	R	K	S
A	R	D	F	D	G	J	Ü	L	E	Ş	P	Ğ	Ü	Ç	I	U	Y	Y	T
B	Y	U	O	Ö	Ç	K	P	D	Ğ	Y	O	P	Ğ	Ü	C	Ö	A	S	F
D	F	G	L	Ş	Ü	Ğ	O	T	N	E	M	A	L	R	A	P	Ğ	O	Y
L	Ş	İ	I	H	O	P	Ğ	Ğ	T	Y	R	E	A	S	F	F	G	J	L
Ö	Ç	Ç	Ğ	I	O	Ü	E	A	K	İ	T	İ	L	O	P	R	T	Y	M

SORULAR

Yukarıdaki kavramların anlamlarını sözlükten bulunuz.

KAVRAMLAR

- Siyasi parti

DERSE HAZIRLIK

1. Ülkemizdeki siyasi partilerin faaliyetlerini gözlemlediniz mi? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Siyasi partilerin toplum yaşamındaki etkileri nelerdir? Belirtiniz.

SİYASET KURUMU VE SİYASİ PARTİLER

Siyaset kurumu, toplumda kamu düzenini sağlamak ve genel yönetimi gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş temel bir kurumdur. Siyaset; toplumu meydana getiren, çıkarları ve istekleri farklı olan değişik bireyleri ve grupları çatıştırmadan toplumun varlığını ve bütünlüğünü korumaya yönelik ilişkiler ağından meydana gelen bir kurumdur. Bu kurumu oluşturan önemli unsurlardan biri de siyasi partilerdir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Türkiye'de Yüksek Seçim Kurulunun (YSK) 1 Şubat 2017 itibarıyla toplam seçmen sayısını 58 milyon 291 bin 898 olarak açıkladığını biliyor muydunuz?

www.milliyet.com

Bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, süreklilik arz eden, örgüt özelliği gösteren kuruluşlara siyasi parti denir. Siyasi partiler, devlet işlerine katılabilmek ve devlet etkinliklerinin biçim, amaç ve içeriğini belirleyebilmek ve iktidara gelmek amacıyla örgütlenir.

Siyasi partiler çoğulcu demokrasinin vazgeçilmez ögeleridir. Demokrasilerde iktidarı belirleyen halktır. Çoğulcu demokrasilerde halk, siyasi partileri seçimle işbaşına getirerek onlara egemenliği kullanma hakkını verir. Seçimle başa gelen siyasi parti, hem halkın desteğini alarak hem de hukuk kurallarına uyarak meşruiyet kazanmalıdır. Halkın desteğini kaybeden bir hükûmetin hukuken meşru olsa bile değiştirilmesi gerekir.

Siyasi partiler, toplumu ilgilendiren sorunların çözümü için önerilerde bulunur, demokrasi ortamının çok sesliliğini sağlar. Siyasi partiler, toplumdaki çeşitli grupların çıkarlarını korumak ve böylece onların oylarını alarak iktidara gelmek amacıyla kurulmuştur. Siyasi partiler, hukuk düzeninin sınırladığı çerçevede birbirleriyle rekabet ederek halkın oyunu almaya çalışır. Demokratik sistemlerde karşıt görüşlü partiler birbirleriyle iktidara sahip olmak için yarışır. Siyasi partiler, tüzük ve programlarıyla fikirlerini ve yapacakları işleri bir bütün olarak halka sunar. Halk da kendi yararına en uygun olan partiyi seçip ona oy verir.

Siyasal partiler devlet yönetiminde olsun olmasın yöneticilerle yönetilenler arasındaki boşluğu doldururlar. Kendi toplumsal eğilimlerinin, isteklerinin doğrultusunda siyasal kararları etkilemeye çalışırlar. Siyasi partiler iktidar olamadıklarında muhalefet olur. İktidara gelen bir siyasi partiye oy veren ya da vermeyen seçmenler, o iktidarın yapacağı icraatları tam olarak bilemezler. Siyasi partiler muhalefet göreviyle iktidarı denetlediği gibi halka iktidarın yaptıklarını duyurur. Muhalefet partileri, yerine getirdiği bu görevle siyasetin vazgeçilmez unsurlarıdır. Partiler toplumun dinamik siyasal ögeleridir. Partilerin toplum içindeki en önemli işlevleri; yöneticilerin eğitilmesi, program yapma, haber alma-verme, siyasal bütünleştirme, sivil denetim, siyasal katılımı artırma ve toplumsal sistemi dengelemedir.

BİR SİYASAL PARTİNİN TAŞIMASI GEREKEN ÖZELLİKLER
Temsil ettiği toplumun çıkar ve haklarını savunan bir programı olmalıdır.
Programı doğrultusunda iktidara aday olmalıdır.
Süreklilik arz etmelidir. Partinin süresi, yöneticilerinin başta olmaları ile sınırlı olmamalıdır.
Ülke genelinde bölgesel örgütlenmelerinin olması gerekir. Bu bölgesel örgütler parti merkezi ile bölge halkı arasında ilişkiler kurarak karşılıklı iletişim ve etkileşim oluşturmalıdır.
Seçimler ve propaganda ile halk desteğini almayı ilke edinmelidir.

30. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyunuz ve görseli inceleyerek soruları cevaplayınız.

Görsel 1. 22: TBMM, siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Demokrasi ve Siyasi Parti İlişkisi

Demokrasiyi siyasi partiler olmadan düşünmek olası değildir. Siyasi partiler hem demokrasiyi ayakta tutar hem demokrasi sayesinde kendileri ayakta kalır. Varlıklarını demokrasiye borçludur. Demokratik rejimler de siyasal partilerin toplumu hakkıyla temsil edebilecek şekilde yapılanması için hukuki düzenlemeleri ve siyasal zemini hazırlamalıdır. Buna karşın partiler de demokrasiyi tahrip edecek tutum ve davranışlardan uzak durmalı radikal ve marjinal fikirlere mesafeli yaklaşmalıdır. Güçlü bir demokrasi siyasal partilerin demokrasiye sahip çıkması ile sağlanabilir.

Partiler aynı amaç etrafında toplanmış insanların oluşturduğu örgütlerdir. Bir siyasal parti toplumun tüm kesimlerine eşit mesafede olmalı ve birliği sağlamayı amaçlamalıdır. Daima yasal/meşru yollara başvurmalıdır. Hak ararken haksızlığa düşmemelidir. Siyasi partiler hürriyetçi olmalı, din ve vicdan hürriyeti ile ilim ve fikir hürriyetini müdafaa etmelidir. Partiler çıkar gruplarını temsil etmez, vatandaşların ortak çıkarlarını savunur. Partiler ülke problemlerine çözüm önerileri ve kalkınma planları sunan kurumlardır.

Siyasi partiler programları ile iktidarı hedefleyen çalışmalar yapar. Her partinin hedefi iktidar olmak ve ülkeyi yönetmektir. Ancak bazı partiler teşkilatlanma yetersizliği ve benzeri nedenlerle seçimlere katılmayabilir.

www.sosyoloji.gen.tr' den düzenlenerek alınmıştır.

SORULAR

1. Siyasi partiler ile demokrasi arasındaki vazgeçilmez bağlar nelerdir? Belirtiniz.
2. Siyasi partilerin amaçları nelerdir? Belirtiniz.
3. Demokrasi çoğunluğun sesi midir? Tartışınız
4. Siyasi partilerin topluma yaklaşımları nasıl olmalıdır? Fikirlerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıda verilenlerden yola çıkarak Türkiye'nin siyasi ve demokratik yaşamına ait görüşlerinizi paylaşınız.

TÜRKİYE'DE

- Cumhuriyet tarihi boyunca 268 siyasi parti kurulmuştur.
- 1923-1945 yılları arasında 5 siyasi parti demokratik alanda rol oynamıştır.
- 1945-2010 yılları arasında 263 siyasi parti demokratik alanda rol oynamıştır.
- 1960 yılından günümüze 51 parti çeşitli sebeplerle kapatılmıştır.
- Türkiye'de birçok siyasal parti faaliyet göstermektedir.

(TÜİK)

KAVRAMLAR

- Seçim
- Seçim sistemi
- Çoğunluk sistemi
- Nispi temsil sistemi

DERSE HAZIRLIK

1. Okulunuzda öğrenci temsilcisi nasıl seçilmektedir?
2. Seçilen temsilcinin okulun öğrenci profilini yansıttığını düşünüyor musunuz? Tartışınız.
3. Ülkemizde geçmişte yapılan genel ya da yerel seçimleri gözleme fırsatınız oldu mu? Gözlemlerinizi paylaşınız.

SEÇİM SİSTEMLERİ

Bir kamu görevini yürütecek kişi veya kurulun, ilgili seçmenlerce, çok sayıda aday arasından yapılacak tercihlerle belirlenmesine seçim denir. Halkın vereceği oylarla yöneticinin belirlenmesinde ilgili kuralları gösteren yönteme seçim sistemi denir. Seçim ve seçim sistemi siyaset kurumunun yönetimi belirlemedeki araçlarındandır.

Seçim sistemleri, oyların değerlendirilişi açısından ikiye ayrılmaktadır:

A) Çoğunluk Sistemi

Bu sistemde seçime katılan partiler ya da adaylar arasında en çok oy alan seçimi kazanmış sayılır. Çoğunluk sistemi tek turlu ve iki turlu olarak iki şekilde uygulanır:

Tek turlu (basit) çoğunluk sistemi: Bir seçim bölgesinde en fazla oy alan bir parti bütün milletvekilliklerini kazanır.

İki turlu (mutlak) çoğunluk sistemi: Bir parti, birinci turda bir seçim bölgesinde oyların yarıdan bir fazlasını alamazsa ikinci bir oylama yapılır. İkinci turda en çok oy alan parti seçilmiş sayılır.

Çoğunluk Esasına Dayanan Seçim Sisteminin Avantajları	Çoğunluk Esasına Dayanan Seçim Sisteminin Dezavantajları
• Genellikle ülkedeki büyük partilerin seçilmesini sağladığından "yönetimde istikrar" ilkesinin uygulanmasına zemin hazırlar. • Özellikle dar bölge seçim sisteminde adaylarla seçmenlerin birebir iletişimini sağlayarak doğru seçimler yapılmasını olanaklı kılar. • Güçlü bir muhalefet oluşmasını sağlar.	• Sadece büyük partilerin mecliste temsilini sağladığından "temsilde adalet" ilkesine zarar verir. • Çoğunluğu sağlayamayan parti, oy oranı ne olursa olsun temsil edilemediğinden boşa giden oy sayısı çok fazladır. • Oy oranı yüksekliğine rağmen partisinin temsil edilmediğini gören halkta sisteme karşı güvensizlik oluşur.

B) Nispi Temsil Sistemi

Nispi temsil, adaylarını liste usulüne dayanarak belirleyen partilerin her seçim çevresinde aldıkları oy oranına göre milletvekili çıkarmalarını sağlayan bir seçim sistemidir. Bu sistemde bir parti aldığı oy ölçüsünde milletvekili çıkarır. Bu sistem ile partiler, kendilerini destekleyen seçmen oranına göre parlamentoda temsil edilir.

Nispi Temsil Esasına Dayanan Sistemin Avantajları	Nispi Temsil Esasına Dayanan Sistemin Dezavantajları
• Kullanılan oyların çoğunluğunun değerlendirilmesini sağlayarak, "temsilde adalet" ilkesinin gerçekleştirilmesini olanaklı kılar. • Toplumdaki farklı siyasi eğilimlerin ve görüşlerin mecliste temsil edilmesini sağlar. • Çoğunluk sistemine kıyasla daha az oyun boşa gitmesini sağlar. • Küçük partilerin temsilini mümkün kılarak sisteme yeni ve dinamik güçler kazandırır.	• Mecliste birden çok partinin temsili sağlanmakla beraber tek bir partinin iktidara gelmesi zordur. • Koalisyon hükûmetlerinin kurulması ile istikrarsız yönetimler oluşabilir. • "Yönetimde istikrar" ilkesinin sağlanması zorlaşır. • Seçmenler ile milletvekilleri arasında zayıf bir bağın oluşmasına neden olabilir.

31. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Demokratik Seçim Sistemleri

Seçim; bir ülkede yönetilenlerin kendilerini yönetecek kişileri seçip onları iktidar yapabilmesidir.

Seçim gerçek anlamını demokratik sistemlerde bulan bir kavramdır ve bundan dolayı da demokrasilerin var olduğu ve yaşandığı yerler seçimin de anlamlı olduğu yerlerdir. Demokratik sistemlerde esas olan "halk"ın yönetim yetkisinin kaynağı olmasıdır. Tabii burada sözü edilen halk, belli bir sınıfın temsilcisi veya üyesi değil bütün vatandaşlardır ve ancak bir bütün olarak vatandaşların hepsinin katılacağı bir seçim demokrasinin varlığını bize hissettirebilir. Çünkü bilindiği üzere uluslararası saygınlığını artırmaya ve rejimini meşrulaştırmaya çalışan çoğu totaliter rejimler de seçim sistemine başvurmaktadır. Yani aslında seçim, bir ülkedeki rejimin demokratik olduğunu da göstermeyebilir. Peki ama öyleyse bir ülkenin demokratik seçim sistemine sahip olduğunu nasıl anlayabiliriz? Cevabı basit aslında: Bir ülkedeki seçimin demokratik olarak kabul edilebilmesi için o seçimin bazı evrensel koşulları taşıması gerekir. Bunlar; genel oy, serbest ve rekabetçi seçim, eşitlik, bireysellik, gizlilik ve serbest oy ilkeleridir.

Seçim sisteminin iki temel işlevi vardır. Birincisi ülkeyi yönetecek hükûmetin belirlenmesi işlevine yönelik olan istikrar ilkesi diğeri ise seçimde yer alan parti veya bağımsız adayların güçleri oranında parlamentoda temsil edilmelerini sağlama işlevine yönelik olan adalet ilkesi ya da başka bir adla demokratik temsil ilkesidir. Demokratik temsil ilkesi, kullanılan her oyun temsil ettiği siyasi tercihin parlamentoya yansımasının en ideal biçimidir. İstikrar ilkesi ise var olan hükûmetin aynı kalıp görevine devam etmesinin ve böylece önemli bir değişikliğin yaşanmamasının en ideal biçimidir.

Sonuç olarak şöyle bir kanıya varılabilir ki seçim ve seçim sistemi hem bir ülkenin ne kadar demokratik olduğunu hem de ne kadar "demokritik" olduğunu gösterebilir. Yani demokrasilerin en büyük göstergelerinden biri olan seçim sistemi, iktidarlar tarafından sürekli değiştirilip dönüştürüldüğünde halkın görüşünü parlamentoya yansıtmaya değil halkın sürekli eleştirilerini aldığı hâlde yararlı hiçbir faaliyette bulunamayan bir temsilci grubu oluşturmaya yarayan bir araç hâline gelir. Oysa bu, ülkenin hem politik, ekonomik hem de toplumsal hayatı için oldukça riskli bir durumdur.

Safiye Ateş, Demokratik Seçim Sistemleri, www.universite-toplum.org

SORULAR

1. Seçimin demokrasiyle olan bağı nedir? Fikirlerinizi paylaşınız.
2. Ülkelerin seçim sistemlerini yenilemelerinin nedeni ne olabilir? Tartışınız.
3. Seçim sisteminin iki temel işlevi nedir? Bu iki işlevin birleştirilmeye çalışılmasında ortaya çıkan sorunlar nelerdir? Fikirlerinizi paylaşınız.
4. Seçim sisteminin toplumsal hayata etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

PERFORMANS

Aşağıdaki tanımları seçim sistemlerini dikkate alarak eşleştiriniz.

Tek turlu dar bölge	• Bir seçim bölgesinde en çok oyu alan adayın seçilmesidir.
Nispi temsil esasına dayanan seçim sistemi	• Adaylarını liste usulüne dayanarak belirleyen partilerin her seçim çevresinde aldıkları oy oranına göre milletvekili çıkarmalarını sağlayan bir seçim sistemidir.
İki turlu çoğunluk sistemi	• Ülke, her seçim bölgesinden tek adayın çıkarılacağı küçük seçim çevrelerine bölünür ve en çok oyu alan aday milletvekili seçilir.
Çoğunluk esasına dayanan seçim sistemi	• Genellikle bir adayın seçileceği seçim çevrelerinde ilk tur yapılan seçimlerde %50 oy oranını aşan adaylar seçilir. Eğer bu oranı yakalayan aday olmazsa ilk turda belirli oy oranını aşan adaylar arasında ikinci tur seçimler yapılır ve çoğunluğu sağlayan aday seçilir.

KAVRAMLAR

- Baskı grupları
- Propaganda
- Sivil toplum
- Medya

DERSE HAZIRLIK

1. "Birlikten kuvvet doğar." sözünden ne anlıyorsunuz? Fikirlerinizi paylaşınız.
2. Bireyler istek ve beklentilerini siyasi yöneticilere hangi yollarla iletebilir? Tartışınız.

SEÇİMDE ETKİLİ OLAN TOPLUMSAL GÜÇLER

Bireyler amaçlarını, isteklerini, çıkarlarını ancak örgütlü bir yapı içinde yer alarak dile getirebilirler. Özellikle bireyin temel alındığı modern toplumlarda siyasi açıdan bireylerin işlevi seçimden seçime oy kullanmaktan ibaret değildir. Bireyler demokratik katılım ve karar alma süreçlerini etkilemek ve kendilerini ifade etmek isterler. Bu amaçla örgütlenirler ve farklı sivil toplum kuruluşları oluştururlar. Bu yolla siyasi iktidarları etkilemeye çalışırlar ve demokratik yapıya katkıda bulunurlar.

Sivil toplum kuruluşları; devlet örgütlenmesi dışında kalan, belirli amaçlara yönelik olarak kurulan, kendini yönetme kabiliyetine sahip kuruluşlardır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Türkiye'de şimdiye kadar kurulan dernek sayısının 163.875 olduğunu,
- Ülkemizde bugün spor, kültür, sağlık, sosyal yardımlaşma, kadın ve esnaf dernekleri gibi daha pek çok alanda faaliyet gösteren sosyal amaçlı 32.352, kültürel amaçlı 21.140, hayır amaçlı 16.378 ve sportif faaliyet amaçlı 9.882 olmak üzere toplam 79.752 derneğin bulunduğunu biliyor muydunuz?

www.turkcebilgi.com

Sivil toplum kuruluşları ya da örgütleri siyasal, sosyal, dinî, ekonomik, kültürel vb. amaçlar doğrultusunda çalışmalar ve etkinlikler yapar. Sivil toplum örgütleri oda, sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterebilir. Örneğin İnsan Hakları Derneği, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu, Memur-Sen, Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Vakıfları Koruma Vakfı (TEMA) vb. birer sivil toplum kuruluşudur.

Sivil toplum kuruluşlarından bazıları, siyasi iktidar üzerinde etkili olmak, görüşleri doğrultusunda kararlar alınmasını ve uygulamalar yapılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş olan baskı grupları niteliğindedir. Baskı gruplarının temel amacı, bir araya gelerek örgütler oluşturmak, ihtiyaç ve menfaatler doğrultusunda faaliyet göstererek siyasi karar mekanizmalarını etkilemektir. Siyasi partiler de muhalefetteyken baskı grubu niteliği taşır.

32. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki anketi inceleyiniz ve metni okuyarak soruları cevaplayınız.

"Sizce medyanın siyasete etkisi ne düzeydedir?" konulu ankete verilen cevaplar şunlardır:

	%	Adet	
	46,03	87	Medya siyasetin yönünü etkiliyor.
	20,63	39	Belirgin bir etkisi vardır ancak yön çizme noktasında değildir.
	20,11	38	Siyaseti aslında medya yönetiyor.
	5,29	10	İlgilenmiyorum/Fikrim yok.
	3,70	7	Bence: Siyaset ve medya ortak bir paydayı paylaşıyor.
	2,65	5	Medyanın siyaset üzerinde etkisi yoktur.
	1,59	3	Medyanın siyaset üzerindeki etkisi yetersiz sayılacak düzeydedir.
Toplam:	100	189	

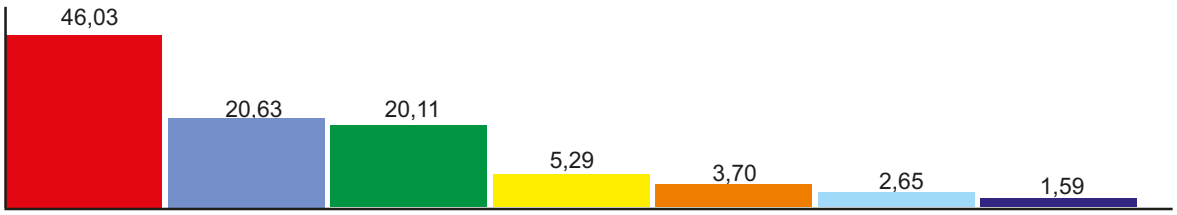

Tablo 1. 3: Medya-Siyaset İlişkisini Gösteren Tablo ve Grafik (www.pollemik.com)

Sivil Toplum Kuruluşları

Modern anlamda sivil toplum; devlet gibi siyasi bir otoritenin baskı ve denetiminden uzak, kendi kendini yönlendiren ve özgür kararlarını alan, bu ortak çıkar ve kararları gönüllü örgütlerin çatısı altında örgütleyerek hayata geçiren aktörlerin oluşturduğu alandır. Bu alanda ortaya çıkan sivil toplum kuruluşları gönüllü örgütlenmelerin somut görünümleridir.

Sivil toplum kuruluşları; kamu yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kâr amacı gütmeyen, demokratik işleyişe sahip, iktidarın müdahale alanından uzak, bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak bir araya gelen bireylerin oluşturduğu örgütlenmelerdir. Sivil toplum kuruluşları (STK) hem devletin karar ve eylemlerinin denetlenmesinde hem de sorumluluk ve katılımcılık bilincinin artmasında önemli işlevlere sahiptir. Ekonomik ve siyasal liberalizmin biçimlendirdiği modern devlet yapısıyla anlam kazanan STK'lerin, Batı ülkelerindeki gelişme dinamiğinde ulus devlet olgusu ve sosyal devlet anlayışı temel belirleyicileri oluşturmaktadır.

Modern toplumsal yaşamın vazgeçilmezi olan STK'ler, günümüz toplumlarında kamusal otoritenin eksik kaldığı eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, çevre, kırsal-kentsel kalkınma gibi değişik alanlarda önemli işlevler üstlenmektedir. Bununla birlikte dünyada yaşlıların bakımı, kimsesiz çocukların korunması, engellilerin eğitimi gibi sosyal hizmet alanlarında öncülük sivil toplum kuruluşlarına aittir. Sonradan ise bu görevler devlet tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

Sivil toplum kuruluşları toplumun taleplerinin siyasal yapıya taşınması, devletin karar ve eylemlerinin denetlenmesi, sorumluluk ve katılımcılık bilincinin artmasında önemli işlevlere sahiptir. STK'ler, toplumdaki birtakım sorunların çeşitli düzeylerde ele alınarak çözüme yönelik projelerin yaşama geçirilmesine önemli katkılar sağlar.

Gazanfer Kaya, Sivil Toplum Kuruluşları, www.toplumvesiyaset.com, www.sivilakademi.com

SORULAR

1. Yukarıdaki ankete katılan kişilerden biri olsaydınız tercihiniz hangi seçenek olurdu? Paylaşınız.
2. Medyanın bir baskı aracı olarak siyaseti etkileme yolları hakkındaki görüşlerinizi belirtiniz.
3. Sivil toplum kuruluşu nedir? Çevrenizdeki sivil toplum kuruluşlarına örnek veriniz.
4. Sivil toplum kuruluşlarının gelişimi için hangi toplumsal ortamın olması gerektiğini açıklayınız.
5. Sivil toplum kuruluşlarının işlevlerinin neler olduğunu belirtiniz.
6. Seçim sürecinde etkili olan güçlerden hangisinin seçime etkisi daha fazladır? Belirtiniz.

KAVRAMLAR

- Devlet
- Hükûmet

DERSE HAZIRLIK

1. Devleti yönetenler kimlerdir? Belirtiniz.
2. Hükûmetin görevleri nelerdir? Bilgilerinizi paylaşınız.

DEVLET VE HÜKÛMET

Devletin bütün unsurlarını bir araya getirerek yapılacak bir tanımlama, devletin ne olduğunu yeterince ifade etmeye yetmez. Devlet ne sadece ülke ve insan topluluğu ne sadece iktidar ya da siyasal ve hukuki düzen ne de bunların bir toplamı veya sentezidir. Devlet; bunların dışında ve ötesinde, gözle görülemeyen, elle tutulamayan soyut bir kavramdır.

Devlet; idari, hukuki ve siyasi kurumların meydana getirdiği bir siyasi bütünden oluşmaktadır. Devlet aynı zamanda, yasama, yürütme ve yargı gibi kuvvetlerin anlamlı bir bütün hâline gelmesidir.

Günümüzde devlet denilince göze çarpan ilk olgu büyük bir olasılıkla kamu hizmetleri olmaktadır. Yani devlet esas olarak toplumda birçok hizmeti (güvenlik, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme vb.) yerine getiren bir kurum olarak düşünülmektedir. Ancak birtakım hizmetleri yerine getirmesi, devlet kurumunun ayırt edici niteliği olarak düşünülmesini sağlamamaktadır. Devletin en belirleyici özelliği, egemenliği kullanan kurum olmasından kaynaklanmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Cumhuriyet tarihinin ilk hükûmetinin İsmet İnönü başbakanlığında 30 Ekim 1923 tarihinde kurulduğunu,
- Bu tarihten 2017 yılına kadar 66 hükûmet kurulduğunu, 2018 yılında Cumuhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçildiğini biliyor muydunuz?

www.551vekil.com

Görsel 1. 23: İsmet İnönü 1. Hükûmet programını okurken

Parlamenter sistemde hükûmet, yasama organının (Meclis) katılımı ve onayı ile tüm bireylerin uymak zorunda oldukları politikaları belirleyen bir toplumu, devleti ya da ulusu yöneten kurumdur. Hükûmet, anayasanın kendisine yürütme yetki ve görevi verdiği Bakanlar Kurulunun diğer adıdır. Bakanlar Kurulu, başbakan ve bakanlardan oluşur. Kurulun başkanı aynı zamanda başbakan olarak isimlendirilir. Başbakan, cumhurbaşkanınca Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır. Bakanlar Kurulunu oluşturan "bakanlar" ise TBMM üyeleri ya da milletvekili olma özelliklerini taşıyan vatandaşlar arasından başbakan tarafından seçilir ve cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde başbakanın önerisi üzerine cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.

Ülkemizde 24 Haziran 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçildi. Cumhurbaşkanı aynı zamanda yürütmenin başı oldu. Halkoyuyla yapılacak cumhurbaşkanı seçiminde geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday cumhurbaşkanı seçilecek. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıl olacak, bir kişi en fazla iki kez cumhurbaşkanı seçilebilecek.

Devlet ve hükûmet arasında birliktelik söz konusudur fakat devlet temel ve kalıcı kurumdur. Hükûmet ise devletin yönetim gücünü kullanan siyasal iktidardır. Hükûmetler bu gücü belirli bir süre içinde kullanır. Hükûmetler genel olarak demokratik toplumlarda seçimle iş başına gelir. Görev süreleri dolduğunda yeniden seçime girerek halkın desteğini ister.

Görsel 1. 24: Çok partili hayata geçişte Adnan Menderes Hükûmeti Türkiye Cumhuriyeti'nin 19. hükûmetidir.

33. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Devlet ve Hükûmet Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme

Hükûmet hukuk ve siyaset biliminde biri dar, diğeri geniş anlamda kullanılan ve çeşitli anlamları olan bir kavramdır. Dar anlamda, bir devletin otoriteye ilişkin kuralları uygulayan ve yürütme gücünü temsil eden bakanlar kurulunu ifade eden hükûmet kavramı, geniş anlamda bir devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını ve bunlara bağlı olarak devlet yetkisini kullanan tüm devlet organlarını içine alan siyasal yönetim biçimini ifade eder. Demokratik hükûmet, monarşik hükûmet gibi. Geniş anlamda hükûmet, günlük dilde devlet kavramı ile karıştırılır, zira hükûmet, devlet adı verilen üstün varlığın sahip bulunduğu egemenlik yetkisinin sadece belli bir kısmını kullanan organ olup devletin unsurlarından sadece biridir.

Devletin bir organını ifade eden dar anlamdaki hükûmet, bazı farklılıklar olmakla beraber, genellikle devlet başkanı, başbakan, bakanlar kurulu ve bakanlıklardan meydana gelir. Yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçe ayrılan devletin gücünün örgütlenme biçimi, tarihsel ve toplumsal bakımdan farklı nitelikler taşır. Tarihsel bakımdan "kuvvetlerin birliği" ilkesinden "kuvvetlerin ayrılığı" ilkesine doğru bir gelişme gözlenmekte olup çağdaş demokratik sistemler, "kuvvetler ayrılığı" ilkesine göre örgütlenmektedirler. Yasamanın otoriteye ilişkin koyduğu kanun ve kuralları hükûmet, otoriteye ilişkin olarak topluma aktarmakta ve işlerlik kazandırmaktadır. Kuvvetlerin ayrılma derecesi ve kuvvetler arasındaki ilişkilerin biçimine göre hükûmetler, demokrasilerde "meclis hükûmeti" "başkanlık hükûmeti" ve "parlamenter hükûmet" olmak üzere üçe ayrılır. Belli nispette kuvvetler birliği esasına dayanan meclis hükûmetinde, yasama ve yürütme, halkın temsilcilerinden meydana gelen meclisle toplanmış olup Bakanlar Kurulu, meclis adına yürütme fonksiyonunu yerine getirir. Bu hükûmet sisteminde bakanlar, meclisin memurları durumundadırlar. Türkiye'de 1921 ve 1924 anayasaları meclis hükûmeti sistemini benimsemişlerdir. Başkanlık sisteminde hükûmeti, halkın seçtiği başkanla, başkanın atadığı yardımcılar oluşturur. Bu sistemde yasama ile yürütme arasında kesin sınırlar konmuştur ve başkan meclise karşı sorumlu değildir. "Parlamenter hükûmet" sisteminde başbakan ve bakanlardan oluşan hükûmet, meclisten bağımsız bir konuma sahip olup meclise karşı sorumludur.

Davut Dursun, Hükûmet, www.enfal.de

47.Hükûmet Yıldırım Akbulut Hükûmeti	(9 Kasım 1989-23 Haziran 1991)
48.Hükûmet I. Mesut Yılmaz Hükûmeti	(23 Haziran 1991-20 Kasım 1991)
49.Hükûmet VII. Süleyman Demirel Hükûmeti	(20 Kasım 1991-16 Mayıs 1993)
50.Hükûmet I. Tansu Çiller Hükûmeti	(25 Haziran 1993-05 Ekim 1995)
51.Hükûmet II. Tansu Çiller Hükûmeti	(05 Ekim 1995-30 Ekim 1995)
52.Hükûmet III. Tansu Çiller Hükûmeti	(30 Ekim 1995-06 Mart 1996)
53.Hükûmet II. Mesut Yılmaz Hükûmeti	(06 Mart 1996-28 Haziran 1996)
54.Hükûmet Necmettin Erbakan Hükûmeti	(28 Haziran 1996-30 Haziran 1997)
55.Hükûmet III. Mesut Yılmaz Hükûmeti	(30 Haziran 1997-11 Ocak 1999)
56.Hükûmet IV. Bülent Ecevit Hükûmeti	(11 Ocak 1999-28 Mayıs 1999)
57.Hükûmet V. Bülent Ecevit Hükûmeti	(28 Mayıs 1999-19 Kasım 2002)
58.Hükûmet Abdullah Gül Hükûmeti	(19 Kasım 2002-12 Mart 2003)
59.Hükûmet I. R.Tayyip Erdoğan Hükûmeti	(14 Mart 2003-29 Ağustos 2007)
60.Hükûmet II. R.Tayyip Erdoğan Hükûmeti	(29 Ağustos 2007-6 Temmuz 2011)
61.Hükûmet III. R.Tayyip Erdoğan Hükûmeti	(6 Temmuz 2011-28 Ağustos 2014)
62.Hükûmet I. Ahmet Davutoğlu Hükûmeti	(29 Ağustos 2014- 25 Ağustos 2015)
63.Hükûmet II. Ahmet Davutoğlu Hükûmeti	(25 Ağustos 2015-25 Kasım 2015)
64.Hükûmet III. Ahmet Davutoğlu Hükûmeti	(25 Kasım 2015-24 Mayıs 2016)
65.Hükûmet Binali Yıldırım Hükûmeti	(24 Mayıs 2016-13 Aralık 2017)
66.Hükûmet Binali Yıldırım Hükûmeti	(13 Aralık 2017-24 Haziran 2018)
Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi	(24 Haziran 2018-görevde)

SORULAR

1. Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ABD başkanlık sistemini karşılaştırınız.
2. Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti'ni, yönetim şekilleri açından karşılaştırınız.

KAVRAMLAR

- Monarşi
- Cumhuriyet
- Oligarşi
- Demokrasi

DERSE HAZIRLIK

1. Dünyadaki farklı yönetim şekillerini örneklendiriniz.
2. Kültürün devlet yönetim biçimine etkisi var mıdır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

SİYASAL YÖNETİM ŞEKİLLERİ

Yönetenlerle yönetilenlerin yani halk arasındaki ilişkilerin belirli kriterlere göre düzenlenmesi sonucunda oluşan yapılaşma biçimine siyasal yönetim denir.

Bir siyasal yönetim; iktidarın niteliğini, örgütlenmesini, el değiştirmesini ve işleyişini yansıtan siyasal kurumlardan oluşur.

Bu yapılaşma sonucunda ortaya baskıcı ve özgürlükçü yönetim şekilleri gibi farklı siyasi örgütlenmeler çıkmıştır.

Aşağıdaki tabloda bu yönetim şekillerine yer verilmiştir:

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Japonya, İngiltere, Belçika, Kanada ve Yeni Zelanda'nın meşruti monarşi;
- Afganistan, Küba ve Lübnan'ın cumhuriyetle yönetildiğini biliyor muydunuz?

www.turkcebilgi.com

SİYASAL YÖNETİM ŞEKİLLERİ

Genel Özellikleri

Yasama, yürütme, yargı bir kişi veya bir grubun elindedir.
Özgürlüklerin kısıtlandığı yönetim biçimidir.
Hukuk kurallarından uzak bir yönetim vardır.
Yönetimi eleştirmek mümkün değildir. Muhalefet yoktur.
Belirli bir ideolojiye dayanır.
Seçme seçilme hakkı kısıtlanmıştır.
Düşünce, basın, din ve vicdan özgürlüğünden söz etmek olanaksızdır.

Monarşi (Krallık)

Bir hükümdarın devlet başkanı olduğu yönetim biçimidir. Bu hükümdar Türkçede; kral, imparator, şah, padişah, prens, emir gibi çeşitli adlar alabilir.

Oligarşi

Devlet yönetiminin bir zümrenin veya bir grubun elinde olduğu yönetim biçimidir. Bu yönetim biçiminde devlet baştaki grubun istek ve doğrularıyla yönetilir. Bu zümre soylu ve zengin kişilerden oluşuyorsa, aristokrasi olarak adlandırılır.

Dinî emir ve yasaklara dayalı yönetim biçimine teokrasi denir. Devletin dinsel kurallara göre biçimlenmesine teokratik devletler adı verilir.

Totalitarizm

Siyasal gücün ve bütün önemli yetkilerin tek bir kişi, tek parti ya da askerî bir grubun, elinde olduğu; demokratik olmayan bir biçimde, devletçilikle ve sıkı bir denetim rejimiyle yönetildiği akım ve uygulamadır. Sanattan bilime, dinden kültüre kadar her şey devletin isteği doğrultusunda şekillenir; bireyin her türlü davranışı sürekli inceleme altındadır. Bu rejime örnek olarak faşizm, komünizm, nazizm ve militarizm verilebilir.

Genel Özellikleri

İnsan hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesini amaçlar.
Temel özelliği kuvvetler ayrılığıdır. Yasama, yürütme ve yargı denetimleri vardır.
Kişisel ve toplumsal gelişmenin kaynağı özgürlüktür.
Hukuk kuralları toplumsal adaletin ve yönetimin temeldir.
Yönetimler seçimle iş başına gelir.
Yönetimleri eleştirmek ve denetlemek mümkündür.
Düşünce, basın, din ve vicdan özgürlüğü vardır.

Demokratik Yönetimin Özellikleri

- Adalet önünde herkes eşittir.
- Siyasal düşünceler ve bütün toplumsal kesimler özgürce örgütlenme ve kitle iletişim araçlarıyla kamuoyunda kendini ifade etme özgürlüğüne sahiptir.
- Kişi ya da toplumsal gruplar, siyasi parti veya sivil toplum kuruluşlarına katılmakta özgürdürler.
- Kişi veya toplumsal grupların katıldıkları siyasi parti veya sivil toplum kuruluşlarının yönetim kademelerinde aday olma hakları vardır.
- Kitle iletişim araçları hiçbir grubun, siyasal partinin ya da iktidarın aracı değildir.

34. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Demokrasi Bir Erdemdir

Ulusal egemenlik, toplumun istekleri doğrultusunda kurulur. Böylece ulus kendi kendini yönetir. Kabul görmüş klasik demokrasi adı verilen bu olgu, evrensel hukuk kurallarının benimsenmesiyle giderek çağdaş nitelikler kazanmıştır. Halkın kendi belirlediği kurallar uygulanarak gerçekleştirilen düzen, halk yararına işleyiş sağlamaktadır. Bu düzen ülkeden ülkeye kimi değişiklikler gösterse de adıyla yapısı arasında kimi ayrılıklar bulunsa da bir hukuk kurumu olarak taşıdığı ortak değerler vardır. Gerçekte, demokrasi başlı başına bir değerdir, bir erdemdir. İnsan hak ve özgürlüklerine dayanan yönetim türüdür. Günümüzde daha iyisi gerçekleştirilmiş değildir.

Serbestçe örgütlenme, siyasal partiler, adaletli seçim, güçler ayrılığı, bağımsız yargı, baskı grupları gerçek sağlıklı bir demokrasinin olmazsa olmaz koşullarındandır. Hukuksal, demokratik ve çağdaş yaşam, demokrasinin ilkesidir, amacıdır. Demokrasi üzerine kurulan bu ortak değerler ve kurumlar da onun ögeleridir. Bu ögeler, bilimsel ve çağdaş yapıyı ulusal yarar doğrultusunda güçlendirmek için özen, özveri ve içtenlikle çalışma ve her şeyden önemlisi özgürlük ister. Demokrasiyi sayısal çoğunluk düzeni görenlerin yanılgısı, ulusal düşüncenin her konuda yetkili olup istediğini yapabileceği anlayışıyla birleşmesi sonucunda demokrasi zayıflamaktadır.

Hukuksal yönden bir siyasal yapılanma biçimi olan demokrasi, genelde bir yaşam biçimi ve gerçekte bir özdür. Ulusal egemenlik kavramına dayanan cumhuriyetin, insan hak ve özgürlüklerine bağlılıkla güçlendirilen hukuk devleti niteliğinin çağdaş aşamasıdır. Eşitliğin ve özgürlüğün kaynağı, hukukun üstünlüğü ilkesinin yaşama tüm boyutlarıyla yansımasıdır. İnsan haklarına saygının somutlaşması diyebileceğimiz demokrasi, bir kültürdür. Çok sesli, çok boyutlu kurumlar ve kurallar düzenidir. Bakıştan söze, işlemden eyleme her tür baskıya karşıdır. Demokrasi ve hukuk birbirinin yaşam nedenidir. Biri olmayınca öbürünün varlığı tartışılır. Devlet güçleri, erkler, birlerine saygılıdır. Kimse kimsenin yetkisine müdahale etmez. Sistem kendi özelliği içinde işlerliğini sürdürür. Demokrasi bir adalet ve fazilet rejimidir, iyi örnek rejimidir. Demokrasinin koruyucusu yine demokrasidir.

www.caginpolisi.com.tr

SORULAR

1. Demokratik yönetimle oligarşik ve monarşik yönetimleri karşılaştırınız.
2. Demokratik yönetimin olmazsa olmaz koşulları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
3. Demokrasi ile hukuk arasındaki bağ nedir? Görüşlerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Demokrasi kavramının size çağrıştırdıkları nelerdir? Boş bırakılan yerlere yazınız.

Demokrasi: ....Özgürlüktür....	Demokrasi: .....
Demokrasi:	Demokrasi: .....
Demokrasi:	Demokrasi: .....
Demokrasi:	Demokrasi: .....

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCEDE VATANDAŞLIK, HAK VE SORUMLULUK

KAVRAMLAR

- Atatürkçü düşünce sistemi
- Vatandaşlık
- Hak
- Sorumluluk

DERSE HAZIRLIK

1. Atatürk'ün "Ey yükselen yeni nesil, istikbal sizindir. Cumhuriyet'i biz kurduk, onu yükseltecek ve sürdürecek sizlersiniz." sözü Türk toplumunun gençlerine ne gibi sorumluluklar yüklemektedir? Yorumlayınız.
2. Atatürk'ün insan haklarına verdiği önem hakkında bildiklerinizi söyleyiniz.

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCEDE VATANDAŞLIK, HAK VE SORUMLULUK

Atatürkçü düşünce sistemi Türk milletinin ihtiyaçlarından doğan, sorunlarına çözüm önerileri getiren, çağdaşlaşmayı hedef alan, aklı ve bilimi temel hareket noktası olarak gören düşünce sistemidir.

Atatürkçü düşünce sisteminde insan; düşünce, davranış ve eylemleriyle bir yandan doğaya ve doğa kanunlarına, diğer yandan topluma ve toplumun geliştirdiği kurallara bağlıdır. Bu bağlılık, insanın doğayla ve toplumla karşılıklı ilişkilerinden ve etkileşimlerinden oluşur. Gerçekte insan hayatı; insanın doğayla, kendisiyle, toplumla ilişkilerden ve etkileşimden ibarettir. İnsan hakları ve hürriyetleri de bu süreçte yer alır.

Atatürk'e göre insan haklarının temeli şöyle kurulur:

"Her türlü hakkın kaynağı, kişidir. Çünkü gerçek hür ve sorumlu olan varlık yalnız insandır. Buna nazaran, ferdin yalnız, doğal hak ve ahlaki sorumluluğu ile kayıtlı olan mutlak istiklali (hürriyeti ve bağımsızlığı) bütün uygar kuruluşlardan önce, ilk "hâl" (durum) olarak, hareket noktası gibi kabul oluyor. Fakat diğer yandan, insanların, sosyal ve siyasi kuruluşlar hâlinde bulunması da doğal ve gereklidir. Bu kuruluşlar ise kısmen zorunlu, belirlenmiş kanun hükümlerine göre gelişir. Bu belirlenmiş kuralların varlığı, zekânın bu kuralların seyrini ve yönünü takdir edebildiği oranda, insanların hürriyet ve iradeleri açıklanan kurallara uymak zorundadır. İnsanlar hareketlerini, geleceğin seyir ve yönüne uydurmak gereğindedirler. Bu zorunluluk durumu, gerçekte kaçınılması imkânsız olmayan bir sonucu daha mükemmel ve daha dengeli yapmaktadır. Doğanın ve tarihin ürünü olan bir milletin fertleri, daima bu gerçeklerle karşı karşıya bulunurlar. Ve ona saygı duyarlar. Böyle bir milletin kurduğu devletin dahi temeli ve gayesi kişi hakları olur..."[1]

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- M. Kemal ATATÜRK'ün Gaziantep Şahinbey ilçesi Bey Mahallesi nüfusuna kayıtlı olduğunu biliyor muydunuz?

www.bilgilersitesi.com

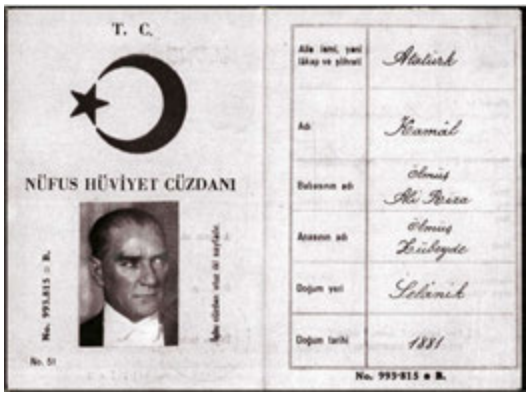
T. C.
NÜFUS HÜVİYET CÜZDANI
Ad: Kemal
Doğum yeri: Selânik
Doğum tarihi: 1881
No. 993-815 • B.

Atatürk, sorumluluk konusunda vatandaşlara örnek olmuştur. Her Türk'ün, memleket ve millet sorunlarında daima sorumluluk bilinci içinde olmasını istemiştir.

Görsel 1. 25: Atatürk vatandaşla sohbet ederken

35. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Hasan Rıza Soyak'ın Anılarında, Atatürk'ün Hak , Eşitlik ve Görev Anlayışı

"İzmir'deki mektepleri ziyareti esnasında Atatürk, Kız Muallim Mektebine de uğramıştı. Sınıflara girip öğrenciler arasında bazı dersleri takip ettikten sonra, mektep müdürünün odasında, öğretmenlerle samimi bir sohbette bulundular; konuşulan çeşitli mevzulardan biri, kadınlarımızın, tam manasıyla bütün vatandaşlık hak ve vazifelerine sahip olmaları meselesi idi. Bu konu üzerindeki uzunca münakaşalarda; rey vermenin, vatandaş için hem hak hem de bir vazife olduğu söylendi. Erkekle kadın arasında ferdî ve siyasi hukuk bakımından bir fark olmadığı gibi vatani vazifeler bakımından da fark olmaması lazım geldiği belirtildi.

Ender Tiftikçi, Mehmet Tiftikçi, Atatürk ve Hukuk, s.237-238

Görsel 1. 26: Atatürk, İzmir Kız Muallim Mektebi öğrencileriyle

Atatürk Diyor ki

" Vatandaş olan bir insanın, devlet kurmuş bir topluma mensup bir ferdin, verginin kalkabileceği hakkında fikir edinmesi ve buna sevk edilmesi, bu toplumun çökmesini ve devletin batmasını istemekle birdir. Askerlik nasıl vatani bir vazife ise vergi de vatandaşın mutlaka yerine getirmeye mecbur olduğu bir borçtur. Vatandaşı millete karşı, milletin gelişmesini ve ayakta durmasını temin edecek tedbirlere karşı koymaya zorlamak en büyük ihaneti işlemektir."

Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 314

Görsel 1. 27: Atatürk

Atatürk ve Sorumluluk

Atatürk'ün sorumluluk konusundaki düşüncelerini Prof. Dr. Afet İnan şu biçimde dile getirir:

"Sorumluluğu üzerine alma cesaret ve hevesi, her işte çok gerekli olan bir yetenektir. Birçok insan sorumluluğun başkalarında olduğunu bildiği zaman, en cesur ve cüretkâr olur. Fakat sorumluluk kendilerinde olursa, bu cesaret ve cüretin azaldığı ve çekingen oldukları görülür. Hâlbuki sorumluluğu bilerek, hesaplayarak üzerine alan insanlar, aldıkları küçük ve büyük işlerde daima başarı gösterirler."

Bekir Tünay, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,s. 222

SORULAR

1. Atatürkçü düşüncede; vatandaşlık, hak ve sorumluluk kavramları nasıl açıklanmaktadır?
2. Atatürk'e göre "hak" hangi koşullarda kıymetlidir?
3. Atatürk'e göre vatandaşın devlet ve millete karşı sorumlulukları nelerdir? Görüşlerinizi paylaşınız.
4. Atatürk'e göre sorumluluk duygusu hangi koşullarda başarıya ulaşır? Belirtiniz.

KAVRAMLAR

- Din
- Totemizm
- Fetişizm
- Animizm
- Natürizm
- Manizm
- Politeizm
- Monoteizm

DERSE HAZIRLIK

1. İnsanların bir dine inanmalarının sizce nedenleri neler olabilir? Paylaşınız.
2. Din ile toplumsal düzen arasında bir ilişki var mıdır? Görüşlerinizi belirtiniz.

TOPLUMSAL DÜZEN AÇISINDAN DİN

Sosyoloji, din olgusunu toplumun bir parçası olarak ele alır. Dinin toplumsal anlamı, değeri, önemi ve sonuçları üzerinde durur. Sosyoloji için din toplumsal kurumlardan biridir. Sosyoloji, tarih boyunca ortaya çıkan dinleri karşılaştırır. Dinlerin nasıl değiştiğini, bu değişikliklerin nedenlerini araştırır. Dinsel inancın doğru, yanlış, iyi ya da kötü olup olmadığı toplum bilimciyi ilgilendirmez. O, değer yargılarında bulunmaksızın din olgusunu topluma etkileri yönünden ele alır ve inceler.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Eski Türklerde ilk dinsel inancın totemizm olduğunu biliyor muydunuz?

www.turkoloji.cu.edu.tr

Sosyoloji, çeşitli dinlerde ortak olan ögeleri araştırır. Bu ögeler; kutsal ve doğaüstü, inanç ve değerler sistemi, ibadet ve ayinlerdir.

FARKLI DİN VE İNANÇLAR

Totemizm: Klanda görülen en eski ve en ilkel dindir. Durkheim (Durkaym); klanı ilk topluluk, onun dini olan totemizmi de ilk din saymaktadır. Totem, kutsal sayılan bir bitki ya da hayvanlara ilkel insanların tapmasıdır.

Fetişizm (putpereslik): Totemin resmine ya da heykellerine tapmadır. İlkel toplumlarda doğaüstü bir güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesnelere tapınma.

Animizm (ruha tapma): Antropolog Edward Tylor'a (Edvard Taylır, 1832-1917) göre animizm doğadaki tüm varlıkların bir ruha sahip ve canlı olduğu, tüm evrenin ruhlarca yönetildiği inancıdır.

Natürizm: Genellikle ilkel insanların açıklayamadığı ya da korktuğu güneş, ay, yıldırım, ateş gibi doğa varlıklarına tapınmasıdır.

Manizm (ocak dini): Ölen ataların ruhlarının aile çevresinde yaşadığı ve aileyi koruduğu inancına dayanır. Bu nedenle her evde büyük ocaklar yakılır ve ruhların aileyi terk etmemesine çalışılır.

Politeizm (çok tanrıcılık): Birden fazla tanrının varlığına inanmadır.

Monoteizm (tek tanrıcılık): Tek tanrılı din anlayışıdır. İslamiyet, Hristiyanlık, Musevilik gibi dinler tek Tanrı inancının olduğu dinlerdir.

Konfüçyüsçülük ve Budistlik gibi dinler de vardır. Bunlar daha çok "ahlak dinleri" olarak bilinir.

36. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Dinin Toplumsal Boyutu

Kaynağı ne olursa olsun her dinin tezahürü, yorumlanması, gelişmesi ve pratik hayata aktarılması zorunlu olarak belirli bir toplum içinde gerçekleşmekte ve bu zorunluluk dinin toplumsal alanla ilişkisini ortaya koymaktadır. İlahi bir kaynağa dayalı olan İslam da başlangıçta belirli bir toplum içinde doğmuş ve yorumlanarak pratik hayata aktarılmıştır. İslam daha sonraları farklı toplumlarda farklı şekillerde yorumlanarak pratik hayata aktarılmış ve toplumsal alanla iç içe geçmiştir.

Tarihte ve günümüzde yapılan araştırmaların ortaya koyduğu veriler çerçevesinde diyebiliriz ki yorumlanmış ve pratik hayata aktarılmış hâliyle dinin, sanıldığı gibi her türlü tesirlerden korunmuş, tecrit edilmiş olarak düşünülmesi ve yaşanması mümkün değildir. Çünkü dinin yorumlanırken ve pratik hayata aktarılırken sosyal, kültürel hayatın bütün kısımlarıyla (hukuk, ekonomik düzen, toplum içinde yer alan zümreler, toplumsal sınıflar, diğer sosyal tabakalaşma çeşitleri, dönemin düşünsel ekolleri, siyasi yapı yani devlet) sıkı bir ilişki içinde bulunması yadsınamayacak bir husus olarak ortadadır.

www.ilafdergi.hitit.edu.tr

PERFORMANS

Din ve toplumsal düzen arasındaki ilişki ile ilgili görüşlerinizi aşağıda boş bırakılan yerlere yazınız.

.....

.....

.....

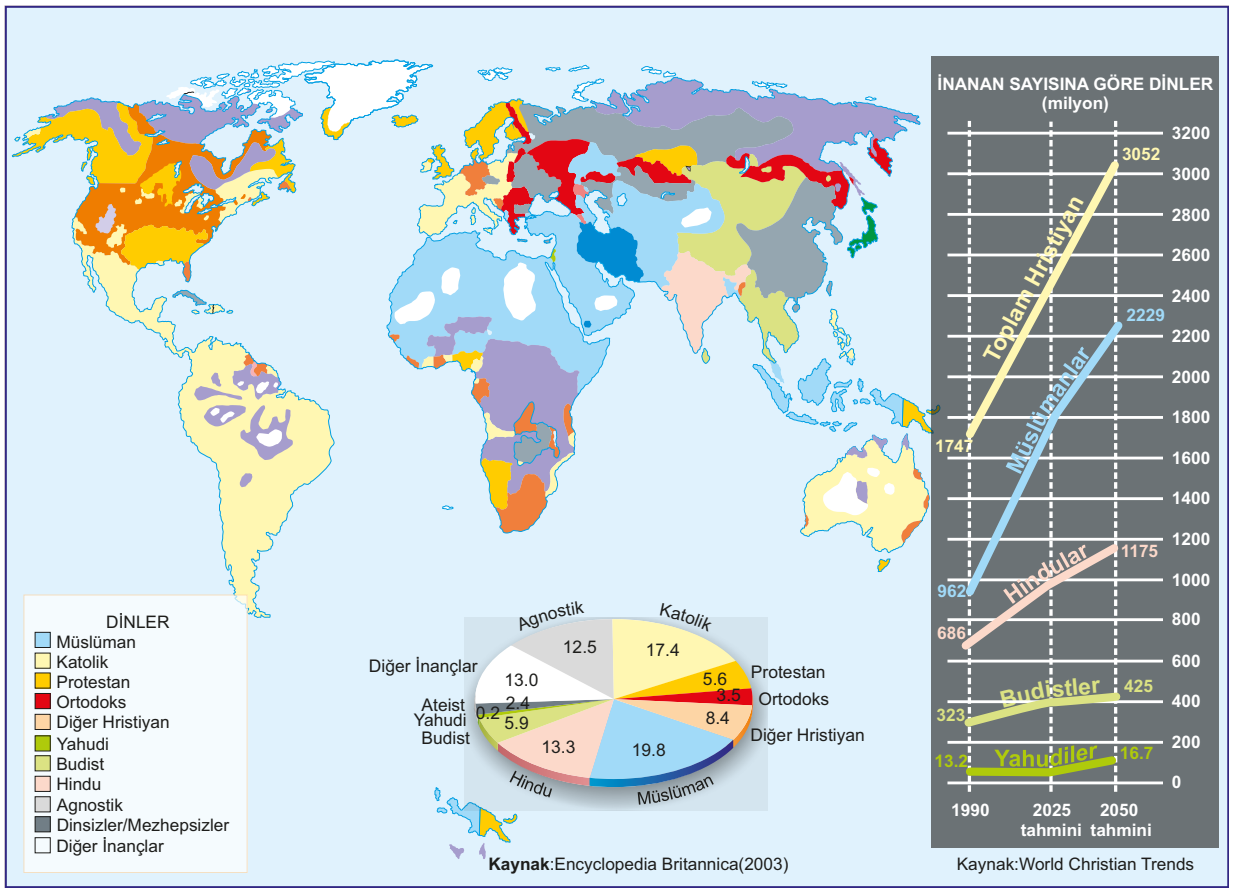

SORULAR

Din ve vicdan özgürlüğü sağlanmadan ve güvence altına alınmadan toplumsal düzen sağlanabilir mi? Açıklayınız.

37. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Sosyolojik Anlamda Din

Görsel 1. 28: Kudüs, Mescid-i Aksa

Din kavramı din sosyolojisinin başlangıçtan beri en çok tartışılan kavramlarından bir tanesidir. Birçok sosyolojik kavram gibi dinin tanımı, problemli bir alan olarak karşımıza çıkmakta; dinden neyi kastettiğimize bağlı olarak tanımlamalar farklılık göstermektedir. Batılı din bilimcileri genellikle dinî, özsel ve işlevsel olmak üzere, iki kategoride tanımlama ya da açıklama eğilimindedir. Tartışma ana hatlarıyla Durkheim'e ait olan ve dinin ne işe yaradığı üzerine yoğunlaşan işlevselciliğe karşı Weber'in temel vurgusu olan dinin ne olduğu şeklindeki özsel tanım arasındadır. Özsel tanımlamalar dinin içeriği ya da özüyle ilgili karakterleri içerir. Bu öz, çoğunlukla, duyularımızla tecrübe edemeyeceğiz ya da zihnimizle idrak edebileceğimiz olağanüstü fenomenlere ilişkin inanca dayanır. İşlevsel tanımlar ise dinin fertlere ya da topluma sağladığı farz edilen yararları tasvir ederler. Sözgelimi, bazı işlevsel tanımlar, dinî hayata anlam veren tamamen insan etkinliği olarak tarif ederler. Basitçe ifade edersek, özsel tanımlar dinin ne olduğunu; işlevsel tanımlar ise dinin ne yaptığını bize anlatır.

dergipark.ulakbim.gov.tr

SORULAR

1. Yukarıdaki görselde Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet için kutsal kabul edilen Kudüs şehrini görüyorsunuz. Bu şehrin yapısını değiştirmeye çalışmanın doğuracağı sonuçlar nelerdir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Metinden hareketle sosyologların dine bakışının nasıl olabileceği hakkındaki görüşlerinizi söyleyiniz.

Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkisi

Din, sadece insanla tanrı arasındaki ilişkiyi düzenlemez, insanın insanla ve toplumla olan ilişkileri konusunda da kurallar içerir. Hatta hukukun başlangıçta çoğu kez dinî ayinlerle ve usullerle karmaşık şekilde ortaya çıktığını gösteren kanıtlar mevcuttur. Hukukun kaynağı olmasının yanı sıra günümüz hukukunun din kurallarından etkilendiği de bir gerçektir.

Toplumda dinin yeri, çeşitli bakımlardan incelenmelidir. Dinlerin hak ve adaleti savunması; insanları ahlaka ve erdeme yöneltmesi toplumsal yaşama büyük katkı sağlar. Din sosyal bütünleşmenin korunmasında da önemli rol oynamaktadır. Dinin ayrıca şu fonksiyonları yerine getirdiği de söylenmelidir:

- Din toplumun istikrarının ve sürekliliğinin sağlanmasına katkı yapar.
- Din, toplum üyelerine, güç çevre şartları içinde varlığını sürdürme mücadelesi için cesaret verir.
- Dua etmek insanların ruhsal baskılardan sıyrılabilmeleri için bir kurtuluş yoludur.
- Dinsel törenler toplum dayanışmasını kuvvetlendirici araçlardır.

www.aof.anadolu.edu.tr

SORULAR

1. "Farklı da olsak bir bütünün parçalarıyız." sözünden anladıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. İslam dininin sosyal düzen üzerindeki etkileri nelerdir? Açıklayınız.

KAVRAMLAR

- Laiklik
- Vicdan

DERSE HAZIRLIK

1. Laiklik hakkında neler biliyorsunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Din ve vicdan özgürlüğünün toplumsal yaşamdaki önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

TOPLUMSAL YAŞAMDA DİN VE LAİKLİK

Laikliğin sosyolojik anlamı, dinin toplumsal hayattaki etkisinin en aza indirilmesini, toplumun büyük ölçüde "sekülerleşmesini" (dünyevileşmesini) ifade eder. Bu durum toplumsal yapı ve ilişkilerde insan aklı ve yaşama pratiğinin temel olması, dinî, mistik ve irrasyonel unsurların ikinci plana düşmesi demektir.

Siyasal toplumun örgütlenmesinde Batı düşünce ve uygarlığının ürünü olan laiklik, Avrupa tarihinde yaşanan kilise-devlet mücadelesinin/çatışmasının bir ürünüdür. Başlangıçta siyasal iktidar sorunuyla doğrudan ilgisi gözükmeyen Hristiyanlık, zamanla kilisenin hiyerarşik bir örgütlenme hâline gelmesiyle birlikte, kendi devlet ve toplum felsefesini oluşturmuştur. Orta Çağ'ın sonlarına doğru siyasal iktidarın laikleşme sürecini hızlandıran en önemli gelişme dünyevi iktidarın bağımsızlığını meşrulaştıran öğretiler geliştiren düşünürler olmuştur. Bu noktada kilisenin baskısına karşı kilisenin hâkimiyetini azaltarak siyasal iktidarın boyunduruğu altına sokup, siyasetin özerkliğini ve bunun uzantısı olan devletin birliğini kuramlaştırarak modern anlamda devlet kavramının düşünülebilmesine ve sistemleşebilmesine katkı yapan düşünceler geliştirmişlerdir. Bu düşüncelerin etkileri sonucunda laik modern devlet Avrupa'da 16-17. yüzyılda somutlaşmıştır. Buna göre kurumsallaşmış siyasal iktidar, meşru olabilmek için artık dışsal ya da aşkın bir güce ihtiyaç duymaz. Devlet meşruluğunu kendisinden alır, daha doğru ifadeyle devlet direkt olarak meşru bir zemindir. Görüldüğü üzere Batı dünyasında laiklik; kilise ile dünyevi-siyasi otoriteler arasındaki mücadelenin, bir başka deyişle Hristiyan dinî geleneğinin tarihsel pratiğinin sonucudur. Laiklik, bir öğreti olarak Hristiyan dininin, dinî-siyasi alan ayrımı yapmasından çok, tarihsel süreçteki örgütlenmesinin ve iktidar mücadelesinin sonucudur.

Türkiye'de laikliğin siyasi ve hukuki anlamda kurumsallaşması esas itibarıyla Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşmiş olmakla birlikte Osmanlı Devleti'nden alınan miras da belli açılardan etkili olmuştur. Türk toplumunda 19. yüzyıl boyunca, siyasal alanda yapılan çeşitli düzenlemeler, Cumhuriyet'e kadar devam eden modernleşme ve laikleşmenin ilk yapısını oluşturur. Tek taraflı laik düzenlemelerin toplumda bir karşılığının bulunmaması, kendi felsefesini geliştirememesi, bunun siyasi laiklikle sınırlı kalmasına yol açmıştır. Ancak, bu sınırlılıklara rağmen Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte laiklik prensibi devletin anayasal temeline yerleştirilmiştir. Bizzat anayasanın lafzına göre laiklik veya "laik Cumhuriyet", Türkiye'nin sosyopolitik sisteminin en önemli unsurudur. Cumhuriyet Dönemi özellikle tek partili dönem sonrası en çok tartışılan sorun alanlarından birisi din-siyaset ilişkisi ve bu bağlamda laiklik konusu olmuştur. Farklı kesimler, çeşitli kişi ve gruplar bu kavramlardan farklı şeyleri anlamakta, laikliği farklı tanımlamaktadırlar. "Dini siyasete alet" ederek laikliğin ortadan kaldırılmaya çalışıldığı iddiası, demokratik siyasal süreci kesintiye uğratan otoriter müdahalelerin laikliği korumak adına yapılması çoğunlukla laikliğe atıfla yapılarak gerekçelendirilmiştir. Laiklik kavramı Türkiye'deki siyasi kutuplaşmanın etrafında şekillendiği temel kilit kavramlardan birisi olmuştur. Türkiye'de tarihsel süreçte laikliğin din karşıtlığı anlamında dar bir çerçevede kullanılması da bu kutuplaşmanın temelini oluşturmuştur.

dergipark.gov.tr

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24. maddesinde "Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz." dendiğini biliyor muydunuz?

www.tbmm.gov.tr

38. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Din ve Vicdan Özgürlüğü

Din ve vicdan özgürlüğü, insanın insan olmasından dolayı sahip olduğu ve tanınmaması durumunda onun insan onuruna yaraşır bir biçimde yaşamasının mümkün olmadığı çok temel bir hakkı ifade etmektedir. Dinî inanç, insanın başka bir "âlem"le ilişkisini ifade eden, genellikle sonsuz mutluluk ve sonsuz mutsuzluk inancıyla bağlantılıdır. Bu yönleriyle dinî inanç, karşılanmaması durumunda onun yaşadığı hayatı çekilmez hâle getiren vazgeçilmez bir değer taşımaktadır. Bundan dolayı pek çok insan için din, onun kendi hayatından ve yaşama hakkından bile daha önemli olabilmektedir.

Görsel 1. 29: Din ve vicdan özgürlüğü bireyin temel haklarındandır.

İnsanın aşkın olanla kurduğu çok özel bir bağı ifade eden dinin gereklerinin, ritüellerinin veya diğer pra1. tiklerinin hayata aktarılması, insanın hem kendisinden ve yaşadığı hayattan memnun olması hem de diğer insanlarla ve toplumla ilişkilerinin sağlıklı bir temele oturması bakımından vazgeçilmez öneme sahiptir. Burada genellikle karşılaşılan en önemli sorun, bireyin dinî inanç ve pratiklerini, başka bireylerin haklarını ihlal etmeden özgürce yaşayabileceği bir sosyal, hukuki ve siyasi çerçevenin oluşturulması noktasında belirginleşmektedir.

Günümüz dünyasında bazı ülkelerin bu ideale yakın, bazılarının uzak, bazılarının ise çok daha uzak olduğu görülmektedir. En yakın olan ülkelerin dahi, toplumsal ve hukuki yapısı bakımından, henüz mükemmel sayılabilecek bir örnek oluşturamadıklarını göz önüne aldığımızda, bu konuda ideal hukuki çerçeve üzerinde düşünmek, onu geliştirmek ve anayasal-yasal bir formülasyona ulaşmak önemlidir.

www.sde.org.tr

Görsel 1. 30: Okullarımızda zorunlu kıyafet uygulaması kaldırılmıştır.

SORULAR

1. Din ve vicdan özgürlüğü bireylerin yaşamında niçin önemlidir?
2. Laik bir devletin din ve vicdan özgürlüğünü korumadaki rolü nedir? Açıklayınız.

KAVRAMLAR

- Atatürkçü düşünce sistemi

DERSE HAZIRLIK

1. Atatürk'ün ilkelerinden biri olan laiklik, benimsenip uygulanmasaydı neler yaşanabilirdi? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. "Laiklik, demokrasinin temelidir." sözünden anladıklarınızı paylaşınız.

ATATÜRK'ÜN LAİKLİK HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Laiklik ilkesi, Türk İnkılabı'nın temel taşı olarak kabul edilmektedir. Laikliğin en önemli unsuru, din ve vicdan hürriyetidir. Atatürk bu unsuru şu sözleriyle ifade eder: "Vicdan hürriyeti mutlak ve taarruz edilmez, ferdin tabii haklarının en mühimlerinden tanınmalıdır." "Din ve mezhep, herkesin vicdanına kalmış bir iştir. Hiçbir kimse hiçbir kimseyi ne bir din, ne de mezhep kabulüne zorlayabilir."

Laikliğin diğer önemli bir özelliği devlet yönetiminin din kurallarına göre değil toplum ihtiyaçlarına, akla, bilime, hayatın gerçeklerine göre yürütülmesi, yani din ile devletin ayrılmasıdır. Atatürk, Türk İnkılabı'nın amacını açıklarken diyor ki: "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağımıza uygun ve bütün mana ve biçimiyle medenî bir toplum hâline ulaştırmaktadır. İnkılâplarımızın temel prensibi budur."

Atatürk'e göre, din bir vicdan işidir. Herkes vicdanının emrine uymakta özgürdür. Dine, düşünceye saygı gösterilmelidir. Fakat din işlerini millet ve devlet işlerine karıştırmamak gerekir. Laiklik konusunda Atatürk şunları söylemiştir: ***"Kişi, her istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine göre bir siyasi fikre sahip olmak, seçtiği bir dinin şartlarını yerine getirmek veya getirmemek hak ve hürriyetine sahiptir."*** Atatürk, din ve devlet işlerinin ayrı olması konusunda da şunları söylemiştir: ***"Din, daima siyaset aracı, menfaat aracı ve baskı aracı yapılmıştır. Fakat biz din işlerini devlet ve millet işleri ile karıştırmamaya çalışıyoruz."***

Yeni Türk devleti kurulduktan sonra, art arda kabul edilen birçok yasayla devlet ve hukuk düzeni laikleşmiştir. 3 Kasım 1924'te Şer'iye Mahkemeleri, 30 Kasım 1925'te tekke ve zaviyeler kapatılmış, 1 Kasım1922'de saltanat kaldırılmış, 10 Nisan 1928'de Anayasa'dan dinle ilgili maddeler çıkartılmış ve 5 Şubat 1937'de laiklik ilkesi ilk kez Anayasa'da yer almıştır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Ülkemizde 18. yüzyılda başlayan yenileşme hareketleriyle birlikte;

Toplumsal yaşayışta ve devlet düzeninin işleyişinde ikili bir durumun ortaya çıktığını, bir yanda İslam dininin gereklerine öte yanda çağdaşlaşma amacıyla Batılı anlayışa göre uygulamalar yapıldığını,

İslam dininin gereklerine göre öğretim yapan medreselerin yanında çağdaş eğitim anlayışına göre kurulmuş okulların açıldığını,

Hukuk alanında da hem İslam hukukuna göre yargılamaların yapıldığını hem de çağdaş hukuk anlayışına göre kurulmuş mahkemelerin görev yaptığını,

Bu ikili durumun Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar sürdüğünü,

3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türkiye Cumhuriyeti'nin laikleşme yolunda önemli adımlar attığını,

1928'de çıkarılan yeni bir yasayla Anayasa'nın ikinci maddesinde yer alan "Türk Devleti'nin dini, İslam dinidir." cümlesinin çıkarıldığını,

1933'te okul programlarından çıkarılan din derslerinin 1949'da ilköğretim, 1956'da ortaöğretim programlarına "seçmeli ders" olarak yeniden konulduğunu,

Din derslerinin 1982 Anayasası'yla ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasına girdiğini biliyor muydunuz?

www.e-dergi.atauni.edu.tr

Ülkemizde laikleşmenin bir başka önemli boyutunu da hukuk alanında gerçekleştirilen köklü değişiklikler oluşturur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği yeni yasalarla (Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu vb.) hukuk, laiklik ilkesiyle temellendirilmiştir.

Eğitimle ilgili olarak da 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu doğrultusunda laiklik temelinde bir eğitim politikasının izlenmesine başlanmıştır. Yine 1924 Anayasa'sında "Laik bir devlette, devletin politik yapısını, hükûmet ve idarenin işleyişini, toplumun yaşayışını düzenleyen kanun ve kuralları, dinî prensipler değil; akıl, mantık, ihtiyaç ve yaşamın gerçekleri tayin eder." denilmektedir.

Laik devlet; hiçbir dine üstünlük tanımadığı gibi bu dinlere mensup olanlar arasında ayrım yapmamayı da amaçlar. Hangi dine mensup olursa olsun, bütün vatandaşlar; temel hak ve özgürlüklere eşit olarak sahiptir. Laik devlet anlayışı, din ve vicdan özgürlüğü ile bir arada yürür, bu da toplumsal barışa önemli katkılar sağlar.

www.atam.gov.tr

39. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Atatürk'ün Laiklik ve Din Konusundaki Sözleri

Atatürk'ün Laiklik ve Din Konusundaki Sözleri "Vicdan hürriyetine asla müdâhale edilemez, zira bu ferdin tâbiî haklarının en mühimlerinden biri addedilir… Her fert, istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyâsî bir fikre mâlik olmak, mensup olduğu bir dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetine sâhiptir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hâkim olunamaz. Türkiye'de her yetişkin (reşit) dinini seçmekte hürdür. İbâdet hürriyetine gelince, insanlar hangi dine mensuplarsa o din ile ilgili âyin ve merasimleri yapmakta serbesttir. Fakat, âyinler asayiş ve genel adaba aykırı olamaz, siyâsi gösteri şeklinde de yapılamaz."

www.atam.gov.tr

Türkiye Cumhuriyeti'nde Laikliğin Gelişimi

Osmanlı devletinde yönetim biçimi saltanata dayanıyordu. Osmanlı anlayışına göre padişah halife unvanını taşıdığından tüm Müslümanlar için "mukaddes" (kutsal) sayılırdı. Devletin yönetim anlayışı örfi ve şeri hukuka dayanıyordu. Millî mücadele devam ederken yeni kurucu meclis 23 Nisan1920'de kuruldu. Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla yeni bir devletin temelleri atılmış oldu. Yeni kurulan meclisin amacı "vatanı" kurtarmaktı. Bu meclisin yaptığı 1921 Anayasası'nda "Devletin dini İslam'dır" ibaresi yer aldığından Türkiye Büyük Millet Meclisi bir süre din esaslarına uygun olarak çalıştı. Büyük Millet Meclisinin açılması birlik ve beraberliğin sağlanması açısından önemli bir gelişme oldu. Şimdi egemenliğin doğrudan doğruya ulusa ait olduğu bir devlet kurulmuştu. Kurulan yeni devlet 20 Nisan 1924 tarihinde, 491 sayılı kanunla ikinci bir anayasa kabul etti. Bu anayasada "Devletin dini, İslam dinidir" maddesi 10 Nisan 1928'deki değişiklikle kaldırıldı ve laiklik ilkesi 1937'de anayasaya girdi.

Görsel 1. 31: Atatürk ve din adamları

SORULAR

1. Atatürk'ün "Her fert, istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyâsî bir fikre mâlik olmak, mensup olduğu bir dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetine sâhiptir." sözüyle anlatmak istediği ne olabilir? Görüşlerinizi söyleyiniz.
2. Atatürk'ün yukarıdaki sözlerinden hareketle din hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu belirtiniz?
3. Türkiye'de laiklik ilkesine geçişte atılan ilk adım hangisidir? Türkiye Cumhuriyeti'nin laik düzene geçiş aşamaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. **Toplumsal kurumların somut ya da soyut olsun ortak bir amacı vardır. Buna göre aşağıdakilerden hangisi toplumsal kurumların amacıdır?**
   A) Bireylerin gereksinimlerini karşılamak
   B) Bireyleri toplumsallaştırmak
   C) Bireylerin grup içindeki davranışlarını denetlemek
   D) Toplumsal değişmelere yön vermek
   E) Toplumsal yaşamı düzenlemek

2. **Aşağıdakilerden hangisi temel kurumlardan <u>değildir</u>?**
   A) Ekonomi B) Din C) Eğitim D) Siyasi parti E) Aile

3. **Aşağıdakilerden hangisi ailenin temel özelliklerinden <u>değildir</u>?**
   A) Neslin devamını sağlaması
   B) Yüz yüze ilişkilerin egemen olması
   C) Ekonomik olarak üyelerini iş sahibi yapması
   D) Bireyler arası güçlü bir dayanışmanın olması
   E) Kültür aktarımının yapılması

4. "Sanayileşmiş toplumlarda, kadınların statü ve rollerinde, ev dışında çalışmaya başlamalarıyla birlikte önemli değişmeler olmuştur. Kadınlar bir yandan toplumda erkeklere özgü kabul edilen iş, statü ve rollere sahip olurken diğer yandan ailede alınan kararlara da aktif olarak katılmakta, ev işlerinde ve çocuk bakımında babanın da sorumluluk almasını istemektedir. Bu durum erkek egemenliğinin giderek azalmasına yol açmaktadır."
   Sanayileşmeyle birlikte ailenin otorite yapısında görülen bu değişmenin temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
   A) Kadının ekonomik bağımsızlık kazanması
   B) Ailenin bazı görevlerini diğer kurumlara devretmesi
   C) Eşlerin benzer sosyokültürel etkinliklere yönelmeleri
   D) Kadının daha az çocuk sahibi olmak istemesi
   E) Eşler arasındaki duygusal bağın güçlenmesi

5. **Aşağıdakilerden hangisi sosyologların evlilik biçimlerini incelerken ayırdıkları beş temel kategoriden <u>değildir</u>?**
   A) Otorite ilişkileri
   B) Genetik benzerlik
   C) Grup ilişkileri
   D) Eş sayısı
   E) Çiftlerin yerleşim yeri

6. **Evlenen erkeğin eşinin ailesi ile birlikte aynı evde yaşadığı, ülkemizde iç güveyliği olarak adlandırılan evlenme biçimi aşağıdakilerden hangisidir?**
   A) Neolokal
   B) Matrilokal
   C) Endogami
   D) Levirat
   E) Patrilokal

7. "Kadın ve erkeğin yetki ve sorumluluklarının eşit olduğu aileye çekirdek aile, annenin egemen olduğu aileye anaerkil aile, baba egemenliğine dayalı aileye de ataerkil aile denir."
Ailenin bu şekilde sınıflandırılmasına ölçüt aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ailede birey sayısı
B) Eş sayısı
C) Eşin seçildiği yer
D) Otoritenin kullanılış biçimi
E) Eşlerin katıldığı çevre

8. "Boşanma, bireylerden birinin ya da her ikisinin ortak iradesiyle toplumda geçerli olan yasalar veya örf ve âdetlere göre evlilik birliğini sona erdirmeleridir."
Aşağıdakilerden hangisi boşanma ile ilgili doğru bir açıklama <u>değildir</u>?
A) Gelişmemiş toplumlarda boşanma, kocanın iradesine bırakılmıştır.
B) Tarıma dayalı toplumlarda malın bölünmesini önlemek için boşanma zorlaştırılmıştır.
C) Günümüzün gelişmiş toplumlarında çocuğun olmaması boşanmayı artırmıştır.
D) Boşanma, yeni evliler ve genç çiftler arasında daha yaygındır.
E) Bireysel özgürlüklerin geliştiği çağdaş toplumlarda boşanma oranları fazladır.

9. "Türkiye'deki kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerinde, 1934 yılında da milletvekilliği seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır."
Bu gelişmelerin sonucunda aşağıdakilerden hangisi gerçekleşmiştir?
A) Aile yapısı değişmiştir.
B) Kadınlar siyasi hayatta aktif rol almıştır.
C) Kadınlar arasında okuryazar oranı artmıştır
D) Çok partili hayata geçilmiştir.
E) Kadının sosyalleşmesi sağlanmıştır.

10. "Örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar."
Yukarıdaki açıklama aşağıdakilerden hangisinin tanımıdır?
A) Genel eğitim B) Örgün eğitim C) İlköğretim
D) Yaygın eğitim E) Ortaöğretim

11. **Aşağıdakilerden hangisi Türk millî eğitiminin amaçlarındandır?**
A) Beden, zihin, ahlak ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı kişiler yetiştirmek
B) İnsana yetenekli ve istekli olduğu alanda çalışma olanağı vermek
C) İnsanlar arası ilişkilerin yaygınlaşmasını sağlamak
D) Tüm toplumlar için geçerli olan kuralları oluşturmak
E) Maddi ve manevi kültür ögelerinin bir bütünlük oluşturmasını sağlamak

12. "Paranın icadıyla birlikte sebze karşılığında meyve, hayvan karşılığında ev, buğday karşılığında deri almak isteyen birini bulma sorunu ortadan kalkmış olur."
Yukarıdaki parçada, paranın toplumsal yaşamdaki işlevlerinin hangisinden söz edilmektedir?
A) Tüketimi teşvik etmek
B) Gereksinimleri çeşitlendirmek
C) İş bölümünü kolaylaştırmak
D) Üretimi düzenlemek
E) Alışverişte kolaylık sağlamak

13. "Zanaat tipi üretimde bir işin tamamı aynı kişi tarafından yapılır. Zanaat dükkanlarında usta-kalfa-çırak arasındaki iş bölümü bir işin tümüyle öğretilmesi ve uygulanması kapsamında ortaya çıkan iş birliğini yansıtır. Oysa yakın zamanlara kadar endüstri tipi üretimde farklı bir durum vardı. Bu üretim tipinde iş, bölümlere ayrılır ve üretilen ürünün her bir parçası bir işçi tarafından tekrar tekrar yapılır. Bu iş bölümünde işçi sadece kendi yaptığı paçanın ayrıntılarını bilir."
Bu parçada sözü edilen iş bölümü farklılığını doğuran temel etken aşağıdakilerden hangisidir?
A) Üretim miktarı
B) Çalışan kişi sayısı
C) Ürünün kalitesi
D) Harcanan emek
E) Üretim biçimi

14. "Bir vazo ya da tablo; eşya olarak kullanım değeri, pazar malı olarak değişim değeri, atalardan kalmışsa bir anı değeri, bir eser olarak da sanat değeri taşıyabilir."
Bir eşyanın insanlar için farklı değerler taşımasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
A) İnsan emeği ile elde edilmiş olması
B) Belli bir kültüre özgü olması
C) Değer yaratmak amacıyla üretilmiş olması
D) İnsanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmesi
E) Değişik yöntemlerle üretilmesi

15. "Bir ülkede toplam talep toplam arzdan az, fiyatlar düşük ve üretim durgundur."
Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki sürecin sonuçlarından biridir?
A) İş bölümü B) Sosyal tabakalaşma C) İşsizlik
D) Otomasyon E) Tam istihdam

16. "Ekonomide toplumsal ihtiyaçlara göre üretim, ihtiyaçları gidermek için tüketim, ihtiyaç dengesini sağlamak için de bölüşüm yapılır."
Buna göre aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yukarıdaki cümleden çıkarılacak sonuçlardan biridir?
A) İhtiyaçları karşılayan kaynaklar sınırlıdır.
B) İhtiyaç kültüre göre değişir.
C) İhtiyaçların sınırı yoktur.
D) Her çağın ihtiyacı farklıdır.
E) Ekonomide temel olgu ihtiyaçlardır.

17. "Bireylerin bir işte çalışarak kazandıkları para gelirdir. Ama bireyin arabasını satarak elde ettiği para gelir değildir."
Buna göre eldeki paranın gelir sayılmasının koşulu hangisidir?
A) Bireyin gereksinimlerini karşılaması
B) Birçok bireyi etkilemesi
C) Üretim etkinliklerinde yer alınması sonucu elde edilmesi
D) Sağladığı yararın kısa sürede yok olması
E) Uzun süre kullanılabilmesi

18. "Yarışma ve kâr esasına dayanan ekonomik sisteme kapitalist sistem denir."
Aşağıdakilerden hangisi kapitalist ekonomik sistemin özelliği <u>değildir</u>?
A) Özel mülkiyet ve girişimlerin olması
B) Bireyselliğin esas alınması
C) Serbest piyasa ekonomisinin görülmesi
D) Planlı kalkınma ve kamu girişimlerinin bulunması
E) Rekabet esasına dayanması

19. " İnsan gereksinimlerini dolaylı olarak karşılayan başka bir malın elde edilmesinde kullanılan mallara üretim malı denir."
Aşağıdakilerden hangisi üretim malına örnek <u>değildir</u>?
A) Pastanede kullanılan un
B) Ayakkabı yapımında kullanılan deri
C) Yoğurt yapımında kullanılan süt
D) Makarna yapımında kullanılan buğday
E) Otomobillerde kullanılan benzin

20. "Siyasal partiler demokratik yönetimin vazgeçilmez unsurlarıdır." **sözü ile anlatılmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?**
A) Günümüz demokratik toplumlarında siyasi düşünce çeşitlenmiştir.
B) Ülkede siyasi partiler yoksa demokrasi de yoktur.
C) Propaganda, siyasi partilerin en etkili aracıdır.
D) Her siyasi partinin kendine özgü bir dünya görüşü vardır.
E) Bir ülkede birden çok siyasi parti bulunabilir.

21. "Hukuk devletinde, yasalar objektiflik ilkesine dayalı olarak çıkarılır. Yasalar çıkarılırken kişi, zümre ve sınıflara göre ayrım yapılamaz."
Bu uygulama hukuk devletinde aşağıdakilerden hangisinin bir göstergesidir?
A) Hukuk devletinde devletin inanca dayalı özellik gösterdiğinin
B) Hukuk devletinde egemenlik hakkının halkta olduğunun
C) Yasaların eşitlik ilkesine göre hazırlandığının
D) Hukuk devletinde yasama, yürütme, yargı organlarının denetlendiğinin
E) Yasaların uygulayıcılarının hukuk düzenine uymak zorunda olduğunun

22. "Bir kurumdaki yönetici, görevi sırasında astlarına emirler verebildiği, sorumluluklar yükleyebildiği ve onlardan başarılı çalışmalarını isteyebildiği hâlde, görev süresi bitince kendisini güçlü kılan yetkilerini yitirir."
Bu cümlede aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?
A) Yetkinin kullanılması bulunulan mevkiye bağlıdır.
B) Kurumun başarısı yöneticinin kişiliğine bağlıdır.
C) Yöneticinin yetkilerini sınırlayan kurumlar vardır.
D) Kurumun başarısı yetki dağılımına bağlıdır.
E) Yöneticinin gücü kurumda yarattığı güvene bağlıdır.

23. **Aşağıdakilerden hangisi dinin işlevlerinden biri <u>değildir</u>?**
A) Ahlaki normlar koyarak toplumsal düzeni sağlamaya çalışmak
B) Dinsel törenlerle insanların psikolojik olarak rahatlamalarını sağlamak
C) Bireyin korkularından, günlük kaygılarından uzaklaşmasına yardımcı olmak
D) Bireyin nasıl bir hayat sürmesi gerektiği hakkında birtakım öneriler sunmak
E) Geleneklerin devamlılığını sağlamak

24. **Aşağıdakilerden hangisi laik devletin özelliklerinden <u>değildir</u>?**
A) Bireyler, din ve vicdan özgürlüğüne sahiptir.
B) Devlet, bireylerin din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına alır.
C) Devletin siyasal yapısını, hükûmetin işleyişini, toplumun yaşayışını düzenleyen kanun ve kuralları dinî ilkeler belirler.
D) Devlet din konusunda tarafsızdır.
E) Bireyler ibadet özgürlüğüne sahiptir.

25. "Laiklik ilkesinin esası din ve devlet işlerinin ayrılmasını sağlamak, din ve inanç özgürlüğü getirmektir."
Bu tanıma göre aşağıdakilerden hangisi laiklik ilkesi ile örtüşmez?
A) Din ve mezhep çatışmalarının önlenmesi
B) İbadetlerin güven içinde yapılmasının sağlanması
C) Dinin çıkar aracı olarak kullanılmasının önlenmesi
D) Topluma çağdaş nitelik kazandırılması
E) Güçlü yönetimlerin kurulmasının sağlanması

B) Aşağıdaki cümlelerin sonuna yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. Bir toplumda kurumlar, birbirleriyle uyum içindedir. ( )
2. Toplumsal kurumlar zamanla değişmez. ( )
3. Aile, birincil gruptur ve birincil grupların tüm özelliklerini taşır. ( )
4. Sanayileşme sonucu ortaya çıkan aile tipine geniş aile denir.( )
5. Egzogami, bireyin üyesi olduğu grubun içinden evlenmesidir. ( )
6. Anaerkil ailede akrabalık baba soyundan geçer. ( )
7. Boşanma, evlilik ilişkisinin yasal olarak ortadan kalkmasıdır. ( )
8. Çalışandan, iş yükü kapsamında yapması istenilen işlem ve eylemlerin toplamına görev denir.
9. Ekonomi kurumu kültür aktarma görevini amaçlı, planlı, öğrencilerin gereksinimlerine yanıt verebilecek ve gelişim dönemlerine uygun olarak seçilmiş örnek içeriklerle ve uzman kişilerle yerine getirir. ( )
10. Eğitimin yeterince kurumsallaşmadığı dönemlerde, çocukların yetiştirilmesinde ve sosyalleşmesinde aile çok önemli bir etken değildir. ( )
11. Eğitim sistemi bir yandan bireyleri sosyalleştirirken diğer yandan kültür aktarımını sağlar. ( )
12. Eğitim hem yeniliği sağlayacak bireyleri eğitir, yetiştirir hem de yüksek düzeyde paylaşılan bir uyumla gerekli değişmeleri gerçekleştirir. ( )
13. Demokratik rejimlerde yönetim yetkisinin kaynağı, dolayısıyla meşruiyetin temeli seçimlerdir. ( )
14. Hukuk kurallarının asıl amacı, toplum içindeki düzeni sağlamaktır. ( )
15. Baskı grupları baskıcı yönetim biçimlerinde gelişir. ( )
16. Organize çıkar gruplarının ortaya çıkışını iş bölümü ve ihtisaslaşmaya yol açan üretimin artması ve teknolojinin gelişmesi hızlandırmıştır. ( )
17. Meclis, Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetler. ( )
18. Sosyal devletin amacı, üretimi artırarak kendisini ekonomik ve siyasal yönden güçlü kılmaktır. ( )
19. İhtiyaçlarımızın değişmesinde politik faktörler etkili değildir. ( )
20. Hukuk kuralları durağan özellik gösterir. ( )
21. Demokrasi özgürlük, eşitlik ve adalet duygularından esinlenen bir siyasal rejimdir. ( )
22. Sosyolog dinsel inançların ve değerlerin doğruluğu ya da yanlışlığıyla ilgilenmez. Onu bir toplumsal kurum olarak ele alır. Bu kurumun diğer toplumsal kurumlarla ilişkisini inceler. ( )
23. Politeizm tek tanrılı din anlayışıdır. ( )
24. Laiklikle birlikte devlet ve toplum yönetiminde dogmatik değerlerin yerine akılcı değerler geçmiştir. ( )
25. Laik devlette devletin resmî dini vardır. ( )
26. Hukuk, laik devlette dinsel inanç ögelerine göre değil akla ve çağdaş yaşamın koşullarına göre kurumsallaşmıştır. ( )

C) Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

(siyaset-gelişmiş-toplumsal kurum-monogami-boşanma-milletvekili-aile-öğrenme-çekirdek aile-örgün eğitim -eğitim-baskıcı yönetim-seçim-sivil toplum kuruluşları-nispî temsil sistemi-fetişizm-din ve vicdan-hukuk kuralları-demokrasi-kanunlar-natürizm-anayasa-ekonomi-eğitim sosyolojisi-ekonomi)

1. Toplumsal kurumlardan ……. temel görevlerinden biri üyelerinin ekonomik gereksinimlerini karşılamasıdır.
2. …….; devlet, ülke ve toplum yönetimidir.
3. Toplumun gereksinimlerinden doğan, toplumsal yapıda yer alan norm ve değerleri korumak açısından zorunlu, nispeten sürekli örgütlenmelere ……..... denir.
4. ……. toplumlarda ailenin geleneksel fonksiyonlarından bir kısmı değişmiş veya ortadan kalkmıştır.
5. ……. kadın ve erkeğin tek eşle evlenmesidir.
6. Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aileye ……..... denir.
7. Evlilik ile hayatlarını birleştiren ve aile birliğini oluşturan eşlerin, çeşitli nedenlerle bu birlikteliği sürdürememeleri ..... yol açar.
8. Türk kadınına 1934 yılında .....…… seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.
9. Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişme meydana getirme sürecine ……..... denir.
10. ……..…….. eğitim ile toplum ve toplumun diğer kurumları arasındaki işlevsel ilişkileri inceleyen bilim dalıdır.
11. ……..…… kişilerin iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan okul niteliği taşıyan yerlerde yetişmelerini sağlamak amacıyla belli yasalara göre düzenlenen planlı eğitimdir.
12. …….., mevcut toplumsal düzeni olduğu gibi sürdürecek vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir araçtır.
13. Temelinde ırkçılık, nasyonal sosyalizm, milliyetçilik ve üstün lider fikirlerine dayanan faşist ideoloji ve yönetim sistemine ……...…….. denir.
14. ……., eşitlik, özgürlük ve halkın egemenliği düşüncesine dayanır.
15. Bir kamu görevini yürütecek kişi veya kurulun, ilgili seçmenlerce, çok sayıda aday arasında yapılacak tercihlerle belirlenmesine ……. denir.
16. ……, devletin temel işlevini yerine getirecek organları betimleyen ve görev dağılımı yapan, devlet-birey ve birey-birey arasındaki ilişkileri düzenleyen, temel hak ve özgürlükleri koruyan ve aynı zamanda sınırlama getiren kurallar bütünüdür.
17. ..…….....…....…....., bireyin hakkını devlete karşı korumak, siyasi iktidar üzerinde etki (baskı) oluşturmak ve bu görüşler doğrultusunda kararlar alınmasını sağlamak amacıyla kurulmuş örgütlerdir.
18. İnsanların sınırsız ihtiyaçlarının en iyi nasıl giderilebileceğini inceleyen bilim dalına …… denir.
19. Devletler, toplumsal düzeni zorlayıcı nitelik taşıyan …… sayesinde sağlarlar.
20. .....……...…….. adaylarını liste usulüne dayanarak belirleyen partilerin, her seçim çevresinde aldıkları oy oranına göre milletvekili çıkarmalarını sağlayan bir seçim sistemidir.
21. Totemin resmine ya da heykellerine tapmaya …… denir.
22. ……. inancında tapılanlar, genellikle insanın açıklayamadığı ya da korktuğu güneş, ay, yıldırım, ateş gibi doğa varlıklarıdır.
23. Laik bir devlette bireyler ...……...…… özgürlüğüne sahiptir.
24. Demokratik bir devlette, toplumsal yaşamı düzenleyen kurumlar ..... ilkesine göre belirlenir.

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İnsanların ihtiyaçları değiştikçe kurumsal yapılarda değişiklikler yaşanır mı? Örneklerle açıklayınız.
2. Toplumsal kurumların ortak amaçları nelerdir? Söyleyiniz.
3. Sosyolojinin toplumsal kurumları incelemesinin nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.
4. Türkiye'de sanayileşme ve kentleşme ile birlikte aile yapısında ne tür değişimler yaşandığını açıklayınız.
5. İslam dinin sosyal düzenle ilişkisi nedir? Açıklayınız.
6. Günümüz sanayi toplumlarında boşanma oranları niçin artmış olabilir? Açıklayınız.
7. Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadının sosyal konumunda yaşanan değişimi modernizm kavramı ile ilişkilendirerek yorumlayınız.
8. Eğitimin önemi sizce gün geçtikçe neden artmaktadır? Örneklerle açıklayınız.
9. Türkiye'de ideal eğitim ortamı nasıl olmalıdır?
10. Siyasetin demokratik toplumlarda neden önemli olduğunu açıklayınız.
11. Siyaset kurumu toplumda ne tür sorumluluklar üstlenmektedir? Açıklayınız.
12. Kapitalist ekonomi sistemini üretim ve tüketim ilişkisi bağlamında değerlendiriniz.
13. Atatürk'ün ilke olarak "Devlet bireyin yerini almamalıdır. Bir de bireyin kişisel faaliyeti ekonomik ilerlemenin temel kaynağı olarak kalmalıdır. Bireylerin gelişmesine engel olmamak, onların her açıdan olduğu gibi özellikle de ekonomi alanındaki özgürlük ve girişimleri önünde devlet faaliyetiyle bir engel oluşturmamak demokrasi ilkelerinin en önemli esasıdır." sözünden hareketle ekonomi anlayışını belirtiniz.
14. Sosyolojik açıdan dinin anlamı ve fonksiyonu ile ilgili neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.
15. Din öğretiminde devlete düşen görevler nelerdir?
16. Laik devlet ne demektir? Bir devletin laik olabilmesi için gerekli koşullar nelerdir? Açıklayınız.

2. ÜNİTE

TOPLUMSAL DEĞİŞME

TOPLUMSAL DEĞİŞME KAÇINILMAZDIR

KAVRAMLAR

- Toplumsal değişme
- Gelişme
- İlerleme
- Evrim

DERSE HAZIRLIK

Toplumsal değişme niçin kaçınılmazdır? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

TOPLUMSAL DEĞİŞME

Değişme, toplumsal hayatın belli bir kesiminde ya da tümünde, belirli bir zaman sürecinde meydana gelen olaylarla bir durumdan başka bir duruma geçişi ve farklılaşmaları ifade eder.

Toplumsal değişme yavaş veya hızlı gerçekleşen, devamlılık gösteren ve tüm toplumlarda görülen bir olgudur. Din ve aile kurumlarında değişme çok az ve yavaştır. Ancak hem ekonomi kurumunda hem de teknoloji alanında çok hızlıdır. Toplumsal değişme bütün toplumların temel özelliğidir. Ancak değişmenin hızı toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Avrupa ülkelerinin tekonolojiyi kullanma hızı ile Afrika ülkelerindeki teknoloji kullanma hızı aynı olmadığı gibi bu kullanımın toplumsal yapıdaki değişmeye olan etkisi de aynı değildir.

Bir toplumun değişiminde etkili olan faktörler bilimsel ve teknik ilerlemeler, kitle iletişim araçları, nüfus olayları, coğrafi koşullar (fiziksel çevre faktörü), savaşlar ve göçler, ekonomik gelişme, kültürel etkileşimler vb. olarak görülmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Berlin Duvarı'nın yıkılışının (1989), toplumsal değişmenin küresel boyuttaki en çarpıcı örneği olduğunu biliyor muydunuz?

www.hurriyet.com.tr

TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN ÖZELLİKLERİ
Toplumsal değişmenin olmadığı bir toplum yoktur.
Toplumsal değişmenin hızı her zaman aynı değildir. İleriye doğru olabileceği gibi geriye doğru da olabilir.
Toplumsal değişme değer yargısı taşımayan (iyi, kötü, güzel) nesnel bir kavramdır.
Bir kurumda meydana gelen değişme, diğerlerini de etkiler. Örneğin siyaset kurumundaki köklü bir değişim ekonomi, hukuk, eğitim vb. kurumları etkileyebilir.
Bir toplumdaki değişiklik kendiliğinden ya da zorla gerçekleşebilir.
Toplumsal yapının maddi ögelerindeki sosyal değişme hızı, manevi ögelerinden daha yüksektir.
Toplum yapısı hazır olmadan gerçekleştirilmeye çalışılan değişmeler toplumsal bunalımlara yol açabilir.
Toplumsal değişme devamlılık gösteren bir olgudur.

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

GELİŞME

Toplumda var olan yaşam koşullarının iyileşmesidir. Örneğin ekonomi kurumu belli bir süre sonra ihtiyaçları daha iyi karşılar duruma gelmişse gelişme yönünde bir değişimden söz edilebilir. Örneğin eğitimin laikleşmesi, çağın ihtiyaçlarına cevap vermesi vb.

İLERLEME

Daha iyiye ve mükemmele doğru olan bir yönelişi dile getirir. Ancak bir toplumda ilerleme sayılan bir düzenleme, başka bir toplumda olumsuz karşılanabilir. Bu nedenle ilerleme kavramı değer yargısı taşıyan bir kavramdır. Örneğin orta sınıfın gelir seviyesinin artması gibi.

EVRİM

Zaman içerisinde, yavaş yavaş ve uzun bir süreçte ortaya çıkan değişmedir. Diğer bir deyişle evrim, daha güçlüye ve mükemmele doğru giden, basitten karmaşığa doğru, hem nicelik hem de nitelik yönüyle oluşan değişmelerdir. Örneğin tarımda makineli üretime geçilmesi gibi.

1. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Değişen Toplum

Toplumlar, tıpkı insanlar gibi bebeklikten çocukluğa, çocukluktan yetişkinliğe doğru kademeli olarak ilerlemektedir.

Görsel 2. 1: İlkel tarım

Görsel 2. 2: Teknolojik tarımsal faaliyet

Yaklaşık iki yüz yıl önce başlayan Sanayi Devrimi gittikçe artan bir hızla dünyayı etkilemiş; önemli teknolojik, ekonomik, toplumsal ve siyasi değişmelere yol açmıştır. Buhar gücünün kullanılmaya başlanmasıyla makinelerin önemi artmıştır. Petrol ve elektriğin enerji sağlama amaçlı kullanımı, sanayide ilerlemeye yol açmıştır. Hızlanan sanayileşme sonucunda kırsaldan kentlere göçler başlamıştır. Makineli tarımla birlikte gelen verimli çalışma, insan gücüne olan gereksinimi azaltmıştır.

Görsel 2. 3: Robotik cerrahi

İletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler sonucunda telefon, telgraf, teleks, radyo, televizyon; hemen ardından gelişen bilgisayar ve İnternet teknolojileri ile dünyanın her bir köşesiyle aynı anda iletişim sağlanabilir olmuştur.

Tıpta gerçekleştirilen yenilikler ve buluşlar sayesinde, sağlık alanında devrim yapılmıştır. Eski çağlarda ülkeleri kırıp geçiren verem, kolera, sıtma, çiçek, veba gibi hastalıkların kökü kazınmıştır. Günümüzde organ nakli, yapay organ üretimi ve tüp bebek gibi çalışmalar başlatılmıştır.

Burçak Demirkan, Değişen Toplum, www.tavsiyeediyorum.com, kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Metinde gelişme, ilerleme ve evrim kavramlarına verilen örnekler nelerdir? Gelişme, ilerleme ve evrime başka hangi örnekler verebilirsiniz?
2. Toplumsal kurumlarda (aile, eğitim vb.) değişme yavaş olurken teknolojik alanda niçin hızlı olur? Görüşlerinizi belirtiniz.
3. Dünyadaki tüm toplumların değiştiği söylenebilir mi? Görüşlerinizi söyleyiniz.

PERFORMANS

Aşağıda verilen toplumsal değişme ile ilgili kavramların anlamlarını tabloda boş bırakılan yerlere yazarak örnekler veriniz.

Gelişme: .....
.....
.....
.....
İlerleme: .....
.....
.....
.....
Evrim: .....
.....
.....

KAVRAMLAR

- İhtilal
- İnkılap
- İsyan

DERSE HAZIRLIK

Müdahaleler yoluyla toplumsal değişme nasıl gerçekleşebilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

İHTİLAL, İNKILAP, İSYAN

İhtilal: Türkçe karşılığı devrim kelimesidir. Devrim, toplumda çıkar çatışmaları artınca ve yönetime karşı hoşnutsuzluk yaygınlaşınca bir ideoloji çerçevesinde örgütlenen belli bir kitlenin mevcut yönetim yerine yeni bir yapı getirmesidir. Devrim, toplumsal yapının tek bir alanındaki değişmeyi değil bütünsel bir değişmeyi ifade eder ve zor kullanmayı gerektirir. Evrim gibi kendiliğinden gerçekleşmez. Örneğin 1789 Fransız İhtilali öncesinde ekonomik yönden gelişen fakat yönetime katılamayan burjuva sınıfının bir ideoloji çerçevesinde örgütlenerek krallık rejimini yıkıp onun yerine demokratik bir düzen getirmesi köklü değişimlere yol açmıştır.

İnkılap: Toplumu mevcut durumdan daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklik, düzeltme ve iyileştirme anlamına gelir. İnkılaplar, değişmeyi ileri yönde geliştirici ve yenilikçi bir işleve sahiptir. İnkılap, reform ile aynı anlama gelir. Örneğin Atatürk, inkılapları gerçekleştirerek Türkiye Cumhuriyeti halkını çağdaş ve uygar bir toplum seviyesine ulaştırmayı amaçlamıştır.

İsyan: Toplumsal düzene ya da otoriteye baş kaldırma, karşı gelme ya da ayaklanma anlamına gelir. Kısaca amacına ulaşmamış ihtilallerdir. Tarihte görülen isyanlardan biri, MÖ 73 yılında İtalya'da Spartaküs önderliğinde köleci toplumsal düzene karşı yapılan ayaklanmadır. Türkiye'de Millî Mücadele Dönemi'nde bu mücadeleye karşı çıkan bazı kesimlerin Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki çıkardığı ayaklanmalar da bu isyanlara örnektir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

1718-1730 yılları arasının Osmanlı Devleti'nde Lale Devri olarak adlandırıldığını, bu yılların Sultan III. Ahmed'in padişahlığı ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı dönemini kapsadığını, dönemin adının o yıllarda saray ve çevresinde yetiştirilen lalelerden aldığını; Lale Devri'nde İstanbul'da birçok yenilik yaşandığını, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın özellikle Paris ve Viyana'dan getirttiği projelerden esinlenerek İstanbul'un imarında birçok değişiklik gerçekleştirdiğini biliyor muydunuz?

www.ibb.gov.tr

İhtilal (devrim) mevcut siyasal ve ekonomik kurumlaşmayı yıkmaya yönelik bir hareketi; inkılap ise ihtilal sonrasında iyileştirmeyi, planlı değiştirmeyi ifade eder. İhtilallerden sonra inkılaplar yoluyla toplumsal düzen yeniden örgütlenmeye ve biçimlendirilmeye çalışılır. İsyan ise yine zorla değiştirme temeline dayanır ama dar kapsamlıdır.

www.sosyoloji.gen.tr

Görsel 2. 4: Rusya'da gerçekleştirilen bir protesto gösterisi

2. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

1848 İhtilalleri

1848 ihtilallerinin iki önemli nedeni vardır:

- Milliyetçilik hareketlerinin güçlenmesi,
- XIX. yüzyılda sanayide görülen yenilik ve gelişmeler sonucunda, Avrupa'da işçi sayısının artması ve işçi sınıfının problemleri.

İlk olarak Fransa'da başlayan ihtilal; İtalya, Avusturya, İngiltere, Belçika ve Prusya gibi devletlerde de görüldü. 1848 İhtilalleri sonucunda liberalizmin ilkeleri daha çok benimsendi, temel hak ve özgürlükler anayasalarla en üst düzeyde güvence altına alınmaya başlandı. Milliyetçilik hareketleri hız kazandı. İtalya ve Almanya'da siyasi birliğin kurulması için ortam hazırlandı. İşçi sınıfına yeni haklar verildi.

Görsel 2. 5: Philipp Veit (Filip Veit), Frankfurt Meclisi, 1848

egitek.meb.gov.tr

SORULAR

1. 1848 İhtilalleri toplumu ne yönde (olumlu ya da olumsuz) etkilemiştir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
2. 15 Temmuz hain darbe girişimini başarısızlığa uğratan sebepler nelerdir? Belirtiniz.
3. İsyanın ihtilalden farkı neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

PERFORMANS

Şimdiye kadar öğrendiklerinizden ve s.134'te verilen kavramların açıklamalarından yararlanarak bulmacayı çözünüz.

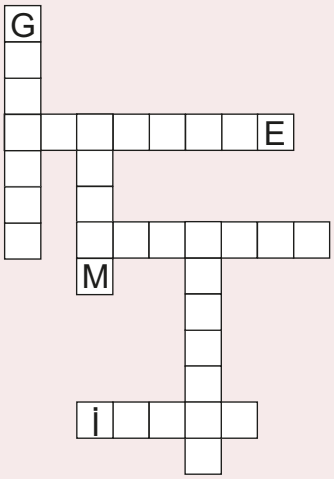

- Toplumda var olan yaşam koşullarının iyileşmesi.
- Beğenilen, kabul edilen, istenilen amaçlanan yönde gerçekleşen değişmeler.
- Yavaş yavaş ve uzun bir süreçte ortaya çıkan niceliksel veya niteliksel değişmeler.
- Bir devletin ekonomik, sosyal ve politik yapısında zorla yapılan düzen değişikliği.
- Toplumsal yapının ve toplumsal kurumların değişmekte olan toplumsal koşullara göre yenilenmesi.
- Toplumsal düzene ya da otoriteye karşı gelme.

KAVRAMLAR

- Büyük boy kuram
- Orta boy kuram
- Küçük boy kuram

DERSE HAZIRLIK

1900'lü yılların başından bugüne kadar ülkemizde kültürel açıdan meydana gelen değişmeler hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

1700'lerin Avrupası'nda kişiler bir toplumsal katmanda serf ya da lord veya kral ya da zanaatkâr olarak doğar, büyür ve yaşam sürecini tamamlayarak ölürdü. İnsanlar bu durumu değiştirmek amacıyla herhangi bir faaliyette bulunmazlardı. Daha sonra Endüstri Devrimi'yle birlikte toplumda birçok şey değişmeye başladı. İnsanlara sağlanan iş imkânları ve para onları topraktan kopardı. Bilim ve teknolojideki gelişmeler, ulaşım olanaklarını, ticareti ve iletişimi kolaylaştırdı. Bu gelişmeler ise değişimi artırıcı ve kolaylaştırıcı imkânlar sağladı. Böylece, toplumsal değişme güncel bir olgu olarak kabul edildi.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Toplumların değişmesinde coğrafi koşulların önemini vurgulayan İbni Haldun'un attığını biliyor muydunuz?

www.dergipark.ulakbim.gov.tr

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

BÜYÜK BOY KURAMLAR

Bütün insanlık tarihini kapsayan genel kuramlardır. Büyük boy kuramlar üç kategoride incelenebilir:

Organizmacı yaklaşım: Bu yaklaşım, uygarlık ya da kültürleri, canlı organizmalar gibi doğan, büyüyen ve ölen varlıklar olarak ele alır.

Evrimci yaklaşım: Evrimcilik genelde iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Birincisi biyolojik evrimdir ki Darwinizmle özdeştir. Diğeri ise sosyal evrimdir ki toplum gelişmesi ve işleyişi konularını inceler. Toplumun organik bir bütün olduğunu toplumdaki değişmenin doğrusal bir hat olduğunu iddia eder.

Diyalektik Yaklaşım: Bu yaklaşım, evrimci modellerin özel bir şeklidir. Evrim sırasında ortaya çıkan her aşamanın kendisini ortadan kaldıracak ve zıddını yaratacak ögeleri de beraberinde getirdiği fikrine dayanır. Diyalektik anlayış tarihsel olarak hareket ve değişmeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

ORTA BOY KURAMLAR

20. yüzyılda Batı Avrupa'da ve ABD'de ortaya çıkan ve toplumsal yapıyı oluşturan unsurlardaki değişmeleri evrensel değişim ilkeleri açısından ele alır. Bu kuramlar iki kategoride incelenebilir:

Yapısal-fonksiyonel (İşlevsel) yaklaşım: Bu yaklaşım, ABD'de yaşanan sonraki ekonomik ve sosyal problemlere, 1929 tarihinde ekonomik bunalımın dünyadaki etkilerine, I ve II. Dünya savaşları sonucunda ortaya çıkan düzensizliklere açıklık getirmek ve bu sorunları gidermek amacıyla ortaya çıkmıştır.

Çatışmacı yaklaşım: Bu yaklaşıma göre toplum, birbirleriyle çatışan birimlerden ve ögelerden kuruludur. Çatışma modelinin temelinde yatan çıkar çatışması sonunda ulaşılan denge, kararsız bir denge hâlidir. Mevcut denge, çatışan çıkarlar arasındaki uzlaşma sonunda ortaya çıkmıştır.

KÜÇÜK BOY KURAMLAR

Bu kuramların amacı değişmeyi grup ve birey düzeyinde ele alıp açıklamaktır. Bu kuramlar da iki kategoride incelenebilir:

Grupsal modeller: Toplumdaki değişmeyi anlamak için gruptaki değişmeyi anlamak gerektiğini savunur.

Bireyci modeller: Toplumsal değişmeyi bireye indirgeyen modellerdir. Bu modellerin temel yaklaşımı, toplumsal değişmenin, bireyin temel kişilik niteliklerine bağlı olarak ortaya çıktığı şeklindedir.

3. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Endüstri Devrimi'nin Teknolojisi

Endüstri Devrimi, toplumsal düzeni sürdürmeye yönelik yeni ideolojiler ile birlikte, çeşitli biçimlerde değişmeyi amaçlayan ideolojilere de yol açmıştır.

Batı'daki bu gelişme, ideoloji-teknoloji ilişkisi bakımından daima uyumlu ve eş zamanlı bir değişme olmamıştır. Bu gelişme içinde mücadele, sömürü, ayaklanma, devrim ve uzlaşmalar yan yana görülür. Zaten değişme, hiçbir zaman hiçbir toplumda sarsıntısız bir biçimde gerçekleşmez.

Görsel 2. 6: Endüstri Devrimi ile değişen yaşam

20. yüzyılda Batı'nın değişmesi daha da ilginç nitelikler göstermiştir. Rusya'da komünist sistem kurulmuş, Almanya ve İtalya'da faşist rejimler ortaya çıkmıştır. Faşist uygulamalar yıkılmış, komünist uygulamalar ise değişik biçimlerde dünyanın başka yerlerinde de görülmeye devam etmiştir.

Emre Kongar, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, s.278

Tabloda verilen açıklamaların hangi tür kuramlara örnek olduğunu boş bırakılan yerlere yazınız.

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ AÇIKLAYAN KURAM ÖRNEKLERİ

.....	.....	.....
Marksist görüş, toplumu denge noktasına doğru ilerleyen bir organizma olarak almakla beraber, toplumun temel birimleri olarak kurumları değil sınıfları kabul eder. Toplumsal değişme mekanizması da işte bu sınıflar arası çatışmalar bakımından birbiri ardına gelen aşamalardan geçer. Her aşamada çatışan sınıflar değişmiştir. Sonunda sınıfların ve dolayısıyla çatışmanın ortadan kalkması ile toplum göreli dengeye erişir.	Dahrendorf'a (Dahrındof) göre toplumsal değişme yönetici kadrolarda meydana gelen değişmedir. Ona göre örgütlerde yöneten ve yönetilenler arasında sürekli çekişme vardır. Bu örgüt içindeki grupların çatışmaları toplumsal değişmeyi meydana getirir. Toplumsal yaşamın olduğu her yerde çatışma vardır. Bu çatışmanın derecesi değişebilir. Çatışma, ancak kısmen yok edilebilir.	Moreno (Moreyno), toplumu aynen maddede olduğu gibi atomlardan meydana gelmiş bir varlık olarak düşünür. Fakat toplumun atomu birey değildir. Bu duygusal bağ bireylerin diğer bireyler tarafından kabul ya da reddedilmelerine yol açar. Moreno'ya göre yeni doğmuş bir bebek ile ana-baba ve kardeşleri arasındaki ilişki bireyin ilk toplumsal atomudur. İnsan büyüdükçe toplumsal atomu da devamlı olarak genişler. Bu toplumsal atomun üyelikleri zamanla değişir.

SORULAR

1. Endüstri Devrimi'nin toplumsal değişmeye etkisi neler olmuştur? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Toplumsal değişmeyi açıklayan kuramların temsilcilerini ve görüşlerini söyleyiniz.
3. Bu kuramların birbirinden farklı olan özelliklerini söyleyiniz.

4. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruyu cevaplayınız.

I. Dünya Savaşı

I. Dünya Savaşı 28 Temmuz 1914 tarihinde Avrupa'da başlamıştır. Bu savaş dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin katılması ve diğer kıtalardaki sömürgelere de yayılması nedeniyle "Dünya Savaşı" olarak adlandırılmıştır. Dört yıldan uzun süren savaş, 1918 yılında sona ermiştir. Bu savaş, Avrupalı dört merkezî devlete karşı yine Avrupa ve diğer kıtalarda bulunan yirmi beş devletin katıldığı ve o tarihe kadar görülmemiş ilk dünya savaşıdır. I. Dünya Savaşı, önceki savaşlardan daha büyük yıkıma yol açmış ve daha çok insanı etkilemiştir.

www.internethaber.com

II. Dünya Savaşı

Altı yıl boyunca, dünyanın çeşitli bölgelerinde süren kesintisiz savaşlarla baş gösteren II. Dünya Savaşı'nın, Alman ordularının Polonya'ya saldırdığı 1 Eylül 1939 tarihinde başladığı kabul edilir. Her ne kadar birbirinden kopuk görünseler de bu tarihten önceki çatışmalar savaşta birincil rol oynadığından savaşın başlangıcı tarihsel olarak daha önceleridir. II. Dünya Savaşı kimi tarihçiler ve uzmanlar tarafından I. Dünya Savaşı'nın devamı hatta son hesaplaşması olarak da görülmektedir.

politikaakademisi.org

SORULAR

I ve II. Dünya Savaşı'nın sonuçları toplumsal yaşamı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

KAVRAMLAR

- Doğal çevre
- Çevre kirliliği
- Ekosistem

DERSE HAZIRLIK

Doğal çevre ile toplumsal değişme arasında ne tür bir ilişki olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

DOĞAL ÇEVRENİN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ

Doğal çevre, insanların yaşadıkları coğrafyadır. Coğrafya, yaşamın kaçınılmaz mekânıdır. İnsanlar bir doğal çevre içinde yaşarlar ve bu doğal çevre toplum yaşamını etkiler. Doğal çevrenin toplum yaşamına etkisi olumlu ya da olumsuz olabilir. Bir coğrafi bölgenin, hatta bir ülkenin toplumsal değişmeye uğraması doğal çevrenin özellikleriyle yakından ilgilidir. Örneğin petrol açısından zengin olan bir coğrafi bölgenin toplumu, bu kaynağı değerlendirebiliyorsa refah içindedir. Verimli topraklara sahip olan veya ılıman iklimde yaşayan ülkeler daha hızlı ve kolay gelişebilir. Ancak iklimi nedeniyle soğuk ya da sıcak olan, çeşitli yer altı ve yer üstü zenginliklerine sahip olmayan, kutuplarda ve çöllerde yaşayan toplumların doğayla mücadelesi ekonomik kalkınmalarını zorlaştırır. Örneğin birçok Afrika ülkesi çöl iklimi nedeniyle verimsiz topraklara sahip olduğundan açlıkla mücadele etmektedir.

Doğa koşullarındaki değişmeler, toplumsal değişmeye neden olur. Örneğin deprem, sel gibi doğal afetlerin olması, çevre kirliliği, iklim değişiklikleri, küresel ısınma, salgın hastalıklar (domuz gribi, kuş gribi, Kırım-Kongo kanamalı ateşi), ormanların yok edilmesi ve teknolojinin doğal dengeyi bozacak biçimde kullanılması gibi değişmeler iç göçlere, bölgesel nüfusun azalmasına, ekonomik hayatın zayıflamasına vb. yol açmaktadır. Doğal çevre, toplum yaşamını etkilediği gibi toplumlar da doğal çevrenin değişmesine etki etmektedir. İnsanlar da teknoloji sayesinde doğa koşullarını değiştirmekte ve etkilemektedir; barajlar, bentler buna örnek gösterilebilir. Bu etki olumlu olabildiği gibi olumsuz da olabilmektedir.

Bu şekilde insanın doğayı, doğa koşullarının da toplumu olumlu ya da olumsuz etkilemesi toplumsal değişmeye neden olmaktadır.

Değişim hem istenen hem de korkulan bir süreçtir. Değişimin sonu yoktur. Bu sonsuzluk direnci getirir. Toplumsal kurumlar, gelenekler, örfler ve hatta bireyler toplumda meydana gelen değişmelere direnç gösterebilir. Sonuçta kurumların işlevlerini yerine getirememesi, kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılamaması, bireylerden beklenen rollerin yerine getirilmemesi, kurallara uyulmaması gibi sorunlar ortaya çıkar. Böylece toplumsal değişme süreci, hem toplum ve kurumları sarsan hem de onların varlığını korumayı amaçlayan bir işleve sahiptir. Ancak değişmenin kaçınılmaz, sürekli ve gerekli bir süreç olduğu da bilinmelidir.

Görsel 2. 7: İnsanoğlu geçmişten günümüze doğal çevreyi kendi ihtiyaçlarına göre düzenlemiştir.

5. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

İklim Değişikliği ve Sonuçları

İnsan aktiviteleri ilk çağlardan itibaren çevreyi etkilemiştir. İlk başlarda bu etki göreceli olarak küçük olmuş ve çevre bu etkiyi kendi doğal mekanizması içerisinde ortadan kaldırmıştır. Günümüzde hızla artan insan nüfusunun çevreye olumsuz etkisi açık olarak gözlenmektedir. Gelişen teknolojinin yarattığı yeni sorunlar, çevreyi olumsuz etkilemekte ve çevrenin doğal olarak kendini koruma kapasitesini aşmaktadır.

Sanayi Devrimi'nin ilk yıllarından itibaren atmosferdeki sera gazları bileşeni artmaya başlamıştır. Önümüzdeki yıllarda kirlenme devam ettikçe dünyamızın ortalama sıcaklığı artacaktır. Bununla birlikte küresel iklim değişikliği gıda ve su kaynaklarının azalmasına neden olmuştur. Bu durum insan sağlığını olumsuz etkilemiştir.

İklim değişikliği son yıllarda giderek artmıştır. Sıcak hava dalgaları, yağış, deniz seviyesinin yükselmesi, insan sağlığını direkt etkilemektedir. Bununla birlikte, su ve besin kalitesi, tarım, kan emilmesi ile geçen hastalıklar ve diğer bilinen veya bilinmeyen bazı enfeksiyon hastalıkları dolaylı olarak iklim değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Kırsal kesimlerden şehirlere göç, kentleşme, teknoloji, endüstri, toprak kullanım alışkanlıklarının değişmesi iklim değişikliğini hızlandırmaktadır. İklim değişikliği etkilerine bağlı olarak artan bazı doğal afetler, kasırga ve taşkınlar büyük göçlere yol açmaktadır.

www.mgm.gov.tr

SORULAR

1. İklim değişikliğinin insanlara ve toplumsal yapıya etkileri nelerdir? Görüşlerinizi söyleyiniz.
2. İnsanlar karşılaştıkları çevre sorunlarını en aza indirebilmek için neler yapmalıdır?
3. Doğal çevrenin, toplumsal değişmeye olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

BİLGİ TOPLUMU

KAVRAMLAR

- Bilim
- Teknoloji

DERSE HAZIRLIK

Toplumsal değişmede bilim ve teknolojinin etkileri neler olabilir? Görüşlerinizi ifade ediniz.

BİLGİ TOPLUMU

Bilgi toplumu, sanayileşmesini tamamlamış ve sanayileşmenin bir üst aşaması olarak ortaya çıkmıştır. Bilgi toplumu teknolojik gelişmelerin, bilgi sektörünün ve nitelikli insan faktörünün önem kazandığı; eğitimin ön plana çıktığı; iletişim teknolojileri, bilgi kanalları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmelerin yaşandığı bir toplum türüdür. Bilgi toplumunda nesnenin üretimi yerine bilginin üretimi ön plana çıkmaktadır. Nesnelerin değerinden çok, bilgi ve becerinin değeri yüksektir. Herkese bilgi, beceri ve yetenekleri oranında bir yaşam alanı vaad etmesi bilgi toplumunun en orijinal boyutu olmaktadır.

20. yüzyıl, bilim ve teknolojinin gelişmesinde altın çağını yakalamış, insan hayatında vazgeçilmez bir rahatlık sağlamıştır. Bilim, hiçbir zaman durağanlık göstermemekle birlikte bilimin sınırları genişlerken dünyanın sanıldığı kadar büyük olmadığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Günümüzde bilim tüm hızıyla ilerlediği için insan hayatının olmazsa olmazları arasına girmeyi başarmıştır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- TÜBİTAK'ın Üniversite Bazında Genel Akademik Destek İstatistikleri verilerinden derlenen bilgiye göre 157 üniversitenin, TÜBİTAK'a 2005-2014 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde çeşitli alanlarda 54 bin 219 proje sunduğunu,
- TÜBİTAK, üniversitelerin sunduğu projelerden 13 bin 426'sına destek vermeyi uygun gördüğünü, kurumun, bu projeler için üniversitelere 2 milyar 312 milyon 603 bin 228 lira kaynak aktardığını biliyor muydunuz?

www.hurriyet.com.tr

TÜRKİYE'DE GENEL AĞ KULLANIM İSTATİSTİKLERİ

Genel ağ kullanan bireylerin oranı %66,8 oldu.

Bilgisayar ve genel ağ kullanımı 2017 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla %56,6 ve %66,8 oldu. Bu oranlar 2016 yılında sırasıyla %54,9 ve %61,2 idi.

Bilgisayar ve genel ağ kullanım oranları 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %65,7 ve %75,1 iken kadınlarda %47,7 ve %58,7 oldu.

TÜİK, 2017

TELEVİZYON

OLUMLU ETKİLERİ	OLUMSUZ ETKİLERİ
• Ufkumuzu genişletmiş, bakış açımızı değiştirmiştir. • Eğitim yönünden önemlidir. İzleyiciler eğitici programlardan yararlanmıştır. • TV çok çeşitli bir eğlence aracıdır. İnsanların eğlence ihtiyacının bir kısmını karşılar.	• İnsanlar neredeyse gününü televizyon izlemeyle geçirmeye başlamıştır. Son on yılda TV'de izlenen programlar nedeni ile işlenen suçlar artmıştır. • Televizyon, en önemli iletişim aracı olan dil üzerinde de olumsuz sonuçlara yol açmıştır.

6. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri inceleyip metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Teknoloji ve Toplumsal Değişme

Toplumsal değişmede önemli bir kaynak teknolojidir. Çevremize bir göz attığımız zaman teknolojinin yarattığı değişimleri kolaylıkla görebiliriz. Örneğin otomobil, gemi, uçak, televizyon ve mutfak eşyaları önemli birer teknolojik üründür. Teknoloji insanın doğayı denetlemesini olanaklı kıldığı gibi toplumdaki bilgi birikiminin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkar. Bu nedenle gelişmiş toplumlarda teknolojik ilerlemeler daha hızlı bir biçimde gerçekleşir. Modern dünyada değişmeler çabuk benimsenir, toplum gelişmelere açıktır ve geçmişten çok gelecek önem taşır. Bir kuşağın diğer bir kuşağa devrettiği kültür ürünleri her zaman farklılık taşır.

Enver Özkalp, Davranış Bilimlerine Giriş, s.401

SORULAR

1. Bilim ve teknolojinin son durumu hakkında neler biliyorsunuz? Dünyada,100 yıl sonra teknolojik anlamda nasıl bir gelişmişlik olabilir? Fikirlerinizi paylaşınız.
2. Bilim ve teknoloji toplumda ne gibi değişimlere yol açar? Belirtiniz.
3. Görsellerden hareketle bilgi toplumunu yansıtan özellikler neler olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

"Dünya küçük bir köydür." sözünden hareketle dünyanın küçük bir köy olmasına neden olan etmenlerin neler olabileceğini aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

KAVRAMLAR

- Maddi kültür ögeleri
- Manevi kültür ögeleri

DERSE HAZIRLIK

1. Kültürün toplumsal değişmeye etkisinin neler olabileceğini düşununuz.
2. Maddi kültür ögeleri manevi kültür ögelerine göre niçin daha hızlı değişir? Görüşlerinizi paylaşınız.

KÜLTÜRÜN TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ

Kültür; insanların birlikte yaşamalarından doğan, kendisinden sonrakilere aktarılan inanç, tavır, düşünce, davranış ve araç gereçlerden oluşan karmaşık bir bütündür. Daha açık bir ifadeyle kültür, insanın hazır olarak bulduğu, meydana getirdiği ve geliştirip kendisinden sonrakilere aktarılmak üzere genç kuşaklara öğrettiği her şeydir.

KÜLTÜRÜN ÖGELERİ

Maddi kültür: Toplumun teknolojik ilerlemesini, teknik becerilerini,üretim alanında tüm deneyimlerini içerir. Maddi kültür, manevi kültürün dışa yansıyan şeklidir. Bir sanat eseri, bir mimari üslûp olarak ortaya çıkar.

Manevi kültür: Ahlak, hukuk, gelenek, din, eğitim gibi bir milleti diğer bir milletten ayırt eden özelliklerdir. Dikiş makinesi maddi bir kültür ürünüdür. Fakat makinede dikilen elbisenin işleme şekli, görünümü manevi kültürün özelliklerini yansıtır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Avrupa'da birçok kent "Avrupa kültür başkenti" unvanını almak için beklerken İstanbul'un bu unvana sahip kentler arasında yer aldığını,
- "Avrupa kültür başkenti" düşüncesinin ilk kez 1985 yılında dönemin Yunanistan Kültür Bakanı Melina Mercouri tarafından ortaya atıldığını, aynı yıl Avrupa Birliği Bakanlar Konseyinin projenin kapsamını belirlediğini ve projeyi uygulamaya koyduğunu biliyor muydunuz?

www.radikal.com.tr

Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır. Bunlar toplumda iyi veya kötüyü belirlemede, toplumu tanımada ve işlerin hangi yöntemlerle yapılacağını saptamada oldukça etkilidir. Toplumsal yaşamda birçok işi yapar veya çeşitli davranışları sergileriz. Ama bütün bunları yaparken tam olarak bilinçli düşünmeyiz. Çünkü toplumda hemen hemen herkes bunları yapmakta ve aynı zamanda onay görmektedir. Onun için toplumca benimsenen bir davranışı sergilerken onun yanlışlığını düşünmeyiz. Bunun nedeni o davranışın artık kalıplaşmış olmasıdır. Davranışlarımıza yön veren kültür kalıpları toplumsal değişmeye olumlu ve olumsuz etkilerde bulunduğu gibi toplumsal değişme de maddi manevi kültür içeriklerini değişime uğratmaktadır. Bu değişimden toplumun ortak kültürü diyebileceğimiz millî kültür unsurları ve millî kültür içerisinde toplumun temel kültür unsurlarını paylaşan fakat bunun dışında kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan alt kültür gruplarını da etkilemektedir. Alt kültürler özünde genel kültürden detaylar nispetinde ayrılır ve Türk kültürünün zenginlik kayanaklarıdır. Bu anlamda millî kültür ve alt kültürler toplumun ortak zenginliğidir. Toplumun ortak kültüründen farklı olan çeşitli kültürel davranışlara, düşüncelere, değer yargılarına saygı ile bakmanın bu zenginliği sağlayan en önemli özelliklerden biri olduğu söylenebilir. Farklılıklara saygı millî kültür ve millî bilinci güçlendirirken kültürel yozlaşma olarak kavramlaştırılan yabancı kültürlerin etkisiyle kendi öz değerlerine sahip çıkılmaması ve unutulması millî bilinci zayıflatan bir unsur olmaktadır. Kültür emperyalizmi de yabancı kültürlerin millî kültür üzerindeki olumsuz etkileri kültürel yozlaşmaya yol açmaktadır.

Bilim ve teknolojinin gelişmesi toplumun maddi kültürünü etkilemekte ve değişmelere neden olmaktadır. Maddi kültür unsurlarındaki bu değişmeler, toplumun manevi kültüründe de değişmelere neden olmaktadır. Manevi kültürün değişmesiyle toplumdaki bireylerin tutumları, duyguları, düşünceleri ve davranışları farklılaşmakta ve bu farklılaşmalar da toplumsal değişmeye yol açmaktadır. Örneğin toplumlar, başka bir toplumun üyeleriyle ticaret amacıyla bir araya gelebilirler. Bu ilişkiler sonucunda karşılıklı bilgi alışverişi sürecinde birbirlerinden etkilenebilirler ve her iki toplumun kültüründe de değişmeler olabilir.

Maddi kültür, tüm insanların hizmetindedir. Manevi kültür ise diğer kültürlerden farklılığı nedeni ile yerel nitelik taşır. Bunun için ulusal kültür ile evrensel kültür arasında bir bütünleşme gerekir. Bu bütünleşmeyi sağlayan kültürler, toplumsal gelişme yolunda önemli mesafeler almaktadır.

Toplumsal değişmede kültür etkeni giderek etkili olmaktadır. Kültür etkeni toplumsal değişmedeki işlevini, radyo ve televizyon gibi iletişim araçları, hızlı taşıtlar, turizm, sanat etkinlikleri vb. ile yerine getirir.

7. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Kültür ve Teknoloji

Teknolojik gelişimin insanın davranış ve düşüncelerinde birçok değişmelere yol açtığı bilinen bir gerçektir. Tekerleğin icadından modern arabalara, kara sabandan traktöre geçen insan, makine gücünün insan ve hayvan gücüne oranla üstünlüğünü fark etmiştir. İnsanlar makineleşmenin daha çok zaman ve emek tasarrufu olduğunu, makinenin üretim gücünün üstünlüğü sayesinde kendi hayatının önemli ölçüde değiştiğini düşünmüştür. Ancak meslekî aktivitelerine göre insanların kültür ve teknoloji değerlendirmesinin farklı olduğu görülmektedir. Bir imalat fabrikasında çalışan bir işçi ile aynı işteki bir mühendisin teknoloji anlayışlarının ve teknoloji karşısındaki tavırlarının birbirinden oldukça farklı olacağını tahmin edebiliriz. Teknoloji ve kültür konuları bir arada zikredildiğinde özellikle Japonya iyi bir örnek olarak gösterilmektedir. Uzun sayılmayacak bir süre içerisinde (1858-1905) hızla gelişen Japonya kültür açısından bazı temel ilkelerin devamlılığını koruyabildiği, modern teknolojiyi hiçbir manevi değişime gerek kalmadan ve kültürel kopuş olmadan aldığını savunanlar vardır. Bu yaklaşıma göre Japonlar dinlerini, dillerini ve alfabelerini değiştirmeden, gelenek ve adetlerine karşı ilgi ve saygılarını kaybetmeden bu teknolojik değişimi yaşamışlardır.

www.birdunyabilgi.net

SORULAR

"Bir toplumda teknolojik ve kültürel değişim aynı anda yaşanmalıdır." sözünden ne anlıyorsunuz?

PERFORMANS

Verilen bilgilerden ve görsellerden yararlanarak kültürün toplumsal değişmeye olumlu ve olumsuz etkilerini aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Görsel 2. 8: Bir halkın, köklü geçmişinin ürünü olan el sanatları, o halkın maddi kültür varlığının belgesidir.

Görsel 2. 9: 7 yaşından önce çocuğun İnterneti kullanmaya başlamasının çocuk üzerinde olumsuz etkileri vardır.

Olumlu Etkiler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Olumsuz Etkiler

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki millî kültürle ilgili görselleri inceleyerek bulmacayı çözünüz.

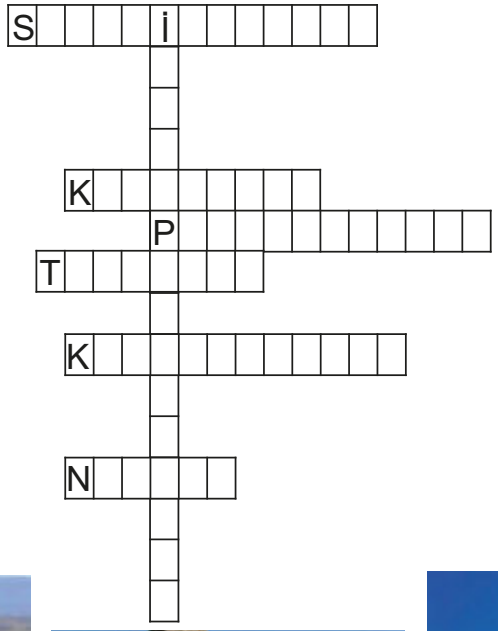

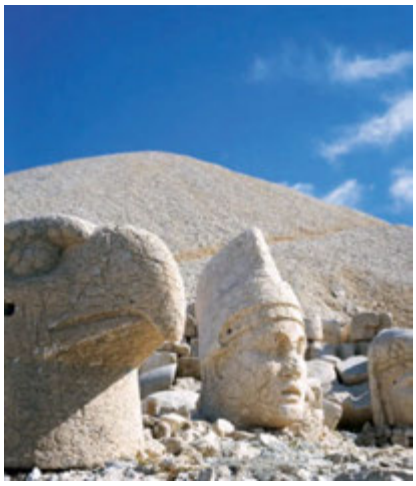

SORULAR

1. Sosyal ve kültürel zenginliğin bir toplumun kalkınmasında ne tür katkısı olabilir? Görüşlerinizi belirtiniz.
2. Fotoğraflarda yer alan millî ve kültürel değerleri yeterince koruduğunuzu düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.

NÜFUS ARTIŞ HIZININ TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ

KAVRAMLAR

- Demografya

DERSE HAZIRLIK

Nüfus artış hızını etkileyen faktörlerin neler olabileceğini düşününüz.

NÜFUS YOĞUNLUĞUNUN TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ

Bir toplumu meydana getiren bireylerin sayısına nüfus denir. Demografi (nüfus bilimi) ise nüfusun sayısını ve yoğunluğunu, bölgesel ve sektörel dağılımını, niteliğini, nüfus artış hızını, nüfus hareketliliklerini kısacası nüfus ile ilgili bütün olay ve olguları inceleyen bilimdir.

Nüfus yoğunluğu ya da büyüme oranındaki hızlı değişiklikler, olumlu ya da olumsuz yönde toplumsal değişmeye neden olur. Nüfus artışını veya azalışını kontrol edemeyen ülkelerde refahın ve fırsatların dağılımında büyük dengesizlikler ortaya çıkmaktadır. Nüfusun ihtiyacı olan eğitim, sağlık ve üretimi sağlayamayan toplumlar ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Dolayısıyla bu tür ülkelerde toplumsal değişmeyi kontrol etmek, planlamak ve sonuç almak da güçleşmektedir. Çünkü kendi nüfusunu insan unsuru açısından çağdaş standartlara yükseltmeyen toplumlarda öncelikler de değişmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye nüfusunun 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla 78 milyon 741 bin 53 kişi olduğunu, Türkiye'de ikamet eden nüfusun 2015 yılında bir önceki yıla göre 1 milyon 45 bin 149 kişi arttığını, erkek nüfus oranının %50,2 (39 milyon 511 bin 191 kişi), kadın nüfus oranının ise % 49,8 (39 milyon 229 bin 862 kişi) olarak gerçekleştiğini biliyor muydunuz?

www.tuik.gov.tr

Tarihte, hızla büyüyen nüfusun kaynak kıtlığı nedeniyle dağınık veya kitlesel olarak göç ettiğine sıkça rastlanmıştır. Kitlesel göçler, kültürel yayılma ve bazen savaşlar yoluyla diğer toplumların istila edilmesine neden olmuştur. Tarımsal üretimin fazla olduğu dönemlerde nüfus hızlı bir artış göstermiş, sanayileşmeyle birlikte de bu nüfus kentlere yönelmiştir. Bu hızlı iç göç, kentlerde insanların iş, barınma ve diğer beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle birçok toplumsal soruna yol açmıştır.

Nüfusun niteliği (eğitim düzeyi, yaşlı, genç oranı gibi), toplumsal değişmeleri olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Planlı bir nüfus artışı insanların ulusal gelirden daha çok pay almasını sağlayan olumlu faktörlerden biridir. Hızlı ve dengesiz nüfus artışı ise ekonomik büyümeyi önlemekte, böylece bireylerin millî gelirden aldığı pay da azalmaktadır. Hızlı nüfus artışının olduğu ülkelerde nüfus planlamalarının yapılması ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi toplumsal gelişmeye katkıda bulunacaktır. Aksi hâlde toplumlar, artan nüfusun sorunlarıyla uğraşmak durumunda kalacaktır.

Bazı iktisatçılara göre "Türkiye Cumhuriyeti nüfusu 21. yüzyıl ortalarında 90-95 milyon arasındaki bir rakamda sabitleşecektir. Çünkü dünyanın hiçbir yerinde düşen doğum oranlarının belli bir seviyeye vardıktan sonra tekrar yükseldiği görülmemiştir. Nüfus giderek yaşlanır. Bir ülkenin nüfusu ömür uzadığı için yaşlanmaz, doğurganlık düştüğü için yaşlanır. Türkiye nüfus piramidinin tabanında bulunan 0-3 yaş aralığındaki çocuk sayısı azaldığı için yaşlanır. Dolayısıyla önümüzdeki 25-50 yılda Türkiye Cumhuriyeti nüfusu giderek yaşlı nüfus hâline dönüşecektir. Sekizinci beş yıllık Kalkınma Planı bu gelişmeyi doğrulamaktadır. Buna göre yapılan belirleme aynen şöyledir: Genç bir nüfus yapısına sahip olan ülkemizde 0-14 yaş grubu nüfusunun payının 1995 yılındaki %32,8 seviyesinden 2000 yılında %30'a gerilediği, buna karşılık aynı dönemde 16-64 ve 65 ve üzeri yaş gruplarının payının artacağı tahmin edilmektedir." 2015 yılında bu veriler aşağıdaki gibi şekillenmiştir.

2015 YILI YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS

Genç nüfus	Yetişkin nüfus	Yaşlı nüfus
0-14 yaş arası genç nüfus	15-64 yaş arası yetişkin nüfus	65 yaş ve sonrası nüfus
%24	%67,8	%8,2

9. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Dünya Nüfus Artışı ve Getirdiği Sorunlar

Nüfus, gelişmiş ülkelerde %0,5-1 civarında artarken gelişmekte olan ülkelerde ise %2-3 oranlarında artmaktadır. Bu olgu, dünyanın demografik yapısında önemli değişmelere ve bazı sorunlara yol açmaktadır. Hâlen 6 milyar 946 milyon olan dünya nüfusunun 1 milyar kadarı gelişmiş ülkelerde, 5 milyardan fazlası da gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Hızlı nüfus artışı, gelişmekte olan ülkelerde kaynakların yetmemesine, kalkınma hızlarının yavaşlamasına, ekonomik ve sosyal sorunların artmasına neden olmaktadır. Gelişmiş ülkeler ise bu artışın dünyanın sosyoekonomik dengelerini ve istikrarını bozabileceği endişesini taşımaktadır.

www.sbe.balikesir.edu.tr

SORULAR

1. Nüfus artışı toplumsal değişmeyi nasıl etkiler? Görüşlerinizi belirtiniz.
2. Genç nüfusun toplumsal yapı ve değişmeye ne gibi olumlu veya olumsuz etkileri olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıda hızlı nüfus artışının olumlu ve olumsuz etkilerine birer örnek verilmiştir. Tespit edebildiğiniz diğer olumlu ve olumsuz örnekleri boşluklara yazınız.

Görsel 2. 10: Üretimin artması

Görsel 2. 11: İşsizliğin artması, Alper TÜYDEŞ

Olumlu Etkiler

Üretim artar.

Olumsuz Etkiler

İşsizlik artar. İç ve dış göçler başlar.

EKONOMİK FAKTÖRLERİN TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİLERİ

KAVRAMLAR

• Ekonomik etkiler

DERSE HAZIRLIK

Ekonomik faktörlerin toplumsal değişmeye etkileri neler olabilir? Düşününüz.

EKONOMİK FAKTÖRLERİN TOPLUMSAL DEĞİŞMEYE ETKİSİ

Ekonomik etkinlikler insanlığın tarihsel gelişim sürecinde, toplumsal değişmenin yönünü belirleyen en temel faktör olarak diğer bütün etkinliklerin kaynağı durumundadır. Hayatın idame ettirilmesi ve toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri, ekonomik etkinlikler sayesinde gerçekleşir. Ekonomik etkinliklerin olmadığı bir toplumda değişmeden söz etmenin imkânı yoktur.

Toplumlarda ekonomik etkinliklerin uygulanışı ve toplumların ekonomik gelişme düzeyi insanın, toplumsal grupların, tabaka ve sınıfların ilişki ve değişme yönünü olumlu ya da olumsuz biçimde etkilemektedir. Üretim geliştirilip yaygınlaşmamışsa işsizlik ve enflasyon gibi temel ekonomik problemler ortaya çıkar. Bu durumda da toplumsal değişmeden söz edilebilir ancak toplumsal gelişme ve ilerlemeden söz edilemez. Toplumun bütün kesimlerini ekonomik büyümenin nimetlerinden yararlandırmak, toplumsal değişmenin daha dengeli ve uyumlu olmasını sağlayacaktır.

Ekonomi toplumsal yapıyla karşılıklı etkileşim içindedir. İnsanlar mal ve hizmetler aracılığıyla gerekli ihtiyaçlarını karşılarken bunları karşılama biçimine göre toplumsal statü elde ederler. Ayrıca bir ülkede ekonomik alt yapı hukuk, eğitim, din, ahlak vb. unsurları da etkiler. Örneğin kapitalist ekonomi sistemi; girişimi destekleyen bir hukuki yapıya, bu yönde bir eğitime ve bireyci bir ahlak anlayışına olanak verir. Toplumsal yapıda statüler, ilişkileri; roller ve değerler ise üretimi etkiler.

Görsel 2. 12: Üretim toplumsal değişmeyi olumlu yönde etkiler.

Ekonomik kaynakların azlığı ya da çokluğu, gelir dağılımının adaletli olması, gelişmiş bir üretim biçiminin varlığı, yatırımlara ayrılan millî gelir gibi ölçütler, ekonominin genel özelliklerini gösterir. Bunlar toplumu oluşturan insanların ve grupların yaşam biçimini etkiler. Ekonomik koşullar uygunsa toplumsal değişme daha hızlı olur. Endüstrileşmeyle birlikte insanların yaşam biçimi ve yaptıkları işler farklılaşmıştır. İnsanlar arasındaki ilişkiler, ekonomik faktörler tarafından belirlenmiş ve ikincil ilişkiler egemen olmuştur.

Görsel 2. 13: Ekonomik faktörlerin olumsuz etkisi

10. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri inceleyiniz ve metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Talep Artınca Otomobil Üretimi de %15 Arttı

Türkiye otomotiv pazarında araç satışlarındaki hareketlilik üretime de yansıdı. Geçen ay toplam 113 bin 375 araç üretilirken, geçen yılın aynı dönemine göre %15'lik artış oldu.

Otomotiv Sanayii Derneği (OSD) verilerine göre bu yılın mart ayında iç pazar satışları, ağır ticari araçlar da dahil olmak üzere geçen yıla oranla %54'lük artışla 83 bin adede yükseldi. Geçen ay otomobil satışları bir önceki yıla göre %59 oranında artarken, bu oran hafif ticari araçta %36 ağır ticari araçta da % 129'a yükseldi.

www.ekonomi.milliyet.com.tr

Fuardaki Siparişler Ekonomide Canlanma Sinyalleri Veriyor

Görsel 2. 14: Kuyumcu vitrini

Türkiye'ye dışarıdan bakıldığında çevresindeki ülkelere göre ekonomik açıdan oldukça canlı görünüyor. Sosyal açıdan bakıldığında da değişim ve dönüşüm sancıları yaşayan ve demokratikleşme konusunda sınıf atlamanın eşiğinde olan bir ülke konumunda görünüyor. Ekonomi kendi kulvarında koşarken zaman zaman iç ve dış siyasi gelişmelerin gölgesine giriyor. Ancak hedefine ulaşmada kararlı adımlarla ilerliyor. Bunun en önemli göstergesi kuyumculuk sektörünün en büyük fuarları olarak bilinen, Uluslararası Mücevher, Takı, Gümüş, Saat ve Malzemeleri Fuarı İstanbul Fuar Merkezi'nde 13-17 Mart'ta düzenlendi. Yerli ve yabancı üreticiler, toptancılar, perakendeciler, ihracatçılar, ithalatçılar ve mücevher tasarımcılarının sektörle ilgili tüm yenilik ve gelişmeleri izleyebildikleri fuarda, bugüne kadar açılan en büyük kuyumcu makineleri bölümü dikkat çekti.

finans.ekibi.net

SORULAR

1. Kırsal yaşam, kentsel yaşam ve metropol yaşamını toplumsal değişim açısından karşılaştırınız.
2. Ekonomik gelişmenin toplumları, sosyal ilişkileri ve sosyal değişmeyi olumlu veya olumsuz yönde nasıl etkilediğini açıklayınız.

TOPLUMSAL DEĞİŞME TİPLERİ

KAVRAMLAR

- Serbest toplumsal değişme
- Müdahale yoluyla toplumsal değişme

DERSE HAZIRLIK

Sizce toplumsal değişme nasıl olmalıdır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

TOPLUMSAL DEĞİŞME TİPLERİ

Toplumsal değişme, değişmeye yol açan faktörlere ve değişmenin biçimine göre ikiye ayrılır. Bunlar "serbest toplumsal değişme" ve "müdahale yoluyla toplumsal değişme" dir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME TİPLERİ

Serbest Toplumsal Değişme: Zaman içerisinde, toplumların kendiliğinden ve herhangi bir müdahale olmadan değişimini ifade eder. Bu değişmelerde iç veya dış zorlama yoktur. Planlı, programlı olarak oluşturulmaz. Serbest toplumsal değişmeler ülkenin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanabileceği gibi başka kültürlerin etkisiyle de meydana gelebilir.

Müdahale Yoluyla Toplumsal Değişme: Toplumsal değişmenin hızı ya da yönü bir müdahaleye, bir plana dayalı olarak gerçekleştirilir. İhtilal, inkılap ve planlama etkinlikleri müdahale yoluyla gerçekleşen toplumsal değişmelerdir. "Demokratik planlı değişme" ve "baskı yoluyla değişme" olarak ikiye ayrılır.

Demokratik Planlı Değişme: Bir toplumda meydana gelen değişiklikleri kendi hâline bırakmadan, yönünü, biçimini ve hızını yöneticilerin saptadığı ya da denetim altına aldığı değişim tipidir. Planlama yapılırken toplumun bütün kurumları ve özellikleri göz önünde tutulmalıdır. Böylece planın gerçekleştirilebilmesi için toplumun değerlerinin, inançlarının, alışkanlıklarının engel teşkil etmemesi sağlanır.

Baskı Yoluyla Değişme: "Baskı yoluyla değişme" genellikle merkezî planlama yoluyla gerçekleştirilir. Bir liderin, grubun veya bir devlet organının hazırladığı plan ve programların uygulanması sonucu oluşur. Toplumun görüşüne bakılmaksızın çeşitli baskı yöntemleri uygulanır. Amaç, değişimin hızını etkileyip kısa yoldan hedefe varmaktır. Toplumun özgürlüklerini kısıtlayıp insanlara baskı yaparak değiştirmek, demokratik olmayan toplumlarda görülen bir uygulamadır. Baskı yoluyla değiştirme daha çok otokratik totaliter yönetimlerin benimsedikleri yoldur. Toplumların sosyal yapılarını değiştirmek isteyen bu yöneticiler, ihtilal ve inkılap yollarını kullanırlar. Baskı yoluyla değiştirmenin bir şekli de yabancı bir kültürün baskısı yoluyla kültür değişiminin sağlanmasıdır. Bir kültürü tüm kurum ve özellikleriyle ortadan kaldırarak yerine yabancı bir kültürü yerleştirmeye zorla kültürleme (trans kültürasyon) denir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler literatüründe Arab Spring (Arap Baharı) adı verilen iktidar karşıtı kitlesel gösterilerin, ilk olarak 18 Aralık 2010'da Tunus'ta başladığını,

Mısır, Libya, Suriye başta olmak üzere Cezayir, Bahreyn, Ürdün, Yemen ve Lübnan gibi ülkelerde halk ayaklanmalarına yol açtığını,

Protestoların işsizlik, açlık, siyasi yozlaşma, insan hakları ihlalleri, kötü yaşam koşulları gibi pek çok sorun sonucunda ortaya çıktığını ve Arap toplumlarında siyasi, ekonomik ve toplumsal birçok değişmeye yol açtığını biliyor muydunuz?

www.21yyte.org

11. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki tabloyu inceleyiniz ve metni okuyarak soruları cevaplayınız.

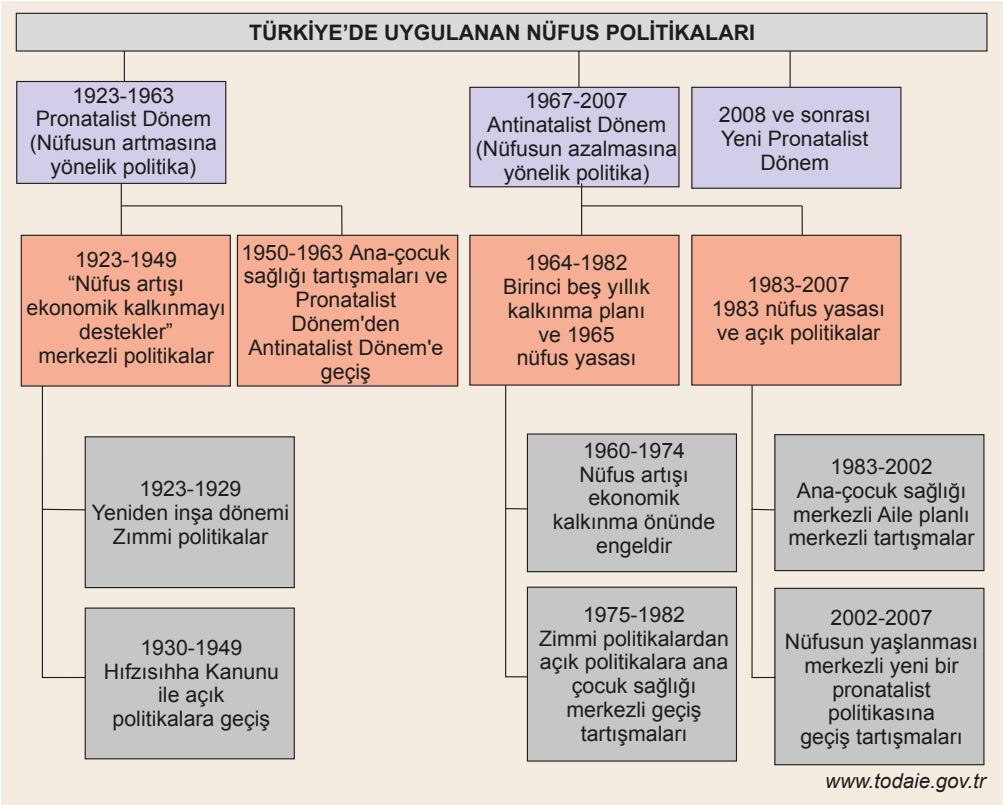

Türkiye'de TRT Yayıncılığının Gelişimi

İstanbul Teknik Üniversitesinin (İTÜ) 1952 yılında kendi bünyesinde gerçekleştirdiği televizyon yayını Türkiye'deki ilk televizyon yayını olarak tarihe geçti. 1956 yılına gelindiğinde televizyona duyulan ilgi birden arttı. Vericilerin fazlalaşması ve bu yayınların daha fazla kişiye ulaşmasıyla toplumda televizyon kültürü oluşmaya başladı. İTÜ TV'de 20 yıl içinde 15 civarında program türü geliştirildi. Türkiye'de ilk futbol maçı yayını da yine İTÜ TV'den yapıldı. Stüdyo bugün İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından özenle korunarak hala muhafaza edilmektedir.

www.trt.net.tr

SORULAR

1. Tablodan hareketle Türkiye'de uygulanan nüfus politikaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Yukarıda verilen tablo ve metinde hangi toplumsal değişme tipi örneklendirilmiştir?
3. Toplumlar için müdahale yolu ile değişim mi yoksa demokratik değişim mi yararlıdır? Görüşlerinizi paylaşınız.

KAVRAMLAR

- Ekonomik büyüme
- Ekonomik gelişme

DERSE HAZIRLIK

Bir ülkede "kişi başına düşen millî gelir" ifadesinden ne anlıyorsunuz? Görüşlerinizi belirtiniz.

TOPLUMSAL GELİŞMENİN UNSURLARI

Toplumsal gelişme, toplumsal yaşamın tüm alanlarındaki olumlu değişmeleri ya da ilerlemeleri ifade eder. Özellikle ekonomik, siyasal ve kültürel alanlardaki yapısal değişmeler, toplumsal gelişme ile çok yakından ilgilidir. Örneğin teknolojideki değişmeler olumlu toplumsal gelişmedir. Toplumsal gelişmenin sağlanabilmesi için ekonomik büyüme, orta tabakanın genişlemesi ve toplumsal bütünleşme gerekir.

Görsel 2. 15: Otomobil fabrikası

Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, toplumun ekonomik yapısındaki nicelikle ilgili bir artışı ifade eder. Toplumsal gelişmenin en önemli ölçütü ekonomik büyümedir. Günümüzde gelişmiş toplumların, öncelikle ekonomik yönden kalkındığını görmekteyiz. Ekonomik gelişme nitelikle ilgili değişmeleri gösterir. Örneğin bir ülkede sanayileşmenin tarıma göre öncelik kazanması, nitelikle ilgili olumlu bir değişmedir ve ekonomik gelişme diye adlandırılır. Bir ülkede kişi başına düşen millî gelirin artması olumlu niceliksel bir değişmedir ve ekonomik büyüme diye adlandırılır. Ekonomik büyümenin gerçekleşebilmesi için öncelikle ekonomik büyümenin sağlanması gerekir.

Ekonomik büyüme, ekonomik alanın yalnızca tek bir yönde gelişmesi anlamına gelmez. Ekonomik büyüme, üretimin bütün unsurlarındaki değişmeyi ifade eder. Sermaye birikiminin artırılması, emeğin nitelikli hâle getirilmesi, yaratılan ekonomik değerlerin toplumun bütün üyelerine üretime katkısı oranında dengeli bölüşümünün sağlanmış olması, ekonomik büyümenin temel göstergeleridir. Aynı zamanda, ekonomik büyüme sanayi, tarım ve hizmet alanlarındaki dengeli değişmeyi de gerektirir. Ekonomik büyüme, bir ülkenin tüm kaynaklarının kalkınma planları ile değerlendirilmesine de bağlıdır. Ekonomik büyümenin toplam nüfusa adaletli bölüştürülmesi, toplumsal gelişmenin ve dayanışmanın artmasının temel koşuludur. Ekonomik alandaki gelişmeler toplumun diğer alanlarına da yansır. Örneğin ekonomik büyüme bireylerin gelir düzeyinde artış meydana getirir. Her ülke, ekonomik büyümeyi sağlama çabası güder. Çünkü ekonomik büyüme, toplumsal gelişmeye zemin hazırlar.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye'de 5'er yıllık periyotlarla ortalama büyüme hızının grafikteki gibi arttığını biliyor muydunuz?

12. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki grafikleri inceleyiniz ve metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması, sosyal devletin en önemli amaçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Sosyal devlet, Keynesyen politikalar çerçevesinde, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması amacıyla sermaye yatırımlarını teşvik eder, ekonomik faaliyetlerin tam istihdamını sağlayacak düzeyde gerçekleşmesi için gerekli koşulları ve ortamı sağlamaya çalışır. Devlet; sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi alanlara müdahale ederek ülkenin beşeri sermayesi olan ve ekonomik kalkınmada hayati bir önem taşıyan işgücünü geliştirmeye onun sağlıklı ve verimli çalışması için gerekli ortamı hazırlamaya yönelik tedbirler alır.

www.canaktan.org

Grafik 2. 1: Türkiye'de Kişi Başına Düşen Gelir (2002-2015)

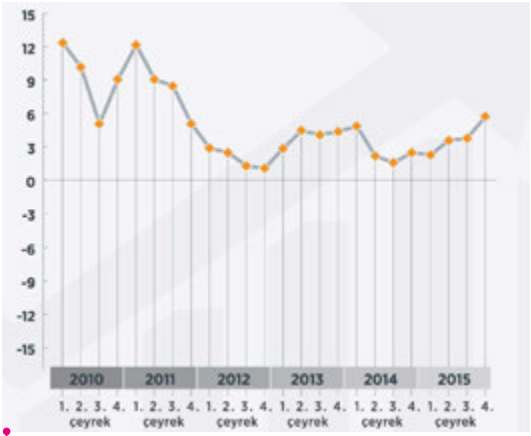

Grafik 2. 2: Türkiye'nin Büyüme Oranı 2002-2015 (%)

Bu Yıl İstanbul'da Kalkınma Ajansı Kurulacak

Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) organize ettiği İstanbul İli Ekonomik ve Sosyal Konsey Toplantısı başladı. Toplantıya katılan devlet bakanı, ülke genelinde insan gücünün ve doğal kaynakların kalkınma hedefleri doğrultusunda bir araya getirilmesi, toplumun tüm kesimlerinin hizmetine sunulması ve mekânsal dengelerin kurularak refahın ülke geneline dengeli dağılmasının sağlanmasının, kamu, özel kesim ve sivil toplum kesiminin ortak hedefi olduğunu vurguladı.

(www.sabah.com.tr)

SORULAR

1. Ekonomik büyüme ile millî gelirin artışı arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi belirtiniz.
2. Ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme kapsamında yapılmış olan çalışmaların adil gelir dağılımı açısından önemini söyleyiniz?

PERFORMANS

Millî gelirin adaletli bir şekilde dağılımını sağlamak için nelere dikkat edilmesi gerektiğini aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

TOPLUMSAL GELİŞMEDE ORTA TABAKA GENİŞLEMESİNİN ROLÜ

KAVRAMLAR

- Orta tabaka

DERSE HAZIRLIK

1. "Orta tabaka, siyasi ve ekonomik açıdan toplumda denge rolünü üstlenir." ifadesinden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.
2. Orta tabakada yer alan meslek grupları neler olabilir? Örneklendiriniz.
3. Ülkemizde orta tabakanın sosyoekonomik durumu ile ilgili yapılmış araştırmalar hakkında bilgi toplayarak elde ettiğiniz verilerden hareketle sınıfta bir sunum yapınız.

TOPLUMSAL GELİŞME VE ORTA TABAKA GENİŞLEMESİ

Toplumlarda, alt ve üst tabakaya göre orta tabaka nüfusunun artması ve güçlenmesine orta tabaka genişlemesi denir. Bir ülkede orta tabakanın genişlemesi, ekonomik büyüme ve toplumsal gelişmeye yardımcı olur.

Orta tabaka, toplumda siyasi açıdan denge unsurudur. Çünkü insanlar, alt ve üst tabaka gibi zengin-yoksul, eğitimli-az eğitimli, saygın-az saygın gibi uç noktalarda özellikler taşımazlar. Orta tabakanın güçlü olduğu ülkelerde bireyleri etkilemeye ve yönlendirmeye çalışan kişi ve gruplar fazla taraftar toplayamaz. Ayrıca orta tabaka, ekonomik düzeyi çok düşük olmayan aydın kesimi de içine alır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK), 2015 yılına ilişkin gelir ve yaşam koşulları araştırmasına göre; en yüksek gelire sahip %20'lik grubun toplam gelirden aldığı payın, geçen seneye göre 0,6 puan artarak %46,5 olduğunu, en düşük gelire sahip %20'lik grubun payının 0,1 puan azalarak %6,1 olduğunu biliyor muydunuz?

www.tuik.com.tr

Orta tabaka, ekonomik bakımdan da denge unsurudur. Alt tabakanın geniş olduğu toplumlarda zengin ve yoksul arasında eğitim, sağlık, barınma koşulları açısından büyük farklılıklar olur. Alt tabakadakiler, iyi bir eğitim alamadığından veya iş kurmak için gerekli sermayeye sahip olamadığından ekonomik yaşama etkin bir katkıda bulunamazlar. Bu durum mal ve hizmetlerin üretiminin az olmasına, üretilenlerin az olması da pahalı olmasına yol açar. Bu koşullarda sağlıklı beslenme, eğitim gibi olanaklardan daha az yararlanabilecek olan alt tabakadakiler giderek yoksullaşır. Üretimi elinde bulunduran üst tabakadakiler ise daha fazla kazanç elde eder ve gelir oldukça dengesiz dağılır. Sonuç olarak tüm bunlar ekonomik büyümeyi engeller. Çünkü bir toplumda, nitelikli nüfusun çoğalması ve bu nüfusun ekonomiye üretici ve tüketici olarak dengeli şekilde katılmasıyla ekonomik gelişme sağlanır. Bu durumda hem yaşam koşullarını iyileştirebilecek nitelikte mal ve hizmet üretilebilir hem de bireylerin büyük bir kısmı bunlardan yararlanabilecek olanaklara sahip olur. Ekonomik gelişmeyi sağlayacak bu koşulların oluşması ise ancak toplumda orta tabakanın geniş olmasıyla mümkündür.

Tüm bu siyasi ve ekonomik işlevlerinden dolayı günümüz çağdaş toplumlarında, orta tabakanın genişletilmesi amaçlanır. Bu nedenle devletler, orta sınıfın çoğunlukta olmasını sağlayacak düzenlemelere giderler. Örneğin alt tabakadakilere sağlanan sosyal ve ekonomik destekler, alt tabakadakilerin sayısını azaltmaya yönelik önlemlerdir. Kazanç sahiplerine yönelik olan yasal düzenlemeler ise kârın, belirli bir kesimin elinde toplanmasını engeller. Böylece toplumun her tabakasına eğitim, sağlık ve teşebbüste fırsat eşitliği sunularak orta tabakanın genişletilmesi sağlanır.

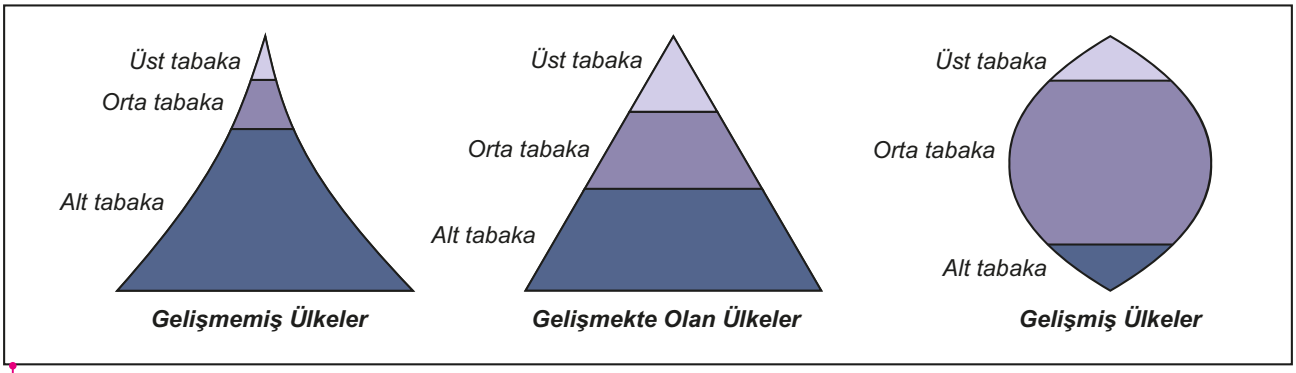

Şema 2. 1: Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyine Göre Tabakalaşma Piramitleri

13. ETKİNLİK

Aşağıdaki metni okuyarak soruyu cevaplayınız.

YORUMLAYINIZ

Orta Sınıf Gerçeği

Son yıllarda, tüm olumsuzluklara rağmen Avrupa'da ve Amerika'da çok hızlı bir ekonomik iyileşme yaşanmaktadır. Ekonominin son beş yılda gösterdiği büyüme, 11 Eylül 2001 sonrası etkiler ve petrol fiyatlarının üçe katlanması da dâhil olmak üzere ekonomide tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar hızlı bir büyüme gerçekleşmiştir. Son birkaç yıldır tüm dünyada ve özellikle Amerika'da orta sınıfın durumu ile ilgili hızla büyüyen bir kaygı var. Ancak bu kaygı artan düş kırıklığıyla ilgili. Bu düş kırıklığının sebebi tüm dünyada orta sınıfın günümüzdeki ekonomik büyüme sürecinin faydalarını paylaşamamasıdır.

Dünyada iki grup ülke, küreselleşme ve teknolojik değişimden doğru yerde ve doğru zamanda faydalanabilmiştir. İlk grup, gelir düzeyi düşük küresel sistemle bağlantı kurmayı başarabilen ülkelerdir. Örneğin Asya ve özellikle de Çin'deki düşük ücret politikası, teknolojinin yaygınlaşması ile küresel ürünlere ve finans piyasalarına ulaşabilme kolaylığı ekonomik gelişmeyi tetiklemiştir.

İngiltere'de başlayıp diğer Avrupa ülkelerine yayılan ve Endüstri Devrimi olarak adlandırılan 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başı arasındaki dönemi unutmamak gerekiyor. Bu devrimle insanlık tarihinde ilk kez bir kuşağın yaşam standardı bir öncekine göre dikkat çekecek düzeyde daha iyi olmuştur. Bir insan ömrüne sığacak bir sürede kişi başına düşen gerçek millî gelir ikiye katlanmış, ardından tekrar ikiye katlanmıştır. Son 30 yılda Çin'deki büyüme oranına bakarsak yaşam standardının bir insan ömrüne sığacak bir sürede yüz kat büyüme gösterdiğini görürüz.

İkinci grup ise zaten servet sahibi olanlar altın bir çağa girmiştir. Kıt malları elinde tutanlar olağanüstü bir yükselme yaşamıştır. Kendi işletmeleri olan kişiler küreselleşmenin daha ucuza işçi çalıştırma avantajından faydalanmış ve daha büyük pazarlarda satış yapmaya başlayarak gelirlerini her zamankinden daha hızlı bir şekilde artırabilmişlerdir. Aslında finans sektöründekiler küreselleşmeyle birlikte servetlerini yeniden değerlendirecekleri bir pozisyona gelmiş ve daha da zenginleşmişlerdir. İlerleyen geleneğin en iyi yanı piyasa ekonomisine karşı çıkmamış olması ve doğal bir süreç olarak meydana getirdiği sonuçları daha da geliştirmiş olmasıdır. Serbest, küreselleşmiş, teknolojik olarak karmaşık hâle gelmiş kapitalizmin ekonomi anlayışı, dünyadaki en zengin kesime ve en fakir kesimin bir kısmına daha fazla servet sağlarken orta sınıfı giderek daha kötü duruma düşürmüştür. Orta sınıfın yaşadığı tüm bu zorluklara rağmen Amerika'da Standard & Poor'un (uluslararası kredi değerlendirme kuruluşu) değerlendirmesine göre son dört yıldaki enflasyon oranı dikkate alındığında bile hisse başına düşen kâr şirketlerde yıllık yüzde 10'un üzerinde artış göstermiştir. Buna paralel olarak sadece ülke içerisinde elde edilen kazançlardan oluşan ABD millî gelir hesapları şirket kârlarının gayri safi yurt içi hasıladaki payının son iki kuşaktaki en yüksek seviyeye ulaştığını göstermektedir.

Alphan Manas, Orta Sınıf Gerçeği, Forbes Dergisi'nden kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

Metinden yola çıkarak son yıllarda dünyada hızlı bir ekonomik gelişme yaşanmasına rağmen orta tabakanın gelir artışından yeterince pay aldığını söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME VE YAŞANTIMIZ

KAVRAMLAR

- Bütünleşme
- Fonksiyonel bütünleşme
- Mekanik ve organik dayanışma

DERSE HAZIRLIK

1. Toplumsal bütünleşme ve toplumsal dayanışma kavramlarından ne anlıyorsunuz? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. "Girmeden tefrika bir millete düşman giremez.
   Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez."
   M. Akif ERSOY'un dizelerini toplumsal bütünleşme kavramı açısından yorumlayınız.

TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME

Toplumdaki gruplar, kurumlar, sınıflar, örgütler ve ilişkiler gibi toplumsal yapının çeşitli ögelerinin birbirini tamamlayabilme durumuna ve sürecine toplumsal bütünleşme denir. Toplumsal bütünleşme, toplumsal yapının çeşitli ögeleri arasındaki uyum sürecidir.

Toplumsal bütünleşmenin amacı; toplumun varlığının, birliğinin ve işleyişinin sürdürülmesidir. Toplumsal bütünleşme sağlanırsa insanlar, toplumsal norm ve değerler üzerinde fikir birliğine ulaşırlar. Toplumsal bunalım ve çatışmalar ortadan kalkar. Toplumsal gelişme de kolaylıkla gerçekleşebilir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Toplumsal bütünleşmeyi etkileyen fiziksel, ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin, değişim süreciyle birlikte sosyal çözülmeye de yol açabildiğini biliyor muydunuz?

www.alanyadergi.akdeniz.edu.tr

Toplumsal Bütünleşme Şekilleri

Toplumsal bütünleşme, işlevsel (fonksiyonel) bütünleşme ve manevi değerler etrafında bütünleşme olmak üzere iki yönden ele alınabilir;

• ***Fonksiyonel Bütünleşme***

Fonksiyonel bütünleşme, kültür unsurlarının ve bu unsurlar nedeniyle bir araya gelmiş grup ve kurumların birbirini tamamlayarak bir bütün oluşturma sürecidir. Fonksiyonel bütünleşme ile toplumun varlığının, birliğinin, işleyişinin ve sürekliliğinin sağlanması amaçlanır. Bu amaç da ancak toplumsal uzlaşma ile gerçekleştirilebilir. Durkheim'a (Durkaym) göre toplumsal bütünleşme dayanışmayla sağlanır. Toplumdaki birey ve kurumların birbirini tamamlaması olan dayanışma iki şekilde ortaya çıkar:

DAYANIŞMA

Mekanik dayanışma, benzerlikten meydana gelen dayanışmadır. Mekanik dayanışmanın egemen olduğu toplumlarda insanlar arası farklar azdır. Üretim faaliyeti birbirine benzediği için insanlar, aynı duygu ve düşüncelere sahip olur ve birbirlerine benzer. Örneğin köylerde insanlar genelde tarım ve hayvancılıkla uğraşarak tarlada çalışma, hayvanlara bakma, kışa yiyecek hazırlama gibi benzer işlevleri yerine getirir. Bu benzer işlevler, bireylerin ortak duygu ve düşünceler etrafında bütünleşmesini sağlar.

Organik dayanışma, farklılaşmanın bir sonucudur. Organik dayanışmanın bulunduğu toplumlarda bireyler de farklı işlevleri gerçekleştirerek birbirlerini tamamlar. Organik dayanışma, iş bölümünün bir sonucudur. Nasıl bedendeki çeşitli organlar farklı işlevleri yerine getirerek bir bütün oluşturuyorsa aynı şekilde bireyler farklı işleri yaparak toplumda bütünleşmeyi sağlar.

• ***Manevi Değerler Etrafında Bütünleşme***

Toplumu meydana getiren ögelerin, içerdikleri öz itibarıyla birbirini tamamlamasıdır. Bir otomobilin monte edilmeden yan yana bir yere konulmuş olan parçaları arasında sadece yersel bütünlük söz konusudur. Bu parçalar otomobili oluşturacak şekilde birleştirildikten sonra uyumlu bir bütün oluşturur. Bu bütünden herhangi bir parça çıkartıldığı zaman bütünün etkinliği durur.

Fonksiyonel bütünleşmede toplumun ögelerinin manevi bir birlik oluşturması gerekmez. Manevi değerler etrafında bütünleşmede çeşitli unsurlar sadece işlevsel olarak değil, özde de birbirlerini tamamlar. Bir millî ülkü etrafında birleşme, bunun en güzel örneğidir. Örneğin Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla bağımsızlık ülküsü etrafında birleşen Türk ulusu, özde birbirini tamamlayarak bağımsızlığını elde etmiştir.

14. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Mekanik Dayanışmadan Organik Dayanışmaya

Sosyoloji biliminin kurucuları arasında yer alan ve pozitivist paradigmanın önemli temsilcilerinden biri olan Durkheim'in kuramının temelinde toplumda hâkim olan iş bölümünün niteliğine göre mekanik dayanışmanın olduğu toplum ve organik dayanışmanın olduğu toplum ayrımı vardır. Ona göre bütün toplumlar mekanik dayanışma aşamasından geçerek organik dayanışma aşamasına ulaşırlar ve doğru olan da bu süreci takip etmeleridir. Durkheim'e göre bireysel bilinçlerin birbirine benzerliği ve toplumsal iş bölümü olmak üzere toplumsal hayatın iki kaynağı vardır. Birbirine benzeyen varlıkların dayanışması tam bir birleşme ve uyum şeklinde ortaya çıkar.

Dayanışma, insanlar birbirlerine benzeştikleri oranda artar. Bu tür dayanışma insanlar bireysel kimliklerini kaybedip kolektif varlığın bir parçası oldukları zaman söz konusudur. Durkheim bu dayanışma türüne mekanik dayanışma adını vermiştir. Buna karşılık toplumsal iş bölümü geliştikçe bireyler arasındaki farklılaşma çoğalır. Uzmanlaşma bireyler arası farklılaşmayı doğurur. Bu farklılaşma sonunda mekanik dayanışmadan farklı olan organik dayanışma ortaya çıkar. İş bölümü sonunda insanlar artık birbirini tamamlar hâle gelir. Böylece insan ve toplum birbirinin ayrılmaz parçaları olurlar. Bu dayanışmanın nedeni mekanik dayanışmadakinin tersine insanlar arasındaki benzerlik değil, farklılıktır. Geçirilen değişimin sonunda birbirinden farklı ancak birbirleriyle dayanışma içinde olan bireylerin oluşturduğu bir toplum meydana gelir ve bu topluma bağlılık daha da yüksek olur.

Yücel Can, Mekanik Dayanışmadan Organik Dayanışmaya, www.cumhuriyet.edu.tr

Küçük Sanayinin Toplumsal Bütünleşmedeki Rolü

Teknik olarak iş bölümü, herhangi bir ürünün imalatının çeşitli evrelerde farklı şahıslar tarafından yapılması demektir. Yani bir ham maddenin veya mamul maddenin çeşitli ihtisas elemanları tarafından değişik işlemlere tabi tutularak ve birbirine devredilerek montajı tamamlanmakta ve böylece mamul veya ara mal meydana getirilmektedir. Bu manada küçük sanayide fonksiyonel bir bütünleşmeden söz edilemez. Sadece belli alanlarda pratik olarak bilgi ve beceri edinmiş meslek sahiplerinin kendi alanlarındaki ilkel (basit) iş bölümü ve etkinliğinden söz edebiliriz. Bir başka ifade ile organize sanayi bölgelerinde kaporta işini bir iş yeri, boya işini başka bir iş yeri ve motor bakım işini de bir başka iş yeri sağlayarak aralarında, farklı ünitelerde, ayrı iş yerlerinde bir iş için bir bütünleşmeden ya da iş birliğinden söz edilebilir. Fakat bütün bu iş zincirinin aynı iş yerinde farklı kimselerce yapılması söz konusu değildir. İş bölümünün gelişmesi, eski usta tipinin yerini patron tipine bırakmasını hızlandırmış, patron olmak için de mutlaka usta olmak gerekmemiştir. Üreticinin şahsına ve maharetine bağlı tüketici talepleri yerine kitle üretimine dönük modern sanayi mallarına, markalara yönelinmiştir. Ancak şu an Türkiye'de küçük sanayide bu tür bir iş bölümü söz konusu değildir. Çalışan iş gücü teknik bilgi ve eğitim seviyesi bakımından modern bir organizasyonu kaldıracak niteliğe sahip değildir. Maliyet açısından da nitelikli iş gücünü kaldırabilecek bir imkâna sahip değildir. Fonksiyonel bütünleşme, hem işletmeler içi hem işletmeler arası hem de sektörler arası bütünleşme olarak düşünüldüğünde; işletme içi fonksiyonel bütünleşme yok ama işletmeler arası ve sektörler arası fonksiyonel bütünleşme vardır, denilebilir. Meseleye sanayi bütünlüğü içinde bakılırsa ülke genelinde küçük sanayinin büyük sanayiyi tamamlamaya yarayan bir sektör olduğunu görülebilir.

Necmettin Özerkmen, Küçük Sanayinin Toplumsal Bütünleşmedeki Rolü, www.dergiler.ankara.edu.tr

SORULAR

1. Durkheim'e göre dayanışma hangi durumlarda güçlenir? Açıklayınız.
2. Dayanışma, toplumsal bütünleşme için neden önemlidir? Görüşlerinizi paylaşınız.
3. Küçük sanayicilerin toplumsal bütünleşmeye katkıları nelerdir? Belirtiniz.
4. İş bölümü toplumsal bütünleşmede neden önemlidir? Açıklayınız.
5. Toplumsal bütünleşmenin toplumsal gelişmeye etkileri nelerdir? Açıklayınız.

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME

KAVRAMLAR

- Atatürkçülük
- Bütünleşme

DERSE HAZIRLIK

1. Atatürk'ün "Türk milletini bir bütün hâlinde birleştirmek; amaçta, kaderde, tasada ve kıvançta ortak değer yargılarına sahip kılmak, millî birlik ve beraberliğimizin en temel ögesidir." sözünden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.
2. Toplumsal bütünlüğün korunmasında millî birliğin rolü nedir? Belirtiniz.

ATATÜRK İLKELERİ VE BU İLKELERİN TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMEDEKİ ROLÜ

Türk milletinin tam bağımsızlığa, huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve ilmin rehberliğinde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkarılması amacı ile temel esasları Atatürk tarafından belirlenen; devlet hayatına, fikir hayatına, ekonomik hayata ve toplumun temel müesseselerine ilişkin fikirlere ve ilkelere Atatürkçülük denir.

Atatürkçülük bir bütündür. Atatürk ilke ve inkılapları ayrı ayrı değerlendirilemez. Atatürk ilkeleri; cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik, inkılapçılık. etrafında birleşen Türk ulusu, özde birbirini tamamlayarak bağımsızlığını elde etmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Anayasaya göre devletin;

- Kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamakla görevli olduğunu biliyor muydunuz?

www.tbmm.gov.tr

ATATÜRK İLKELERİNİ BÜTÜNLEYEN İLKELER
Tam bağımsızlık
Millî egemenlik
Millî birlik ve beraberlik
Yurtta barış dünyada barış
Çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkmak
Pozitif bilimin rehberliği ve akılcılıktır.

Görsel 2. 16: Atatürk millî birliğe önem veren bir liderdi.

Bu ilkelerin ortak ve temel özelliği Türk milliyetçiliği esasına dayanmasıdır. Atatürkçülük millî birlik ve dayanışmayı hedefler. Kurtuluş Savaşı'nın başından itibaren Atatürk'ün üzerinde durduğu konulardan en önemlisi millî birlik ilkesidir. Millî birlik ve beraberlik, Türk milletini oluşturan insanların birbirlerini seven, birbirlerine inanan ve güvenen vatandaşlar olarak yurdun ve milletin yükselmesi amacı etrafında toplanmasıdır.

Atatürk "Biz esasen millî varlığın temelini millî şuurda ve millî birlikte görmekteyiz." diyerek millî birlik ve beraberliğin önemini en açık şekilde belirtmiştir. Türk milletini bir bütün hâlinde birleştirmek; amaçta, kaderde, tasada ve kıvançta ortak değer yargılarına sahip kılmak, millî birlik ve beraberliğimizin en temel ögesidir. Bağımsızlığımızı devam ettirmemiz de millî birlik ve beraberliğimizin sağlanmasına bağlıdır.

Atatürkçülüğün en önemli unsurlarından biri de ilmin ve aklın rehberliği altında sürekli çağdaşlaşma ilkesidir. Çağdaşlaşma, Türk milletinin ilerlemesine engel olan kurumları, boş inançları yıkarak yerlerine milleti ilerletecek çağa uygun kurumları koymak suretiyle gerçekleştirilebilecektir.

Atatürk'ün "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." sözü, toplumsal dayanışma ile ülkelerin millî değerlerini ve varlıklarını koruyabileceklerinin en açık ifadesidir. Kurtuluş Savaşı ile bağımsızlığını tekrar elde eden Anadolu halkı, yapılan inkılaplarla her alanda köklü değişiklikler yaşamıştır. Bunula birlikte kısa süre içinde toplumsal gelişmede, ekonomik dönüşüm ve büyümede büyük ilerlemeler görülmüştür. Atatürk, bütün bu toplumsal gelişmeleri toplumsal ilerleme için gerekli olan inkılapları halkla birlikte gerçekleştirmiştir. Toplumsal gelişmeyi sağlamak ancak toplumsal dayanışma ile mümkündür. Atatürk toplumun kalkınıp gelişmesinin toplumsal dayanışmayla olabileceğini ifade etmiştir.

Atatürk'ün Sözleri, Türk İnkılâp Tarihî Enstitüsü Yayınları, s.372.ve Atatürk'ten Düşünceler, MEB Yayınları, s.6'dan alınmıştır.

15. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Atatürk ve Toplumsal Bütünleşme

Atatürk'e göre devlet, her toplumun kendine özgü kültürünün ürünüdür. "Her toplum kendi kültürünün gereği bir devlet yapısı oluşturur. Devlet güçlü olmalı, meşruiyetini halktan almalı ve toplumdan ileride olmalı ki toplumu bu yönde etkileyerek onu daha ileriye, daha iyiye götürebilsin." diyerek devlet ve toplumun bir etkileşim süreci içinde olduğunu; kaynağını, gücünü milletten almayan bir devletin devamlı ve etkin olamayacağını ifade eder. Atatürk'e göre devlet ve millet birbiriyle bütünleşmelidir. Ancak bu şekilde güçlü bir devletten söz edilebilir. Zaten Atatürk her vesile ile sosyal yapının tüm unsurlarının bütünleşmesinden söz eder.

Görsel 2. 17: Atatürk'e göre toplumsal bütünleşme gücünü halktan alır.

Atatürk'e göre tek bir kuvvet, tek bir irade vardır. O irade de halktır. Her şey halktan kaynaklanır; halkın iradesi bölünemez, başkasına devredilemez. Bu iradeyi Atatürk kendi şahsında yaşatmıştır. Çünkü Atatürk devletin güçlü ve sürekli olmasının tam bağımsızlık ve millî egemenlik gibi iki önemli temele dayanarak gerçekleşeceğine inanır. Bu iki unsurdan millî egemenlik devletin sürekliliğini sağlar.

Bunlara ek olarak millî birliğin devlet yapısı için ne kadar önemli olduğunu şu sözleriyle dile getirir: "Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardır. O karar da millî egemenliğe dayanan, kayıtsız şartsız yeni bir Türk devleti tesis etmektir." Hatta Aralık 1921'de Ankara'da yaptığı bir konuşmasında özetle şöyle demektedir: "İlm-i içtimai noktasından bizim hûkümetimizi ifade etmek lazım gelirse halk hükûmeti deriz."

www.atam.gov.tr

Atatürkçü Düşünce Sistemi

Atatürkçülüğü oluşturan ilkeler, birbirini tamamlayan bütünün parçaları gibidir. Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve halkçılık birbirinden ayrı düşünülemez. Cumhuriyetçilik ilkesi, Atatürk'ün devlet anlayışının temellerinden birini oluşturan millî egemenlik ilkesinin doğal bir sonucudur. Atatürk milliyetçiliği, hürriyet ve insan şahsiyetine değer veren eşitlik fikrine dayanır. Halkçılık ise milliyetçilik fikrinin bir sonucu olarak bütün fertlerin eşit hak, yetki ve sorumluluklara sahip olmasını öngörür. Ayrı ayrı ele alınırlarsa tam olarak anlaşılmazlar. Laiklik, modern toplum düzeninin oluşmasını sağlayan en önemli ilkedir. İnkılapçılık bunların toplumda yaygınlaştırılıp kökleşmesini sağlar.

Çağdaş medeniyet düzeyine ulaşmayı amaçlayan Atatürkçü düşünce sistemi, akılcı ve bilimcidir. Ülke bütünlüğünün korunması için millî birlik ve beraberliğe önem verir. İnsan hak ve hürriyetlerine saygılıdır. Atatürk'ün "Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası hürriyettir." sözü bunu çok güzel açıklar. Dünyadaki milletlerin mutluluğu birbirlerinin haklarına saygılı olmaları ile mümkündür. Dünya barışı ancak bu şekilde korunur.

www.meb.gov.tr

SORULAR

1. Atatürk'e göre devlet-millet bütünleşmesi nasıl sağlanır? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Toplumsal bütünleşmede devletçilik ilkesinin rolü hakkında neler söyleyebilirsiniz?
3. Atatürkçü düşünce sistemini oluşturan temel ilkeler nelerdir? Belirtiniz.
4. Atatürkçü düşünce sisteminin toplumsal bütünleşmeye katkılarını anlatan bir metin yazınız.

TOPLUMSAL ÇÖZÜLMENİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

KAVRAMLAR

- Toplumsal çözülme

DERSE HAZIRLIK

1. "Toplumsal bütünleşmenin gücünü kaybettiği yerde toplumsal çözülme kaçınılmazdır." sözünden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.
2. Toplumsal ilişkilerin zayıflaması çözülme nedeni olarak görülebilir mi? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

TOPLUMSAL ÇÖZÜLME, NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Toplumsal çözülme, özellikle maddi ve manevi kültür ögelerinin bir bütün meydana getirecek şekilde birbirini tamamlayamaması durumunda ortaya çıkar. Böyle bir durumda toplum, işleyen bir bütün olma özelliğini kaybeder. Toplumsal değişmeye etki eden fiziki, biyolojik, teknolojik, hukuki, kültürel ve siyasi faktörler aynı zamanda toplumsal çözülmeye de neden olur. Ancak bunun boyutları, hızı, şekli aynı istikamette olmaz. Toplumun herhangi bir alanında meydana gelen bozulma, kirlenme, uyumsuzluk toplumsal çözülmeyi beraberinde getirecektir. Örneğin bir toplumda ekonomik gelişme amaçlanıp maddi kültür unsurlarında ilerleme gerçekleştirilir, teknolojik buluşlar artar; buna karşılık manevi unsurlarda değişme sağlanamazsa toplumsal çözülme başlar.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Maddi ve manevi kültür ögeleri arasındaki uyumsuzluğun artması durumunda toplumsal çözülmenin kaçınılmaz olduğunu biliyor muydunuz?

www.alanyadergi.akdeniz.edu.tr

TOPLUMSAL ÇÖZÜLMENİN NEDENLERİ

İŞ BÖLÜMÜ YETERSİZLİĞİ

Bireylerin ihtiyaçlarının artması ve çeşitlenmesi sonucu bireysel yeteneklerin farklılığı zanaatları doğurmuş ve mesleki iş bölümü ortaya çıkmıştır. Sanayileşme ile birlikte ise teknik iş bölümü oluşmuştur. İş bölümü toplumda dayanışmayı güçlendirir. Ancak zaman zaman iş bölümünün yeterince gelişmemiş olması, toplumsal çözülmenin önde gelen nedenlerinden birini oluşturur.

ÖRGÜTLENME YETERSİZLİĞİ

Bireyler, ihtiyaçlarını tek başlarına gideremezler. Bu anlamıyla toplumsal ve ekonomik örgütler, insanın yaşamını sürdürmesi açısından zorunludur. Örgütlerde iş bölümü kaçınılmazdır. Bu iş bölümünde, bireyler ya da gruplar arasında eşgüdüm ve uyum sağlanmaya çalışılır. Bu uyum sağlanamazsa örgüt amaçlarına ulaşamaz ve birtakım toplumsal sorunlar doğar.

DEMOKRATİK KURUMLAŞMA YETERSİZLİĞİ

Demokratik yönetimlerde bireylerin görevleri sadece oy vermekten ibaret değildir. Oy verme yoluyla kendi temsilcilerini seçen toplum üyeleri, aynı zamanda seçtiği temsilcileri denetleme ve gerektiğinde ona verdiği yetkiyi geri alma hakkına sahiptir. Denetleme, siyasi partiler, kitle iletişim araçları, sendikalar, dernekler gibi sivil toplum örgütleriyle gerçekleştirilir. Bireyler, bu örgütler aracılığıyla taleplerini ve önerilerini ortaya koyar.

MİLLÎ BİRLİK BİLİNCİNİN ZAYIFLAMASI

Millî birlik, toplumsal bütünlüğün sağlanabilmesi açısından zorunludur. Manevi değerler etrafında bütünleşme ile millî birlik sağlanır. Toplumsal çatışmalar ve çelişkiler azalır. Millî birlik bilincinin zayıflaması toplumsal çözülmelere neden olmaktadır.

Toplumsal çözülmenin sonucunda toplumun unsurları (kurumlar, toplumsal grup ve tabakalar) arasındaki bağlar zayıflar. Bu unsurlar görevini yapamaz hâle gelir. Gelişme yavaşlar, toplumsal sorunlar artar. Toplumun varlığını sürdürmesi tehlikeye girer.

16. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Sosyal Yaşantımız ve Toplumsal Çözülme

Çocukluğumda bize, hem okulda hem de evde büyüklere ve küçüklere karşı nasıl davranmamız gerektiği konusunda "Büyüklerinizi sayınız, küçüklerinizi seviniz." şeklinde bol bol nasihat edilirdi. Bu Türk kültürünün bir parçasıydı.

Görsel 2. 18: Halk otobüsünden bir görünüm

Bu satırları yazdığım gün içerisinde bir belediye otobüsüne biniyorum, otobüs tıklım tıklım, orta yerde duruyorum. Benden bir durak sonra bir amca bindi; amca yaklaşık 80-85 yaşlarında, etrafta oturan öğrenciler var. Amca ilerliyor ve oturan öğrencilerden hiçbir hareket yok, derken 70 -75 yaşlarında bir teyze kalktı amcaya yer verdi. Ben önce teyze durağına geldi zannettim ancak altı durak daha gittik ben indim, teyze daha ayaktaydı.

Bu topraklarda neler oluyor? En basit bir saygıyı fazla gören gençleri yetiştiren bir eğitim nasıl "millî" olabilir? Popüler kültürün yoğurduğu ve apolitize ettiği, asosyalleştirdiği gençler, Türk toplumunun geleceğini nasıl şekillendirecekler?

Bir şeyler yapmak lazım. Küreselleşme kıskacındaki aile yapıları ekonomik altyapı yüzünden sarsılmaktadır. Bu sarsıntı, öncelikle toplumsal değerlerimizi alıp götürüyor. Bu topraklarda çözülmeden yaşamak istiyorsak hem ailenin hem de toplumun ve devletin eğitimdeki görevini yerine getirmesi gerekiyor.

Emirali Karadoğan, Toplumsal Çözülme, www. milliyet.com.tr'den kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Toplumsal değerlerin gücünü kaybetmesinin nedenleri nelerdir? Belirtiniz.
2. Toplumsal değerlerin zayıflaması ile birlikte toplumda yaşanabilecek olumsuzluklar nelerdir?
3. Metinden hareketle ailenin toplumsal değerleri korumadaki etkisi neler olabilir? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

PERFORMANS

Aşağıdaki soruyu altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak cevaplayınız.

Konu: Toplumsal değerlerin paylaşımının azalması ile toplumsal çözülme arasındaki ilişki

Toplumsal değerlerin gücünü kaybetmesi millî kültürümüzü nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

Beyaz şapka (Tarafsız şapka)	Tarafsız bir biçimde, bilgiyi merkeze alarak olaylara bakış açısı getirmeyi amaçlar. Bilgiyi temel alır.
Kırmızı şapka (Duygusal şapka)	Önsezilere dayalı olarak olaylara duygusal bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Duygusal tepki vermeyi temel alır.
Siyah şapka (Karamsar şapka)	Olaylara eleştirel ve karamsar yönden bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Eleştirel yargıyı temel alır.
Sarı şapka için (İyimser şapka)	Olayların olumlu yönlerine odaklanarak iyimser ve yapıcı yönden bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Yapıcı düşünmeyi temel alır.
Yeşil şapka (Yaratıcı şapka)	Olaylara yeni ve farklı çözüm yolları bulmak için yaratıcı ve yenilikçi bir bakış açısı getirmeyi amaçlar. Yeni fikirler, yeni algılama biçimleri üretmeyi temel alır.
Mavi şapka (Değerlendiren	Olayları tüm olası yönleri ile gören ve değişkenleri kontrol altında tutan bir bakış açısı oluşturmayı amaçlar. Durumu analiz edip sonuç çıkarmayı temel alır.

17. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görseli inceleyiniz ve metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Toplumsal Bütünleşme-Çözülme ve Toplumsal Güven Duygusu

Görsel 2. 19: Toplumsal bütünleşme için bireyler arasındaki güven duygusu önemlidir.

Toplumların sosyoekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda dikkat çekici başarıları, reformları ancak toplumsal bütünlüğün, sürekliliğin gerçekleştiği dönemlere rastlamaktadır. Hele günümüzde sosyal ve ekonomik kalkınma, modernleşme sosyal bütünleşmeyi zorunlu kılmaktadır. Beklenen bütünleşmenin sağlanması da bazı ön koşullara bağlı olmaktadır. Bu ön koşulların başında da "toplumsal güven duygusu" gelmektedir. İnsan ilişkilerinin temeli olan güven duygusunun bireysel ve toplumsal boyutları vardır ve bunlardan biri diğerini tamamlamaktadır. Önce bireysel güvenlik gelmektedir, sonra da topluma yönelen ve toplumdan kaynaklanan sosyal güven duygusu söz konusu olmaktadır.

Aydın Yaka, Toplumsal Güven Duygusu, www.aydinyaka.com'dan kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Toplumsal bütünleşmede güvenlik duygusu neden önemlidir? Açıklayınız.
2. Toplumsal güven duygusunun güçlü olabilmesi için nelere ihtiyaç duyulur? Belirtiniz.

PERFORMANS

Şemayı inceleyerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

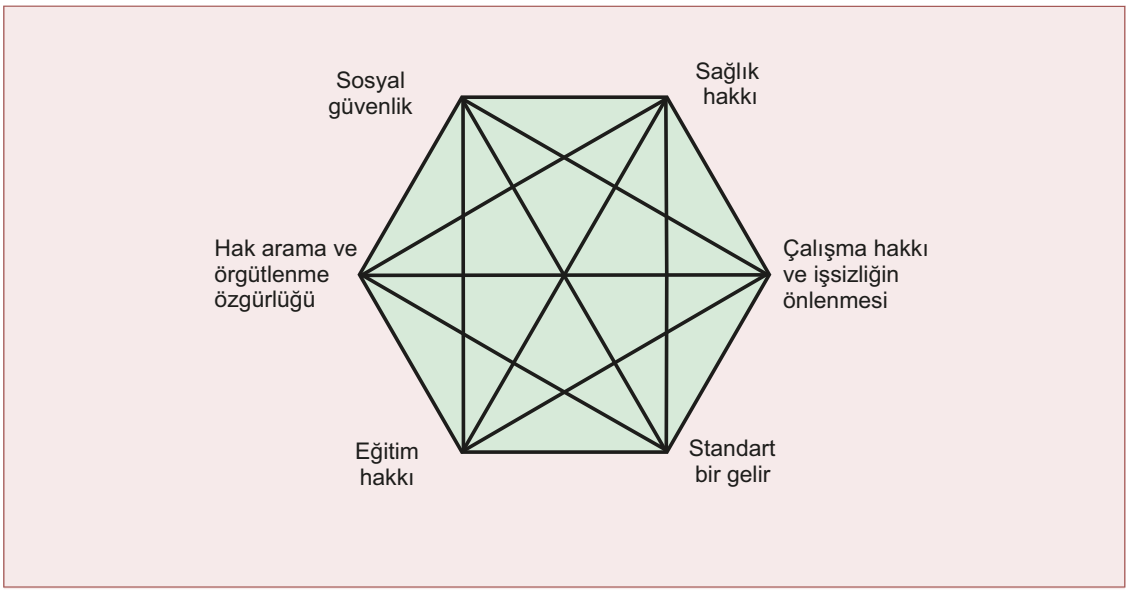

SORULAR

1. Demokratik kurumlaşmanın üstlendiği temel işlevler nelerdir? Belirtiniz.
2. Kurumlarda, demokratik işleyişin ortadan kalktığı durumlarda toplumda yaşanabilecek olumsuzlukların neler olabileceğini anlatan bir metin yazınız.

TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ

KAVRAMLAR

- Otorite
- Asker
- Sivil
- Tanzimat

DERSE HAZIRLIK

1. Tarih ve inkılap tarihi derslerinde öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak Osmanlı Dönemi'ne damgasını vuran toplumsal değişimleri örneklendiriniz.
2. Cumhuriyet Dönemi'nin ülkemiz için dönüm noktası olmasının nedenleri neler olabilir? Görüşlerinizi paylaşınız.

TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE OSMANLI TOPLUM YAPISI VE CUMHURİYET DÖNEMİ

Türkiye'de toplumsal değişmeyi; Tanzimat öncesi, Tanzimat sonrası, Cumhuriyet Dönemi olmak üzere üç dönemde inceleyebiliriz:

Tanzimat Öncesi

Osmanlı toplumsal yapısı, üç temel sınıfı bünyesinde barındırıyordu: Asker ve sivil bürokratlardan oluşan üst sınıf; âyan, eşraf ve tüccarlardan oluşan orta sınıf; reayadan (üretici köylü) oluşan alt sınıf.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş Dönemi'nde,devlet oldukça zengindi. Ülke dünya ticaret yollarının merkezi konumundaydı. Fetihler yoluyla toprak kazanımları devam ediyor, bu durum ekonominin daha da güçlenmesini sağlıyordu. Ancak zamanla, Avrupa'daki bilimsel ve teknolojik gelişmelere Osmanlı İmparatorluğu ayak uyduramadı. Çünkü merkezî otorite, var olan toplumsal ve ekonomik yapıyı aynen korumaya girişti. Tanzimat öncesi dönemde bir dizi ıslahat hareketi gerçekleştirildi.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

UNESCO Paris Genel Merkezinde 24-27 Ekim 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen Uluslararası Danışma Komitesi Toplantısında, Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan Piri Reis Haritası'nın, Dünya Belleği Kütüğüne kaydedilmesine karar verdiğini biliyor muydunuz?

www.topkapisarayi.gov.tr

Tanzimat Sonrası

Toplumsal çözülmeyi önlemek amacıyla gerçekleştirilmeye çalışılan Batılılaşma çabalarının hız kazandığı dönem,Tanzimat Dönemi olarak adlandırılır. 1839 yılında Mustafa Reşit Paşa tarafından Tanzimat Fermanı'nın yayınlanmasıyla bu dönem başlamıştır.

Bu fermanla yeni bir idari sistemin, hukuk ve eğitim sisteminin hayata geçirileceği belirtilmişti. Aynı zamanda hangi dine sahip olursa olsun yasalar önünde tüm halkın eşit haklara sahip olacağı ilan ediliyordu. Fermanın ilanı, Osmanlı toplum yapısında önemli değişmelere neden olmuştu.

Cumhuriyet Dönemi

Türk milleti bağımsızlığını Kurtuluş Savaşı ile kazanmış ve Türkiye Cumhuriyeti adı altında yeni bir devlet kurmuştur. Yeni kurulan devlet Osmanlı Devleti'nden tümüyle çökmüş bir ekonomik ve toplumsal yapı devralmıştır. Cumhuriyet Türkiyesi'nin devraldığı bu olumsuz koşulları düzeltebilmek için Atatürk bir dizi inkılabın bekletilmeden gerçekleştirilmesi gerektiğini biliyordu. Nitekim cumhuriyetin tam olarak yerleşebilmesi için birtakım inkılaplar gerçekleştirdi. Öncelikle 3 Mart 1924 tarihinde halifelik kaldırıldı, sonra bunu sırasıyla; 25 Kasım 1925 tarihinde Şapka Kanunu, 30 Kasım 1925 tarihinde tekke ve zaviyelerin kapatılması, 17 Şubat 1926 tarihinde Medeni Kanun'un kabulü,1 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerinin kabulü ve 21 Haziran 1934 tarihinde ise Soyadı Kanun'unun kabulü izledi.

18. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.

SORULAR

Görsellerden yola çıkarak yaşadığımız toplumda zamanla meydana gelen değişimlerle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

PROJE ÖDEVİ

Tanzimat öncesi, Tanzimat sonrası ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki bilimsel değişmelerin toplumsal yapıya olan etkilerini araştırarak üç dönem arasındaki farklılıkları gösteren tablolar oluşturunuz. Elde edeceğiniz materyallerin sunumunu sınıfta yapınız.

Bu çalışmayı başarıyla tamamlayabilmeniz için aşağıdaki adımları izlemelisiniz.

(Grup çalışması yapılacak.)

1. İş bölümü yapınız.
2. Çalışma planı hazırlayınız.
3. Tanzimat öncesi, Tanzimat sonrası dönemlerde ve Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşen değişimlerin temel özellikleri ve nedenlerini belirleyiniz. Bunları tablo üzerinde gösteriniz.
4. Her bir dönemi yansıtan görseller bulunuz.
5. Kaynakça hazırlayınız.
6. Sözlü sunum veya power point sunumu yapınız.
7. Ödevi tamamlama süresi 2 aydır.

PROJE DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin adı ve soyadı :
Projenin adı :
Sınıfı :
No. :

DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	DERECELER				
	Çok İyi	İyi	Orta	Zayıf	Çok Zayıf
	5	4	3	2	1
I. PROJE HAZIRLAMA SÜRECİ					
Projeye uygun çalışma planı hazırlama					
Grup içinde görev dağılımı yapma					
Kaynaklardan bilgi toplama					
Görseller hazırlama					
Kaynakça hazırlama					
Projeyi plana göre gerçekleştirme					
TOPLAM					
II. PROJENİN İÇERİĞİ					
Türkçeyi doğru ve etkili kullanma					
Bilgilerin doğruluğunu kontrol etme					
Toplanan bilgilerin analiz edilmesi					
Elde edilen bilgilerden çıkarımda bulunma					
Toplanan bilgileri düzenleme					
Ödevi zamanında teslim etme					
TOPLAM					
III. SUNU YAPMA					
Sorulara cevap verebilme					
Sunuyu hedefe yönelik materyalle destekleme					
Verilen sürede sunuyu yapma					
TOPLAM					
GENEL TOPLAM					

TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN DİNAMİKLERİ

KAVRAMLAR

- Ekonomi
- Siyaset
- Bilim ve teknoloji
- Eğitim
- Nüfus
- İletişim ve medya

DERSE HAZIRLIK

1. Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar ülkemizde gerçekleşen değişimler hangi alanlarda yoğunlaşmıştır? Örneklendiriniz.
2. Türkiye'de medyanın toplumsal değişmeye etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz.

CUMHURİYET SONRASI TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Kurtuluş Savaşı sonrasında gerçekleştirilen Türk inkılabının Türkiye'nin toplumsal yapısı üzerindeki etkisi ve günümüze kadar gerçekleştirilen değişimdeki rolü yadsınamaz bir gerçektir. Atatürk inkılapları doğrultusunda siyaset, hukuk ve eğitim kurumlarında çağdaş topluma ulaşmak için güçlü adımlar atılmıştır. Bu adımlara örnek olarak; halifeliğin kaldırılması, eğitimin laikleştirilmesi, medreselerin kapatılması, Latin harflerinin kabulü, Medeni Kanun'un ilanı, Türk Ceza Kanunu, Türk Ticaret Kanunu verilebilir. Gerçekleştirilen bu düzenlemelerle toplumun yapısında, hem maddi hem manevi kültür ögelerinde hızlı bir değişim yaşanmıştır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

ARGE'nin ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasını ivmelendirmek, ileri teknolojiler alanında araştırma ve teknoloji geliştirme yeteneği kazanmasını sağlamak ve ülkemizde inovasyon becerisine sahip, dünya ölçekli bir teknoloji kültürü oluşturmak amacıyla kurulduğunu biliyor muydunuz?

www.mertproje.tr.gg

Türkiye'de ekonomi, toplumsal değişme dinamikleri arasında önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde 1923-1929 yılları arasında liberal ekonomi politikası benimsenmiştir. Fakat yeterli sermaye birikiminin olmaması sonucu bu politika başarısızlığa uğramıştır.

1929 Ekonomik Buhranı'ndan sonra dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik kalkınma açısından yoğun bir doktrin tartışması başladı. 1933 yılında başlayan devletçilik politikası ile devlet, özel sektörün üstlenemeyeceği ve yatırım yapmadığı alanlarda sanayi yatırımlarına yönelmiştir. Devletin buradaki esas amacı özel sektörün önünü kesmek değil tam tersine özel sektör ile yanyana bir arada ülke kalkınması için yatırımlarda bulunmaktır.

Genel olarak 1950'li yıllardan ve özellikle de 1960'lı yıllardan sonra sanayileşme ile birlikte kırdan kentte göç hızlanmış ve bu çerçevede kentleşme, gecekondulaşma ve kırsal yapının çözülmesi gibi toplumsal gelişmeler, Türkiye'nin toplumsal gelişim dinamiğini derinden etkilemiştir.

1980-1990 yılları arasında ise yeni ekonomik kararlar alındı ve uygulandı. Bu yıllarda serbest piyasa ekonomisine geçiş yönünde önemli adımlar atıldı. Özel sektöre ağırlık verilerek devletin ekonomideki müdahalesi azaltıldı.

Bugün ülkemizde sanayi, ticaret, hizmet sektörlerinde büyük bir gelişim sağlanmış, kişi başına düşen ulusal gelir artmış, toplumun yaşam standardı yükselmiştir. 100'e yakın üniversite, alanlarında uzman kişiler yetiştirmekte ve ülkenin gelişimi için çalışmaktadır. Dünyaca ünlü bilim insanları, yazarlar, müzisyenler, sporcular ülkemizin gelişme düzeyinin bir ölçütüdür.

19. ETKİNLİK

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

YORUMLAYINIZ

SORULAR

1. Görsellerden yola çıkarak toplumsal değişmede rolü olan faktörleri belirtiniz.
2. Ülkemizdeki toplumsal değişmelerde hangi faktörler sizce diğerlerinden daha etkili olmuştur? Görüşlerinizi paylaşınız.

A) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi toplumsal değişmenin özelliklerinden biri <u>değildir</u>?**
   A) Toplumsal değişme hızı her zaman aynı değildir.
   B) Toplumsal değişmede değer yargısı yoktur.
   C) Toplumsal değişme ileriye doğru olabileceği gibi geriye doğru da olabilir.
   D) Toplumsal değişmeler belirli bir zaman sürecinde ve belirli bir mekânda gerçekleşir.
   E) Her toplumsal değişme bir ilerlemedir.

2. -Yerleşik toplumsal düzeni, köklü ve kapsamlı olarak değiştirme ve yeniden biçimlendirmedir.
   -Eskimiş toplumsal, ekonomik ve kültürel kurumların yerine, çağdaş olan kurumları yerleştirmedir.
   Yukarıdaki açıklamalar toplumsal değişme ile ilgili kavramlardan hangisini ifade eder?
   A) Evrim B) İlerleme C) İhtilal
   D) Gelişme E) İsyan

3. Tanzimat Dönemi toplumsal çözülmeyi önlemek amacıyla gerçekleştirilmeye çalışılan Batılılaşma çabalarının hız kazandığı, toplumsal değişmelerin yaşandığı bir dönemdir.
   Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat Dönemi'nde gerçekleştirilen toplumsal değişmelerin sebepleri arasında <u>gösterilemez</u>?
   A) Avrupa'da doğup gelişen fikir akımları
   B) Yapılan savaşlarda alınan ağır yenilgiler
   C) Aydınların devleti sorgulaması
   D) Ahilik teşkilatının kurulması
   E) Kurumların canlandırılması isteği

4. **Toplumsal değişmenin, büyük bunalımlara yol açmadan gerçekleşmesi için aşağıdaki önlemlerden hangisinin alınması en olumlu sonucu verir?**
   A) Bazı toplumsal kurumların, değişmenin kapsamı dışında tutulması
   B) Toplumun bir kesiminde başlayan değişmenin o kesim dışına çıkarılmaması
   C) Toplumsal düzeni değiştirme girişimlerinin yasalarla sınırlandırılması
   D) Toplumsal değişmenin zamana yayılarak aşama aşama gerçekleştirilmesi
   E) Toplumsal değişmenin; eğitim, sanat vb. üstyapı kurumlarından başlatılması

5. Türk milleti bağımsızlığını Kurtuluş Savaşı ile kazanmış, Türkiye Cumhuriyeti adı altında yeni bir devlet kurmuş ve kurulan bu devlette bir dizi köklü toplumsal değişmeler gerçekleşmiştir.
   Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilen toplumsal değişmeler arasında <u>yer almaz</u>?
   A) Öğretimin birleştirilmesi
   B) Saat ve takvim değişikliği
   C) Darülfununun açılması
   D) Medeni Kanun'un ilanı
   E) Kılık kıyafette düzenlemeye gidilmesi

6. "Makineleşmeyi; insanları tembelliğe ittiği, kırları yok edip kentleri doğurduğu, çevreyi kirlettiği, çalışanlar arasındaki farklılaşmayı pekiştirdiği ve insanlar arasında yabancılaşmaya neden olduğu için kınıyorum."
   Böyle bir eleştiriye, makineleşme sonucu ortaya çıkan aşağıdaki durumlardan hangisi yol açmıştır?
   A) İnsanların düşünsel çalışma olanağının artması
   B) İnsan gücü ile gerçekleştirilemeyecek işlerin başarılması
   C) İnsan emeğindeki verimin yükselmesi
   D) Emeğin üretimdeki payının azalması
   E) Doğadaki dengenin ve toplumdaki düzenin değişmesi

7. **Aşağıdakilerden hangisi, demokratik planlı değişimin özelliklerinden <u>değildir</u>?**
A) Değişime, belirlenen hedefler doğrultusunda yön vermek
B) Kalkınmayı, bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyarak gerçekleştirmek
C) Eğitim sisteminde değişimi destekleyici unsurlara yer vermek
D) Değişimi benimsetmek için siyasi baskı uygulamak
E) Değişim planlarının hedefine ne ölçüde ulaştığını denetlemek

8. **Aşağıdakilerden hangisi gelişmiş bir toplumun niteliklerinden <u>değildir</u>?**
A) Millî gelirin dengeli şekilde dağılması
B) Alt tabakanın genişlemesi
C) Üretimle birlikte verimliliğin artması
D) Eğitimin niceliksel ve niteliksel açıdan iyileşmesi
E) Sanayileşmiş bir toplum hâline gelmesi

9. Toplumlarda, alt ve üst tabakaya göre orta tabakanın sayıca artması ve güçlü olmasına orta tabaka genişlemesi denir. Bir ülkede orta sınıfın genişlemesi, ekonomik büyüme ve toplumsal gelişmeye yardımcı olur.
Buna göre aşağıdakilerden hangisi toplumlarda orta tabakanın, alt ve üst tabakaya göre sayıca artması ve güçlü olmasının göstergesidir?
A) Köyden kentlere göç
B) Değişen ekonomik politikalar
C) Ekonomik büyüme
D) Sanatsal etkinlikler
E) Siyasi akımların çoğalması

10. Toplumsal bütünleşmenin amacı; toplumun varlığının, birliğinin ve işleyişinin sürdürülmesidir.
Yukarıda verilen bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi toplumsal bütünleşmenin hedefleri arasında <u>yer almaz</u>?
A) Orta tabakanın güçlendirilmesi
B) Toplumsal yapının çeşitli ögelerinin birbirini tamamlayabilmesi
C) Norm ve değerler üzerinde fikir birliğine ulaşılması
D) Toplumsal ihtiyaçların karşılanması
E) Nüfus sayısının artırılması

11. Atatürkçülük; Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkarılması amacı ile temel esasları Atatürk tarafından belirlenen devlet hayatına, fikir hayatına, ekonomik hayata ve toplumun temel müesseselerine ilişkin fikirler ve ilkelerdir.
Buna göre aşağıdakilerden hangisi Atatürkçü düşüncenin hedefleri arasında <u>değildir</u>?
A) Türk milletini çağdaşlaştırma
B) Sadece ülke barışını koruma
C) Ülke ekonomisini güçlendirme
D) İnkılapları gerçekleştirme
E) Toplumsal dayanışma ve bütünleşme

12. Toplumsal çözülme, toplumda var olan iş birliği, ortak değerler, inançlar, birlik ve disiplinin çökmesidir. Kısaca bir bütün olan toplumu ayakta tutan kuralların bağlayıcılığının azalmasıdır.
Yukarıdaki paragrafa göre aşağıdakilerden hangisi toplumsal çözülmeye yol açan faktörlerden <u>değildir</u>?
A) Orta tabaka genişlemesi
B) Millî birliğin zayıflaması
C) Nüfusun oransal olarak artması
D) Küreselleşmenin yaygın hâle gelmesi
E) Kültürler arası ilişkilerin azalması

13. Ormanların tahribi, toprak aşınması, göl ve akarsuların kuruması insanların yaşamını etkilemekte, onları göçe zorlamaktadır.
Yukarıdaki açıklama toplumsal değişmeyi etkileyen faktörlerden hangisine aittir?
A) Ekonomi B) Fiziksel çevre C) Nüfus
D) Teknoloji E) Kültür

14. **Aşağıdakilerden hangisi toplumsal değişmeyi hızlandıran faktörlerden <u>değildir</u>?**
A) Buluşlar ve keşifler
B) Kitle iletişim araçları
C) Savaşlar ve göçler
D) Doğal kaynaklar
E) Teknolojik faktörler

B) Aşağıdaki cümlelerin sonuna yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. İlerleme daha iyiye, olumluya, yararlı olana doğru değişmeyi ifade eder. ( )
2. Her değişme bir ilerlemedir. ( )
3. İsyan, toplumsal düzene ya da otoriteye baş kaldırma, karşı gelme ya da ayaklanma anlamına gelir. ( )
4. Orta boy kuramlar 20. yy. da Batı Avrupa'da ve ABD'de ortaya çıkan ve toplumsal yapıyı oluşturan unsurlardaki değişmeleri evrensel değişim ilkeleri açısından konu edinir. ( )
5. Çatışmacı yaklaşım, ABD'deki iç savaştan sonraki ekonomik ve sosyal problemleri, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın etkilerini, I ve II. Dünya savaşları sonucunda ortaya çıkan düzensizlikleri giderme eğiliminden kaynaklanır. ( )
6. Toplumun yaşadığı yerin coğrafi özellikleri, yer altı ve yer üstü zenginlikleri doğrudan insan ve toplum hayatını etkileyerek toplumsal değişmeye neden olur. ( )
7. Teknoloji alanındaki yeni buluşlar toplumsal değişmelere neden olur. ( )
8. Maddi kültür ögelerinin değişme hızı manevi kültür ögelerinin değişme hızından azdır. ( )
9. Nüfusun niteliği (eğitim düzeyi, yaşlı genç oranı gibi) toplumsal değişmeleri etkilemez. ( )
10. Ekonomik etkinlikler toplumsal değişmenin yönünü belirleyen en önemli faktördür. ( )
11. Ekonomik olaylar zamana ve toplumlara göre değişiklik göstermez. ( )
12. Kendiliğinden meydana gelen değişmeye müdahale yoluyla değişme denir. ( )
13. Toplumsal gelişme; toplumun ekonomik büyüme ile birlikte toplumsal, siyasal ve kültürel açıdan ilerlemesidir. ( )
14. Toplumsal gelişme, toplumsal ilerlemeden farklı değildir. ( )
15. Orta tabaka, siyasi ve ekonomik açıdan toplumda denge unsuru rolünü oynar. ( )
16. Organik dayanışma, bireyselleşmenin bir sonucudur. ( )
17. Atatürk ilkeleri, bir bütünü oluşturan ilkeler olup Türk toplumunun ihtiyaçlarından doğmuştur. ( )
18. Toplumsal değişmeye etki eden fiziki, biyolojik, teknolojik, hukuki, kültürel ve siyasi faktörler aynı zamanda sosyal çözülmeye de neden olur. ( )
19. Kültür emperyalizmiyle toplumda çözülme engellenir. ( )
20. Tanzimat, Osmanlıda anayasal düzene geçişin başlangıcı olarak kabul edilir. ( )
21. Osmanlı'daki değişimin temel nedeni geniş topraklara sahip olmak isteğidir. ( )
22. İktisat kongrelerinin ekonomik hayata yön verme işlevleri olmuştur. ( )

C) Aşağıda parantez içinde verilen kavramları cümlelerde boş bırakılan yerlerden uygun olanına yerleştiriniz.

(inkılap-ekonomi-nüfus-kültür-millî gelir-millî egemenlik ve tam bağımsızlık-toplumsal çözülme-toplumsal değişme-büyük boy kuramlar-dayanışma-iş bölümü-planlı toplumsal)

1. İlkel toplum zaman içinde, yavaş yavaş, kendiliğinden, daha iyiye doğru bir değişme ile tarım toplumunu, tarım toplumunun da aynı geçişle sanayi toplumunu ortaya çıkarmış olmasına ……..... denir.
2. Halkı mevcut düzenden daha iyi duruma getirmek için yapılan değişikliğe……denir.
3. Bütün insanlık tarihini kapsayan evrensel kuramlara……..……. denir.
4. ……. ile ilgili etkinlikler insanlığın tarihsel gelişme sürecinde, toplumsal değişmenin yönünü belirleyen en temel faktörlerdendir.
5. ……sanayileşmeyi hızlandırmış, üretimi artırmış, zaman tasarrufu sağlamış, insan ve toplumu etkilemiştir.
6. ……bir topluma ait maddi ve manevi zenginlikleri ifade eder.
7. Gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik gelişmenin önündeki engellerden biri hızlı……. artışıdır.
8. Bir toplumun sosyal ve kültürel yönden ulaşmak istediği amaçlar belirlenip bu amaca uygun toplumsal değişmeye……..değişme denilmiştir.
9. Orta tabaka olanakları …….....alınan paya göre değişir.
10. Durkheim'e göre toplumsal bütünleşme, ……..... ile sağlanır.
11. Türk devleti, Türk milleti ve ülkesinin birlik ve bütünlüğüne,.....……..... dayanır.
12. …….....bir toplumu meydana getiren sosyal ilişkilerin, bütünlüğü bozacak biçimde gevşemesidir.

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Toplumsal değişme niçin kaçınılmaz bir süreçtir? Açıklayınız.
2. Toplumsal değişme hangi toplumlarda daha hızlıdır? Belirtiniz.
3. Teknolojik faktörlerin toplumun değişimine etkisi nelerdir? Örnekler veriniz.
4. Kültürler arasında karşılıklı etkileşim nasıl gerçekleşir? Açıklayınız.
5. Kültürün toplumsal değişmeye olumlu katkıları nelerdir?
6. Ekonominin toplumsal gelişmedeki rolünü belirtiniz.
7. Son yirmi yılda ülkemizde meydana gelen teknolojik gelişmeler nelerdir?
8. Toplumsal bütünleşme nasıl sağlanabilir? Açıklayınız.
9. Atatürk ilkelerinin toplumsal bütünleşmedeki rolü nedir? Açıklayınız.
10. Toplumsal çözülmenin engellenmesi için neler yapılabilir?

3. ÜNİTE

GÜNCEL SOSYOLOJİK KONULAR

GÜNCEL KAVRAMI VE SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA GÜNCEL

KAVRAMLAR

- Güncellik

DERSE HAZIRLIK

1. Günlük yaşamda sıkça kullanılan "güncel" kavramı hakkında neler biliyorsunuz? Belirtiniz.
2. Görsel ve yazılı medyada son bir ayın güncel konularını neler oluşturmuştur? Örneklendiriniz.
3. Güncel konular toplumdan topluma değişir mi?

SOSYOLOJİDE GÜNCEL KAVRAMI

Güncel kavramı; günün konusu olan, şimdiki, bugünkü aktüellerdir (haber, olay vb.). Bir konunun güncel olabilmesi çeşitli nedenlere bağlıdır. Bu nedenler, toplumsal beklentilerle ve toplumun öncelikli sorunları arasında yer alıp almamasıyla ilgili olduğu gibi toplumların kültürel yapısıyla da ilgilidir. Çünkü toplum güncelini oluşturan olaylar toplumların sosyokültürel yapısına göre şekillenir.

Toplum ve toplumsal yaşamla ilgili konular (göç, kentleşme, suç, terör, spor vb.) toplumun güncelini oluşturan olay ve olgulardır. Bu güncellerin toplum gündeminde kalma süresi, kamuoyunun ilgisine bağlıdır.

Sosyoloji; toplum hayatının güncellerini oluşturan konuların analizinde kültürün ve toplumsal koşulların etkili olup olmadığını araştırır. Bunu yaparken de toplumun yapısını keşfetmeyi, toplumdaki grupları bir arada tutan veya onları birbirinden ayıran, uzaklaştıran güçlerin neler olduğunu ortaya koymayı, toplumsal yaşamı değiştiren, dönüştüren koşulları belirlemeyi, insanlar arası ilişki ve etkileşimlerin yapısı ve işleyişi ile ilgili kuralları, ilkeleri ortaya koymayı amaçlar.

İçinde yaşanılan toplumun ekonomik yapısı, aile düzeni, kültürü, yönetim biçimi, nüfusu, dini, ahlak anlayışı, bireylerin davranışlarını şekillendirir. Örneğin hangi partiye oy verdiğimiz, eş seçimimiz, mesleğimiz, boş zamanları değerlendirme biçimimiz, toplumsal koşullardan etkilenir. Bu yüzden sosyologlar, güncel konuları ele alırken insanların içinde bulundukları toplumlardan nasıl etkilendiklerini de araştırır.

Görsel 3. 1: Terör, dünyadaki tüm toplumların gündeminden düşmeyen toplumsal sorunlardan biridir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Dünya güncelini meşgul eden en önemli konulardan birisinin de çevre sorunları olduğunu ve yaşayan her canlının, çevrenin etkisi altında bulunduğunu, çevre kirliliğinin son 20 yılda kişi ve toplum hayatını ciddi bir şekilde tehdit ettiğini; fertler, hükûmetler ve milletlerarası kurum ve kuruluşların çevreyi korumak, zararları en aza indirmek ve atıkları değerlendirmek için seferber olduğunu biliyor muydunuz?

Dünya güncelini meşgul eden bir diğer konunun tropikal ormanlar olduğunu, dünyada mevcut 900 milyon hektar tropikal ormanın her yıl 11 milyon hektardan fazlasının yok olduğunu, bunun da her yedi yılda bir, Türkiye'nin yüz ölçümüne eşit bir alanı kaplayacak kadar tropikal ormanın imha edilmesi anlamına geldiğini,

Türkiye'de her yıl 450 milyon ton fabrika ve petrol atığının denizlerimizi kirlettiğini, bu nedenle tarım ve balıkçılık sektörünün ciddi anlamda etkilendiğini biliyor muydunuz?

1. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Toplumsal Güncelimiz Şiddet

Toplumsal ve ekonomik alanda çocuğa uygulanan şiddetin en yaygın biçimi aile içinde yaşanan şiddettir. Aile içinde yaşanan şiddetten çocuklar farklı biçimlerde etkilenmektedir. Bir yandan şiddet gören annenin çocuğuna şiddet uygulaması, diğer yandan çocuğun anne-baba arasındaki şiddet sahnesine tanık olması nedeniyle çocuklar aile üyeleri arasındaki şiddetin kurbanı olmaktadır. Çocuğa yönelik şiddeti konu edinen çalışmalarda karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri, şiddetin kapsamını belirlemekte yaşanan güçlükler olmaktadır.

Yapılan incelemeler, aile içi ve çocuğa yönelik şiddetin toplumlarda da yeni bir olgu olmadığını göstermektedir. Bugünün bakış açısından hareket edildiğinde çocuk istismarı ve ihmalinin bu toplumlarda da insanlığın tarihi kadar eski olduğu ancak toplumlarda kültür anlayışında diğer (ekonomik ve sosyal) gelişmelere bağlı olarak meydana gelen değişmelerin, söz konusu olgunun bir sorun olarak ele alınmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Sezer Ayan, Toplumsal Güncelimiz Şiddet, www. toplum ve siyaset. com'dan kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Metinden hareketle sosyolojinin güncel konulardan şiddete yaklaşımı nasıldır? Belirtiniz.
2. Sosyolojide güncel konuların değerlendirilmesinde kültürel farklılıkların rolü hakkındaki görüşlerinizi ifade ediniz.
3. Bir konunun güncel olmasında neler etkilidir? Görüşlerinizi paylaşınız.
4. Güncel konuların toplumsal yaşantımızdaki öncelikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

PERFORMANS

Günlük yaşamda kullanılan güncel kavramı ile sosyolojide kullanılan güncel kavramı arasındaki farklılıkların neler olabileceğini tabloda boş bırakılan yerlere yazınız.

GÜNLÜK YAŞAMDA GÜNCEL	SOSYOLOJİDE GÜNCEL
Somut ve toplumsal önceliği olan olaylardır.	*Soyut ve toplumsal önceliği olan olaylardır.*
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

KAVRAMLAR

- Vatandaş
- Vatandaşlık
- Aidiyet
- Kimlik
- Alt kimlik
- Üst kimlik

DERSE HAZIRLIK

1. Vatandaş, vatandaşlık, aidiyet, kimlik, alt kimlik, üst kimlik kavramlarının anlamlarını sözlükten bulunuz.
2. "Genel olarak yasalar ister koruyucu ister cezalandırıcı olsun herkes için aynıdır. Tüm vatandaşlar yasa önünde eşit olduklarından, yeteneklerine göre her türlü kamu görevi, rütbe ve mevkiye eşit olarak kabul edilirler." Buna göre yasalar, vatandaşlar için neden önemlidir? Örneklerle açıklayınız.

VATANDAŞLIK

Vatandaşlığın kavram ve kurum olarak ortaya çıkışı, Antik Yunan'da siyasal-kamusal alanın ortaya çıkışıyla eş zamanlıdır. Aslında vatandaşlık bilincinin oluşması kent devleti öncesi Atina'da siteler arası savaşların belirlediği bir ortamda gerçekleşmişti. Bu sürecin geri planında, savaşın gereklerinin öne çıkardığı bir ortaklık vardır. Bu ortak alan, imtiyazlar ile karşılıklı yükümlülükler üzerinde yükselmiştir. Yani eşitlik değil, birey ile siyasi topluluk arasındaki hak ve yükümlülüklerin karşılıklılığı ilkesi önemliydi. Bu aşamada imtiyaz ile yükümlülük neredeyse eş anlamlıydı. Ortak karar alma sürecine katılmak, silah taşımak ve askerlik yapmak hem bir imtiyaz hem de yükümlülüktü.

Rönesans'la birlikte vatandaş, sadece belirli hak ve statülerin toplamı olmaktan çıkmaya, karmaşık bir insani varlık olarak görülmeye; eğitilmiş, ekonomik bir işlev edinmiş insan kavramı öne çıkmaya başlamıştır. Kısacası, özel ile kamusal alan arasındaki ayrım yeniden belirlenmiştir. Antik Yunan'da vatandaşlığın taşıdığı siyasi-kamusal anlamlar gerilemeye başlamış, ekonomik kaygılar öne çıkmıştır. İlk kez modern liberal vatandaşlık anlayışıyla birlikte vatandaşlığın asıl olarak siyasi-hukuki bir aidiyete indirgenmesi eğilimi baş göstermiştir.

Modern vatandaşlığı ulus devlet gerçeğiyle ilişkilendirmeden anlamak mümkün değildir. Bu bağlamda, modern vatandaşlık, öncelikle hukuki anlamda bireyin devletle olan ilişkisini belirleyen bir mensubiyet statüsü olarak ele alınmalıdır. Bu devlet merkezli vatandaşlık anlayışında, belirli bir siyasi egemenlik alanının içinde yaşayan herkes koşulsuz olarak vatandaş kabul edilir.

Görsel 3. 2: Yasa koyucu Solon, yaşadığı dönemde Atina'da ortaya çıkan ağır bunalımları yurttaşlarının yararına koyduğu yasalarla önleyen devlet adamıdır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 11 inci maddesi uyarınca Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda;

Kendi millî kanununa, vatansız ise 4721 sayılı Türk Medenî Kanununa göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak.

Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmiş olmak.

Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini; Türkiye'de taşınmaz mal edinmek, iş kurmak, yatırım yapmak, ticaret ve iş merkezini Türkiye'ye nakletmek, çalışma iznine tabi olarak bir iş yerinde çalışmak ve benzeri davranışlarla teyit etmiş olmak veya Türk vatandaşı ile evlenmek, ailece müracaat etmek, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmak veya eğitimini Türkiye'de tamamlamak.

Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak.

Toplum içinde birlikte yaşamanın gerektirdiği sorumluluk duygusu ile davranarak iyi ahlak sahibi olduğunu göstermek, davranışları ile çevresine güven vermek, toplumca hoş karşılanmayan ve toplum değerlerine aykırı kötü alışkanlığı bulunmamak.

Toplumsal yaşama uyum sağlayabilecek düzeyde Türkçe konuşabilmek.

Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak.

Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak.

şartları aranır dediğini biliyor muydunuz?

www.nvi.gov.tr

2. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki karikatür ve haber metninden hareketle soruları cevaplayınız.

Yeni Rota

Prof. Dr. Nur Vergin, "anayasal vatandaşlık" kavramını kullanarak Türkiye'nin bu kavram ile tanışmasını sağlayan kişi olmuştur. Vergin, "Yeni Siyaset ve Siyasi Partiler" başlıklı yazısında siyasi partilerin bugünkü yapı ve programlarıyla giderek işlevlerini kaybettikleri tespitinde bulunmuştur. Buradan hareketle bu siyasi örgütlerin ancak kendilerine yeni bir rota tayin etmeleri hâlinde varlıklarını sürdürebileceklerini belirtmiştir. Vergin, bu rotanın belirlenmesinde vatandaşlık kavramını yeniden tanımlamanın önemli bir yeri olduğunu savunmuştur.

Vatandaşlık tanımıyla bağlantılı olarak anayasal vatandaşlık kavramını gündeme getiren Vergin, anayasal vatandaşlığın esas itibarıyla iki özelliğinden söz eder. Bunlardan ilki; yurttaşlık tanımının her türlü etnik, dinsel ve kültürel imalardan uzak tutulmasıdır. Anayasal vatandaşlıkta, vatandaşlık herhangi bir etnik, dinî veya kültürel kimliğe atıfla tanımlanmaz. Bunun doğal sonucu olarak da toplumun çoğulcu yapısında bulunan farklılıklar arasında birini/birilerini diğerine/diğerlerine karşı ayrıcalıklı kılan bir tercihte bulunulmaz. Bu yaklaşımda anayasa, çoğulcu değerleri ihtiva eder ve toplumu oluşturan gruplara eşit mesafede durur. Böylelikle her türlü farklılık, anayasanın koruması altına alınır ve bunların kendi varlıklarını devam ettirip geliştirebilmelerinin önü açılmış olur.

Anayasal vatandaşlığın ikinci özelliği; kamu makamlarını, farklılıkları törpülemeye ve onları asimile etmeye dönük -gizli ya da açık- politikaları izlemekten menetmesidir. Bu yaklaşımda vatandaşlığa toplumu homojenleştiren bir araç gözüyle bakılmaz. Aksine vatandaşlık, farklılıklara hukuki güvence sağlayan bir koruma kalkanı niteliğine bürünür. Bu niteliğiyle demokratik siyasete de zemin hazırlar.

www.koprudergisi.com

SORULAR

Metinden hareketle anayasal vatandaşlık kavramı ile neye dikkat çekilmek istenmiştir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

KAVRAMLAR

- Modernite
- Modernizm
- Postmodernizm

DERSE HAZIRLIK

1. Modernite, modernizm ve postmodernizm kavramlarının anlamlarını sözlükten bulunuz.
2. Modernleşme, toplumsal gelişme olarak görülebilir mi? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

MODERNİZM

Geleneksel düşüncenin 16. yüzyıl Avrupası'nda terk edilmesi ve dogmatik anlayışın yerine aklın geçmesi ile modern olma kavramı ortaya çıkmaya başlamıştır. "Modern olmak" denildiğinde akla gelen ilk şey "yeni" kavramıdır. Ekonomik, estetik değişimlerin bir sonucu olarak geleneksel olandan ayrılma şeklinde tanımlayabileceğimiz modernizm; yalnızca bir olgu olarak düşünülmemesi gereken, modernleşmeyi içinde barındıran bir süreçtir. Bu süreç sosyolojik, ekonomik ve teknolojik unsurları da içine almaktadır. Bu yüzden sosyal, kültürel, endüstriyel ve ekonomik değişimlerin sonucunda ortaya çıkan modernite, toplumlara göre farklı algılanabilmektedir.

Modernizm, Avrupa'da yaklaşık olarak 17. yüzyılda ortaya çıkan, zamanla tüm dünyaya yayılan toplumsal değerler sistemine ve organizasyonuna verilen isimdir. Genel anlamda gelenek ile karşıtlık ve ondan kopuşun bireysel, toplumsal ve politik yaşam alanlarının tamamındaki dönüşümü ya da değişimidir.

Modernizm, toplumsal ve bireysel hayatın her aşamasını hem derinden hem de geniş bir açıdan sarsmış ve değiştirmiştir. Modernizm, düşünsel olarak Aydınlanma Çağı'na, politik olarak Fransız Devrimi'ne ve ekonomik olarak da Sanayi Devrimi'ne bağlıdır. Marx, modernizmin kurumsal değişiminin nedeni olarak kapitalizmi verirken Durkheim, sanayileşme sürecini ön plana çıkarır. Durkheim kapitalizmin etkili olsa da merkezî olmadığını savunmaktadır. Weber ise teknoloji ve rasyonelleşmenin modernizmin etkilerinden en önemlileri olduğunu ve bürokrasinin bu sürecin birincil sonucu olduğunu ileri sürer. Anthony Gidden'a (Antoni Gidın) göre ise modernite bütün bu nitelikleri içeren çok yönlü bir gerçektir.

Postmodernizm, modernizmin temel ilkelerini büyük ölçüde reddeden "modernizm sonrası" ya da "modernizm ötesi" anlamına gelmektedir. Postmodernizm ister sosyal kurumsal yanıyla ister epistemolojik yanıyla ele alınsın, genelde bu hareketin Batı'da ortaya çıkan aydınlanmacı felsefeye ve bizzat modernizme yöneltilmiş bir eleştiri olduğunu söylemek mümkündür. Postmodernizm, bilime ve bilgiye yaklaşımın radikal bir eleştirisi ya da başka deyişle epistemolojinin sorgulanması demektir. Postmodern eleştiri ve sorgulamaların düğüm noktasını asıl bu olgu oluşturmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Görsel 3. 3: Pablo Picasso'nun (Pablo Pikasso) "Claude ve Paloma Oyunda" adlı çalışması

Türkiye'de postmodern kavramının yanlış anlaşıldığını, birçok insanın bu kavramı bir sanat akımının tarifi zannettiğini, postmodern denildiğinde bunu resim, heykel, sinema ya da plastik sanatlardan biri olarak algıladığını biliyor muydunuz?

www.idildergisi.com

3. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinlerden hareketle soruları cevaplayınız.

Modernite ve Kapitalizm

Liberalizm ve Marksizm, modernitenin ortaya çıkardığı ulus örgütlenmesinin yapılanışında da görev üstlenir. Liberalizm ulusun merkezine burjuvaziyi, Marksizm ise proletaryayı yerleştirir. Ulusun iki temel inşası vardır. Bunlar burjuva ve proleter ulusçuluk olarak adlandırılır.

Modernite kapitalizmle de özdeşleştirilir. Bir sistem olarak kapitalizm, modernitenin ekonomik belirleyenidir. Kapitalizmin ücretli emek, para-sermaye, özel mülkiyet, sömürgecilik gibi içerimleri onun tarihte yeni bir sistem olduğu değerlendirmesine yol açar ve moderniteyle eklemlenmesine sebep olur. Bu nedenle dönem tanımlaması olarak "kapitalist modernite" terimi de kullanılır.

www.academia.edu

Modernizm ve Postmodernizm

Postmodernizmin çıkış noktasını, modernizmin sorgulanması, biraz daha ileri bir adım olarak modernizmin aşılması düşüncesi oluşturmaktadır. Özellikle gelişmiş Batılı ülkelerdeki modernizmin akılcı ve işlevsel yapısından bıkan insanların farklılaşma arayışları onların akıldan ve her şeyin işlevsel olmasından uzaklaşma hayallerini ortaya çıkarmış bu da postmodernizm için uygun bir zemin oluşturmuştur. Nihayet insanların bütün düşünce sistemlerine ve bunlara ait ilkelere inancını yitirmesine sebep olan gelişmelerden sonra postmodernizm ortaya çıkmıştır.

Temel hedefi de insanlığı iyiye ve güzele götürmede bir türlü beklenen başarıyı gösteremeyen modernizmin neden başarısız olduğu konusunu irdelemek; zaman zaman da bunlarla ilgili önerileri, herhangi bir yönlendirmeye kalkışmaksızın ortaya koymaktır.

Yavuz Bayram, Postmodernizm, turkoloji.cu.edu.tr

SORULAR

1. Ulus devlet örgütlenmesinde modernite nasıl bir rol üstlenmiştir? Açıklayınız.
2. Metinden hareketle modernitenin kapitalizmle özdeşleştirilme nedenleri neler olabilir? Görüşlerinizi söyleyiniz.
3. Postmodernistler moderniteyi hangi noktalarda eleştirmişlerdir? Açıklayınız.
4. İnsanların postmodern anlayışa yönelmesinin nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

KÜRESELEŞME - YERELLİK İLİŞKİSİ

KAVRAMLAR

- Küreselleşme

DERSE HAZIRLIK

1. Küreselleşmenin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yönlerini anlatan görsel ve yazılı materyaller toplayarak bunları sınıf panosunda sergileyiniz.
2. Küreselleşme kavramı hakkında bildiklerinizi paylaşınız.
3. Küreselleşmede rolü olan faktörler nelerdir? Örneklendiriniz.

KÜRESELLEŞME

Küreselleşme, dünyanın tek bir mekân olarak algılanabilecek ölçüde sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci ifade etmektedir. Bu süreçte insanlar yaşam biçimleri, tüketim alışkanlıkları ve beklentileri ile belli bir kültüre olan aidiyetlerinden kopartılarak küreselleşmenin tek bir mekân hâline getirdiği dünya köyünün bireyleri hâline getirilmektedir. İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı doğup büyüdükleri köylerden, kentlerden, hatta ülkelerden koparak kendileri için bilinmedik yeni ilişkiler, yalnızlıklar, dolayısıyla yeni dayanışma arayışları doğuran diyarlara doğru yola çıkmışlardır. İnsanlar kendilerini içinde bulundukları yalnızlık ve ezilmişlikten kurtaracak bağlar aramaya, eğer bağlantı kurabilecekleri güçlü millî ve kültürel dayanakları varsa "yüce bir ulusun üyesi olmak" bilincini yükseltmeye yönelmişlerdir. Diğer yandan gündelik yaşam pratikleri içerisinde yeni karşıtlıklar ya da etkileşimler içerisine girmişlerdir. Bir taraftan küreselleşmenin getirdiği tehditler ve yeni imkânlar, bir taraftan da kendilerini tanımlayabilecekleri ve güvenebilecekleri kimlik mekânları olarak milliyetçilik hareketleri güçlenmeye başlamıştır. Küreselleşme sürecinin iki yüzü vardır: Bir yüzü evrenselleşme, diğer yüzü yerelleşmedir. Küresel akışkanlığın yarattığı karşılaşmaların şiddeti karşısında, küresel olan karşıtını/yereli yaratır, sonra onu içine almaya/yutmaya çalışırken kendisi de yerelleşir. Küreselleşme süreci; evrenselleşme (benzeşme) ve yerelleşme (farklılaşma) yönünde iki dinamiği bir arada barındıran, ikisini etkileşime geçiren, sonuçta ikisini de dönüştüren bir süreçtir.

KÜRESELLEŞMENİN OLUMLU OLUMSUZ YÖNLERİ

OLUMLU YÖNLER

- Dünya çapında çok çeşitli yeni iş imkânları ortaya çıkmıştır.
- Haberleşme ve iletişim imkânları daha geniş kitlelere ulaştırılmıştır.
- Kredi ve yatırımlarda ciddi artışlar görülmüştür.
- Enerji, haberleşme altyapıları kurulmuştur.
- İnsanlara eğitim verilmek suretiyle beşeri kaynaklar etkinleştirilmiştir.
- Bazı yerlerde çalışma koşullarında iyileşmeler sağlanmıştır.
- Hukuka, mülkiyete, insan haklarına saygılı yönetim tarzları yaygınlaşmıştır.
- Sivil toplum kuruluşları ve bunlar arasındaki ilişkiler ve dayanışma ruhu gelişmiştir.
- İnsanlığın ortak değerleri oluşmaya başlamış, insan ve onun eserleri, yani kültür ve uygarlık yeni baştan anlamlandırılmıştır.
- Sağlık alanında birçok hastalık ülkelerin iş birliği ile yenilmiş, bebek ve çocuk ölümleri azalmıştır.

OLUMSUZ YÖNLER

- Büyük ve uluslararası şirketler ön plana çıkmıştır.
- Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin iş gücünden yararlanan bir sömürü düzeni getirilmiştir.
- Yerel sermayesi küçük şirketler uluslararası büyük sermayeli şirketlerle rekabet edemez hale gelmiştir.
- Küresel zenginleşmeye karşılık gelirler belli kesimlerde toplanmıştır.
- Son 10 yılda yoksul sayısı artarak 1.3 milyara ulaşmıştır.
- Ticaret hacmi artarken ticarete hep Batılı zengin ülkeler yön vermiştir.
- Âdetler, gelenekler, yerel ve ulusal algılamalar erozyona uğratılmıştır.
- Ulus devletin varlığı tehdit ve risklerle karşı karşıya kalmıştır.
- Geleneksel yapının aşınması toplumsal çöküntülere yol açmıştır.

4. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri inceleyip haber metnini okuyarak soruları cevaplayınız.

Küreselleşme Olgusu Karşısında Halk Kültürü

Her millet hatta her uygarlık dil, kültür, tarih mirasıyla dünyada yerini alır. Bireylerin kökleşmesi ve toplumsallaşması, bu mirasın içinde gerçekleşir. Kültür mirasları geçmişin tanığıdır, bu yönüyle geleceğin şekillenmesinde etkendir. Halk kültürü toplumsal yaşamda birlikteliği pekiştirici, dayanışmayı arttırıcı özelliklerini sürdürerek bir işlev üslenir, halkın kendi kültürüyle yabancılaşmasını önler. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri vardır.

Halk kültürünün küreselleşme etkisiyle halkla bağları zayıflamaya başlamış ve kendi kaynaklarının yanı sıra yabancı kaynaklarla beslenmeye başlamıştır. Halk kültürü, kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Halk kültürü, toplumsal ve kültürel birlik oluşturan ortak ve kültürel özellikler bulunan toplulukların ürünleridir. Toplumun sosyoekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamaktadır. Milletleri diğer milletlerden ayıran kültürel özelliklerin esası halk kültürüdür. Halk kültürü, özü gereği statik değil dinamiktir. Gelenek, zaman boyutunda bir başka geleneğe dönüşür. Belli bir kültür içinde oluşur ve canlılığını sürdürür.

Türkiye hızlı bir kültürel değişim ve gelişim süreci yaşamaktadır. Halk kültürü ürünleri kültürel yapımızın, yaşama biçimimizin en iyi tanıkları ve taşıyıcılarıdır. Anadolu kültürünün çeşitliliği halk kültürü ürünlerine büyük bir zenginlik sağlamıştır. Yaşanılan son elli yılda, çağlar boyu süren kültür ikiliği hızla ortadan kalkmaktadır. Günümüzde halk kültürü yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamıştır. Bu olgu geleneksel kültürü de etkilemiştir.

Erman Artun, Küreselleşme Karşısında Halk Kültürü, turkoloji.cu.edu.tr

SORULAR

1. Görsellerde küreselleşme ile ilgili nasıl bir mesaj verilmiş olabilir? Görüşlerinizi paylaşınız.
2. Metinden hareketle küreselleşmenin hangi özelikleri ön plana çıkmaktadır?
3. Küreselleşmeyi ortaya çıkaran nedenler nelerdir? Tartışınız.

KAVRAMLAR

- Çevre
- Ekolojik sistem

DERSE HAZIRLIK

1. Çevre sorunlarıyla ilgilenen sivil toplum kuruluşlarından, yazılı ve görsel kaynaklardan bilgi toplayarak çevre sorunlarını (hava kirliliği, su kirliliği, toprak erozyonu, canlı türlerinin yok olma tehlikesi vb.) konu edinen bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız çalışmanın sunumunu sınıfta yapınız.
2. Size göre çevre sorunlarından öncelikli olanlar hangileridir? Örneklendiriniz.

ÇEVRE SORUNLARI, NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Çevre sorunları, insanların yaşadıkları doğal ortamı bozmaları ile ortaya çıkar. Çevre sorunlarını ortaya çıkaran nedenler; ekonomi, nüfus, sanayileşme, kentleşme, çevre ve turizm bilincinin gelişmemesi şeklinde sıralanabilir.

Ülkelerin sorunlarından biri haline gelen çevre sorunları, özellikle küreselleşmenin etkisiyle uluslar arası bir boyut kazanmıştır. Bugün ulusal ve uluslar arası düzenlemelerde yer alan ve tartışılan bu sorunlar, ekonomik, sosyal ve siyasal yönü olan çözümler beklemektedir. Diğer ifade ile dünyanın ortak sorunu haline gelen çevresel sorunların ancak uluslar arası işbirliği çerçevesinde çözülecektir.

Ülkemizde özellikle büyük şehirlerde kalitesiz yakıt kullanımından dolayı hava kirliliği meydana gelmektedir. Fabrikalardan ve evlerden çevreye bırakılan çöp ve atıklar toprak kirliliğine neden olur. Özellikle sanayi bölgelerinin yakınındaki kentlerin kanalizasyonları; akarsular, deniz ve göllerin kirlenmesine neden olmaktadır. Ayrıca gemilerden boşaltılan bazı maddeler ve deniz kazaları bu kirlenmeyi artırmaktadır. Su ve toprak kirliliğine neden olan maddelerin bir kısmı da katı atıklardır. Katı atıklar; plastik maddeler, cam ürünleri, metalik maddeler (konserve ve meşrubat kutuları vb.) ve ağaç ürünleridir (kâğıt, karton vb.). Toprak, su ve hava kirliliği toplum yaşamının sürdürülmesini zorlaştırır. Toplum temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelir ve ciddi sağlık problemleriyle karşı karşıya kalır. Çevre sorunları tabiatın dengesinin bozulmasına neden olur.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

İnsanları çevre kirliliği konusunda duyarlı hâle getirebilmek için 1997 yılının çevre yılı olarak kutlandığını biliyor muydunuz?

cevrekulubu.pau.edu.tr

Görsel 3. 4: Hava kirliliği insan sağlığını doğrudan etkiler.

ÇEVRE SORUNLARINA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
1994 yılında kabul edilen "Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi" anlaşmasıyla çölleşme ile mücadele konusunda işbirliğini geliştirmek ve bu alandaki çalışmaları desteklemek için ulusal ve küresel fonları harekete geçirmek hedeflenmektedir.
1993'te yürürlüğe giren BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne ülkemiz 1996 yılında taraf olmuştur. Sözleşmeyle, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirlik ilkeleri kapsamında kullanımı ile genetik kaynakların kullanımından doğacak faydanın adil şekilde paylaşımı konularının geliştirilmesi öngörmektedir.
Sanayi ve iş merkezlerinin mümkün olduğu kadar yerleşim merkezleri dışına alınması
Kişisel vasıta kullanımı yerine toplu taşımacılığın yaygınlaştırılması, elektrikli taşıma araçlarının geliştirilmesi ve kullanımının artırılması
Konutlarda yakıt yakma tekniklerinin geliştirilmesi ve özellikle sanayi alanlarındaki bacalara, hava filtrelerinin takılması ayrıca yakıt olarak doğal gaz kullanımının yaygınlaştırılması
Şehir merkezlerindeki yoğun trafiğin çevre yollara aktarılması
Ağaçlandırma çalışmalarının artırılması, özellikle hava kirliliğinin yoğun olduğu yerlerde yeşil alanların artırılması
Şehir yerleşim planlarında meteorolojik faktörlerin özellikle rüzgâr durumunun göz önünde bulundurulması
Halkın, hava kirliliği konusunda bilinçlendirilmesi için ilköğretimden başlamak üzere tüm okul ve sivil toplum örgütlerince bu amaca yönelik eğitim programlarının hazırlanması
Çevre sorunlarının çözümü için sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olunması
Çevre sorunlarının önlenmesi için devletin yasal düzenlemeler yapması
Yerel yönetimlerin çevre sorunlarına daha fazla ilgi göstermesi

5. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

SORULAR

1. Çevre sorunlarının toplum üzerindeki etkilerini tartışınız.
2. Çevre sorunları için alınabilecek tedbirler neler olabilir? Görüşlerinizi paylaşınız.
3. Çevre sorunlarını önlemede bütün devletlerin nasıl hareket etmeleri gerektiği konusundaki çözüm önerilerinizi söyleyiniz.

KAVRAMLAR

- İletişim
- İletişim araçları
- İletişim sosyolojisi

DERSE HAZIRLIK

1. Kitle iletişim araçlarının toplum yaşamı üzerindeki etkileri neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. "Çağımız iletişim çağıdır." ifadesinden ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.

İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ VE İLETİŞİM ARAÇLARININ ÖNEMİ

İletişim, toplum yaşamının başlangıcından günümüze kadar her durumda, her koşul ve ilişkide görülen toplumsal bir eylemdir. İletişimin toplumsal anlamı, topluma etkileri, toplumsal iletişim biçimleri, toplumsal iletişimin tarihsel süreç içindeki gelişimi gibi konular iletişim sosyolojisinin inceleme alanları içerisinde yer alır. Günümüzde, özellikle de Batı üniversitelerinde, iletişim sosyolojisi terimi genellikle medya ya da kitle iletişim sosyolojisi terimleriyle neredeyse eş anlamlı kullanılır.

İnsanın diğer insanlarla ve doğayla doğrudan deneyiminin kopmasına aracılık yapan sinema, telgraf, telefon, radyo, televizyon ve İnternet gibi teknolojiler, iletişimle eşitlenmiş ve bu alanın sosyolojik araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. İletişim sosyolojisiyle ilgili çalışmalar, iletişim alanının oluşumuna katkıda bulunan kimseler tarafından başlatılmıştır. İlk çalışmalar siyaset bilimciler ve sosyologlardan gelmiştir.

Görsel 3. 5: İletişim araçları toplumsal hayatta vazgeçilemez bir yere sahiptir.

Toplumun gerek yakın gerekse uzak çevrelerinde olup bitenler hakkında bilgi almalarını sağlayan ve teknolojik gücün bir göstergesi olarak geniş halk kitlelerini haberleşme ağıyla birbirlerine bağlayan araçlara, kitle iletişim araçları denilmektedir. Bunlar haber verme, eğitim, eğlence, çeşitli mal ve hizmetlerin reklamlar aracılığıyla tanıtılması ve propaganda gibi önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Kitle iletişim araçları, toplumun aynası gibidir. Kitle iletişim araçları olan yazılı basın, radyo, televizyon, sinema, tiyatro, İnternet bugün artık toplumların vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bu araçlar; toplumların eğitim, haber alma, eğlenme gibi çeşitli gereksinimlerini ya doğrudan karşılamakta ya da destekleyici olmaktadır.

Günümüzde toplumlar üzerine siyasi hareketlilikte önemini koruyan yazılı, görsel ve multimedya kitle iletişim araçlarının, toplumun eğitilmesinde katkısının büyük olduğu görülmektedir. Toplumsallaşma etmenleri arasında gördüğümüz kitle iletişim araçlarının, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemi artmıştır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Challenger uzay gemisi ile 6 Nisan 1983'te uzaya fırlatılan ve Kuzey Kutbu'na İnternet'i ilk götüren uydunun, uzayda 27 yıldan beri görev yaptığını biliyor muydunuz?

www.sabah.com.tr

6. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Görsel 3. 6: İletişim süreçleri toplumlar için vazgeçilmez bir önem taşır.

Kitle İletişim Araçları ve Kamuoyu

Demokratik yaşamın en önemli ögelerinden biri olan kitle iletişim araçları, dördüncü güç olarak adlandırılıyor. Kamuoyunun gözü, kulağı ve sesi olan kitle iletişim araçları, kamuoyu için bir denetim işlevi görüyor. Seçimle iş başına gelen siyasal iktidarlar, bir dahaki seçimlere kadar olan süreçte, kamuoyunun denetimini büyük ölçüde kitle iletişim araçları ile üzerlerinde hissediyor.

Günümüzde kamuoyunun oluşmasında en etkili öge kitle iletişim araçlarıdır. İletişim alanında son yıllarda yaşanan teknik gelişmeler, kitle iletişim araçlarının olayları ve yorumları çok kısa bir zaman içerisinde çok büyük kitlelere ulaştırmasını sağlamıştır. Bu durum kitle iletişim araçlarının etki derecesini ve etki alanını genişletmektedir.

Tayfun Akgüner, Kitle İletişim Araçları ve Kamuoyu, www.istanbul.edu.tr

İletişim Sosyolojisi

Günümüzde, özellikle de Batı üniversitelerinde, iletişim sosyolojisi genellikle medya ya da kitle iletişim sosyolojisiyle neredeyse eş anlamlı kullanılır. Bunun nedeni, iletişimin teknikler bütünü şeklinde tanımlanan anlamına daha fazla temayül gösterilmesidir. İnsanın diğer insanlarla ve doğayla doğrudan deneyiminin kopmasına aracılık yapan sinema, telgraf, telefon, radyo, televizyon ve internet gibi teknolojiler, iletişimle eşitlenmiş ve bu alanın sosyolojisi yapılmaya başlanmıştır. İletişim sosyolojisi, insan bilimsel tanım yerine daha çok kitle iletişim sosyolojisi olarak anlaşılmıştır. Oysa iletişim, temelde insani bir etkinliktir, teknoloji de olsa o teknolojiyi üreten ve kullanan da nihayetinde insandır. İnsani bir etkinlik olan iletişimi, kitle iletişimi içine indirgemek, sınırlamak ve iletişim sosyolojisini sadece medya/kitle iletişim sosyolojisi olarak algılamak çok sağlıklı bir yaklaşım değildir.

www.journals.istanbul.edu.tr

SORULAR

1. Kitle iletişim araçlarının sosyal ve siyasal önemi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
2. Sizce kitle iletişim araçları kendi içlerinde bir denetim mekanizmasına sahip olmalı mıdır? Görüşlerinizi paylaşınız.
3. İletişim süreçlerinin analizinde iletişim sosyolojisinin verilerinden nasıl yararlanılır? Açıklayınız.

KAVRAMLAR

- Spor
- Spor sosyolojisi

DERSE HAZIRLIK

1. Hangi spor dallarından hoşlanırsınız? Çevrenizdeki insanlar hangi spor dallarına ilgi duymaktadır? Belirtiniz.
2. İlgilendiğiniz spor dallarından hareketle ülkemizdeki insanların bazı spor dallarıyla neden ilgilenmediklerini ve bunun toplum yapısıyla olan ilişkisini yorumlayınız.

SPOR SOSYOLOJİSİ

Birey ve toplum için yaşamsal bir gereksinim niteliği taşımayan spor iki ya da daha çok sayıda aktör arasında yarışmaya dayalı olarak yapılan bir eylemdir. Prof. Dr. Kurthan Fişek, sporu şöyle tanımlamıştır. Spor; sporcu açısından kazanmaya dönük teknik ve fiziki bir çaba, izleyen açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç, toplum genelince oluşturulan bütün içinde de yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna (ya da bağımlı değişken), yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç ama son tahlilde önemli bir toplumsal kurumdur. Bu tanım, sporun diğer yönlerini de göz ardı etmeksizin toplumsal açıdan ele alarak yapılmış en gerçekçi tanımdır. Çünkü spor kendine özgü toplumsal kuralları, değerleri, etkileşim simgeleri ve süreçleriyle canlı bir toplumsal yapıdır. Bu bakımdan spor sosyolojisi, spor olgusunu sosyolojik açıdan inceleyen, spor ve toplumsal yapı arasındaki işlevsel ilişkileri, yapısal değişkenleri çözümlemeye yönelen bilim dalıdır.

SOSYAL YAPININ SPORA ETKİLERİ

Sosyal yapı özellikleri, her toplumda kendine özgü spor dallarının doğmasını sağlamıştır. Örneğin Türkiye'de güreş, cirit gibi spor dalları ata sporumuz olarak doğmuştur.

Günümüzde evrensel sporda başarı, sosyal yapı gelişmişliğinin göstergesi hâlini alarak toplumları sevince ya da yasa sürükleyebilen bir olgu olmuştur.

Sosyal yapı özelliklerinden fiziki yapının gelişmişliği direkt olarak spordaki başarıyı da artırmaktadır. Ekonomik olarak gelişmiş olan ülkelerde spor dallarındaki çeşitlilik artmış ve bu spor dallarında başarıda üst düzeye çıkmıştır.

Sosyal yapı özelliklerinden kültürel yapı çağlar boyu bazen sporun gelişiminde olumlu etkiler gösterirken bazen de olumsuz etkiler göstermiştir.

Günümüzde spor, Türkiye'de ve bütün dünyada evrensel bir dil niteliği kazanmış, insanların toplumsal yaşamına derinlemesine girmiş ve toplumsal yapıya göre biçimlenmiş bir olgudur.

Genç nüfus yoğunluğu gelişmiş ülkeler açısından her zaman avantaj konumunda iken gelişmemiş ülkelerde dezavantaj oluşturmakta hatta önemli sorunlar yaratmaktadır. Ülke nüfusunun sporda başarılı olabilmesi için genç nüfusun yoğunluk göstermesi tek başına yeterli olmamaktadır. Bir ülkenin genç nüfus potansiyeli o ülkenin sosyal yapısı tarafından da desteklenirse spor altyapısının oluşturulmasında ve uluslararası karşılaşmalarda avantaj sağlayan bir olgu olacaktır.

7. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

SORULAR

1. Aynı toplum içinde farklı tabakalarda farklı spor dallarının yaygın olmasının nedenleri nelerdir?
2. Sporun eğitimden siyasete kadar niçin önemli bir gerçeklik olduğunu toplumsal yapıyla da ilişkilendirerek yorumlayınız.
3. Sporun bireysel ve toplumsal açıdan olumlu ve olumsuz yönleri konusundaki düşüncelerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıdaki tabloyu inceleyerek velilerin eğitim düzeyi ile çocukları için tercih ettikleri spor branşları arasında nasıl bir ilişki vardır? Çıkardığınız sonuçları defterinize yazınız.

Branşlar / Eğitim Düzeyi	Yüzme	Tenis	Halk Oyunları	Futbol	Atletizm	Güreş	Voleybol	Basketbol	Masa Tenisi	Hentbol	TOPLAM
Üniversite	14	9	2	3	3		3	2	1	1	38
Lise	10	8	3	9	5	1	4	5	2	3	50
İlk/Ortaokul	2	1	9	41	7	14	2	4	4	8	92
TOPLAM	26	18	14	53	15	15	9	7	7	12	180

BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME

KAVRAMLAR

- Boş zaman
- Boş zaman sosyolojisi

DERSE HAZIRLIK

1. Boş zaman kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Belirtiniz.

BOŞ ZAMANLAR SOSYOLOJİSİ

Modern toplumlarda boş zamanları değerlendirmenin sosyal bir kurum olarak ve etkin bir biçimde kendini göstermesi, kendisi de yeni bir bilim dalı olan sosyolojinin ve sosyologların dikkatlerini çekmekte gecikmemiştir. Başlangıçta genel sosyoloji içinde yer bulan boş zamanlar, daha sonra sosyolojinin alt dalı olarak boş zamanlar sosyolojisi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu sosyoloji alanı toplumu tanımak amacıyla o toplumun boş zamanlarındaki faaliyetlerini incelemek ve buradan hareketle belli sonuçlar çıkarmak için sosyolojinin alt kolu olarak gelişen bir disiplindir. Boş zamanlar sosyolojisi bir insanın zamanını sadece nasıl planladığıyla ilgilenir. Yoksa boş zaman etkinliklerine bir değer yargısı ile bakmaz. Günlük hayatta yaptığımız birçok etkinlik, bu kapsama girmektedir. Başka bir deyişle boş zaman; kişinin çalışma, uyku ve temel ihtiyaçlarını karşılamak dışında kalan vaktidir. Örneğin, seyahat etmek, bahçe işleri yapmak, spor yapmak, sosyal faaliyetlerde bulunmak, kitap okumak, dostlarıyla görüşmek, dinlenmek, yemek yapmak, müzik dinlemek, televizyon seyretmek, genel ağ da gezinmek, hiçbir şey yapmamak, gazete ve dergi okumak, temizlik yapmak gibi.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Japonya'da yılda bir kişinin ortalama 25 kitap okuduğunu, bir İsviçrelinin yılda ortalama 10 kitap, bir Fransız'ın yılda ortalama 7 kitap, Türkiye'de ise 6 kişinin yılda 1 bir kitap okuduğunu,

Türkiye'de okuma alışkanlığına sahip olan kişi sayısının yaklaşık 40 bin olduğunu,

Ayrıca ABD'de 72 bin kitap, Rusya'da 58 bin kitap, Japonya'da 42 bin kitap, Fransa'da 27 bin kitap, Türkiye'de ise 7 bin kitabın basılmakta olduğunu biliyor muydunuz?

www.haber7.com

BOŞ ZAMANI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kentleşme: Kentleşme insanların toplu hâlde yaşama gereksinimlerinin en somut örneğidir. Kentli insanların "boş zamanları" için ortak eğlence ve dinlenme mekânları oluşturulmuştur. Sinema, tiyatro, müzikholler, stadyumlar ortak eğlence ortamları olarak kentleşmenin önemli sonuçlarındandır.

Çalışma Süresinin Sınırlılığı: Sanayileşmenin önemli etkenlerinden biri de insan çalışmasının belirli saatler içinde düşünülmesi ve sınırlanmasıdır. Gündüzlü ve geceli çalışma bu kategorik yaklaşım içinde sekiz saat olarak düzenlenmiştir. Bu saatlerin dışında kalan zamanın tümünün uyku ile geçirilmesi mümkün olmadığına göre artan zamanın nasıl ve ne şekilde kullanılacağı düşüncesi boş zamanı değerlendirme olgusunu getirmiştir.

Teknolojik Değişme: Teknolojik gelişmeler değişmenin önemli etmenlerindendir. Teknolojinin hızla gelişmesi makinelerin, bilgisayarların hızla insan gücünün yerini alması ve zaman açısından da daha kısa sürelerde işlerin sonlandırılması boş zamanın insan yaşamında daha çok artmasına yol açmıştır.

Ekonomik Gelişme: Ekonominin gelişmesi toplumların refah düzeyinin artmasına neden olmuştur. Refah düzeyinin artması daha fazla boş zamanın doğmasına yol açmıştır. Yerleşik kültür ve onun doğal açılımları olan boş zaman ve tatil kültürü bu olgu ile açıklanır.

8. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Televizyon İzlemek Boş Vakitleri Değerlendirmede İlk Sırada

Rapora göre OECD ülkelerinde insanlar boş zamanlarını en çok televizyon izleyerek geçiriyorlar. Bir boş zaman geçirme şekli olarak "kültürel etkinliklere ev sahipliği yapma ya da katılma" sıralamasında ise Türkiye geri sıralarda.

www.milliyet.com.tr

Toplumsal Yapı ve Boş Zaman

Toplumsal yapıya ve üretim biçimine bağlı olarak ortaya çıkan boş zaman kavramı, kapitalistleşme süreciyle birlikte gelişmeye ve değişmeye başlamıştır. Tarihsel ve toplumsal gelişime ve dönüşümlere bağlı olarak boş zaman anlayışında bir değişme olduğu gibi boş zamanın yapısında ve işlevlerinde de önemli farklılaşmalar olmuştur. Sanayileşmiş toplumlarda insan emeğinin yerini makineler almakta, buna paralel olarak üretim kapasitesi artarken çalışma saatleri azalmaktadır. Sanayileşme ve teknoloji, insan yaşamının daha kaliteli ve daha uzun olmasında önemli ölçüde etkilidir. Ancak sanayileşme sonucunda var olan boş zamanın daha da artması, günümüz toplumundaki bireylerin sahip oldukları bu boş zamanı etkin ve verimli bir şekilde değerlendirmelerini de zorunlu kılmaktadır. Böyle bir ortamda yaşayan bireylerin iş ve gündelik yaşamın getirdiği birtakım streslerle ya da yaşamın giderek tekdüzeleşmesi ve hareketsiz bir hâle dönüşmesiyle beraber, ortaya çıkacağı kabul edilen ve yaşamı riske sokan birtakım fizyolojik ve psikolojik sorunlarla başa çıkması gerekmektedir. Gençlik toplumun en dinamik, en akışkan, hareketli kesimidir. Gençlik döneminin önemli bir kesimini hiç şüphesiz öğrenciler oluşturmaktadır. Eğitim öğretimin çeşitli kademelerinde yer alan, ortaöğretim kurumlarında olmayan, gençlik ile ilgili çeşitli konular içerisinde serbest zamanlarının değerlendirilmesi, önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Ümit Yetiş, Orta Öğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimlerinin Farklı Değişkenlere Göre Belirlenmesi, www.dergi.nigde.edu.tr

SORULAR

1. Haberden hareketle boş zaman faaliyetleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
2. İnsanların boş zamanını yeterince değerlendirdiğini düşünüyor musunuz? Görüşlerinizi belirtiniz.
3. Okulunuzda boş zamanı değerlendirme faaliyetlerine yeterince yer veriliyor mu? Öneri ve düşüncelerinizi anlatan bir metin yazınız.
4. İkinci metinden hareketle sanayileşme ile birlikte boş zamanı değerlendirme biçimlerinde nasıl değişiklikler olmuştur?
5. Toplumsal yapı ile boş zaman faaliyetleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

PERFORMANS

Okulda ve okul dışında boş zamanlarınızı nasıl değerlendirdiğinizi aşağıda boş bırakılan yerlere yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızın yazdıkları ile karşılaştırınız.

OKULDA	....
OKUL DIŞINDA	....

ANKET YAPINIZ

Okulunuzdaki arkadaşlarınıza "Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?" konulu bir anket çalışması yaparak sonuçlarını okul panosunda sergileyiniz.

KAVRAMLAR

- Sanat
- Sanat sosyolojisi

DERSE HAZIRLIK

1. Sanat kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi belirtiniz.
2. İlgilendiğiniz herhangi bir sanat dalı var mı? Neden bu sanat dalı ile ilgileniyorsunuz? Görüşlerinizi belirtiniz.
3. Sanatın topluma etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

SANAT SOSYOLOJİSİ

Sanat sosyolojisi, sanatçının yaşadığı toplumla sanat kurumu arasındaki bağlantıları inceler. Çünkü, her insan gibi sanatçı da diğer insanlarla ilişki hâlinde olup ortak bir yaşantı içindedir. Onun içinden çıktığı toplum, hedef aldığı kitleler ve sanat eseri arasındaki sayısız ilişkileri sosyolojinin bir dalı olan sanat sosyolojisi inceler.

İnsanların nesneleri ya da zihin dünyalarında yorumladıkları şeyleri, çeşitli birimlerde ifade etmelerinden ötürü sanat ya da sanatlar doğmuştur. Başka bir tabirle sanat, insanların ve sosyal gruplar ile milletlerin dünyayı yorumlayış tarzlarıdır. Bu yorumlardaki benzerlikleri, farklılıkları ise insanların içinde bulundukları sosyokültürel yapı ile özel yetenek ve becerileri belirler.

Sanat ve yaratma olayını birkaç faktörün etkisi ve sonucu olarak düşünebiliriz. Bunlardan birkaçı şöyle sıralanabilir:

sanatçı kişiliği,

kullanılan malzeme,

teknik,

sanatçının içinde yaşadığı toplumsal ortam

İnsanın yaptıkları incelenirken onun evrensel bir varlık olması yanında kültürel ve toplumsal bir varlık olduğu da göz önüne alınmaktadır. Bundan dolayı bireyin anlaşılabilmesi için onun bağlı olduğu toplumsal yapının da anlaşılması gerekmektedir. Farklı toplumlarda oluşturulan sanat eserlerindeki bazı ortaklıklar tesadüflerle izah edilemez. Sosyokültürel hayat bir tesadüfler yumağı olmayıp sosyal gerçekliğin kendisidir. Sosyal gerçeklik ise sosyal grupların tarihlerinden getirdikleri ve yeni eklemelerle devam ettirdikleri gelenekli bir süreçtir.

Sanat doğrudan doğruya insana seslendiği için onun kaynağını bir bakıma toplumda aramak yerinde olur. Sanat eserleri sosyokültürel yapı içinde meydana geldiklerine göre sosyoloji ile yakından ilgilidir.

Sanatçı ile sanat eseri arasında nasıl bir ilişki varsa sanat eseri ile sosyokültürel yapı arasında da buna paralel bir ilişki vardır. Sanatkâr yaşadığı çağın hayat tarzının ve zihniyetinin bir tercümanıdır. Çeşitli şekillerde çevresinin kendi kişiliği üzerinde yarattığı etkileri şekillendirerek topluma sunmaktadır.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Osman Hamdi Bey

Kablumbağa Terbiyecisi

Osman Hamdi Bey'in Türk müzeciliğinin kurucusu kabul edilen arkeolog, müzeci ve ressam olduğunu,

1883 yılında Güzel Sanatlar Akademisi Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisini ve İstanbul Arkeoloji Müzesini kurduğunu ve müdürlüklerini üstlendiğini,

1884'te o güne kadar hiç gündeme gelmemiş olan ve çokça kayıp verilmiş olunan bir zaafı gidermek için antik eserlerin yurt dışına çıkarılmasını yasaklayan Asar-ı Atîka Nizamnamesi'ni çıkarttırarak yürürlüğe soktuğunu,

"Kaplumbağa Terbiyecisi" ve "Savaştaki Beyaz At" adlı tabloların Osman Hamdi'nin en ilgi çeken ve özgün eserlerinden olduğunu biliyor muydunuz?

www.turkcebilgi.com

9. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki görselleri inceleyip metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Görsel 3. 7: Levnî'nin "Harem Bahçesinde Meclis" adlı minyatürü

Görsel 3. 8: Hattat Ali Alparslan'ın "Kalem Güzeli" adlı hattı

Görsel 3. 11: Turgut Zaim "Yörükler"

Görsel 3. 10: Piramitler, Mısır

Görsel 3. 9: Uzak Doğu mimarisi

Toplumsal Yapı ve Sanat

Konuya sosyolojik bir duyarlılıkla yaklaşacak olursak ekonomik nedenlerden dolayı aynı tarihlerde, farklı toplulukların, farklı siyasal sosyal yapıları yüzünden ayrı ayrı kültürlere sahip olduğunu görüyoruz. Kuşkusuz bu durum sanatçıların yaratıcılıklarını olumlu veya olumsuz yönde etkilemiştir. İdare şekilleri; kültürden kültüre aktarılan, değişken yapılar gösterebilen gelenek ve görenekler ve en önemlisi dinî inançlar akımların, ekollerin doğmasına neden olmuştur. Sanatçılar toplumsal koşulların etkisiyle toplumsal olaylara katılmış ya da bu olaylardan uzaklaşmışlardır. Günümüzde ise sanatçılar tamamen psikolojilerine göre özgürce eser vermektedir. Ancak yine de düşüncelerini istedikleri gibi dışa vururken birtakım zorunluluklarla karşı karşıyadırlar. Doğuştan getirdikleri yetileri yanında, yapıtlarına öz ve biçim yetkinliği kazandırmak zorundadırlar. Hangi alanda çalışırsa çalışsın bütün dâhi yaratıcıların başarıları yalnızca yetenekleri ile açıklanamaz. Sanatçının felsefesi, dünya görüşü, gerçekliği kavrayışı, yaşam biçiminin düşünsel yanı ve elindeki elemanlara yeni değerler kazandırması gibi özelliklerinin de olması gerekir. Örneğin içinde yaşanılan çevre, en küçük birim olarak aileden başlanırsa ailenin de yaratıcılığa etkileri yadsınamayacak kadar büyüktür. Çünkü sanatçı bireyin doğduğu, büyüdüğü yer aile ortamıdır. Ailesinde gördüğü her şey kendisini oluşturan yapı taşlarından biri olacaktır.

Nazan Düz, Çevrenin Sanatçı Yaratıcılığına Etkileri ve Sanat Eğitimi, www.akademikbakis.org

SORULAR

1. Yukarıdaki görsellerin belirli bir toplumu yansıtıp yansıtmadığını açıklayınız.
2. Sanatçının yaratıcılığında doğal ve toplumsal çevrenin etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

GRUP ÇALIŞMASI

- Sınıfta iki grup oluşturulur.
- Birinci grup toplumun sanat ve sanatçı üzerindeki etkisini ikinci grup sanatın ve sanatçının topluma olan etkisini internet ve kaynak kitaplardan faydalanarak araştırır.
- Her iki grup da araştırma sonuçlarını bir rapor hâline getirip fotoğraflarla da destekleyerek bir sonraki derste sınıfta birer sunum yapar ve elde ettiği çalışmalarını sınıf panosunda sergiler.

A) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. "Anayasal vatandaşlıkta, vatandaşlık herhangi bir etnik, dinî veya kültürel kimliğe atıfla tanımlanmaz ve bunun doğal sonucu olarak da toplumun çoğulcu yapısında bulunan farklılıklar arasında birini diğerlerine karşı ayrıcalıklı kılan bir tercihte bulunulmaz."
Aşağıdakilerden hangisi anayasal vatandaşlık ifadesine aykırıdır?
A) Anayasal vatandaşlıkta etnik kimlik belirleyicidir.
B) Anayasal vatandaşlık kültürel kimliğe göre tanımlanmaz.
C) Anayasal vatandaşlıkta farklılıklara hukuki güvence sağlanır.
D) Anayasal vatandaşlık dinsel kimlikleri dışlamaz.
E) Anayasal vatandaşlık her türlü baskıyı reddeder.

2. "Modernizm ticaretten felsefeye her şeyin sorgulanmasının gerekliliğini savunur. Böylelikle kültürün ögeleri yeni ve daha iyi olanla değiştirilebilir."
Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu görüşü destekler?
A) Değişen koşullar var olan kültürün de değişmesini sağlar.
B) İlerlemeye şüpheyle bakar, teknoloji karşıtlığı reaksiyonlar gösterir.
C) Kültürel değerlerin korunması gerekir.
D) Tarih bilinicinin oluşturulması gerekir.
E) Geleneksel olanı korumak gerekir.

3. "En genel anlamıyla küreselleşme, endüstriyel genişlemeye ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak siyasal, kültürel ve ekonomik düzeydeki çok yönlü toplumsal ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşması olarak tanımlanmaktadır."
Paragraftaki bilgiye göre aşağıdakilerden hangisi küreselleşme tanımına uygun değildir?
A) Dünya çapında yüz binlerce çeşit yeni iş imkânı yaratılmıştır.
B) Haberleşme ve iletişim imkânları daha geniş kitlelere ulaştırılmıştır.
C) Kredi ve yatırımlarda ciddi artışlar görülmüştür.
D) Enerji, haberleşme altyapıları kurulmuştur.
E) Geleneksel yapının aşınması toplumsal ilişkilerde çöküntülere yol açmıştır.

4. "Hızla artan dünya nüfusunun ihtiyaçlarının karşılanması için teknolojinin gelişmesine bağlı olarak endüstrileşmenin de artması gerekmektedir. Sanayideki bu artış beraberinde var olan doğal kaynakların hızla tükenmesine neden olmaktadır. Doğal kaynaklar hızla tükenirken üretim ve tüketimden kaynaklı atıkların önlemler alınmadan doğaya atılması çevre kirliliğinin oluşmasına sebep olmaktadır."
Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi çevre kirliliğine neden olan etkenler arasında gösterilemez?
A) Hızlı nüfus artışı B) Plansız kentleşme C) Plansız endüstrileşme
D) Küreselleşme E) Doğal kaynakların hoyratça kullanılması

5. "İnsanın diğer insanlarla ve doğayla doğrudan deneyiminin kopmasına aracılık yapan, sinema, telgraf, telefon, radyo, televizyon ve internet gibi teknolojiler, iletişimle eşitlenmiş ve bu alanın sosyolojisi yapılmaya başlanmıştır."
Buna göre aşağıdakilerden hangisi iletişim sosyolojisinin konusunu oluşturur?
A) Siyasi parti etkinlikleri B) Sanatsal etkinlikler C) Küreselleşme
D) İletişim süreci E) Güncel olaylar

6. **Aşağıdakilerden hangisi sporun toplumsal işlevlerindendir?**
   A) Birleştirici ve bütünleştirici olması
   B) Topluluğu ayrıntılı olarak incelemesi
   C) Bireylerin karşılaştığı sorunları çözmesi
   D) Belli bir toplum içinde gerçekleşmesi
   E) Yalnız birincil gruplarda gerçekleşmesi

7. "Sanat eseri, dış dünyanın, yaşamın aynası olmaktan başka bir şey değildir. Nitekim Berna Moran'ın da belirttiği gibi Leonardo da Vinci de resimle ayna arasındaki benzeyişe işaret eder."
   Buna göre sanatla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?
   A) Sanat, bireysel bir üründür.
   B) Sanatta nesnellik yoktur.
   C) Sanat, sanatçının hayal gücüyle oluşturduğu yapıttır.
   D) Sanat, olanı yansıtır.
   E) Sanat, güzeli ortaya çıkarır.

B) Aşağıdaki cümlelerin sonuna yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. Sosyolojik bakış açısı sosyolojinin güncel toplumsal olaylara nasıl yaklaştığını, bu olayları nasıl incelediğini, sosyolojinin olayları incelemesinin diğer sosyal bilimlerden neden farklı olduğunu ortaya koyar. ( )
2. Günlük hayatımızda yer alan bütün güncel konular aynı zamanda sosyolojinin de güncelini oluşturur. ( )
3. Modern vatandaşlık; içinde sosyal, siyasal ve ekonomik hakları barındırır.( )
4. Modernizm, temel dayanaklarından olan pozitivizmi, rasyonalizmi ve determinizmi reddeder. ( )
5. Modernite, düşünsel olarak Aydınlanma Çağı'na, politik olarak Fransız Devrimi'ne ve ekonomik olarak da Sanayi Devrimi'ne bağlıdır. ( )
6. Küreselleşme olgusu varlığını siyasal, ekonomik ve kültürel alanda hissettirir. ( )
7. Kentleşme, sanayileşme gibi faktörler çevre kirliliğinin azaltılmasında önemli katkılarda bulunmaktadır. ( )
8. İletişimin toplumsal anlamı, topluma etkileri, toplum-iletişim ilişkisi, toplumsal iletişimin tarihsel süreç içindeki gelişimi gibi konular iletişim sosyolojisinin inceleme alanları içerisinde yer alır. ( )
9. Spor, birey ve toplum ilişkilerinin geliştirilmesinde hem ferdî hem de sosyal açıdan etkilidir. ( )
10. Spor diğer sosyal kurumlardan bağımsız olarak faaliyet gösterir. ( )
11. Teknolojik gelişmeler çalışma saatlerinin azalmasına ve buna paralel olarak boş zamanların artmasına neden olmaktadır. ( )
12. Boş zamanlar sosyolojisi spor sosyolojisinin alt dalıdır. ( )
13. Sanatçılar toplumsal koşulların veya çevrenin etkisiyle toplumsal olaylara katılmış ya da uzaklaşmışlardır. ( )
14. Sanat etkinliği nesneldir. ( )

C) Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.
(güncel -boş zamanlar-anayasal vatandaşlık ile-medya- grupsal kimlikler- postmodernizm-çevre kirliliği-modernizm-insan toplulukları-bilişsel iletişim araçları-küreselleşme-kültürel kaynaşma-sanat- sosyolojik bakış açısı-sanat sosyolojisi-boş zamanlar sosyolojisi-sanat eseri)

1. …….....insanların içinde bulundukları toplumsal içerik ile doğrudan ilişkilidir.
2. Sosyoloji……toplumsal olayları da araştırır.
3. Ulus kavramı, homojen……..üretmiş ve bu kimlikleri bireyselleştirmiştir.
4. …….....sivil ve siyasal hakları muhafaza altına alır.
5. ……., aydınlanma ilkelerini temel alan toplumsal projenin adıdır.
6. ……modernizmin sonrası ya da ötesi anlamında bir tanımlama olarak kullanılmaktadır.
7. ……..en basit tanımıyla para ve malların dünya üzerindeki hareketliliğinin artmasıdır.
8. Kullanılan yapay gübrelerin, hayvan atıklarının, tarımsal mücadele ilaçlarının toprağa karışması ……nedenidir.
9. …….....tükettikleri kaynakların artıklarının doğanın yükünü arttırması, doğanın dengesini daha çok bozmaktadır.
10. E-postalar, formlar, chatmessengerlar, web kameralar, bloglar…… dır.
11. Günümüzde kamuoyunun oluşmasında en etkili öge…… dir.
12. Sportif faaliyetler, toplumdaki……teşvik etmesinde ve sosyal ilişkilerin istenilen düzeye getirilmesinde aracı görev üstlenmektedir.
13. …… ve sporun ulusal ruhun güçlendirilmesi, sosyal uyum, aile bağlarının güçlendirilmesi vb. sosyal davranışların gelişmesinde de olumlu etkileri vardır.
14. Kentleşme, teknolojik değişme, çalışma süresinin sınırlılığı, ekonomik gelişme vb. faktörler…….....etkileyen faktörlerdir.
15. ……bir insanın zamanını sadece nasıl planladığıyla ilgilenir.
16. ……..sosyokültürel yapı içinde meydana gelir.
17. Sanatçının yaşadığı toplumla sanat kurumu arasındaki ilişkiyi ……inceler.

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sosyolojinin güncel olayları değerlendirmesi toplumdan topluma değişir mi? Açıklayınız.
2. Vatandaşlık olgusu küreselleşme ile birlikte nasıl değişime uğramıştır? Açıklayınız.
3. Modernite ile postmodernite arasındaki temel farklılıklar nelerdir?
4. Küreselleşmenin millî değerlerimiz üzerindeki etkisini çeşitli örnekler üzerinden yorumlayınız.
5. Sporun toplumsal yaşamdaki işlevlerini belirtiniz.
6. Teknolojik gelişmeler boş zamanların değerlendirilmesinde belirleyici bir role sahip midir? Tartışınız.
7. Sanatçı eserlerini oluştururken toplumsal yapıdan etkilenir mi? Açıklayınız.

4. ÜNİTE

SOSYOLOJİK OLAY VE METİN ANALİZİ

KAVRAMLAR

- Olay analizi

DERSE HAZIRLIK

1. Bir olayın sosyolojik olması ne anlama gelmektedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Sosyolojik bir olay sizce nasıl analiz edilmelidir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

SOSYOLOJİK ANALİZ NASIL YAPILIR?

Sosyolojinin temel amacı; toplumların değişimini, gelişimini, yapısını araştırmak ve elde edilen bilgilere yönelik genellemeler yapmaya çalışmaktır. Sosyoloji, olayları olması gerektiği gibi değil olduğu biçimiyle analiz ederek gelecekte de olması muhtemel sorunların çözümünde önemli veriler elde etmemize imkân tanır. Bu anlamda sosyolojinin kullandığı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanarak toplumsal olayları araştırmak, incelemek, analiz etmek ve bu yöntem ve tekniklerin toplumsal yapıyla bağını kurmak önemli hâle gelmektedir. Bu nedenle sosyologlar, toplumsal olayların bireylerin ya da grupların yaşantılarını nasıl etkilediğini analiz ederler. Sosyolog "Toplumsal olayların özelliği nedir? Toplumsal olaylar nasıl meydana gelir? Toplumsal olayların birbirleriyle ilişkisi var mıdır? Toplumsal olaylar arasındaki benzerlikten hareketle genel yargılara ulaşılabilir mi?" gibi sorulara cevap arar. İşte bütün bunları göz önüne aldığımızda toplumsal olayları nasıl analiz etmemiz gerektiğini ve bizim bu toplumsal olaylar içinde nerede durduğumuzu anlayabiliriz.

Sosyal bilim araştırmaları; planlama, gerçekleştirme ve raporlaştırma aşamalarından oluşmaktadır.

SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA İZLENECEK YOLLAR

Araştırma konusunun belirlenmesi: Araştırma sürecinde ilk yapılması gereken, genel bir inceleme sonucunda bir konu saptamaktır. Araştırma konusu olarak "bilgisayarla öğretim"in seçildiğini varsayalım.

Problemin ortaya konması: Araştırma konusuyla ilgili olarak çözülmek istenen problemi, diğer bir deyişle, araştırma amacını ortaya koymaktır. Problem; kuramlardan, daha önceki araştırmaların bulgularından yola çıkarak oluşturulabilir. Örneğin yukarıda belirtilen konuyla ilgili olarak "Grupla bilgisayar öğretiminin etkinliğini belirleyen etmenler nelerdir?" şeklinde bir problem ortaya konabilir. Bir araştırma problemi belirlenirken her şeyden önce problemin araştırılabilir özellikte olmasına dikkat edilmelidir. Araştırılabilirlik, problemin veri toplama ve analiz etme yoluyla incelenebilecek özellikte olmasıdır.

Konuyla ilişkili kaynakların taranması: Problem ortaya konduktan sonra konuyla ilişkili kaynaklar taranır. Elde edilen kuramsal bulgulara ve araştırma bulgularına dayalı bilgiler bir araya getirilerek kaynak taraması bölümü yazılır.

Hipotezlerin yazılması: Hipotez (denence); doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olmayan, kanıtlanmak üzere ortaya atılmış, araştırmacının geçici olarak ortaya attığı açıklamadır. Sosyal bilim araştırmalarının amacı hipotezleri kanıtlamak değil; hipotezleri destekleyici bulgular elde etmektir.

Araştırma yönteminin belirlenmesi: Bu aşamada; a) Hangi araştırma modelinin benimseneceği (örneğin deneysel), b) Hangi bireylerin ya da ortamların kullanılacağı (örneğin Porsuk Lisesi'ndeki öğrenciler), c) Araştırma verilerinin nasıl toplanacağı (örneğin bilgisayar testi), d) Araştırma verilerinin nasıl analiz edileceği (örneğin istatistiksel analiz) belirlenir.

Süre ve olanakların belirlenmesi: Süre ve olanaklarla ilgili olarak, planlanan araştırmanın aşamalarının hangi tarihlerde tamamlanacağı ve hangi kaynakların kullanılması gerektiği belirlenir.

Araştırmanın sonuçlandırılması: Araştırma planlanan şekilde gerçekleştirildikten sonra araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular yazılır ve bu bulguların yorumları yapılır. Bilimsel araştırma sürecinin son aşamasında ise araştırma raporu hazırlanır.

Sosyal bilim araştırmaları genellikle dört ana bölümden ve bunların alt bölümlerinden oluşmaktadır. Son yıllarda en yaygın kullanılan raporlaştırma biçimi şöyledir:

I. GİRİŞ
Problem, Kaynak Taraması, Hipotezler

→

II. YÖNTEM
Evren ve Örneklem, Araştırma Modeli, Verilerin Toplanması ve Analizi

→

III. BULGULAR

→

IV. TARTIŞMA
Bulguların Yorumu, Sınırlılıklar Öneriler

www.sosyoloji.gen.tr

1. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki haber metinlerini okuyarak soruları cevaplayınız.

İşyerlerinde Kadına Yönelik Şiddet Artıyor

Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmalıdır. Dünya'da ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet dünya genelinde halk sağlığını ilgilendiren önemli sorunlardan biridir. Her yıl 1.6 milyon insan şiddet nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Dünya genelinde 15-44 yaş arası şiddet nedeniyle gerçekleşen ölümlerin oranı erkeklerde %14, kadınlarda %7'dir. Şiddetin sonuçlarından etkilenen milyonlarca insan ise; yaralanmakta, sakat kalmakta veya ruhsal sağlık sorunları yaşamaktadır. Şiddet önlenebilir sosyal sorunlardan biridir. Kadına yönelik şiddet konusundaki çeşitli istatistikler, dünyada kadına yönelik şiddetin boyutlarını anlamak açısından önemli ipuçları ortaya koymaktadır.

www.dergipark.org.tr

Toplumsal Bir Sorun Olarak Terör

Terör, bir ülkede anarşi ve kaosu tetikleyen, devleti vatandaşlar nazarında acze düşürmek isteyen ve toplum içine korku ve dehşet saçan ciddi bir güvenlik sorunudur. Bu yönüyle etkili her türlü güvenlik tedbirinin alınmasını gerektiren bir husustur. Fakat burada önemli olan diğer bir husus, terörün aslında ciddi bir güvenlik sorunu olmasının yanında kelimenin tam anlamıyla toplumsal bir sorun olduğudur. Terör bir çırpıda anlaşılması mümkün olmayan, hangi dinamiklerden kaynaklandığı kolayca anlaşılamadığı için de ezber çözüm kalıplarıyla çözülemeyen kangren olmuş toplumsal bir yaradır. Bu nedenle terörü çözmenin yolunun teröre kaynaklık eden toplumsal olayları analiz etmekle başladığını belirtmek gerekmektedir.

www.haber7.com

Köyden Kente Göçün Nedenleri

Köyden kente göçün nedenleri çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Ancak en genel ifade ile sanayileşme sürecinin sosyolojik ve ekonomik bir yansıması şeklinde açıklanabilmektedir. Bu süreç, köylerin içinde bulunduğu kırsal bölgelerdeki tarıma dayalı ekonomik ve sosyal yapının beraberinde getirmiş olduğu sorunların açığa çıkmasıyla gelişmiştir. Bu faktörler itici faktörleri oluştururken kentsel bölgelerdeki ekonomik canlılıklar da çekici faktörleri oluşturmaktadır.

SORULAR

1. Yukarıdaki metinlerde hangi olayların analizine yer verilmiştir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Köyden kente göçün tarımsal faaliyetlere etkilerinin bilimsel analizini yapınız.

2. ETKİNLİK

Bu ilişki aşağıdaki tabloda açıklanabilir:

Köyden Kente ve Kentten Köye Göçlerin Sebep - Sonuç İlişkisi			
Göç şekli	**Neden**	**Süreç**	**Sonuç**
Köyden kente göç	Köylerdeki itici faktörler, sanayileşme süreci ve kentlerin çekiciliği	Kentlerdeki sosyo-ekonomik canlanmalar	Çarpık kentleşme
Kentten köye göç	Köyün sosyoekonomik yapısındaki değişimler (İtici ve çekici faktörler)	İşsizlik ve işsizliğin beraberinde getirdiği sorunlar	Kentten köye geri dönüş

1950'li yıllarda başlayan köyden kente göçlerin yarattığı sorunlar, 1970'lerden sonra birikmeye başlamış ve kentsel bölgelerde aşağıdaki gelişmelere yol açmıştır:

- Yoğun nüfus baskısı ve çarpık kentleşme,
- Gecekondulaşma,
- Hırsızlık, gasp, anarşi, diğer adli ve toplumsal sorunlar,
- İşsizlik,
- Yabancılaşma,
- Kültür çatışması

Yıllar itibari ile kentler, köyden kente göç edenleri kendi bünyesinde sindiremeden yeni göç dalgaları ile karşılaşmıştır. Göçler sonucu varoşlar oluşmuş, bu bölgelerde yeni ve çarpık kentler meydana gelmiştir. İşte bu noktada kentsel yapı, kendi içindeki fazlalıkları geri itmiş veya bu fazlalıkların olumsuz etkilediği diğer kentlileri arayış içerisinde sürüklemiştir. Bunun sonucunda kentsel bölgelerdeki çekici faktörler, süratle itici faktör hâline dönüşmeye başlamıştır. Bu arada azalan nüfus, kırsal bölgelerde ekonomik bölüşümdeki payın artmasını ve yeni fırsatların doğmasını sağlamıştır. Köylerin sosyoekonomik (ulaşım, kamu hizmetleri vs.) dönüşümü de köyler için yeni çekim alanlarının oluşmasına neden olmuştur.

Ertuğrul Güreşci, Türkiye'de Kentten Köye Göç Olgusu, www.journal.dogus.edu.tr

SORULAR

1. Köyden kente göç nasıl gerçekleşmektedir?
2. Göç olgusunu açıklayan faktörler nelerdir?
3. Göç olgusunun aktörleri kimlerdir?
4. Göç olgusunun sonucunda ortaya çıkacak durumları önceden görebilmek mümkün müdür?
5. Göç sonucunda ortaya çıkan sonuçları analiz ediniz.

GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

KAVRAMLAR

- Göç
- Gecekondu
- İşsizlik

DERSE HAZIRLIK

1. Çevrenizde köyden ya da başka bir yerden göç edip gelmiş insanlar var mı? Varsa bu insanlarla ilgili izlenimleriniz nelerdir?
2. Göç eden insanların ne gibi sorunlarla karşılaştıklarını araştırınız.
3. Göçlerin toplumsal yapıya etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Görüşlerinizi paylaşınız.

GÖÇLE BİRLİKTE YAŞANAN SORUNLAR

Göç ile birlikte ortaya çıkan, insanları etkileyen birtakım sonuçlar vardır. Göçün en önemli sonuçlarından biri kültürel yayılmadır. Göç, birbirinden haberdar olmayan insanlar ve kültürler arasında etkileşimi sağlar. Yeni davranış biçimleri oluşturulur, yeni fikirler geliştirilir ve kültür zenginleştirilip yaygınlaşır.

Göç sonucu özellikle göç edilen yerlerin nüfusu artar. Büyük kentlere yoğun bir nüfus akımı olduğundan bu durum gecekondulaşmaya, gecekondulaşma da çarpık kentleşmeye yol açmaktadır. Kentlere gelen nüfus, hızlı bir şekilde yeni yerleşim yerlerine yasal olmayan yollardan imarsız ve sağlıksız konut yapımına yönelmiştir. Gecekondularda ulaşım, su, elektrik gibi belediye hizmetlerinin istenilen düzeyde sunulamaması yaşamı zorlaştırmaktadır.

Ayrıca göçlerin yöneldiği kent ve büyük kentlerde, sağlıksız sanayileşme, yoksulluk kültürü, çevre kirlenmesi gibi sosyopatolojik sorunlarla da karşılaşılmaktadır.

Köyden kente göç eden insanlar, kentlileşmiş nüfusa ayak uyduramayabilir. Kente yeni gelen insanlar, yeni değerler ve davranış kalıpları ile karşı karşıya kalırlar. Kentte doğan ikinci kuşak çocuklar ise daha hızlı bir değişim içerisine girerler. Bu değişim aile içerisinde de gerginliklere ve kuşaklar arası çatışmalara sebep olur. Köyden kente göç sonucunda bazı problemler ortaya çıkabilir. Bu problemlerden bazıları aşağıda verilmiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Türkiye'de gecekondulaşmanın, nüfus artışına ve kentleşmeye bağlı olarak 1950'li yıllarda hızla arttığını biliyor muydunuz?

www.academia.edu

Görsel 4. 1: Göçün en önemli sonuçlarından biri altyapı yetersizliğidir.

KÖYDEN KENTE GÖÇÜN SONUÇLARI
Ülke genelinde nüfusun dağılışında dengesizlik görülür.
Yatırımlar dengesiz dağılır.
Kırsal kesim yatırımlarında verimsizlik meydana gelir.
Düzensiz kentleşme görülür.
Sanayi tesisleri kent içinde kalır.
Kentlerde konut sıkıntısı çekilir.
Kent nüfusunda aşırı artış meydana gelir.
Altyapı hizmetlerinde (yol, su, elektrik) yetersizlik görülür.
Kentlerde işsiz insanların sayısı artar.
Trafik, eğitim, sağlık problemleri ortaya çıkar.

3. ETKİNLİK

Göç Olgusu

Göç, kişilerin gelecek yaşantılarının ya bir bölümünü ya da tamamını geçirmek üzere bir yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapmış oldukları coğrafi nitelikli yer değiştirme olayıdır. Göç, insanların içinde yaşadıkları coğrafi ve sosyokültürel çevreden ayrılarak başka bir coğrafi ve sosyokültürel çevreye girmesi sonucunu oluşturduğundan, hem kendileri değişmekte ve hem de içine girdikleri sosyoekonomik çevre değişime uğramaktadır. Ancak bu isteğe dayalı göç yanında son yıllarda bunu aşan zorunlu göçler daha yoğun bir biçimde yaşanmıştır. Türkiye'de özellikle kentlere, kentin ekonomisinin talep ettiğinden daha fazla nüfusun göç etmesiyle işsizlik, gecekondu, altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği, arsa ve arazi spekülasyonu gibi sorunların yanı sıra, yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntılar, iç çatışmalar, bunalımlar ve bağımlılıklar gibi birey ve toplulukları derinden etkileyen sorunlar da ortaya çıkmaktadır.

Ahmet Özer, Göç Olgusu, www.tohav.org

SORULAR

1. Yukarıdaki görsellerde ortaya çıkan sorunları analiz ediniz.
2. Yaşadığınız çevrede yukarıdaki sorunlardan hangisi ya da hangileri yaşanmaktadır? Bu sorunların göçle ilişkileri konusunda düşüncelerinizi ifade ediniz.
3. Göçün ve göçün ortaya çıkardığı sorunların önlenebilmesi için neler yapılabilir? Açıklayınız.
4. Metinden hareketle göç türleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
5. Göçler toplumsal yapıda her zaman olumsuz sonuçlar mı doğurur? Tartışınız.

KAVRAMLAR

- Suç
- Yoksulluk
- İşsizlik

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşadığınız çevrede yaygın olarak hangi suçlar ön plana çıkmaktadır? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Bu suçların nedenleri ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Görüşlerinizi açıklayınız.
3. Toplumumuzda geçmişe göre suç oranlarında ve çeşitliliğinde bir artış yaşanmakta mıdır? Tartışınız.

YOKSULLUK VE İŞSİZLİĞİN SUÇA ETKİSİ

Suç bir sosyal uyumsuzluk göstergesidir. Aslında suç; bazı nedenlerden dolayı topluma ters düşen davranış, söz veya tutumlardır. Hiç kuşkusuz ekonomik gelişme ile suç ve suçluluk arasında yakın ilişkiler vardır. Bu ilişkiler birçok sosyolog tarafından incelenmiştir.

Ekonomik değişkenlerin suç davranışı üzerindeki olası etkisinin incelenmesinin büyük ölçüde bazı yıllarda yoğunluk kazandığı görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında işsizliğin suç eğilimini arttırıcı bir etki yaptığı yönündeki araştırmaların, literatür içerisinde önemli bir oranı oluşturduğu görülmektedir. Bu araştırma bulgularından hareketle ülkemizde 2000 yılı Kasım ve 2001 yılı Şubat aylarında gerçekleşen makro düzeydeki ekonomik kriz veya çöküntülerin işsizlik ve yoksulluk oranlarında artışa yol açtığı görülmektedir. Bunun da sosyokültürel yapıyı olumsuz biçimde etkilediği söylenebilir. Bu olumsuz etkilerin başında; aile yapılarının sarsılması, bireylerin toplumsal değerlere ve kurumlara olan bağlılıklarının zayıflaması, statü kaybı, dışlanmışlık hissi, depresyon, intihar eğilimi ve suça yönelimli olma gibi unsurlar gelmektedir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Antalya'nın Kemer ilçesinde geçen yıl işlenen suçlar yüzde 13 oranında azaldığını, bir önceki yıl 1375 suç işlenen turistik beldede bu sayı geçen yıl 1186'ya düştüğünü, tüm olaylarda yüzde 13.7 oranında azalma meydana geldiğini, suç oranlarının azalmasında güvenlik tedbirlerinin artırılmasının, planlı ve düzenli yol uygulamaların etkili olduğunu biliyor muydunuz?

www.cnnturk.com

Burada belirtilmesi gereken diğer bir husus da işsizlik, yoksulluk ve eşitsizlik gibi ekonomik faktörlerin suç olgusunun meydana gelmesindeki etkisidir. Suçun sadece ekonomik değişkenler ekseninde analiz edilmeyeceği de bir gerçektir. Fakat ekonomik olumsuzluklarla ilintili bu faktörler suçun artmasında önemli bir risk oluşturur. Burada; aile yapılarının güçlü olması, sosyal dayanışmanın varlığı, suçu olumsuzlayan sosyokültürel ve değersel yapının mevcudiyeti, toplum tarafından eleştirilme korkusu ve tutuklanma oranının yüksek olması vb. faktörler olumsuz ekonomik koşulların etkisini azaltabilmektedir.

Mehmet Şenocak

4. ETKİNLİK

İşsizlik ve Yoksulluk Toplumu Suça İtiyor

Türkiye İsrafı Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından 6 ildeki 10 cezaevinde bulunan 1525 hükümlü ve bu illerde yaşayan değişik meslek gruplarından 1250 kişi üzerinde yapılan araştırmada, suçun birinci nedeni işsizlik ve yoksulluk olarak belirlendi.

(www.haberler.com)

SORULAR

1. Metne göre suç sayılan eylemlerin nedenleri nelerdir? Görüşlerinizi belirtiniz.
2. Araştırmaların sonucunda hangi suçlar ağırlıklı olarak ön plana çıkmıştır? Açıklayınız.

TOPLUMSAL KURUMLAR

.....	.....	.....	.....	.....

EKONOMİK EŞİTSİZLİK SUÇU ARTIRIYOR MU?

Dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalar, çocuğu suça yönelten etkenler arasında sosyoekonomik koşulların ve yakın çevre koşullarının rolünü ve önemini açıkça ortaya koymaktadır. Kriminoloji alanındaki çalışmalar arasında suçluluğun nedeni olarak sosyoekonomik ve kültürel etkenlere öncelik tanıyan görüşlerin günümüzde giderek ağırlık kazandığı görülmektedir. Sosyoekonomik varsayımlardan hareket eden araştırmacılar, sanayileşme, kentleşme gibi hızlı değişim süreçlerinin, ekonomik bunalımlar, işsizlik, göçler ve savaşlar gibi toplumsal sarsıntı dönemlerinin suçluluğun artışına yol açtığını da ileri sürmektedirler.

Sonuç olarak birbirine bir zincirin halkaları gibi bağlı olan göç, çarpık kentleşme, eğitimsizlik, gecekondulaşma ve artan suçluluk oranlarının öncesinde ve sonrasında yoksulluk problemi hep etkili olmuştur.

www.sosyalhizmetuzmani.org

SORULAR

1. Ekonomik sorunlar suç sayılan eylemleri nasıl artırmaktadır? Açıklayınız.
2. Suçların günümüz toplumlarında büyük sorun oluşturmasının nedenleri neler olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

MODERN TOPLUMLARDA YOKSULLUK VE İŞSİZLİK

KAVRAMLAR

- Yoksulluk

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşadığınız çevrede yoksul ve işsiz insanlar var mı? Yoksulluğun ve işsizliğin toplumsal yapıya etkilerinin neler olabileceğini düşününüz.
2. Modern toplumlarda yoksulluk ve işsizliğin geçmişe göre daha büyük bir problem olduğunu düşünüyor musunuz? Tartışınız.

YOKSULLUK VE İŞSİZLİĞİN TOPLUMSAL ETKİLERİ

En genel anlamıyla yoksulluk, bireylerin beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılayamama veya toplumsal standartların gerisinde kalma ya da yaşamın gerektirdiği imkânlardan yoksun olma durumu olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk tanımları, boyutları ve çözüm yollarıyla son yıllarda toplumların gündemindeki önemli konulardan biri hâline gelmiştir. Yoksulluğun özellikle Dünya Bankası tarafından hazırlanan 1990 yılı Dünya Kalkınma Raporu'nda ana tema olarak işlenmesi, yoksulluk çalışmalarını ve araştırmalarını hızlandırmıştır. Bu gelişmeler sonucu yoksulluğun ekonomik bir olgu olmanın ötesinde, sosyal, politik ve kültürel sorunları da içeren çok boyutlu bir sorun hâline dönüşmesiyle uluslararası kuruluşların da konuya olan ilgileri artmıştır. Yoksulluk sorununun az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi mutlak ve sürekli olmamakla birlikte, gelişmiş ülkelerde de yerel ve kısmi olarak kendini göstermesi, konunun dünya kamuoyunda da dikkate alınmasında etkili olmuştur.

İNSANİ YOKSULLUK KRİTERLERİ
Yaşam süresi: Uzun bir yaşamdan yoksun olma insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilmekte, Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu'nun verilerine göre 40 yaşın altındaki yaşam süresi insani yoksulluk olarak ele alınmaktadır.
Eğitim: Eğitim imkânlarından yoksun olma, insani yoksulluğun ikinci göstergesidir. Yetişkinler arasındaki okuma yazma bilmeme oranı, eğitim imkânlarından yoksun olmanın bir diğer biçimini oluşturmaktadır.
Ekonomik ve sosyal imkânlar: Bireylerin ekonomik ve sosyal imkânlardan yoksun olması insani yoksulluğun diğer bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Yoksulluk, az gelişmiş veya gelişmiş ülke ayrımı tanımayan küresel bir olgu olmakla beraber zaman ve mekâna bağlı olarak farklı özellikler göstermektedir. Yoksulluk kavramı, çok boyutlu anlamı olan dinamik bir kavramdır. Kişiden kişiye, kurumdan kuruma, ülkeden ülkeye değişiklik arz eden bir kavramdır.

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Yoksulluk Dışlanma Nedeni

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Gaziantep kentlerinin banliyölerinde yaşayanlarla ilgili yapılan bir araştırma çarpıcı sonuçlar ortaya çıkardı. Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Fikret Adaman ve Prof. Dr. Çağlar Keyder'in başkanlığında gerçekleşen araştırmada, banliyö sakinlerinin yarısı yoksullukları nedeniyle toplumun diğer katmanları tarafından dışlandıklarını belirttiler. Araştırmaya katılanların yaklaşık üçte ikisi iş sigortalarının olmadığını ifade etti.

www.birgun.net

SORULAR

1. Habere göre yoksulluk bireylerde ne gibi sorunlara yol açmaktadır?
2. Toplumda yoksulluğu ve işsizliği tamamen ortadan kaldırmak mümkün müdür? Tartışınız.

Kentsel Yoksulluk

Yoksulluğu tamamen ortadan kaldırabilmek dünyanın en gelişmiş ülkeleri için dahi mümkün olmamıştır. Bu nedenle sanayileşmiş ülkelerde yoksulluğun etkilerini azaltmak, mutlak yoksulluk yaşayan bireylerin yaşamını iyileştirmek, yoksulluğu daha katlanılabilir hâle getirmek hedeflenmiştir. Sosyoloji bölümü öğretim üyesi Doğan Bıçkı'ya göre "Yoksulluğun en belirgin sonuçlarından birisi bireyin dışlanmasıdır." Çünkü yoksulluk kavramının bizzat kendisi dışlamayı içermektedir. Bu açıdan bakıldığında yoksulluk, geçmişte daha çok insanın belli nesne ya da araçlardan yoksun olması anlamına gelirken günümüzde; insan olma niteliklerinden yoksunluk, onur duygusuna dayalı öz saygı, kendi güven gibi temel gereksinimlerden yoksunluk anlamına gelmektedir. Yoksulluk konusunda dikkat çeken bir diğer önemli nokta da kentsel yoksulların ikili bir dezavantajı beraberce yaşadıkları gerçeğidir. Kentsel yoksullar, bir yandan bireysel olarak bir yoksulluk durumu yaşamakta; diğer yandan, kendilerinin yaşam şartlarını iyileştirme çabalarını destekleyebilecek bilgi, beceri ve sosyal bağlantıya sahip insanlarla bir arada olma şansını yitirmektedirler. Bireylerin amaçlarını gerçekleştirmesini destekleyen sosyal bağlantının zayıflığı, etkin topluluk normlarından yoksun bir çevreyi ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda olan yoksulluk alanlarında, kültürel sosyalleşme ve örnek alma yoluyla kural dışı davranış gösterme eğilimi artmaktadır. Böyle bir iklim içinde yetişen bireyler düzenli iş, aile, eğitim kurumlarına yönelik negatif tutumu içselleştirmektedir.

www.sosyalhizmetuzmani.org'dan kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Metinden hareketle yoksulluğun sonuçlarından bireyin dışlanması ile ilgili görüşlerinizi boş bırakılan yerlere yazınız.

   .....
   .....
   .....

2. Yoksul bir halkın karşı karşıya kalabileceği sorunları metinden hareketle tespit ederek boş bırakılan yerlere maddeler hâlinde yazınız. Sıra arkadaşınızla yazdıklarınızı karşılaştırınız.

   .....
   .....
   .....

3. Belirlediğiniz maddeleri öğretmen rehberliğinde ortak görüş oluşturacak şekilde özetleyerek tahtaya yazınız.

   .....
   .....
   .....

KENTLEŞMENİN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

KAVRAMLAR
- Kentleşme
- Gecekondu

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşadığınız kentte hangi sorunları gözlemliyorsunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Kentleşmenin ortaya çıkardığı sorunlarla ilgili sizin çözüm önerileriniz nelerdir?
3. Kentleşme sadece olumsuz sonuçlar doğuran bir kavram mıdır? Kentleşmenin olumlu sonuçları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

KENTLEŞMENİN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

Kentleşme ekonomik gelişmeye paralel olarak nüfusun kentlerde toplanması ve kentsel alanların gelişmesi sürecini ifade eder. Türkiye 1950'li yılların başından itibaren artan bir kentleşme süreci içinde bulunmaktadır. İç göçler ve sanayileşme gibi nedenlerle kır ve kent nüfusunun dengesi değişmekte böylece orta büyüklükteki kentlerden büyük metropollere hızlı bir göç gerçekleşmektedir. Kentleşme, kentteki nüfus yoğunluğunun artması ve mevcut kentlerin büyüyüp gelişmesi anlamına gelmektedir. Kentleşme mekânda bir yayılma, nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, toplumsal tabakalaşma, üretimde farklılaşma, uzmanlaşma, yeni yerleşim biçimlerinin oluşması ile toplumsal, ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus toplanma sürecidir.

Ülkemizde büyük kentlere yapılan yoğun iç göçler, ekonomik gelişmeye paralel olmayan nüfus artışı önemli birtakım sorunlara yol açmıştır:

KENTLEŞMENİN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

İşsizlik: İşsizlik yalnız ülkemizin değil tüm dünyanın sorunudur. Göçler yoluyla vasıfsız işçilerin kentlerde birikmesi açık ve gizli işsizlerin sayısını artırmaktadır. İşsizlik başka sorunları da beraberinde getirmekte; olumsuz toplumsal sapmalara, ahlaki değerlerin bozulmasına, suç oranlarının artmasına yol açan önemli faktörlerden biri olmaktadır.

Gecekondulaşma: Büyük kentlere yoğun nüfus akışı gecekondulaşmaya ve çarpık kentleşmeye yol açmaktadır. Kentlere gelen nüfus hızlı bir şekilde yeni yerleşim yerlerine yasal olmayan yollardan imarsız ve sağlıksız konut yapımına yönelmiştir. Gecekondularda yetersiz belediye hizmetleri yaşamı zorlaştırmaktadır.

Çevre kirliliği: Sanayinin ortaya çıkardığı çevre kirliliği toplumsal hayatımızdan da öte, dünyamızı tehdit eden bir sorun hâline gelmiştir. Günümüzde hava kirliliği, denizlerin kirlenmesi, fabrika atıkları, çöpler vb. kentlerin en önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Gürültü kirliliği: Kentleşme ile birlikte motorlu araç sayısının ve kullanımının artması, beraberinde gürültü kirliliği sorununu getirmiştir. OECD ülkelerinde yaşayan 100 milyondan fazla insan motorlu araçlardan kaynaklanan gürültünün tehdidi ile karşı karşıyadır.

Kültürel uyumsuzluk: Kente yeni gelen insanlar, yeni değerler ve davranış kalıpları ile karşı karşıya kalır. Bu durumda bireylerin kentsel yaşama uyum sorunları başlar. Kente göç edenlerin önemli bir kısmı bu değerleri kolayca benimseyemez. Bu durum aile içerisinde çatışmalara neden olur.

Kentleşme tüm olumsuzluklarına rağmen gelişme ve ilerleme açısından yaşanması gereken doğal bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Önemli olan kentleşmenin olumsuz etkilerini ve sorunlarını en aza indirerek yaşanabilir bir kent oluşturmak için çaba göstermektir.

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Yaşam İçin Kentler Tercih Ediliyor

Dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşıyor. Hızlı kentleşme göçle birlikte plansız şehirleri ortaya çıkarırken yaşanan karmaşa ve düzensizlik, kentlilerin yaşam kalitesini düşürüyor. 2008'de insanlık tarihinde ilk defa, dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaya başladığı tespit ediliyor. Uygun barınma, su, kanalizasyon, sağlık koşulları, elektrik, güvenlik gibi temel hizmetler, özellikle gelişen ülkelerde daha önemli bir hâle geliyor. Çevre ve iklim üzerinde en büyük etkiyi kentler yaratırken hızlı ve çarpık kentleşme, nüfus artışı ve teknolojinin hızla ilerlemesi de doğal kaynakları tehdit ederek çevre kirlenmesine neden oluyor. Dünya kentlerinin nüfusu, her hafta 1 milyon kişi artarken kent nüfusuna yeni katılanların büyük bir çoğunluğunu da yoksullar oluşturuyor. Hızlı kentleşmeyle birlikte yoksulluk ve yoksunluğun da kentlileştiğine dikkat çekiliyor.

www.trt.net.tr

SORULAR

1. Habere göre olumsuz kentleşmenin ortaya çıkmasının en önemli sebebi nedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Haberden hareketle kentleşmenin olumsuz sonuçların tespit ederek boş bırakılan yerleri doldurunuz.

KENTLEŞMENİN OLUMSUZ SONUÇLARI

.....	.....	.....	.....	.....

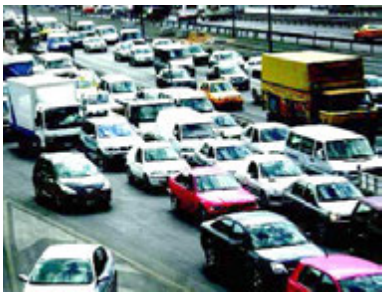

SORULAR

1. Yukarıdaki görsellerde kentleşme ile ilgili hangi sorunlara yer verilmiştir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Yaşadığınız kentte bu sorunlardan hangisi ya da hangileri yaşanmaktadır? Bu sorunların nedenleri ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.
3. Sağlıklı kentleşmenin ölçütleri neler olabilir? Tartışınız.

SAVAŞ VE TERÖRİZM DÜNYAYI TEHDİT EDİYOR

KAVRAMLAR

- Savaş
- Terör

DERSE HAZIRLIK

1. Günümüzde şiddet hangi alanlarda varlığını hissettiriyor? Düşununuz.
2. Bir şiddet türü olarak savaş ve terörün toplum üzerindeki etkileri neler olabilir? Görüşlerinizi açıklayınız.
3. Terör nedeniyle yaşanan sorunlar nelerdir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

SAVAŞ VE TERÖRİZM

Şiddet; cinayet, işkence, darbe (vuruş) ve etkili eylem, savaş, baskı, suçluluk, terörizm vb. kavramları kapsayan eylemlerin bütünüdür. Sözlük anlamıyla şiddet; bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak anlamına gelmektedir. Şiddet olayları ise insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimlerdir. Başkasına karşı tehdit oluşturmayı, kısaca insana fiziksel ve ruhsal zarar veren her davranışı şiddet olarak değerlendirebiliriz. Buna, mæallara verilen zararlar da dâhildir. Savaş ve terörizm de fiziksel ve ruhsal bakımdan insana en ağır acıları yaşatan bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Savaş Kavramı

Savaş ülkelerin karşılaştıkları en önemli sorundur. Çağımız toplumlarında savaşların yapısı, ülkelerin kullanmış oldukları yeni teknoloji ve güç kaynakları tarafından değiştirilmiştir. Savaş eskiden iki ülkenin bütün kaynaklarını seferber ederek yaptıkları mücadele idi. Çağımızda ise savaşlar artık iki ülke arasında değil ülkelerin birbirleriyle kıyasıya, insanlığı ve dünyayı tehdit eder bir biçimde yaptıkları bir mücadele hâline gelmiştir. Atom, hidrojen ve yeni biyolojik silahların konvansiyonel silahların yerini almasıyla savaşların hem amaçları hem de biçimleri değişmiştir. Savaş ve terör, politikanın yıkıcı araçlarla sürdürümü olarak genellenebilir. Savaş ölümün yaşamdan üstün tutulduğu yasallaştırılmış bir terördür.

2. Terörizm Kavramı

Terör kavramı Fransız İhtilali ile birlikte literatüre girmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İhtilal sonrasında jakoben yönetiminin toplum üzerinde kontrolü sağlamak amacıyla uyguladığı baskı dönemine verilen isim "terör dönemi" olmuştur. Sistemli terörü uygulanması Roma Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. Terör kavramının yoğunlaştığı soğuk savaş süreci bu kavramın gelişimini sağladığı bir dönem olarak gözükmektedir. Uluslararası terör örgütlerinin, sistem üzerinde etkili oldukları soğuk savaş dönemi korkular yüzyılı olurken terör örgütleri korku atmosferinin oluşumunda ve devamında başat rol oynamışlardır. Küresel sistemde etkili olan bir olgu olmasına rağmen üzerinde net bir tanım yapılamayan terör kavramı, korku ve şiddeti siyasal amaçlarla kullanmak olarak tanımlanabilir. Ayrıca sistemli şiddet olarak da görülebilir; sistemli şiddetin bir amacı da nitelikli insanları öldürmek, karşı tarafı mantığıyla değil duygularıyla hareket ettirmek, insanları sindirmek, birbirlerinden kuşkulandırmaktır. Terörizm ile psikolojik savaş arasındaki bağlantı da bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Terör Baskısından Kaçıp Türkiye'ye Sığındılar

Suriye'deki iç savaştan önce Deyrizor kentinde tren istasyonunda uzun süre çalışan 50 yaşındaki Edyep, çatışmaların ardından annesi, eşi ve çocuklarıyla yaşadıkları yeri terk ederek Haseke'ye göç etti. Bir süre burada yaşayan savaş mağduru aile, terör örgütünün bu bölgeyi ele geçirmesi üzerine göçe zorlandı. Bunun üzerine yakınlarının bulunduğu Halep'e bağlı Münbiç ilçesine giden Ahmet Edyep, uzun süre burada kaldı. Terör örgütünün Münbiç'i işgal edip burada insanları evlerinden etmesi üzerine her şeyi geride bırakıp 83 yaşındaki hasta annesi, gelini, eşi ve 6 çocuğuyla İdlib'e oradan da Türkiye'ye sığınan Edyep, Şanlıurfa'da zor koşullarda hayata tutunmaya çalışıyor. Şanlıurfa Yakubiye Mahallesi'nde kiraladığı iki odalı eski bir evde kalan savaş ve terör mağduru baba, hasta ve yaşlı annesi ile yaşları küçük olan çocuklarına bakabilmek için çalışacağı bir iş arıyor.

http://www.milliyet.com.tr

ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE TERÖR EYLEMİ OLARAK KABUL EDİLEN EYLEMLER
Uçak kaçırma eylemi
Uçaklara saldırı eylemi
Diplomat ve uluslararası korunan kişilere saldırı eylemi
Siyasi amaçlı adam kaçırma, rehin alma ya da özgürlükleri yasa dışı yollarla sınırlandırma eylemi
Bomba, roket, ateşli silahlar ve bombalı mektup ya da koli kullanılarak yapılan eylemler

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Savaşın Mirası Şiddet

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı, savaşın çocuklara şiddeti öğrettiğini belirterek savaş yaşanan ülkelerde savaş sonrası şiddet olaylarının arttığını söyledi. Anabilim Dalı Başkanı, savaşın çocuklar üzerindeki en önemli psikolojik etkilerinin kalıcı korku, güvensizlik, saplantı ve her şeye olumsuz bakma olduğunu belirtti.

www.ttb.org.tr

Piyale Madra

SORULAR

Terörü diğer şiddet eylemlerinden ayıran nedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

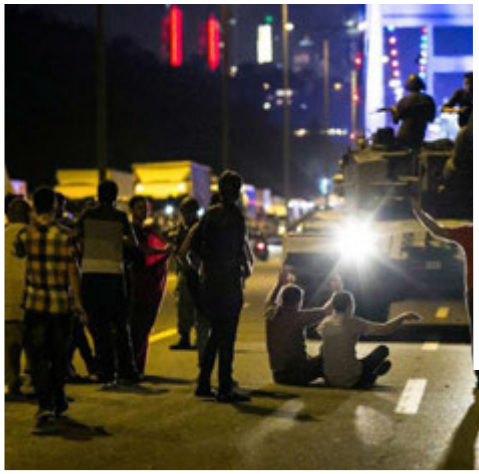

SORULAR

1. Savaş ve terör olayını verilen metinler üzerinden değerlendiriniz.
2. Savaş ve terörün sosyal etkileri ile ilgili değerlendirme formu hazırlayarak sınıfla paylaşınız.
3. Ülkemizde 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişiminde FETÖ terör örgütünün amaçları nelerdir? Açıklayınız.

SPORUN TOPLUMLAR İÇİN ÖNEMİ

KAVRAMLAR

- Spor

DERSE HAZIRLIK

1. Sporun toplum için önemi nedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
2. Toplumun sporda daha başarılı olması için neler gereklidir? Tartışınız.

SPORUN TOPLUM İÇİN ÖNEMİ

Toplum ortak bir yaşam biçimini paylaşan, belli bir coğrafyada yaşayan, kendilerini bir bütün olarak gören, karşılıklı etkileşim içinde bulunan insanların oluşturduğu en geniş insan grubudur. Toplum yapısı içinde niteliklerine göre başta aileler olmak üzere okul, cami, iş yeri, spor kulübü, dernek, sendika, hastane vb. sosyal gruplar vardır. Toplum sosyal grupları amaçlarına, fonksiyonlarına, niteliklerine göre birbirini tamamlamak üzere bir arada tutar. Sportif faaliyetler, toplumdaki kültürel kaynaşmayı teşvik etme, sosyal davranış ve ilişkileri istenen düzeye getirme, insanların boş zamanlarını değerlendirme, sporu geniş kitlelere yayma; bedenî, ruhi ve fiziki anlamda nesiller yetiştirmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır.

Çağdaş toplumlar, sporu sosyal hayatın ayrılmaz bir parçası saymaktadır. Geri kalmış ya da gelişmekte olan toplumların çoğunda sporun sosyal hayattaki yeri ve önemi henüz keşfedilmemiştir. Günümüzde toplumların spora yaklaşımları toplumların genel yapısını ve anlayışını yansıtır. Sporda gelişmiş ülkeler aynı zamanda ileri ve çağdaş ülkelerdir.

SPORUN TOPLUMSAL FAYDALARI
Spor çevrecidir. Bugün dünyada spor (kano, rafting, dağ bisikleti, dağcılık vb.) daha çok yapılmaktadır ve bu sporların popülaritesi de giderek artmaktadır.
Spor toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar. Sportif faaliyetlerde evrensel değerlerin öngördüğü şekilde toplumları, insanları gruplara ayıran ırk, milliyet, din, mezhep, sosyal konum, eğitim, kültür ve ekonomik farklılıklar gibi özellikleri göz ardı eden bir yaklaşımla herkese eşit bir anlayış sergilenir.
Spor demokratik toplum yaratılmasına önemli bir katkı sağlar. Bilhassa takım sporları sayesinde kişi, diğerleriyle olan ilişkilerini kurallar çerçevesinde yürütme, guruba liderlik yapma ve/veya liderle birlikte hareket etme, alınan kararları kabullenme, ortak hedefler doğrultusunda birlikte hareket etme vb. değerleri geliştirir.
Spor insanları sosyalleştirir, insanların daha çok sosyal ilişkiler kurmasında ve geliştirmesinde büyük rol oynar. Nitekim yeni arkadaşlıkların oluşması, grup içinde yer edinme, yerini idrak edebilme ve diğer grup üyelerini tanıyabilme gibi çabalar, kişinin sosyal yaşantısını etkileyerek olgunlaşmasını ve toplum hayatına alışmasını sağlar.
Spor ve rekreatif yaklaşım toplumda çeşitliliğin artmasına yardımcı olur. Bir toplumda insanların serbest zamanlarda yapılabilecek aktivite arayışı içinde olması, çeşitliliği ve sosyal zenginliliği beraberinde getirecektir.
Rekreasyon ve sporun ulusal ruhun güçlendirilmesi, sosyal uyum, aile bağlarının güçlenmesi, yaşlıları kabul vb. bireysel ve toplumsal davranışların gelişmesinde de olumlu etkileri vardır.
Spor, farklı uluslar ve bireyler arasında evrensel bir dili ve iletişimi sağlayarak tüm dünyada barış ve kardeşliğin oluşmasına hizmet eder.
Rekreatif spor; satılan araç gereçleri, yapılan tesisler ve bunların işletim maliyetleri, organize edilen etkinlikler ve bu etkinliklerin ekonomik girdileri açısından incelendiğinde bilhassa gelişmiş ülkelerde, ülke ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır.

8. ETKİNLİK

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Sporun Yaşı Yok

Batı ülkelerinde yaşlı nüfusun artmasında spor yapmanın da etkili olduğu açıklandı. Amerikan Newsweek dergisinin haberine göre orta yaş üzeri insanlar doktor kontrolünde ve uzmanların tavsiyelerine göre zamanlarının bir kısmını spora ayırıyorlar. Ayrıca yürüyüşün yanında maraton, dağcılık, bisiklet, kayak gibi sporlara da ağırlık vermeye başladılar. Sporun kandaki kolesterolü düşürdüğü ve şeker hastalığına da iyi geldiği son yapılan araştırmalarda ortaya çıktı. Özellikle, Uzak Doğu'da ve Batı'da kalabalık iş merkezlerinde toplu spor yapılan ve spor malzemelerinin bulunduğu mekânların gittikçe arttığı belirtiliyor. Amerikalı bilim insanları, sürekli ayakta kalanların, oturanlara göre daha uzun ömürlü olduğu konusunda hemfikir. Uzmanlar tarafından yapılan açıklamada, ayaklar bedeni taşıdığı ve omuriliğimizi kuşatan kasları kuvvetlendirdiği için insanların uzun ömürlü olmalarını da etkilediği ifade ediliyor. Diğer bir araştırmada ise bilgisayar başında mektup gönderenlerin değil klasik bir şekilde yürüyerek dağıtım yapan postacıların hem daha sağlıklı hem de daha uzun ömürlü olduklarını ortaya koyuyor.

www.haberturk.com

SORULAR

1. Yukarıdaki metinde sporun hangi yönlerine vurgu yapılmıştır? Belirtiniz.
2. Bazı spor dallarının yaygın olmaması ülkemizde sporun toplumsal boyutu ve önemi ile ilgili size nasıl bir fikir veriyor? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Futbol Sayesinde Ötekileşmiyorlar

Türkiye Futbol Federasyonu, Millî Eğitim Bakanlığı ve Okul İçi Beden Eğitimi Spor ve İzcilik Daire Başkanlığının işbirliğiyle hayata geçirilen projede, çeşitli engele sahip öğrenciler ve kardeş ilköğretim okulu öğrencileri, spor sayesinde aralarındaki engelleri de birer birer ortadan kaldırıyor. Projenin Ankara sorumlusu, başkentte süren eğitimlerle ilgili yaptığı açıklamada, Türkiye Futbol Federasyonunun bundan 4-5 yıl önce "Kardeşlik Engel Tanımaz" projesiyle engellileri evden çıkartıp sahalara yönlendirmeyi ve onlara futbolla bir kişilik kazandırmayı amaçladığını ifade etti.

bighaber.com

2016 Yılında En Fazla İzleyici Alan Organizasyonlar

Organizasyon	İzleyen Kişi Sayısı
1.Dünya Kupası Finali	740
2.Avrupa Şampiyonası	290
3.Şampiyonlar Ligi Finali	290
4.Formula 1	90
5.Olimpiyat 100m	150
6.Kriket Dünya Kupası	135
7.Tenis Wimbledon	87

(www.futuressport.com, Milyon kişi)

SORULAR

Sporun sosyalleşme, ekonomi, mimari ve eğitime etkilerini analiz ederek sonuçları defterinize yazınız.

PERFORMANS

Aşağıdaki bilgilerden de yararlanarak sporun Avrupa'da toplumsal yaşamdaki yeri ile kendi toplumsal yaşamımızdaki yerini tartışınız.

AVRUPA'DA	
	Yaklaşık 125 milyon AB vatandaşı herhangi bir spor etkinliğine katılmakta ve bireyler, bütçelerinin yaklaşık % 2'sini spora ayırmaktadır.
	Almanya'da 85000 spor kulübü ve organizasyonu yer almakta ve 700000 kişi bu alana bağlı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu durum ülkenin gayri safi yurt içi harcaması içinde %1.4'lük yer tutmaktadır.
	Danimarka'da 1850000 kişi 10000 spor kulübüne üyedir ki bu toplam nüfusun %36'sını oluşturmaktadır.
	Fransa'da Albertville Kış Olimpiyatları'nın açılış törenini on televizyon izleyicisinden sekizi izlemiştir.
	İtalya'da birinci futbol ligi 10 milyon kişi tarafından izlenmektedir.

KAVRAMLAR

- Kimsesiz çocuklar
- Sokak çocukları

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşadığınız çevrede kimsesiz ve sokakta yaşayan çocuklar var mı? Bu çocukların yaşamları hakkında neler biliyorsunuz? Paylaşınız.
2. Kimsesiz ya da sokak çocuklarının durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili herhangi bir sosyal projeye katıldınız mı ya da böyle bir projeye katkı sağladınız mı? Düşüncelerinizi paylaşınız.

TOPLUMSAL AÇIDAN KİMSESİZ ÇOCUKLAR

Korunmaya Muhtaç Çocuk (Kimsesiz Çocuk)

1983 yılında yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre korunmaya muhtaç çocuk; anne ve babasız, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup ana veya babası tarafından ihmal edilip dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklar olarak tanımlanmıştır. Bundan başka; çeşitli nedenlerle ailesi tarafından bakılamayan çocuklar 2828 sayılı yasa gereği ilgili mahkemelerce korunma kararı alınarak; bakımı, yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasını sağlamak amacıyla devlet korumasına alınırlar.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde benimsenip 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlüğe girdiğini,
- Türkiye de dâhil olmak üzere 142 ülkenin sözleşmeyi imzaladığını,
- Türkiye'nin, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 2 Ekim 1995'te uygulamaya başladığını biliyor muydunuz?

www.ombudsman.gov.tr

Sokak Çocukları

Sokak çocukları gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin, yoksulluğun, göçün ve dağılan ailelerin ortaya çıkardığı bir sorun; gelişmiş ülkelerde ise yabancılaşma ve sistematik dışlanmanın kurbanları olarak görülmektedir. Bunlar, genellikle Anadolu'dan ve özellikle aile içinde görmüş oldukları şiddetten veya ekonomik nedenlerden dolayı evden kaçıp sokaklarda yaşamaya başlayan çocuklardır. Sokakta pek çok tehlikeye maruz kalarak yaşayan bu çocuklar hem fiziki hem de ruhi olarak yıpranmaktadır. Sokakta yaşayan çocukların büyük bölümünü ise madde bağımlısı olarak nitelenen çocuklar oluşturmaktadır.

SOKAK ÇOCUKLARININ SOKAĞI TERCİH ETMELERİNİN NEDENLERİ
Anne ve babaların eğitimsizliği
Anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarında yapmış oldukları hatalar (Aşırı baskıcı sevgisiz yaklaşımlar, aile içi şiddet vb.)
Sokağın baskıcı aile ortamından daha özgür ve rahat olması
Boşanma, ölüm gibi nedenlerle ailenin parçalanmış olması
Köyden kente göç
Yoksulluk
Sosyal destek hizmetlerinin zayıflığı
Koruyucu ve önleyici sosyal hizmetlerin yetersiz oluşu
Yasaların yeterince ve etkin olarak uygulanamaması

SOKAKTA YAŞAYAN ÇOCUKLARLA İLGİLİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Çocukların temel gereksinimlerini karşılamak
Kimlik kazanmasına, benlik saygısı geliştirmesine yardımcı olmak
Psikolojik destek sağlayarak sevgi ve güven ihtiyacını gidermek
Toplumsal bilinci arttırmak
Ailelere gerekli bilinçlendirmeleri yapabilecek ekipleri oluşturmak
Tüm çocukların yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlayan bir toplumsal yapılanmaya gidebilmek
Çocukları sokaklara iten toplumsal nedenler üzerinde çalışarak önleme programlarını geliştirmek (göç hareketlerinin kontrol altına alınması, kentleşme, nüfus artısı, ekonomik ve toplumsal sorunlara çözüm üretmek)
Koruyucu sağlık hizmetleri ile tedavi hizmetlerine gereken önemi vermek
Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların eğitime devam etmelerini sağlamak
Aileyi bilgilendirecek ana baba okulları açmak, TV ve basın aracılığı ile bilinçlendirme eğitimleri yapmak, aile yapısını güçlendirmeye çalışmak
Akranlardan oluşan rehabilitasyon ekipleri kurmak

9. ETKİNLİK

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Sokakta Çalışan Çocuklar

Sokak çocukları ile ilgili yapılan araştırmalarda genel olarak çocukların aileleriyle ilişkilerine göre bir tanımlama yapılmıştır. Bu bağlamda sokak çocukları iki temel grupta değerlendirilmektedir. Birincisi, tümüyle sokakta yaşayan, eviyle bağlantısını koparmış çocuklardır. Diğer grup ise sokakta çalışıp akşam evine dönen, yani bir evi olan, aile yaşantısını bir şekilde devam ettiren çocuklardır. Bugün dünyada sokakta yaşayan veya sokakta çalışan çocukların sayısını tahmin etmek oldukça zordur. UNICEF'in 1990 yılında yaptığı sokak çocukları projesi kapsamındaki değerlendirmede, dünya genelinde yaklaşık 100 milyon sokak çocuğunun var olduğu ve bu çocukların 50 milyonunun Latin Amerika'da, 30 milyonunun Asya ülkelerinde, 20 milyonunun ise Afrika ülkelerinde bulunduğu düşünülmektedir. Türkiye'de ise en az 42 bin çocuğun sokaklarda yaşadığı veya çalıştığı tahmin edilmektedir.

Yapılan araştırmalar dikkate alındığında, sokak çocuğu sorununun ortaya çıkışında en önemli sorun olarak göç olgusu karşımıza çıkmaktadır. Hızlı nüfus artışıyla birlikte sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik, kırsal kesimden büyük kentlere doğru göçü hızlandırmıştır. Kırsal kesimdeki güç yaşam koşulları insanları büyük kente göçe zorlamış olsa da buradaki yaşam da sıkıntılarla doludur. Sokak çocukları probleminin bir diğer ayağını da yukarıda açıklamış olduğumuz göç olgusuyla yakından bağlantılı olan yoksulluk sorunu oluşturmaktadır. Yoksulluk genel anlamıyla insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede, yoksul bir ailede doğmak, çocuk için pek çok imkândan yoksun olmanın yanı sıra, okula gitmek yerine erken yaşta çalışmaya başlamak anlamına da gelmektedir. Sokakta çalışan çocuklar okula devam edemedikleri gibi kötü maddelere alışma, kolay yoldan para kazanma, suça yönelme, dışlanma, aşağılanma, şiddet gibi tehlikelere de maruz kalmakta ve sonunda tamamen sokakta yaşar hâle gelmeye başlamaktadır.

dergipark.gov.tr

SORULAR

1. Metinden de hareketle çocukların sokakta yaşamalarının sebepleri neler olabilir? Bu sebeplerden hangileri çocukları sokağa daha çok iter?
2. Sizce sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar için alınması gereken önlemler neler olabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
3. Sokakta yaşayan çocuklar toplumlar için neden bir problemdir? Tartışınız.

10. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

SOKAK ÇOCUKLARI BİZİMDİR

Çocukların sokakta yaşamayı tercih etmelerine zemin hazırlayan nedenler birkaç açıdan incelenebilmektedir. Genellikle geri kalmış bölgelerden sosyoekonomik nedenlerle göç yolu ile büyük şehirlere gelen aileler işsizlik nedeni ile çocuklarını sokakta çalışmaya zorlamaktadır. Çocuklar sokaklarda araba camı silerek, mendil, çiçek, yara bandı satarak ya da dilenerek para kazanmakta ve kazandıkları paraları ailelerine vermektedir. Çocuğun akşam eve döndüğünde aile içinde yaşadığı mutsuz ortam (aşağılanma, şiddet) onu bir yerden sonra evi terk etmeye iten neden hâlini almaktadır. Bunun sonucunda da çocuk sokaklarda yaşamaya başlamaktadır. Sokakların güvensiz ve tehlikeli oluşu sokak çocuklarının yalnız kalmasına çok imkân vermez ve sokaktaki çeşitli grupların içine kolaylıkla girmelerini sağlar. Bu grup içinde çocuk, her türlü aşağılanmaya, şiddete, cinsel istismara uğrayabilmekte ve toplumun suç saydığı şeyleri bu grupla yapmaya başlamakta, kolay para kazanmayı öğrenmektedir. Bunun sonucunda hırsızlık, gasp, yan kesicilik vb. yollara yönelmektedir. Meselenin çözüm yolu olarak başvurulması gereken öncelikli merci çocuğun ailesi olmalıdır. Sorunun çözümüne aile ile iletişim kurularak başlanmalı ve ailenin ekonomik sorunları giderilmek üzere anne ve babaya bir iş imkânı ile düzenli bir gelir elde etmeleri sağlanmalıdır.

www.ailetoplum.aile.gov.tr'den derlenmiştir.

PERFORMANS

ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ

Yukarıdaki metni okuyunuz. Metinden hareketle aşağıda verilen soruları farklı renklerde belirtilen şapkaların özelliklerine göre cevaplayınız.

Beyaz şapka (Tarafsız şapka)	Yukarıda verilen metinden neler öğrendik? Bize hangi bilgileri verdi?
Kırmızı şapka (Duygusal şapka)	Metinden hareketle sokakta yaşayan çocuklar hakkında neler hissettiniz?
Siyah şapka (Karamsar şapka)	Sokak çocuklarının sokakta yaşamalarının olumsuz yönleri neler olabilir? Sokakta yaşamak çocukları nasıl etkiliyor?
Sarı şapka (İyimser şapka)	Sokakta yaşayan çocukların durumu ile ilgili olumlu düşünceleriniz var mı? Neler olabilir?
Yeşil şapka (Yaratıcı şapka)	Sokakta yaşayan çocukların sorunlarını çözmek için neler yapardınız? Önerileriniz nelerdir?
Mavi şapka (Değerlendiren şapka)	Konuyla ilgili vardığınız sonuçlar nelerdir? Bu sonuçları listeleyiniz.

KAVRAMLAR

- Şiddet
- Aile içi şiddet
- Okulda şiddet

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşamınızın herhangi bir döneminde şiddete maruz kaldığınız ya da şiddete başvurduğunuz oldu mu? Duygu ve düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Şiddeti neden toplumsal yaşamımızdan çıkaramadığımızı düşününüz.
3. Şiddet içeren bir olayla karşılaştığınızda tepkileriniz neler olmaktadır? Görüşlerinizi paylaşınız.

ŞİDDETİN TOPLUMSAL YAPIYA ETKİLERİ

Şiddet kavramı sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Şiddet olayları ise insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır.

Başkasına karşı tehdit oluşturan, insana fiziksel ve ruhsal olarak zarar veren her davranışı şiddet olarak değerlendirebiliriz.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

Dünya genelinde her dört kadından birinin ve her altı erkekten birinin yaşamlarının bir döneminde aile içi şiddete maruz kaldığını biliyor muydunuz?

www.kadininstatusu.gov.tr

Geniş anlamda şiddet ise insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılardır. Örneğin ekonomik şiddet, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı, doğanın ve tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme gibi sonuçta şiddet yapısal veya konjonktürel, doğrudan veya dolaylı, dar veya geniş anlamlı olabilir.

ŞİDDETE YOL AÇAN ETMENLER	
Şiddetle İlgili Davranışlar	**Çevresel/Toplumsal Etmenler**
Kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, incitmek, hakaret etmek, onur kırıcı davranış sergilemek, huzura son vermek, birinin haklarını çiğnemek, hırpalamak, zor kullanmak	Medyanın olumsuz etkisi, şiddet içeren programlar, filmler, bilgisayar oyunları, ekonomik sıkıntılar, sosyal ve toplumsal düzensizlikler, eğitim sisteminde yaşanan sıkıntılar, uyuşturuculara ve ateşli silâhlara ulaşım kolaylığı, akran baskısı, olumsuz arkadaş grupları
Ailevi Etmenler	**Bireysel Etmenler**
Aile içi iletişim ve etkileşim kopukluğu, tutarsız disiplin yaklaşımı aşırı baskıcı ya da aşırı rahat aile tutumları, sevgi, ilgi eksikliği, ihmal, sıklıkla engellenme ve cezalandırılma, aile içi şiddete maruz kalma, aile içi şiddete şahit olma, fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan istismar edilme, olumsuz rol modeller, düzensiz ve tutarsız aile ortamı, suç geçmişi olan aile üyeleri, akrabalar	Akademik başarısızlık, sosyal beceri eksikliği dışlanmışlık ve yalnızlık duyguları,aşırı alınganlık, öz güven eksikliği, bireysel farklılıklara karşı toleranssızlık, genetik yatkınlık, psikopatalojik sorunlar, çabuk hayal kırıklığına uğramak, öfke kontrolünde yetersiz kalmak, madde ve alkol kullanımı, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, sosyal uyumsuzluk, engellenmişlik duygusu

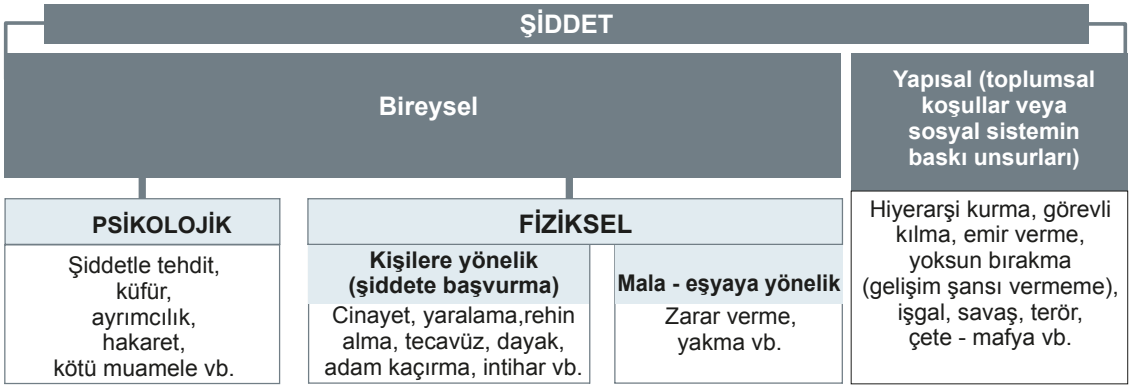

11. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Şiddet Şiddeti Doğuruyor

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı Başkanı, şiddet nedenleri arasında; ruhsal sorunlar, ailede, okulda, toplumda yaşanan şiddet, medyadaki haberler, film, dizi, çizgi film, magazin, kötü arkadaş çevresi, gelişmemiş kişilik, amaçsızlık, ilgisiz aile gibi etkenlerin olduğunu anlattı. Başkan, şiddet davranışından etkilenme ve şiddeti öğrenmenin çok küçük yaşlarda başlayabildiğini belirterek "Evlerdeki şiddet, çocuklara kötü örnek oluyor." dedi. Başkan, bu yıl okulların açılmasıyla birlikte, önceki yıllara oranla daha fazla sayıda ve daha ciddi şiddet olaylarıyla karşı karşıya kalındığını öne sürdü. Bunun nedenlerini sadece okulda aramanın doğru olmadığını ifade eden Başkan, şiddet etkenlerini belirlemeden ve tümüne müdahale etmeden çözüm aramanın mümkün olmadığını söyledi.

www.arsiv.sabah.com.tr

SORULAR

1. Habere göre şiddetin yaygınlaşmasına sebep olan faktörler nelerdir?
2. Şiddetin şiddeti doğurduğu fikrine katılıyor musunuz? Şiddete yol açan nedenleri düşündüğünüzde bu savın doğrulanması mümkün müdür? Tartışınız.

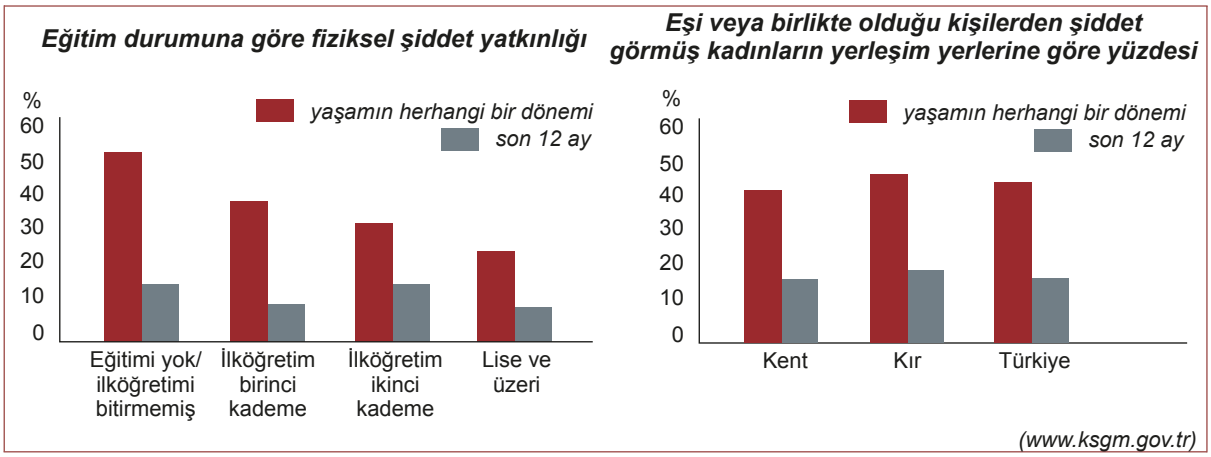

Kadına Göre Şiddetin Nedenleri

Nedenler	%
Maddi güçlükten kaynaklanan sorunlar	18
Erkeğin sinirli olması	10
Erkeğin ailesi ile sorunlar	32
Çocuklarla ilgili sorunlar	13
Kadının erkeğin sözünü dinlememesi	10
Kıskançlık	9
Özel bir nedeni yok	9

Şiddet Biçimleri

Şiddetin biçimleri	%
Fiziksel şiddet (Dayak)	39
Duygusal şiddet / İstismar yaygınlığı	44
Ekonomik şiddet (Parasal baskı)	72
Cinsel şiddet	15

SORULAR

1. Tabloda verilen araştırma sonuçlarına göre uygulanan şiddetin biçimlerini nasıl yorumluyorsunuz?
2. Şiddeti; eğitim durumu, yerleşim yeri ve şiddetin nedenleri bakımından tablo ve grafiği inceleyerek değerlendiriniz.
3. Toplumlar her alanda gelişmesine rağmen neden şiddeti önlemekte yetersiz kalmaktadır? Tartışınız.

ANKET

Konu: Okulda şiddetin nedenleri nelerdir?

Öğrenciler üç gruba ayrılır. Birinci gruptakiler anket sorularını hazırlar. İkinci gruptaki öğrenciler anketi uygular. Üçüncü gruptaki öğrenciler ise elde edilen anket verilerini yorumlar. Öğrenciler anket çalışmasını bir ay içinde tamamlar. Anket sonuçları on beş gün süreyle okul panosunda sergilenir.

MEDYANIN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

KAVRAMLAR

- Medya
- Kitle iletişim araçları

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşamınızda en sık kullandığınız iletişim araçları nelerdir? Bu iletişim araçlarının yaşamınızda nasıl bir etkisi vardır? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Medyanın toplum üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Tartışınız.

MEDYANIN TOPLUMSAL GÜCÜ

Medya kavramı Türkçede "kitle iletişim araçları" olarak da tanımlanmaktadır. Medya her çeşit bilgiyi bireye ve topluluklara aktarır. Eğlendirme, bilgilendirme ve eğitme gibi üç temel işleve sahip olan medya; her türden sözlü, yazılı, basılı, görsel metin ve imgeleri içeren, çok geniş iletişim araçlarını kapsayan bir kavramdır. Bu kavramın içine gazeteler, dergiler, kitaplar, broşürler gibi yazılı; televizyon, sinema gibi görsel - işitsel ve radyo gibi işitsel kitle iletişim araçları girmektedir. Günümüzde bu kavrama İnternet, ilan panosu benzeri yeni iletişim araçları da eklenmiştir. Medyanın insan hayatındaki yeri büyüktür. Çünkü medya tüm insan davranışlarını kapsayan bir araçtır. Bilgiyi yayar, eğitir, eğlendirir ya da bilgiye yönelik davranışlar sunar. İnsanlar ise bu sayede, görerek, duyarak, okuyarak edindikleri bilgileri çevresindekilere de yansıtırlar ve o medya aracına olan güvenleri doğrultusunda tutum ve davranışlarını belirlerler.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

- Dünya üzerinde her üç kişiden ikisinin sosyal paylaşım sitelerini ziyaret ettiğini,
- Türkiye'nin Avrupa'da İnternet'te en çok zaman geçiren ülke olduğunu,
- Her gün bir sosyal paylaşım sitesi üzerinde 8 milyar dakika vakit geçirildiğini ve 285 milyon adet içerik paylaşıldığını,
- Türkiye'nin 14 milyondan fazla kullanıcısı olan bir sosyal paylaşım sitesiyle Avrupa'nın en aktif üçüncü ülkesi olduğunu biliyor muydunuz?

dergipark.ulakbim.gov.tr

Medyanın toplumsal gücü konusunda, birbirleriyle taban tabana zıt iki temel görüş vardır:

1. Medya "edilgen bir iletici"dir: İletilerin yayılmasında pasif bir konumdadır.
2. Medya iletişim olayında "etkin bir katılımcı"dır: Mesajların şekillendirilmesinde aktif rol oynar.

Birinci görüşün takipçilerine göre medya, gerçekleri olduğu hâliyle yansıtan bir ayna gibidir. Objektiflik ve yansızlık, medyanın profesyonellik ideolojisinin temel ilkelerini oluşturur. Bu düşünürlere göre medya, mevcut durumu nesnel ve tarafsız bir şekilde ortaya koyar. Bunu da büyük ölçüde, her türlü ön yargıdan ve baskıdan uzak şekilde gerçekleştirir.

Grafik 4. 1: Avrupa Ülkelerinde İnternet Kullanımı (2011-milyon) (www.bilisimlive.com)

Öte yandan, Marksist yaklaşım ise medya konusunu çok daha farklı bir perspektiften ele alır. Çoğulcu (plüralist) düşünürlerin görüşlerinin karşıtı bir yaklaşımla medyanın nesnel gerçekliği çarpıtıp tahrif ettiğini belirtir. Marksist geleneğin takipçisi düşünürlere göre medyanın ön yargıdan ve baskıdan kurtulması olanaksızdır. Çünkü toplumdaki birtakım güç odakları birçok toplumsal konuda olduğu gibi medya üzerinde de etkin bir güce sahiptir. Medya ve onun ürünleri de genellikle, toplumun ve bireylerin kaderlerini belirleyici konumda ve makro düzeyde karar verici durumda bulunan, bu hâkim ekonomik ve siyasi gruplar tarafından şekillendirilmektedir.

12. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Diziden Etkilendi, Sağlıkçı Oldu

Doktorlukla ilgili dizideki bir sanatçının 16 yaşındaki hayranı, televizyonda yayımlanan bu diziden etkilenerek sağlıkçı oldu. Sanatçının sağlıkçı hayranı, Büyükçekmece'de konser vermeye gelen sanatçı ile bir araya geldi. Sanatçının yakın ilgisi karşısında duygulanan sağlıkçı hayranı, dizinin yayımlandığı günden beri hiçbir bölümünü kaçırmadığını belirterek "O bana bu mesleği sevdirdi. Ben de acil tıp teknisyenliği bölümüne girdim ve ambulanslarda ilk yardım ekibine dâhil oldum." dedi.

www.magazin.com

SORULAR

Yukarıdaki habere göre medya insanları nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Medyanın Gücü

Medya çok büyük topluluklara, bu toplulukların bireyleri arasında fark gözetmeksizin hitap eden iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları gerçekte basını, radyoyu, televizyonu, sinemayı ve birtakım yeni iletişim teknolojilerinin ürünlerini kapsar. İletişim eskiden yalnız haberleşme kesimiyle sınırlıyken şimdi işletmelere, kültüre hatta aileye kadar her alana girmiştir. Günümüzde iletişim denilince çok dallı karmaşık bir ağ akla gelmektedir. İletişim sistemleri her geçen gün artınca bütün iletişim sistemlerini içine alan kitle iletişim araçları anlamına gelen "medya" terimi türetilmiştir. Medya günümüzde toplumsal yaşamla bütünleşmiştir. Medya kamuoyunu dilediği gibi yönlendirebilecek güçtedir.

Erman Artun, Halk Kültürünün Uluslar Arası Tanıtımında Medyanın Rolü, www.turkoloji.cu.edu.tr

SORULAR

1. Kamuoyunun oluşmasında medyanın rolü nedir? Açıklayınız.
2. Kitle iletişim araçları arasında televizyon niçin çok tartışılan bir etkiye sahiptir? Sizin için en önemli kitle iletişim aracı nedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.

PERFORMANS

Aşağıdaki bilgilerden hareketle televizyonun toplumsal yaşamımızdaki etkilerini tartışınız.

TÜRKİYE'DE

Toplumu oluşturan bireylerin sağlıklı gelişimi, toplumun sağlığı için gereklidir. Toplumun geleceği ise bugünün genç neslidir. Gençlerin kimlik gelişimi ve sosyalleşme sürecinde, bu süreci olumlu ve olumsuz yönde etkileyen çeşitli faktörler vardır.

Bunlardan biri de kitle iletişim araçlarından en yaygın olan ve etkisi kaçınılmaz hâle gelen televizyonlardır. Televizyonlar, gençlerin sosyalleşme sürecini ve kimlik gelişimini hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilemektedir.

www.akademikbakis.org

PERFORMANS GÖREVİ

İçerik Düzeyi	Sınıf Düzeyi	Beklenen Performans	Puanlama Yöntemi
SOSYOLOJİ 2 **Ünite Adı:** Sosyolojik olay ve metin analizi **Kazanım:** Medya ile ilgili bir olayın sosyolojik analizini yapar.	Ortaöğretim 12. Sınıf	• Araştırma Yapma • Eleştirel Düşünme • Yazılı Anlatım • Sunum Becerisi • Karşılaştırma Yapma	Dereceli Puanlama Anahtarı

Sevgili Öğrenciler;

Medya, toplumu yönlendiren ve etkileyen önemli iletişim araçlarından biridir. Görsel ve yazılı medyada yer alan haberlerden veya olaylardan biz de etkilenmekteyiz.

Medyada yer alan olayların toplumu nasıl etkilediğini örnek bir olaydan hareketle anlatınız. Çalışmanın sonuçlarını görsellerle de destekleyerek sınıfta arkadaşlarınıza sunum yapınız.

Çalışmanızı Yaparken Aşağıdaki Noktalara Dikkat Etmelisiniz

- Çalışma planı hazırlamalısınız.
- Çalışmanız için İnternet, ansiklopedi, dergi vb. kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
- Çalışmanızı resim, fotoğraf vb. materyallerle destekleyebilirsiniz.
- Gerekli yerlerde ailenizden ve öğretmenlerinizden yardım alabilirsiniz ancak çalışmanın çoğunu kendi başınıza yapmanız gerektiğini unutmamalısınız.
- Çalışmanın sonunda hangi kaynaklardan yararlandığınızı belirtmelisiniz.
- Bu çalışmayı aldıktan en geç 15 gün sonra teslim etmek zorundasınız.

Çalışmanın Değerlendirilmesi

Çalışma "içerik (seçilen olayın etkisini tanıtma), araştırma süreci (bilgiye ulaşma, toplama ve bir araya getirme), ilgi çekicilik (merak ve ilgi uyandırma), sunu becerisi (zamanında, açıklayıcı bir dilde sunumu gerçekleştirme), materyal kullanımı (çalışmada resim, yazı ve fotoğraftan yararlanma) ve zaman kullanımı (raporu verilen sürede tamamlama)" açısından değerlendirilecektir.

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin adı ve soyadı :
Projenin adı :
Sınıfı :
No. :

Ölçütler	Başlangıç Düzeyinde(1)	Kabul Edilebilir (2)	Oldukça Başarılı (3)	Başarı Puanı	Görüşler ve Öneriler
İçerik	Seçilen olayla ilgili tanıtıcı, açıklayıcı kaynaklara dayalı bilgilere çok az yer verilmiştir.	Seçilen olayla ilgili açıklayıcı ve kaynaklara dayalı bilgilere genel olarak yer verilmiştir.	Seçilen olayla ilgili tanıtıcı, açıklayıcı ve kaynaklara dayalı bilgilere ayrıntılı olarak yer verilmiştir.		
Araştırma Süreci	Öğrenci bilgilerin çok azına kendi çabasıyla ulaşmış,onları toplamış ve bir araya getirmiştir.	Öğrenci bilgilerin çoğuna kendi çabasıyla ulaşmış ve bilgileri bir araya getirmiştir.	Öğrenci bilgilerin tamamına kendi çabasıyla ulaşmış, toplamış ve bir araya getirmiştir.		
İlgi Çekicilik	Çalışma çok az dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır.	Çalışma, az da olsa dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır.	Çalışma dikkat ve ilgi çekecek biçimde hazırlanmıştır ve çalışmadan beklenen özellikleri tam olarak yansıtmaktadır.		
Sunu Becerisi	Çalışma karmaşık bir anlatımla sunuldu çok az anlaşıldı ve az ilgi çekti.	Çalışma genellikle yalın ve düzgün bir anlatımla sunuldu ve çoğu anlaşıldı.	Çalışmanın tümü yalın ve düzgün bir anlatımla sunuldu tümü anlaşıldı ve çok ilgi çekti.		
Materyal Kullanımı	Çalışma amaca uygun resim/fotoğrafla desteklenmedi.	Çalışma amaca uygun az sayıda resim/fotoğrafla desteklendi.	Çalışma amaca uygun çok sayıda resim/fotoğrafla desteklendi.		
Zamanı Kullanma	Rapor 3-4 gün geç teslim edildi.	Rapor 1-2 gün geç teslim edildi.	Rapor gününde teslim edildi.		

Öğretmenin yorumu:

AYRIMCILIĞIN FARKLI BİÇİMLERİ

KAVRAMLAR

- Ayrımcılık
- Ön yargı
- Irk ayrımcılığı
- Dinî ayrımcılık
- Cinsiyet ayrımcılığı
- Sınıf ayrımcılığı

DERSE HAZIRLIK

1. Yaşamınızın herhangi bir döneminde ayrımcılığa uğradığınızı düşündünüz mü? Belirtiniz.
2. İnsanlara ve toplumlara karşı herhangi bir ön yargı taşıyor musunuz? Ayrımcılığın temelinde yatan etkenler neler olabilir? Tartışınız.

AYRIMCILIK VE FARKLI BİÇİMLERİ

Ayrımcılık, en basit tanımıyla; herhangi bir kamu yararı ya da mantıklı bir gerekçe söz konusu olmaksızın bir kişiye, benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması anlamına gelir. Ayrımcılık bir siyasi, dinî, cinsel tercihi benimseyenlere ya da bir ırka, cinsiyete, yaşa karşı olabilir. Ayrımcılığın temelinde ön yargıların büyük bir rolü vardır. Ön yargı genel ve özel kullanımlarında bir taraf tutma biçimidir. Bir ideolojik fikri veya bakış açısını koşulsuz desteklemek anlamında kullanılır. Ön yargı halk arasında genellikle bir kişinin kararlarının ağırlıklı bir şekilde tek taraflı olarak ortaya çıkmasında kullanılmaktadır. Belirli bir gruba karşı ön yargılı olan birisi bu grubu tarafsız bir biçimde değerlendiremez ve bu durum ayrımcılığa zemin hazırlar. İnsanlık tarihi ayrımcılığın yol açtığı büyük felaketlerle doludur. Yalnızca geride bıraktığımız yüzyılda bile, "biz" ve "ötekiler" arasında yapılan ayrım, çoğu kez başka hiçbir neden olmaksızın milyonlarca insanın acı çekmesine yol açmıştır.

Erdil Yaşaroğlu

Ayrımcılık, uluslararası toplumun artan duyarlılığına ve 21. yüzyılda ulaşılan muazzam bilgi birikimine rağmen devam etmektedir. Etnik köken, din, dil, dünya görüşü ya da cinsiyet temelinde yapılan ayrımcılıkların acı sonuçları, tarihe utanç sayfaları eklemektedir. Farklı muamele biçimleri içinde insanlığa en ağır tecrübeyi yaşatan durum, "öteki"ne yaşama hakkı tanımamak olmuştur. Bu tür bir ayrımcılık, tarih boyunca, belirli bir ırkın ya da dinin mensuplarını, toplumun belirli kesimlerini, farklı dünya görüşlerine, ideolojilere ya da cinsel yönelimlere sahip kişileri ya da grupları hedef alabilmiştir. Bu anlamda ayrımcılığın çok eski bir tarihi vardır. Yapılan araştırmalar, ayrımcılığın en vahim biçimlerinden birini oluşturan ırkçılığın, tarihsel olarak kabaca üç türlü tezahür ettiğini ortaya koyar: Amerikan köleciliği, sömürgecilik ve Yahudi soykırımıdır. Her üç örnekte de ayrımcı, ırkçı politikalar öncelikle hedef aldıkları grupları bayağılaştırma, aşağılık olduklarını kanıtlama ve farklılıklarının altını çizerek dışlamaya veya yok etmeye dayalı bir mantık izlemiştir.

Dine, ırka ve etnik kökene dayalı ayrımcılığın en eski görünümlerinden biri olan ırkçılık (racismreysizm) ve yabancı düşmanlığı (xenophobia-zenefobiya) tarih boyunca; kölecilik, etnik temizlik, soykırım, katliam, zorunlu göç ettirme, aç bırakma, tecavüz gibi farklı şiddet uygulamalarıyla birlikte günümüze kadar devam etmiştir. Irk, renk, kültür, din ya da dile bağlı ayrımcılığı da içeren etnik kökene bağlı ayrımcılık, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2. maddesindeki "Herkes ırk, renk, cins, dil, din, politik düşünce, ulusal ya da sosyal köken, mülk ya da diğer nedenlere bakılmaksızın bu beyannamedeki tüm hak ve özgürlüklere sahiptir." ifadesiyle yasaklanmıştır.

13. ETKİNLİK

Aşağıdaki görseli inceleyip metni okuyarak soruları cevaplayınız.

Aşağıdaki bilgi Uluslararası Af Örgütü'nün "Irksal Ayrımcılık" adlı raporundan alınmıştır. Anlatılan vakalar etnik azınlıklara, sığınmacı ve mültecilere yönelik ırksal ayrımcılığı tanımlamaktadır.

2002 yılının bir temmuz akşamı, kafaları tıraşlı yaklaşık 10 erkek bir parkta piknik yapan Afrikalı öğrenci, mülteci ve sığınmacılardan oluşan bir gruba ırkçı hakaretler savurarak saldırdı. Yakınlarda bulunan polisler yardım etmeyi reddetti. Yaklaşık yarım saat sonra nihayet polis geldiğinde saldırganlar, ikisi dışında, gitmişti. Polislerden biri piknikçileri kavgayı başlatmakla suçladı ve görgü tanıklarının anlattıklarını gözardı etti. Piknik yapanlardan biri olan Kamerunlu öğrenci Germain Kembou, saldırı sırasında ciddi yara aldı. Tedavi için hastaneye götürülmesi gerektiği hâlde, iki saldırı zanlısıyla birlikte polis karakoluna ifade vermeye götürüldü. Germain Kambou saldırıdan saatler sonra, ancak Kamerun Büyükelçiliğinin müdahalesiyle hastaneye gidebildi. Germain Kembou'nun başına gelenler medyada büyük yer aldı ve konuyla ilgili soruşturma başlatıldı.

www.amnesty.org.tr

SORULAR

1. Dünyanın herhangi bir yerinde çalışıp yaşayabilir misiniz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Ayrımcılığın çeşitleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Mavi Gözler Kahverengi Gözler

Amerika'da bir ilkokul öğretmeni, sınıfını mavi gözlüler ve kahverengi gözlüler olarak ikiye böldü. İlk gün mavi gözlülerin ne kadar çalışkan, başarılı, iyi olduklarını söyleyip onlara övgüler yağdırdı, imtiyazlar sağladı. Birkaç saat sonra mavi gözlüler, kısa süre önce arkadaşları olan kahverengi gözlüleri hor görmeye başladı. Arkadaşlarına zarar vermek hiç de sakınılması gereken bir şey gibi görünmemeye başladı. Bayan öğretmenin deneyi bununla kalmadı. Ertesi gün, bu defa kahverengi gözlülerin aslında mavi gözlülerden daha iyi, daha vasıflı olduklarını iddia etti. Sınıfta roller kısa süre içinde değişti; zalimler mazlum, mazlumlar ise zalim oldu. Çarpıcı olan şu ki ilk gün kahverengi gözlülerin ikinci gün ise mavi gözlülerin sınıftaki performansları olağanüstü seviyede düştü. Bayan öğretmen ilk günkü tavrını sürdürseydi dönem sonunda mavi gözlülerin notları kahverengi gözlülerin notlarından çok yüksek çıkacaktı. Yani mavi gözlülerin daha akıllı, daha zeki olduğu iddiasına delil bulunmuş olacaktı. Hâl budur. Nihayetinde ölçüp delil diye sunduğumuz şey, aslında en başta bizim yaptığımız şeydir. İsmet Özel'in bir şiirinde söylediği gibi dipte bulduğumuz sandık, dibe dalmak için belimize bağladığımız sandıktan başkası değildir. Öğrenciler öğretmenin deneyine bayıldılar. "Ayrımcılığın ne kadar berbat bir şey olduğu ancak bu kadar anlatılabilir." dediler.

www.yeniasya.com.tr

SORULAR

1. Ayrımcılığın bireyler ve toplum üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi açıklayınız.
2. Ön yargılı olmayan bir kimse kendisini ayrımcılık yaparken bulabilir mi? Tartışınız.
3. Irk ayrımcılığı neden en tehlikeli ayrımcılık türlerinden biridir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

14. ETKİNLİK

Aşağıda verilen anketi sınıfta cevaplayınız. Anket sonuçlarını bir tablo hâline getirerek yorumlayınız.

1. Sizce aşağıda verilen kavram ya da özelliklerden hangileri medyada yeterince ele alınıp işlenmektedir?

Cinsiyet ☐	Yaş ☐	Engelli olmak ☐
Etnik köken ☐	Din veya inanç ☐	Bunların hiçbiri ☐

2. Aşağıda özellikleri sıralanan kategoriden bir kişinin Türkiye'de seçimle gelinen en yüksek politik konuma seçilmesini nasıl karşılarsınız?

	OLUMLU	OLUMSUZ
Bir kadın	☐	☐
Nüfusun çoğunluğundan farklı bir etnik kökenden gelen kişi	☐	☐
30 yaşın altında bir kişi	☐	☐
Nüfusun çoğunluğundan farklı bir dini olan kişi	☐	☐
Engelli bir kişi	☐	☐
75 yaşın üstünde bir kişi	☐	☐

3. Ayrımcılığa maruz kalmanız hâlinde ilk olarak kime ya da nereye başvurmayı tercih ederdiniz?

Polis ☐	Sivil toplum kuruluşları ☐	Diğer ☐
Avukat ☐	Sendikalar ☐	
Mahkemeler ☐	Bilmiyorum ☐	

4. Ülkemizde bir şirket, elaman alımında beceri ve nitelikleri aynı olan iki kişi arasında seçim yapmak durumunda kaldığında, sizce aşağıdaki kriterlerden hangisi veya hangilerini avantaj, hangilerini dezavantaj olarak kabul eder? Niçin?

Kişinin adresi veya nereli olduğu	☐
Kişinin konuşma şekli, aksanı	☐
Kişinin ten rengi	☐
Kişinin etnik kökeni	☐
Kişinin cinsiyeti	☐
Kişinin yaşı	☐
Engellilik durumu	☐
Dinsel inancı	☐
Kişinin tütün mamulleri kullanıp kullanmadığı	☐
Kişinin temsil keyfiyetine (görünüş, kılık kıyafet) sahip olup olmadığı	☐
Kişinin genel fiziksel görünüşü	☐
Bunların hiçbiri	☐

5. Aşağıda verilen ayrımcılık çeşitlerini yaygınlık sırasına göre işaretleyiniz.

	Yaygın değil	Az yaygın	Yaygın	Çok yaygın
Etnik köken	☐	☐	☐	☐
Yaş	☐	☐	☐	☐
Cinsiyet	☐	☐	☐	☐
Din veya inanç	☐	☐	☐	☐
Engelli olmak	☐	☐	☐	☐

KAVRAMLAR

- Metin analizi
- Bürokrasi
- Kamusal hayat
- Özel girişimcilik

DERSE HAZIRLIK

1. Metin analizi sizce ne anlama gelmektedir?
2. Bürokrasi kavramı hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi paylaşınız.
3. Kamusal hayat ve özel hayat kavramları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
4. Toplum yaşamında özel girişimciliğin rolü olduğunu düşünüyor musunuz? Görüşlerinizi belirtiniz.

15. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Aşağıdaki metinleri okuyarak soruları cevaplayınız.

Anthony Giddens Ankara'ya Geliyor

Sosyoloji Derneği ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün davetlisi olarak Ankara'ya gelecek olan Giddens, 29 Mayıs 2006 Pazartesi günü saat 14.00'te, ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi Kemal Kurdaş Salonu'nda "Dünyada Yeni Eğilimler, Avrupa Birliği ve Türkiye" başlıklı bir sunuş yapacak. London School of Economics and Political Science'nin (Landın Sıkul of Ekonomiks end Politikıl Sayns) eski rektörlerinden olan Anthony Giddens, dünyanın yaşayan en büyük sosyal bilimcilerinden biri olarak gösteriliyor. Prof. Lord Giddens'ın aralarında; "Siyaset Sosyolojisi ve Toplumsal Teori", "Sosyoloji", "Elimizden Kaçıp Giden Dünya", "Sağ ve Solun Ötesinde", "Modernliği Anlamlandırmak"ın da yer aldığı 34 kitabı bulunuyor. İngiltere Başbakanı Tony Blair ve eski ABD Başkanı Bill Clinton'ın siyasi fikirlerine yön veren "Üçüncü Yol" adlı yaklaşımın mimarı olan Giddens, Türkiye ile ilgili çalışmalarda da görev alıyor.

www.gazete.mynet.com

Ralf Dahrendorf (Rof Dahrındof) Yaşamını Yitirdi

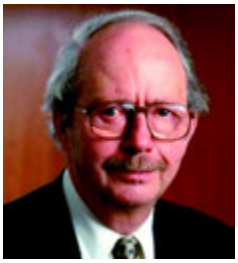

Sosyolojinin önemli isimlerinden Ralf Dahrendorf Köln'de hayata veda etti. Dahrendorf, 1929'da Hamburg'da doğdu. Felsefe, klasik filoloji ve sosyoloji dallarında Londra ve Hamburg'da eğitim gördü. 1969-1970 arasında Freie Demokratische Parteisinden (Fıri Demokratisk Parti) parlamentoya girmiş; dış işleri bakanlığında devlet sekreteri görevini yürütmüştür. Çatışmacı yaklaşımın temsilcilerinden biri olan Dahrendorf'un sosyolojiye getirdiği en önemli farklılıklardan biri Marx'ın mülkiyet etrafında çatışan sınıflarının yerine güç/otorite etrafında çatışma hâlinde olduğu tezidir.

www.birgun.net

Sosyolog Mübeccel Kıray Vefat Etti

Hayatını araştırmaya adamış, Türkiye'nin en deneyimli sosyologlarından Mübeccel B. Kıray vefat etti. Cumhuriyet'le yaşıt Kıray, sosyolojik araştırmaların geliştirilmesi ve kurumsallaşması için çaba gösterdi ve kentleşme üzerine yaptığı araştırmalarla tanındı. Bugün sosyoloji alanında çalışma yapan onlarca ismi yetiştirmiş olan Kıray, sosyoloji alanında yaptığı saha çalışmaları, özellikle kent yaşamı ve kültürü, çarpık kentleşmenin toplumsal etkileri gibi konularda yazdığı kitapları ile pek çok araştırmacı için de kaynak teşkil ediyor.

www.sosyoloji.sakarya.edu.tr

SORULAR

1. Yukarıda adı geçen sosyologları daha önce hiç duydunuz mu? Türk ve yabancı sosyologlar hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
2. Verilen sosyologlar hangi çalışmalarıyla ön plana çıkmaktadır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

16. ETKİNLİK

YORUMLAYINIZ

Türk sosyologlarından Prens Sabahattin'in "Türkiye Nasıl Kurtarılabilir?" adlı kitabından bir bölüm ve yabancı sosyologlardan Max Weber'in "Bürokrasinin Temelleri ve Nedenleri" başlıklı makaleleri aşağıda verilmiştir. Makaleleri analiz ediniz. Yaptığınız analizi bir rapor olarak öğretmeninize sununuz.

Okullarımızın Sosyal Yapımızla İlişkileri

Görsel 4. 2: Prens Sabahattin

Gerek köylü gerekse şehirli ailelerimiz çocuklarını bağımsız bir hayata hazırlamıyor, özel çalışma ve girişkenliklerine dayanarak yaşamak ve yükselebilmek gücünü veremiyor, tersine çocuklarında hayatın güçlükleriyle baş etmek için daima kendileri dışında başka dayanaklar arama eğilimini oluşturuyorlar. Tarımsal, endüstriyel ve ticari bir çalışma yürüten aileler meşgul oldukları işe ortak ettikleri çocukları için birer dayanak olabilirler. Fakat kişisel özgürlükten mahrum olan insanlara geçim dayanağı olabilecek daha itibarlı, koruyucu bir topluluk daha var ki o da devlet! Kamusal hayatın özel hayata hâkimiyeti üzerine kurulu olan bütün cemaatçi toplumlarda olduğu gibi bizde de resmî işler eskiden beri bağımsız statülerden ve bunu sağlayan üretici çalışmalardan daha fazla itibar görüyor. Daha da fazlası kamusal menfaatlerin yönetimi bunu elde bulunduranlar için geçim vasıtası oluyor!

Ülkemiz; devletin kurulmasından beri yönetim erkine sahip olmakla yaşamış ve ancak birbirinden görünüşü itibarıyle farklı kesimler yaratmıştır ki; bunun en son örneği, içinde bulunduğumuz Tanzimat Devri'nin ürünü olan memurlardır. Tanzimatın mahiyeti; ilerde gösterileceği üzere, gelirleri bir merkeze toplayarak büyük bir kamusal hayat topluluğu, yani merkezî idare teşkilat ile çerçevelenecek bir memurlar heyeti oluşturmaktan ibarettir. Üzerimize ağır bir baskı uygulayarak bu hareketi doğurmuş olan Avrupa'da örnek alınabilecek merkeziyetçi toplumlar mevcuttu. Bunun en parlak örneği ise cemaatçiliğin bireyci akıma karşı gösterdiği tepkinin etkisi altında kalmış olan Fransa!

Tanzimat'la amaçlanan şey; var olan teşkilatı ve finansal sistemi toptan değiştirmekti. Gülhane Hattı Hümayunu "eski usullerin tamamen değiştirilmesinden" bahsetmekteydi. Bunun için Fransa'da hukukçuların ve eski Yunan sitelerinde filozofların siyasi kurum ve yapıyı oluşturmakta gerçekleştirdikleri görevi yapmak bizde de kanun koyuculara düştü. Tanzimat'la beraber büyük okullarımızın kurulması da başladı. Bir yandan yeni kurulan makineyi işletecek, diğer taraftan tamamlanmamış makineyi fikrî kudretleriyle kuracak ve tamir edecek adamlara ihtiyaç ortadaydı. Bu koşullar altında oluşan kurumlarda eğitimin bir kışla hayatına dönüşmesi, öğrenimin de teori ve kitaplara dayanmak zorunda oluşu, beden eğitiminin ise tamamen ihmal edilmesi oldukça dikkat çekici! Eski eğitim sistemimizde beden eğitiminin, idmanların tamamen şimdiki fikir eğitimin yerini tuttuğu malum. O zaman ülkeyi yöneten sınıf; statüsünü beden gücü ve savaşçılığıyla korumaya çalıştığı hâlde bugünkü yöneticiler sırf teorik düzenleme ve kanun kuvveti ile ülkeyi sevk ve idare etmek arzusunda! İşte bu durum da eğitimin tamamen sosyal koşulların tesiri altında bulunduğunu gösterir.

Demek ki genel öğrenim teşkilatımız; Avrupa karşısında varlığımızın korunması zorunluluğuyla toplumumuzda doğan akımın eğitimdeki yansımasından başka bir şey değil; memurlar hiyerarşisini doğuran bir okullar hiyerarşisi! Nasıl ki Tanzimat ülkemiz için bireycilik yolunda yeni toplumlara doğru bir ilerleme yaratamıyor, toplumumuzu sosyal mutluluğa ulaştıracak yola getirdiğini gösterecek bir işaret olamıyorsa okullarımız da bunu sağlayacak yeni bir eğitimin ülkede olduğunu gösterecek bir alâmet değil! Büyük okullarımızın, günümüzün yeni güçlüklerine ve bunların artmasına, yönetim erkinin genişleyen tahakkümü ile çare bulmaya çalışan yüksek tabakayı hazırlayan bir araçtan başka bir şey olmadığını görüyoruz.

İlköğrenim konusunda da aynı eğilim hâkim: İlköğrenime her ülkede aynı biçimde yaklaşılmıyor. Bizde bunun âdeta bir hayati soruna dönüştürülmek istenilmesi, şüphesiz, halkın asıl bölümünü oluşturan köylünün durumunun düzeltilmesi gereğinden ileri geliyor. Gerçekten ziraat, sanat ve

ticareti girişimleriyle düzenleyecek ve genişletecek insanların hep kamusal hayat alanına geçmesi; kamusal hayatımızın etkinleşmesi zaafına sebep: Bu zaaf bütçede ve ülkenin genel durumunda kendisini şiddetle hissettiriyor. Bu nedenle, çalışmanın idarî araçlarla artırılıp ilerletilmesi düşüncesi ortaya çıkıyor. Buna Batı'dan nakledilen siyasî kurumların hazırdaki koşullar altında işletilmesindeki imkânsızlık da eklenince bilgisizliğin; bütün dertlerimizin kaynağı olduğu düşüncesiyle ilkokullarımıza büyük bir önem verilmekte ve onlardan gerçekleştiremeyecekleri hizmetler beklenmekte. Bunun sonucunda milletlerin durumlarında en derin değişimlerin ve en büyük devrimlerin ancak ilköğrenim sayesinde gerçekleştiği yönündeki gerçek dışı bir inanca kapılıyoruz.

Görülüyor ki bizde yükseköğrenim gibi ilköğrenim de idari ve siyasi bir biçim alıyor ve bunun için öğretmenlere devletin yetkisiyle; aile babalarının da üstünde bir statü sağlayıp yalnız çocukların eğitimini değil babaların da fikrî ve siyasi rehberliklerini yapmak gibi büyük bir görev yüklenmek isteniyor.

Hâlbuki etkisi, aile terbiyesinin ve çalışma ortamının gereklerine bağlı olan bir okul varsa o da mevcut şartları değiştirmeye araç olacağını zannettiğimiz ilkokullardır. Bu okulların aile ve çalışma ortamının eğitici etkilerini vermesi mümkün değildir. Gözlemler bunu tamamıyla ispat etmektedir.

Köylülerimizin aile terbiyesine yardımcı olarak bizzat idare ettiği okullar sosyal durumlarına denk düşmekte. Esas çalışmalarını hayvan otlatmacılığı ve basit bir tarımın oluşturduğu köylülerimiz; çalışmalarıyla zorunlu olarak göreneğe uyduklarından iş başında kazanılan yetenekler bu çalışmayı devam ettirmek için yeterli geliyor. Çocuklar genellikle aileleri arasında kalarak hayatlarını kazanmak için girişimlerine değil cemaatlerine dayanmaktadırlar. Bu nedenle bireyci gençler bilgi genişlemesine zorlayan etkenden tamamen mahrum bulunuyorlar. Ziraat ise satış için değil tamamıyla ailenin ihtiyacı için gerçekleştiriliyor. Bu koşullar altında doğaldır ki insanlar okuyup yazmaya ve bilgilerini genişletmeye ihtiyaç hissetmekte. Sonuçta doğrudan doğruya aile tarafından gerçekleştirilen eğitim köy imamı ve papazının yardımıyla tamamlanmaktadır. İşte ülkemizde köylerin okulsuzluğunu veya okullarımızın bugünkü koşullarını; köylülerimizin bu sosyal durumları açıklar.

Bir de; ilköğrenimi yönetim gücüyle ülkenin her tarafına tek biçimli olarak yaygınlaştırmış olan Fransa'ya bakalım: Görürüz ki ilkokulların verdiği yetenek ve bilgilerden yararlanma tamamen iş hayatının elverişliliğine bağlı. Bu yararlanma; şehirlerde ve hatta kırların sanayi bölgelerinde şehir ve sanayi hayatının gerektirdiği ihtiyaç etkisi altında devam ve gelişme gösteriyor. Çocuk öğrendiği bilgilerin bir çoğunu unutmakla beraber okuyup yazma, hesap etme gibi yeteneklerinden yararlanma fırsatları buluyor. Hâlbuki; ticari ve endüstriyel merkezlerden uzak ve bu nedenle satış için değil sırf ailenin ihtiyacını sağlamak için tarım yapılan yerlerde bu öğrenim; iş hayatında hiçbir ihtiyaca karşılık gelmediği için heba olup gidiyor. Buralarda, öğrenimini pek parlak bir şekilde tamamlayan çocukların askere gittikleri vakit imzalarını atmayacak bir hâle gelmiş oldukları sık sık görülmektedir. Demek ki ilköğrenim de çalışmanın gereklerine bağlı: Çobanlık hayatında ve ülkemizdeki gibi ilkel bir tarımda gerek duyulmuyor. Hâlbuki sanayi ve özel ticarette faydası ve hatta gerekliliği duyulmaktadır.

İlerlemiş bir tarımsal ve ticari yapıya sahip olan Rum ve Musevi vatandaşlarımızın ilköğrenimden yararlanma konusunda gösterdikleri nispi başarı da bu sosyal kanunu kanıtlamaktadır. "Ülkemizde ziraat geridir, çünkü çiftçi cahil!" demekle hiçbir şey açıklığa kavuşturulmuş olmaz. Sorun tarım ile uğraşanların bu faaliyetlerini geliştirmeye uygun örgüte sahip bulunmamasından ibaret.

İlerlemeden mahrum olmak gibi cehalet de bunun zorunlu bir sonucu!

Ziraatı ilerletmek için ülkemizin, çiftçilerimizin muhtaç olduğu şey; çalışmayı düzenleyecek bir birikim sahipliğidir. Biz; tarım işletmecilerinden, zirai patronlardan mahrum bulunuyoruz! Doğaldır ki belirttiğimiz bu işleri öğretmenler, vaizler, ziraat müfettişleri, kaymakamlar gibi çalışmayı kendi idare etmeyen kimseler özetle kamu görevlileri gerçekleştiremez. Bu kamu görevlilerinin önemli unvanlar altında kamuda memur olarak çalışmalarının yayılması ve yönetim erkinin faaliyet alanının giderek artması demektir. Bu durum sosyal yükselme yolunda değil çöküş ve tükenmenin yolunda hızlandığının en açık görünümünden başka bir şey olamaz!

Şu hâlde;

Sosyal kurtuluş; yönetim erkinin tahakkümünü artırmakla değil özel girişimciliğin gelişmesi sayesinde özel hayatın düzenlenmesi ve desteklenmesi ve kamusal hayatta da aynı amacın sağlanmasıyla mümkün! Özel hayatımızın düzenlenip desteklenmesi ise; toplumumuzda yükselmek isteyenlerin bunu şimdiye kadar olduğu gibi yönetim erkini ele geçirmekte değil üretim alanında kazanılacak bağımsız statülerde aramasında ve o yeteneğe sahip olmasında bulunuyor. Bunun içindir ki özel hayatımızın ıslahı; bireyci eğitim ile donatılmış işletmeci sınıfının yetiştirilmesine dayanıyor. Türkiye'nin sosyal geleceği memur adayı olan aydınların çoğalmasına değil; üretim işlerini girişimleriyle ilerleterek sosyal bünyemizi değiştirecek kişilerin yetişmesine bağlı! Çıkmaz bir yola saplanıp kalan kültürümüz, edebiyatımız ve güzel sanatlarımız için de sağlam ve verimli bir gelişme zeminin oluşturulması ancak sosyal bünyenin bu mutlu değişimi ile mümkündür!

(Prens Sabahattin, Türkiye Nasıl Kurtarılabilir, s.29-34)

Bürokrasinin Temelleri ve Nedenleri

Görsel 4. 3: M. Weber

Çağdaş bürokratik yapının sosyal ve ekonomik önkoşulları şunlardır:

Ekonominin gelişmesi, memurların hizmetlerinin karşılığını parasal olarak alması, bürokrasinin ön koşullarından biridir. Bugün bu durumun yalnız yaygın değil aynı zamanda egemen olduğu olgusu ise bürokrasinin tüm anlamı açısından çok büyük önem taşımakla birlikte, bürokrasinin var olması için tek başına yeterli değildir.

Çok gelişkin ve niceliksel olarak büyük bürokrasilerin tarihsel örnekleri şunlardır: (a) Güçlü patrimonyal ögeler de taşımakla birlikte, yeni imparatorluk dönemindeki Mısır; (b) son dönem Roma Prensliği, özellikle Diocletian (Dayklişın) monarşisi ve ondan türemesine karşın güçlü feodal ve patrimonyal ögeleri koruyan Bizans İmparatorluğu; (c) özellikle on üçüncü yüzyılın sonlarından bu yana Roma Katolik Kilisesi; (d) güçlü patrimonyal ögeler taşımakla birlikte, Shi Hwangti (Şi Huvangli)'den bu yana Çin; (e) daha saf biçimlerin görüldüğü çağdaş Avrupa devletleri ve mutlakçı prensliklerden bu yana bütün kamu iktisadi teşekkülleri; (f) özellikle genişledikçe ve karmaşıklaştıkça büyük modern kapitalist işletmeler. (a)'dan (d)'ye kadar olan örnekler, büyük ölçüde, hatta birinci derecede, resmî görevlilere ayni ödeme yapılması esasına dayanıyordu. Yine de, bu sistemler, bürokrasiye özgü birçok başka özellik ve etkilere sahipti. Sonraki tüm bürokrasilerin ilk tarihsel örneği olan yeni Mısır İmparatorluğu aynı zamanda kendine yeterli örgütlü geçim ekonomisinin de en görkemli örneklerinden biriydi. Ama, Mısır'daki oldukça özgül koşullar açısından bakıldığında, bürokrasiyle geçim ekonomisinin bu birlikteliği anlaşılır bir şeydir. Kaldı ki Mısır'daki yapıyı bürokrasi olarak sınıflandırırken ileri sürülmesi gereken ve sayıları hiç de az olmayan çekinceleri koşullandıran da bu geçim ekonomisiydi. Belli bir ölçüde gelişmiş para ekonomisi, saf bürokratik yönetimin kurulmasının değilse bile sürekli ve kalıcı varlığının normal ön koşullarıdır.

Tarihsel deneyimler göstermiştir ki bir para ekonomisi olmadan bürokratik yapının, önemli iç değişikliklere uğramaktan, hatta başka bir yapı türüne dönüşmekten kaçınması çok zordur. Lordun ambarlarından ya da düzenli gelir kaynaklarından resmî görevlilere belirli bir ayni gelir tahsis edilmesi vergi kaynaklarına el konulması ve bunların özel mülkiyet olarak sömürülmesi yolunda atılmış bir ilk adım demektir. Bu tür kaynak tahsisi Mısır ve Çin'de binlerce yıl geçerli olmuş ve her yerde olduğu gibi Roma monarşisinin son dönemlerinde de önemli rol oynamıştır. Ayni gelir genelde resmî görevliyi paranın satın alma gücündeki şiddetli dalgalanmalardan korumuştur. Lordun talepleri yumuşadıkça, ayni vergiler de genellikle düzensizleşmiştir. Bu durumda resmî görevliler, yetkileri olsun olmasın, kendi yönetimlerindeki bölgelerin haraçlarına doğrudan el atmışlar; bu geliri dalgalanmalara karşı korumak üzere vergileri ve satmaları ya da lordun kâr getiren topraklarını, işlemeleri için görevlilere kiralamıştır. Katı biçimde örgütlenmemiş tüm merkezî otoriteler bu yolu ya gönüllü olarak ya da görevlilerin baskısı üzerine seçmek eğilimini

göstermiştir. Resmî görevliler bu vergi ve borçların, aylıklarına eşit olan bölümünü kullanmakla yetinip fazlasını iade etmişlerdir. Yolsuzluk olasılığını arttıran bu durum lordları hoşnut etmeyen sonuçlar yaratmıştır. Bir başka yol da görevlilerin aylığına kesinlik kazandırmaktır: Alman bürokrasisinin ilk dönemlerinde ve Doğu'daki tüm satraplık yönetimlerinde yaygınlıkla kullanılan bu yöntemde, görevliler önceden belirlenmiş bir miktarı devrederler ve fazlasını alıkoyarlardı.

Bu gibi durumlarda resmî görevlinin konumu, girişimci mültezimin konumuna oldukça benzer. Gerçekten de, görevlerin en yüksek fiyatı verenlere satılması da dâhil olmak üzere görevlerin kiralanması yöntemi birçok yerde görülür. Özel ekonomilerde, villenage yasalarının kiracı ilişkilerine dönüşmesi, çok sayıdaki örneklerin en önemlilerinden biridir. Kiracılık düzenlemeleri yoluyla lord, ayni geliri para gelirine çevirme zahmetini, görevi kiralayana ya da sabit bir miktar ödeyecek görevliye devreder. Eski çağlardaki kimi Doğulu naiplerin yaptığı buydu. Tabii bu amaca asıl hizmet eden yöntem, lordun vergi toplama işini kendi yürütme yerine vergileri iltizama vermesiydi. Lord, bu sayede, maliyesini sistemli bir bütçe hâlinde düzenleme olanağı bulmaya başlıyordu. Bu çok önemli bir gelişmeydi, çünkü belirsiz aynî gelirlerle geçim sağlamanın yerini (ki ilk devletlerin hepsinde durum buydu), gelirin ve dolayısıyla giderin iyi kötü hesaplanabildiği bir yaşamın alması demekti. Öbür yandan, bütçesini böylece sistemleştirmekle lord, kendi yararı için vergi toplama kapasitesini tümüyle kullanmak ve denetlemekten vazgeçmiş oluyordu. Resmî görevliye, daireye ya da mültezime bırakılan özgürlük alanı yüzünden, nüfusun sürekli vergi ödeme kapasitesi, aşırı sömürü olasılığı nedeniyle tehlikeye atılmış oluyordu. Çünkü, siyasal lordun tersine, kapitalistin tebaanın uzun vadeli ödeme gücü konusunda bir kaygısı yoktu.

Lord, bu denetim kaybına karşı kendini kurallar yoluyla korumaya çalışırdı. Bu nedenle iltizamın ya da vergilerin satışının türü, lordla kiracı arasındaki güç dağılımına bağlı olarak büyük değişiklik gösterirdi. Ya kiracının vergi kapasitesini bildiği gibi sömürme eğilimi ya da lordun bu kapasitenin sürekliliğini sağlama çıkarı ağır basardı. İltizam sisteminin niteliği esas olarak bu iki çıkarın karşı ya da birlikte etkisine dayanırdı. Hasılattaki dalgalanmalar, bütçe yapabilme olanağı, tebaanın ödeme kapasitesinin aşırı sömürüye karşı koruma yoluyla güvence altına alınması, el konacak miktarı azamiye çıkarmak için mültezimin hasılatının devletçe denetlenmesi gibi. Ptolemelerin İmparatorluğunda, Hellas ve Roma'da da olduğu gibi mültezim hâlâ bir özel kapitalistti. Yine de, vergilendirme işi Ptoleme Devletince bürokratik olarak yürütülüyor ve denetleniyordu. Kiracının ya da mültezimin kârı, kendi komisyonunun (ki yalnızca bir garantiydi) üstündeki fazlanın bir bölümünden ibaretti. Mültezimin riskini ise hasılatın bu miktarın altında kalması olasılığı oluşturuyordu.

Bir makamın, memuriyetin özel gelir kaynağı olarak salt ekonomik bir şey gibi görülmesi, doğrudan doğruya makam satışına da yol açabiliyordu. Bu da, lordun yalnız cari gelir değil nakdi sermaye gereksinimi duyduğu hâllerde ortaya çıkıyordu, örneğin savaşa hazırlanmak ya da borç ödemek için. Olağan bir kurum olarak makam ve görev satışı çağdaş devletlerde, kilise devletinde, Fransa ve İngiltere'de, faal hizmet gerektirmeden aylık getiren makamlarda olduğu kadar çok ciddi görevlerde de ve ondokuzuncu yüzyılın başlarına kadar subayların göreve atanmasında görülmüştür. Bu tür satışların ekonomik niteliği tekil örneklerde öylesine değiştirilebilir ki, satın alma için ödenen miktarın tamamı ya da bir bölümü sadık hizmet karşılığında yatırılmış bir kefalet özelliği taşıyabilir ama bu genel bir kural değildir.

Lordun kendisinin ya da bir resmî görevlinin kişisel sömürüsünün konusu olan her türlü intifa hakkı, haraç ve hizmet mutlaka saf bürokratik örgütlenme tipinden uzaklaşma anlamına gelir. Bu tür makamları elinde tutan görevlinin, görevi üzerinde kişisel hakkı vardır. Resmî görevle gelir arasındaki ilişkinin niteliği de bu hakkı güçlendirebilir, özellikle görevli kendisine bırakılan eşyaların gelirini lorda devretmiyor ve bunlardan kendi özel amaçları için yararlanıp karşılığında lorda kişisel, askerî, siyasal ya da dinsel nitelikte hizmetler sunuyorsa.

Lordun resmî görevliye ömürboyu rant toplama hakkını verdiği durumlarda bir "arpalık" söz konusudur. Bu tür ödemeler ya belirli nesneler üzerinden alınır ya da toprakların veya başka kaynakların ekonomik intifa hakkından oluşur. Gerçek ya da hayalî resmî görevlerin yerine getirilmesinin karşılığı sayılan bu değerler, belli bir makamın ekonomik güvencesi için temelli tahsis edilmiş değerlerdir.

Bu tür örgütlenmeden modern bürokrasiye geçiş oldukça değişkendir. Eski ve Orta çağlarda, hatta çağımızın başlarına değin din adamlarının ekonomik tahsisatı çoğu zaman bu türdendi. Ama başka bölgelerde de hemen her dönemde aynı durum görülmüştür. Çin'deki dinsel yasalara göre matemdeki görevlinin görevinden istifa etmesi gerekirdi. Çünkü baba ya da başka bir hane büyüğü için tutulması adet olan matem döneminde, malların sefasını sürme konusunda nefsine hâkim olma kuralı vardı. Bu kuralın kökeninde, ölen aile reisinin gazabına uğrama kaygısı yatıyordu. Çünkü hane ona aitti ve o görev salt bir arpalık, bir rant kaynağı olarak görülüyordu.

Yalnız ekonomik hakların değil lorda kişisel hizmet koşuluyla onun ayrıcalıklarından yararlanma haklarının da kiralandığı durumlarda, aylıklı bürokrasinin modelinden bir adım daha uzaklaşılmış olur. Kullanım hakkı kiralanan ayrıcalıklar değişir; örneğin siyasi görevliler söz konusu olduğunda, bu haklar toprak ağalığı ya da makam yetkisi niteliğinde olabilir. Her iki durumda da, ama özellikle ikincisinde, bürokratik örgütlenmenin özgül niteliği tümüyle ortadan kalkar ve kendimizi feodal egemenliğin örgütlenme alanında buluruz. Görevliler için tahsisat ya da arpalık olarak verilen her türlü hizmet ve ayni intifa hakkı bürokratik mekanizmayı gevşetme eğilimi taşır, özellikle hiyerarşik ast-üst ilişkisini. Bu ilişki, en gelişkin ifadesini modern bürokrasinin disiplininde bulur. Çağdaş Batı'nın sözleşmeyle istihdam edilen memurununkine benzer doğruluk ve verimlilikteki bir çalışma ancak ve o da çok enerjik önderlik altında, görevlilerin lorda kişisel bağımlılıklarının mutlak olduğu, yönetimde kölelerin ya da köle gibi çalıştırılan görevlilerin kullanıldığı yerlerde bulunabilir.

Mısır'daki görevliler, hukuken değilse bile fiilen Firavun'un köleleriydi. Romalı geniş toprak sahipleri (latifundia) para işlerinin doğrudan yönetimini kölelerine vermeyi severlerdi. Çünkü onlara işkence etme olanağına sahiptiler. Çin'de de bambunun yaygın kullanımıyla benzer sonuçlar alınmaya çalışılırdı. Ne var ki, bu tür doğrudan şiddet araçlarının sürekli ve kalıcı bir işlev görmesi olasılığı düşüktür. Deneyimler göstermiştir ki bürokratik aygıtın tam mekanizasyonunun başarılması ve korunmasında görece optimum dereceyi sağlayan asıl etmen, güvenceli parasal aylık ve bunun yanında da salt rastlantıya ve keyfiliğe bağlı olmayan kariyer fırsatıdır. Tam mekanikleşmeye götüren etmenler, aynı zamanda memurun onur duygusuna da yer veren katı bir disiplin ve denetim, bir statü grubu olarak saygınlık özlemlerinin gerçekleşmesi, hatta kamuoyundan eleştiri gelmesi olanaklarıdır. Bütün bunlar sayesindedir ki, bürokrasi aygıtı, görevlilerin yasal olarak köleleştirilmesi durumundan çok daha sağlam işler. Güçlü bir statü duygusu, yalnızca memurun hiçbir iradi zorlama duymadan, kendini amirine bağımlı hissetmeye hazır oluşuyla gayet iyi bağdaşmakla kalmaz, subaylarda da olduğu gibi statü duygusu zaten böylesi bir bağımlılığın sonucudur. Çünkü subayın kendine saygısını içsel olarak dengeler. Resmî görevlerin kişisellikten tümüyle uzak özelliği, memurun özel yaşamıyla resmî yaşamını ilke olarak ayırmasıyla da beslenerek görevlinin disipline dayalı sabit bir mekanizmanın işlevsel koşullarıyla bütünleşmesini kolaylaştırır.

Para ekonomisinin tam gelişmişliği, bürokratizasyonun vazgeçilmez bir ön koşulu olmamakla birlikte, bürokrasiyi kalıcı bir yapı olarak besleyecek sabit bir gelir kesinlikle şarttır. Böyle bir gelirin özel kârlardan (büyük çağdaş işletmelerin bürokratik örgütlenmesindeki gibi) ya da sabit toprak rantlarından (malikâne sistemindeki gibi) sağlanamadığı durumlarda bürokratik yönetimin kalıcı varlığı için istikrarlı bir vergilendirme sistemi gerekli hâle gelir. Bilinen genel nedenlerden ötürü, böylesi bir vergi sistemi için sağlam bir temeli ise ancak tam gelişmiş bir para ekonomisi sağlayabilir. İyice gelişmiş para ekonomilerine sahip kentsel topluluklardaki yönetsel bürokratizasyonun derecesi, çağdaş büyük ova devletlerinde görece yüksektir. Ne var ki bu ova devletleri düzenli haraç sistemleri kurmayı başarır başarmaz, bürokrasileri de site devletlerinde olduğundan çok daha kapsamlı biçimde gelişmiştir. Site devletlerinin büyüklüğü ne zaman ılımlı sınırlar içinde kalmışsa, bunlar yapılarına çok daha uygun olan plütokratik ve kollegyal eşraf yönetimleri kurma eğilimi göstermişlerdir.

(Max Weber, Sosyoloji Yazıları,s.199, 204)

PERFORMANS GÖREVİ

Aşağıdaki analiz formundan da yararlanarak Ziya Gökalp'ın "Bir Kavmin Tetkikinde Takip Olunacak Usul", Mümtaz Turhan'ın "Kültürde Değişen ve Değişmeye Mukavemet Eden Unsurlar", Nurettin Şazi Kösemihal'in "Yurdumuzda Edebiyat Sosyolojisi İle İlgili Araştırmalar", Cavit Orhan Tütengil'in "Türkiye'nin Sosyoekonomik ve Kültürel Gelişmesi Açısından Küçük Köy ve Büyük Şehir Sorunumuz", Baykan Sezer'in "Batı Sosyolojisinin Doğu Toplumlarına Yaklaşımı", isimli makalelerinin tahlili ve İbn-i Haldun'un "Mukaddime" isimli kitabından bir bölüm, Auguste Comte'un "Pozitif Felsefe Dersleri" isimli kitabından bir bölüm, Emile Durkheim'in "Sosyolojik Yöntemin Kuralları" isimli kitabından bir bölüm tahlil edilmesi için öğrencilere verilir. Yapılan tahliller performans görevi olarak değerlendirilir.

ANALİZ FORMU

Kullanılan makalelerde hangi toplumsal soruna ya da olguya değinilmiştir?

Makalenin temel kavramları nelerdir?

Makalede işlenen olgu toplumsal açıdan güncel midir? Yorumlayınız.

Makalede işlenen olgu hangi temel nedenlere bağlanmıştır?

Bu nedenler sosyoloğun kendi kişisel tespiti mi yoksa genel kabul gören nedenler midir?

İşlenen olgunun tarihsel boyutu var mıdır?

Hangi toplumsal kurumlarla ilişkilendirilmiştir?

Ele aldığı olgu hangi temel araçlar ya da teknikler ışığında değerlendirilmiştir?

Sosyolog olgu ile ilgili hangi sonuçlara ulaşmıştır?

Sizin bakış açınız nedir? Önerileriniz nelerdir?

A) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. **"Göç, toplumların sosyokültürel, ekonomik, politik vs. yapılarıyla doğrudan ilişkilidir ve bunlar üzerinde etkilidir."**
   Aşağıdakilerden hangisi göç olgusu ile doğrudan ilişkili <u>değildir</u>?
   A) Çarpık kentleşme
   B) İşsizlik
   C) Kültürel gecikme
   D) Ekonomik hareketlilik
   E) Suç oranlarında artış

2. **Aşağıdakilerden hangisi suça neden olan faktörler arasında <u>gösterilemez</u>?**
   A) Eşitsizlik
   B) Yoksulluk
   C) İşsizlik
   D) Sosyal uyumsuzluk
   E) Kişisel tercihler

3. **Bireylerin beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılayamama ya da toplumsal standartların gerisinde kalma durumunu aşağıdaki kavramlardan hangisi karşılar?**
   A) Emek
   B) Doğa
   C) Yoksulluk
   D) Sermaye
   E) Geri kalmışlık

4. Terörizm, bir devlete yönelik olarak toplumda korku yaratmak amacıyla gerçekleştirilen şiddet eylemleridir.
   Buna göre aşağıdakilerden hangisi terör eylemi olarak <u>kabul edilemez</u>?
   A) Diplomatlara ve uluslararası korunan kişilere saldırı
   B) Siyasi amaçlı adam kaçırma
   C) Özgürlükleri yasa dışı yollarla sınırlandırma
   D) Propaganda yapma
   E) Uçak kaçırma

5. "Bir toplumda spora katılımın şekli, düzeyi, yararı ve sorunları sadece kişilerin yetenekleri ve ilgilerine bağlı değildir. Toplumun spora bakış açısı dolayısıyla sporun yönetim ve organizasyonu büyük önem taşımaktadır."
   Aşağıdakilerden hangisi bu görüşü desteklemektedir?
   A) Spor ülkeler arası ilişkiler için önemlidir.
   B) Spor toplumsal destek gördükçe gelişir.
   C) Spor sosyal aktiviteleri yaygın hâle getirir.
   D) Spor bireyin sosyal kimliğini geliştirir.
   E) Toplumlar spor aracılığı ile kaynaşır.

6. Aşağıdakilerden hangisi çocukların sokakta yaşamalarının sebeplerinden biri <u>değildir</u>?
A) İşsizlik
B) Dağılan aileler
C) Yabancılaşma
D) Teknoloji
E) Göç

7. Aşağıdakilerden hangisi aile içi şiddetin nedenlerinden birisidir?
A) Psikolojik problemler
B) Madde bağımlılığı
C) Kuşak çatışması
D) Akran baskısı
E) Tutarsız disiplin yaklaşımı

8. "Medya sayesinde; olayları analiz edebilen, sorgulayıcı düşünme gücüne sahip bireylerden oluşan bir toplumun oluşması mümkün olabilir."
Aşağıdakilerden hangisi medyanın toplum hayatındaki yerini en iyi şekilde açıklar?
A) Medya toplumsal bilinçlenmeyi sağlar.
B) İnsanları günlük olaylardan haberdar eder.
C) Turizm sektörünü canlandırır.
D) Kültür aktarımını kolaylaştırır.
E) Sosyal ilişkileri pekiştirir.

9. Aşağıdakilerden hangisi ayrımcılık olarak <u>değerlendirilemez</u>?
A) Beyaz ırkın üstün niteliklere sahip olduğuna inanma
B) İş bölümünün cinsiyete göre yapılması
C) Farklı inançlara ibadet özgürlüğü tanıma
D) Etnik grupların ayrıştırılması
E) Bazı kurumlarda çalışanları üstün tutma

B) Aşağıdaki cümlelerin sonuna yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. Göçlerin yöneldiği kentlerde, sağlıksız sanayileşme, yoksulluk kültürü, çevre kirlenmesi gibi patolojik sorunlarla karşılaşılmaktadır. ( )
2. Göçler nüfus dağılışındaki dengesizliği gidermek için gerçekleştirilir. ( )
3. İşsizlik göçe neden olurken suç eğilimini azaltır. ( )
4. İşsizlik, yoksulluk ve eşitsizlik gibi ekonomik faktörler suç olgusunun meydana gelmesinde etkilidir. ( )
5. Yetersiz eğitim, kronik işsizlik, gelir azlığı, aile büyüklüğü gibi faktörler de göç hareketlerinin yanında kentsel yoksulluğun artışına neden olarak gösterilir. ( )
6. Çeşitli nedenlerle metropole yapılan göçler yoksulluğu azaltmaktadır. ( )
7. Ülkemizde büyük kentlere yapılan iç göçler, ekonominin canlanmasına neden olmaktadır. ( )
8. Çevre kirliliği sanayileşmenin kentlere getirdiği sorunlardan biridir. ( )
9. Terörün en önemli amacı, bir güvensizlik ve belirsizlik ortamı yaratmaya çalışmaktır. ( )
10. Sporun birleştirici, bütünleştirici ve eğitim işlevi vardır. ( )
11. Sokaktaki çocukların sokağa iniş sebebi farklı bir yaşam seçeneğinin olmasıdır. ( )
12. Şiddet; kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onur kırmak, huzura son vermek, zor kullanmak şeklinde kendini gösterir. ( )
13. Medyanın en temel işlevi toplumsal bilinçlenmeyi sağlamaktır. ( )
14. Irkçılık her tür ayrımcılığa karşıdır. ( )

C) Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle tamamlayınız.

(suç-ekonomik-kentlileşme-kentleşme-terörizm-çarpık kentleşme-sokak çocukları-spor sosyolojisi-kitle iletişim araçları-ayrımcılık-Ziya Gökalp, Prens Sabahattin-göç-medya)

1. …..... sonuçlarından biri de kültürel yayılmadır.
2. …… "biz" ve "öteki" ayrımını daha da belirginleştirmektedir.
3. ……..bir sosyal uyumsuzluk alametidir.
4. ……...koşulların yetersizliği suç oranının artmasına neden olur.
5. …….... ekonomik gelişmeye paralel olarak nüfusun kentlerde toplanması ve kentsel alanların gelişme sürecini ifade eder.
6. ……..... alt yapı hizmetlerinin aksamasına neden olmaktadır.
7. …….bir devlete yönelik olarak toplumda korku yaratmak amacıyla gerçekleştirilen şiddet eylemleri olarak tanımlanır.
8. ……..spor ve toplumsal yapı arasındaki işlevsel ilişkileri, yapısal değişkenleri çözümlemeye yönelen bilim dalıdır.
9. ……..... fiziksel şiddet veya cinsel istismara maruz kalmaktadır.
10. ……..bilgiyi yayar, eğitir, eğlendirir ya da bilgiye yönelik davranışlar sunar.
11. ……..... bireylerin duygu, düşünce ve inançları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.
12. ……bir siyasi, dinî, cinsel tercihi benimseyenlere ya da bir ırka karşı olabilir.

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Göçün yol açtığı toplumsal sorunlar nelerdir? Belirtiniz.
2. Toplumda suç oranının artmasında kitle iletişim araçlarının etkisini tartışınız.
3. Yoksulluk ve işsizliğin toplumsal etkileri nelerdir?
4. Kentleşmenin beraberinde getirdiği temel sorunları örneklendiriniz.
5. Terörizmin ortadan kaldırılması için devletlere düşen görevler nelerdir? Tartışınız.
6. Sokak çocuklarının rehabilitasyonu için hangi çalışmalar yapılabilir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
7. Şiddetin nedenleri neler olabilir? Şiddetin önlenmesi için neler yapılabilir? Tartışınız.
8. Medya, toplum yaşamında neden önemlidir? Açıklayınız.
9. Ayrımcılığın ortadan kaldırılması için devletlere düşen görevlerin neler olabileceğini tartışınız.

1.ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

A. BÖLÜMÜ

	A	B	C	D	E
1.	●	○	○	○	○
2.	○	○	○	●	○
3.	○	○	●	○	○
4.	●	○	○	○	○
5.	○	●	○	○	○
6.	○	●	○	○	○
7.	○	○	○	●	○
8.	○	○	●	○	○
9.	○	●	○	○	○
10.	○	○	○	●	○
11.	●	○	○	○	○
12.	○	○	○	○	●
13.	○	○	○	○	●
14.	○	○	○	●	○
15.	○	○	●	○	○
16.	○	○	○	○	●
17.	○	○	●	○	○
18.	○	○	○	●	○
19.	○	○	○	○	●
20.	○	●	○	○	○
21.	○	○	●	○	○
22.	●	○	○	○	○
23.	○	○	○	○	●
24.	○	○	●	○	○
25.	○	○	○	○	●

B. BÖLÜMÜ

1.	●	Ⓨ
2.	Ⓓ	●
3.	●	Ⓨ
4.	Ⓓ	●
5.	Ⓓ	●
6.	Ⓓ	●
7.	●	Ⓨ
8.	●	Ⓨ
9.	Ⓓ	●
10.	Ⓓ	●
11.	●	Ⓨ
12.	●	Ⓨ
13.	●	Ⓨ
14.	●	Ⓨ
15.	Ⓓ	●
16.	●	Ⓨ
17.	●	Ⓨ
18.	●	Ⓨ
19.	Ⓓ	●
20.	Ⓓ	●
21.	●	Ⓨ
22.	●	Ⓨ
23.	Ⓓ	●
24.	●	Ⓨ
25.	Ⓓ	●
26.	●	Ⓨ

C. BÖLÜMÜ

1. ailenin
2. Siyaset
3. toplumsal kurum
4. Gelişmiş
5. Monogami
6. çekirdek aile
7. boşanmaya
8. milletvekilliği
9. öğrenme
10. Eğitim sosyolojisi
11. Örgün eğitim
12. Eğitim
13. baskıcı yönetim
14. Demokrasi
15. seçim
16. Anayasa
17. Sivil toplum kuruluşları
18. ekonomi
19. kanunlar
20. Nispi temsil sistemi
21. fetişizm
22. Natürizm
23. din ve vicdan
24. kuvvetler ayrılığı

2.ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

A. BÖLÜMÜ

	A	B	C	D	E
1.	○	○	○	○	●
2.	○	●	○	○	○
3.	○	○	○	●	○
4.	○	○	○	●	○
5.	○	○	●	○	○
6.	○	○	○	○	●
7.	○	○	○	●	○
8.	○	●	○	○	○
9.	○	○	●	○	○
10.	○	○	○	○	●
11.	○	●	○	○	○
12.	●	○	○	○	○
13.	○	●	○	○	○
14.	○	○	●	○	○

B. BÖLÜMÜ

1.	●	Ⓨ
2.	Ⓓ	●
3.	●	Ⓨ
4.	●	Ⓨ
5.	Ⓓ	●
6.	●	Ⓨ
7.	●	Ⓨ
8.	Ⓓ	●
9.	Ⓓ	●
10.	●	Ⓨ
11.	Ⓓ	●
12.	Ⓓ	●
13.	●	Ⓨ
14.	●	Ⓨ
15.	●	Ⓨ
16.	Ⓓ	●
17.	●	Ⓨ
18.	●	Ⓨ
19.	Ⓓ	●
20.	●	Ⓨ
21.	Ⓓ	●
22.	●	Ⓨ

C. BÖLÜMÜ

1. toplumsal değişme
2. inkılap
3. büyük boy kuramlar
4. Ekonomi
5. İş bölümü
6. Kültür
7. nüfus
8. planlı toplumsal
9. millî gelirden
10. dayanışmayla
11. millî egemenliğe ve tam bağımsızlığa
12. Toplumsal çözülme

3.ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

A. BÖLÜMÜ

	A	B	C	D	E
1.	●	○	○	○	○
2.	●	○	○	○	○
3.	○	○	○	○	●
4.	○	○	○	●	○
5.	○	○	●	○	○
6.	●	○	○	○	○
7.	○	○	●	○	○

B. BÖLÜMÜ

1. ● Y
2. D ●
3. ● Y
4. ● Y
5. ● Y
6. ● Y
7. D ●
8. ● Y
9. ● Y
10. D ●
11. D ●
12. ● Y
13. ● Y
14. D ●

C. BÖLÜMÜ

1. Sosyolojik bakış açısı
2. güncel
3. grupsal kimliklleri
4. Anayasal vatandaşlık
5. Modernizm
6. Postmodernizm
7. Küreselleşme
8. çevre kirliliğine
9. İnsan topluluklarının
10. bilişsel iletişim araçları
11. medyadır
12. kültürel kaynaşmayı
13. Sanat
14. boş zamanları
15. Boş zamanlar sosyolojisi
16. Sanat eseri
17. sanat sosyolojisi

4.ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

A. BÖLÜMÜ

	A	B	C	D	E
1.	○	○	○	●	○
2.	○	○	○	○	●
3.	○	○	●	○	○
4.	○	○	○	●	○
5.	○	●	○	○	○
6.	○	○	○	●	○
7.	○	○	○	○	●
8.	●	○	○	○	○
9.	○	○	●	○	○

B. BÖLÜMÜ

1. ● Y
2. D ●
3. D ●
4. ● Y
5. ● Y
6. D ●
7. D ●
8. ● Y
9. ● Y
10. ● Y
11. D ●
12. ● Y
13. ● Y
14. D ●

1. Göçün
2. Kentlileşme
3. Suç
4. Ekonomik
5. Kentleşme
6. Çarpık kentleşme
7. Terörizm
8. Spor sosyolojisi
9. Sokak çocukları
10. Medya
11. Kitle iletişim araçları
12. Ayrımcılık
13. Ziya Gökalp – Prens Sabahattin

A

adaptasyon : Toplumsal, kültürel ve doğal çevreye uyma.
aidiyet : Bir kişi ile bir devlet arasındaki hukuki bağ.
aforoz : Dinî bir topluluğa mensubiyetten mahrum etme ya da çıkarılma anlamında kullanılan dinî bir kınama şekli.
aile içi şiddet : Bir aile üyesinin; ailenin diğer üyesine veya üyelerine karşı fiziksel ya da psikolojik olarak hükmetmesi ya da zarar vermesi.
aile : Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.
alt kimlik : Kişinin etnik kökeni, dinsel inancı.
alt kültür : Özellikle bölgesel, etnik, sınıfsal ve dinsel temellerde oluşan farklı kültürel yapılar.
anaerkil aile : Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen toplumlarda görülen ana soyuna dayanan evlilik türü.
antisemitizm : Yahudilik dinine, ırkına, kültürüne veya milletine karşı duyulan düşmanlık.
apartheid : Irkçılık sistemi.
aşar : Osmanlı Dönemi'nde köylülerden, ürettikleri tarım ürünleri için %10 oranda alınan vergi.
ataerkil aile : Tarım ve hayvancılıkla geçinen toplumlarda görülen baba soyuna dayanan evlilik türü.
ayin : Dinsel tören, ibadet.
ayrımcılık : Bir toplulukta ırk, cinsiyet, toplumsal konum ya da din nedeniyle bir gruba ya da bireye ayrıcalıklı davranma olgusu.

B

banliyö : Yörekent, şehrin kenarında olan mahalleler.
baskı grubu : Yönetici ya da üyeleri aracılığıyla hükûmeti, kamuoyunu veya başka toplumsal kuruluşları etkileyerek üyelerinin ortak çıkarlarını gerçekleştirmeyi amaçlayan örgütlü toplumsal gruplar.
bilim : Olayların ve nesnelerin, oluşum, yapı ve gelişimindeki yasallıkları açıklamaya çalışan yöntemli ve sistemli bilgiler bütünü.
boş zaman sosyolojisi : Toplumun bireylerinin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini ele alan sosyoloji alanı.
boş zaman : Bireyin çalışma gibi rutin ekinlikleri bırakıp yerine hoşuna giden etkinlikleri gerçekleştirdiği zaman süreci.
boşanma : Evlilik aktinin hukuken son bulması.
bürokrasi : Karar vermede akılcılık, ilişkilerde kuralcılık, görevlerde belirlilik, otoritede merkezcilik esaslarına göre işleyen örgüt.
bütünleşme : Değerlerin, inançların ya da insanların, grupların, bir sistem ya da bir bütün meydana getirecek şekilde bir etkileşim içinde olmaları.
büyük aile : Evli bir çiftin çocuklarını ve bunlara akrabalık bağı ile bağlı olan gelin, torun gibi yakınlarını içine alan aile türü.

C-Ç

çarpık kentleşme : Kentlerin, nüfus artışlarıyla, plansız ve denetimsiz olarak gelişigüzel, estetik kaygıdan uzak bir şekilde merkezden dışa doğru büyümesi.
çevre : Bir bireyin, bir toplumsal grubun ya da toplumun biyolojik, toplumsal, kültürel yaşamını etkileyebilecek dış etmenlerin tümü.
çevre kirliliği : Bütün canlıların sağlığını olumsuz yönde etkileyen, cansız çevre ögeleri üzerinde yapısal zararlar meydana getiren ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin; hava, su ve toprağa yoğun bir şekilde karışması olayı.

D

defektler : Eksiklik, kusur, bozukluk.
demografi (nüfus bilimi) : Nüfusun miktar bileşimiyle doğum-ölüm oranları, nüfus artışı, göç gibi olayları, bunların ortaya çıkardığı sorunları, çözüm yollarını istatistiksel yöntemleri de kullanarak açıklayan disiplin.

demokrasi : 1. Aralarında hiçbir üstünlük gözetmeksizin bütün vatandaşların katıldığı toplumsal örgütleniş biçimi. 2. Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık.

depresyon : Kişinin sosyal işlevlerinin ve günlük yaşama dair etkinliklerini rahatsız edecek, bozacak dereceye ulaşmış üzüntü, melankoli ya da keder içinde olması.

devlet : Belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan, otoritesi yasaya ve güç kullanma yeteneğine dayanan (hükûmet kurumları ile kamu görevlilerinden oluşan) siyasi yapı.

difüzyon : Bir yeniliğin diğer bölgeler veya toplumlara yayılması.

din : Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum.

diyalektik : Doğa ve toplumdaki tüm olgu ve süreçlerin karşılıklı hareket ve bağlılık içinde olduğunu; karşıtların iç içe bulunduğunu ve çatışma hâli gösterdiğini, bu çatışma durumundan değişme ve gelişmenin ortaya çıktığını öne süren yaklaşım.

E-F

eğitim : Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci.

eğitim kurumu : Kuruluş amacı ve misyonu eğitim olan, bu alandaki tüm ihtiyaçlara cevap vermek üzere oluşturulmuş kurum.

ekoloji : Canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişki ve etkileşimlerini inceleyen bilim dalı.

ekolojik sistem : Belirli bir alanda bulunan canlılar ile bunları saran cansız çevrelerin karşılıklı ilişkileri ile meydana gelen ve süreklilik arz eden sistem.

ekonomi : Toplumların üretim, değişim, bölüşüm ve tüketim yapısını, işleyişini inceleyen bilim dalı.

ekonomik büyüme : Bir ekonomide zaman içinde mal ve hizmet üretimi miktarında artış olması.

emek : İnsanların belli bir amaca ulaşmak üzere giriştiği hem doğal ve toplumsal çevresini hem de kendisini değiştiren bilinçli çalışma.

emperyalizm : Bir devletin başka bir devleti siyasal ve ekonomik egemenliği altına alması ya da almak istemesi, sömürgecilik.

endogami : Kişinin eşini üyesi bulunduğu sosyal grup içerisinden seçmesi.

enflasyon : Fiyatların toptan yükselmesi, para değerinin düşmesi biçiminde kendini gösteren ekonomik süreç.

evrim : Değer veya biçimlerde yavaş yavaş meydana gelen değişim.

fetişizm : Doğaüstü bir gücü ve etkisi, büyülü ya da aşkın güçleri olduğuna inanılan canlı ya da cansız nesnelere tapınma.

fırsat eşitliği : Sosyal devletin sunduğu olanaklardan, herkesin ayrım yapılmaksızın eşit biçimde yararlanması.

fonksiyonel bütünleşme : Toplumda çeşitli iş kollarında faaliyet gösteren birey veya grupların sosyal hayatın gereği olarak yerine getirmekle yükümlü oldukları görevleri layıkıyla ifa etmelerinden doğan iş birliği sayesinde kurulan bütünleşme.

fonogram : Bir sesi ya da ses dizimini belirten yazılı biçim.

G-H

gasp : Bir malı sahibinin izni ve haberi olmadan zorla alma.

gayri safi yurt içi hasıla : Bir ülke vatandaşlarının bir yıl için ürettikleri toplam mal ve hizmetlerin, belli bir para birimi karşılığındaki değerinin toplamı.

gecekondu : Kaçak olarak hazine veya özel arazilere yapılan bina.

gelir : Üretim faaliyetlerine katılan faktörlerin, yaratılan hasıladan elde ettiği pay.

göç : Dinî, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerle insan topluluklarının bir yerden bir başka yere gitmesi.

göreli yoksulluk : Belli bir toplumda barınma, eğitim, sağlık gibi kültürel ve toplumsal ihtiyaçları da içine alan, kabul edilebilir en düşük tüketim düzeyinin altında kalan gelir düzeyi.

güç : Bireyin inançlarında, tutumlarında ve davranışlarında köklü değişmeler meydana getiren etki.

güncel : Günün konusu olan (haber, aktüel, olay).

habitat : Bir organizmanın yaşadığı, geliştiği yer.

habitus : Bitkinin yerindeki durumu, dallanması, köklerinin toprak içerisindeki dağılmasını belirten morfolojik görünüş.
hukuk : Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü.
hükûmet : Devlet işlerini yürütmekle görevli kuruluşlar ve kişiler. Siyasi iktidar.

I-İ-J

ırk ayrımcılığı : Irklar arasındaki fiziksel farklılıkların insanların yeteneklerinde farklılıklar yarattığını ve bazı ırkların ötekilerden üstün olduğunu savunan görüş ya da ön yargı.
ibadet : Dinsel inanışın uygulanmasında yapılan merasim (ayin).
ihtilal : Bir defada gerçekleşen ancak bütün toplumsal düzen üzerinde geniş kapsamlı etkilerde bulunan ve toplumsal iktidar değişikliğini amaçlayan siyasi olay.
iktidar : 1. Kudret, güç. 2. Devleti yönetme yetkisi ve bu yetkiyi elinde bulunduran kişi ya da kuruluş.
iletişim araçları : Algılama ve algılatma adına iletişimi ve karşılıklı bilgi aktarımını sağlayacak araçlar.
iletişim : Düşünce ve duyguların bireyler, toplumsal gruplar ve toplumlar arasında söz, yazı, görüntü vb. aracılığı ile değişimini sağlayan toplumsal etkileşim süreci.
iletişim sosyolojisi : İletişimin toplumsal anlamı, topluma etkileri, toplum-iletişim ilişkisi, toplumsal iletişimin tarihsel süreç içindeki gelişimi gibi konuların sosyolojik açıdan incelenmesi.
inanç : Herhangi bir şeyi doğru, iyi veya güzel olarak kabul etme, benimseme, savunma.
inkılap : Eskimiş siyasal ve toplumsal düzende hızlı, derinlere inen ve o düzeni sürdürmek isteyenlere karşı zor kullanılarak gerçekleştirilen değişimler süreci.
inovasyon : Bilginin ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürülmesi amacı ile farklı, değişik, yeni fikirler geliştirme ve bunları uygulama.
ironi : Söylenenin tam tersinin kastedildiği ifade, söylenen ya da yapılan eylem.
istihdam : Ülkedeki mevcut üretim faktörlerinin gelir sağlamak amacıyla ekonomik faaliyetler içerisinde çalışması ya da çalıştırılması.
isyan : Yürürlükteki siyasi, ekonomik ve toplumsal düzeni ortadan kaldırmak, siyasi iktidarı ele geçirmek üzere girişilen silahlı başkaldırı hareketi.
iş bölümü : Bir toplumsal üretim düzeni içinde, bir kişinin yapamayacağı değişik görev ve hizmetlerin toplumun üyeleri arasında karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde bölünmesi.
işsizlik : Bir toplumda, bir toplumsal kümede çalışma çağındaki nüfusun bir bölümünün istençleri dışında ücretli işten yoksun bulunması durumu.
jakobenizm : İdeolojik amacı için her vasıtayı meşru gören ve güç kullanarak kendi görüşlerini dayatan politik akım. Tepeden inmecilik.

K-L

kalkınmak : Durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek.
kalkınma planı : Bir ülkede; gelişmeyi hızlandırmak, üretim düzeyini yükseltmek, işsizliği ortadan kaldırmak, daha adil bir gelir dağılımını ve fırsat eşitliğini sağlamak gibi amaçlarla ortaya konulan plan.
kamuoyu : Toplumsal yaşamın olay ve olguları konusunda toplumsal grupların ya da toplumun ortaklaşa yargısını yansıtan düşünce ve kanıların toplamı.
kapitalizm : Üretim araçlarının özel kişiler elinde bulunmasını ve ekonomik yaşamın bireylerin serbestçe verdikleri kararla yürütülmesini öngören sistem. Özel girişim sistemi.
kapkaç : Bir kimsenin haberi olmadan, taşınabilir eşya ve ziynetin bir veya birkaç kişi tarafından aniden kapılıp kaçırılması.
kentleşme : Sanayinin gelişmesiyle nüfusun kentsel bölgelerde toplanması ve şehir alanlarının genişlemesi süreci.
kimlik : Toplumsal bir varlık olan insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerin tümü.
kimsesiz çocuk : Ailesi olmayan korunmaya muhtaç çocuk.
kitle iletişim araçları : Kitlesel bir boyutta ileti dağıtabilen araçlar.
konjonktür : Geçerli durum. Her türlü durumun ve şartın ortaya çıkardığı sonuç.
konvansiyonel silah : Taraflarca gücü, niteliği bilinen ve klasik olarak kabul edilen nükleer ve kimyasal silah dışında kalan savaş aracı.
kozmopolit : Bir kişi ya da yerin ulusal niteliklerini yitirmesi ve daha evrensel bir anlayışın etkisi altında olması.

kutsal : Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken kabul görmüş; bozulmaması, dokunulmaması gereken, üstüne titrenilen değerler.

küçük aile : Anne, baba ve çocuklardan oluşan aile türü.

küreselleşme : Dünyadaki farklı haklar, bölgeler ve ülkeler arasında artan karşılıklı bağımlılık. Ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel, politik yönden ve ekolojik denge açısından global bütünleşmenin, entegrasyon ve dayanışmanın artması.

laiklik : Devlet işlerinin dinî kurallara dayandırılmaması, devletin tüm dinlere eşit mesafede olması ve bireylere din ve vicdan özgürlüğünün sağlanması.

liberalizm : Ekonomik alanda ve buna bağlı olarak toplumun tüm alanlarında serbestliği temel alan düşünsel öğreti.

M-N

makro ekonomi : Ekonomik olayları üretim, istihdam, işsizlik, genel fiyat düzeyi, ekonomik kalkınma hızı gibi büyüklükler çerçevesinde global ve genel olarak ele alan ve çözümleyen ekonomi.

mal : Gereksinimleri giderebilecek özelliğe sahip, belirli bir fiyatı olan, alınıp satılabilen ve yeryüzünde kıt miktarda bulunan her şey.

manizm : Ruhlara tapma, ölen atalarının ruhlarının aileyi koruduğuna inanma.

marjinal : Toplumda görüş ve yaşayış biçimiyle uçlarda bulunan, çizgi dışı, aykırı (kimse).

medeni kanun : Evlenme, aile, miras ve borç-alacak ilişkileri başta olmak üzere bireyler arasındaki özel hukuk ilişkilerini düzenleyen yasa.

mekanik dayanışma : Akrabalık bağlarına, geleneksel değer ve normlara sadakatin esas olduğu, okuryazarlık, iş bölümü ve bireyciliğin henüz yeterince gelişmediği, kurumları işlevsel olarak farklılaşmamış toplumlarda görülen, hem davranış biçimleri hem de değer yargıları bakımından bireylerin birbirlerine benzemeleri sonucu oluşan ortak bilince dayalı dayanışma biçimi.

melankoli : Derin bir keder içinde hüzünlü, acı çeken, yalnız, umutsuz bir insanın içinde bulunduğu durum.

meşru : Yasanın, dinin ve kamu vicdanının doğru bulduğu.

meşrutiyet : Bir hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan ve hükümdarın yetkilerinin anayasa ve halkoyuyla seçilen meclis tarafından kısıtlandığı yönetim biçimi.

millî ekonomi : Bir ülkede ekonomik olayların (üretim, bölüşüm, tüketim) kendine özgü ekonomi siyaseti.

millî gelir : Bir ülkedeki gayri safi yurt içi hasıla hasıladan makinelerin yıpranma payı olan amortismanların (yenileme giderleri) çıkarılması.

modern : Çağa uygun, çağcıl, asri.

modernite : Gelenek ile karşıtlık ve ondan kopuşun; bireysel, toplumsal ve politik yaşam alanlarının tamamındaki dönüşümü ya da değişimi.

modernize : Yenileştirilmiş, modern, çağcıl duruma getirilmiş.

modernizm : Modern düşünce, karakter ya da bir uygulama.

monarşi : Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejimi, tek erklik.

monogami : Tek eşlilik.

monoteizm : Bir tek tanrının varlığını savunan görüş.

muhafazakar : Geçmiş değerlerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini, muhafaza eden kişi.

muhalif : Bir tutuma, bir görüşe bir davranışa karşı olan aykırı görüşte olan.

natürizm : Güneş, ay ve yıldız gibi kozmik varlıkları, rüzgâr ve fırtına gibi tabiat olaylarını şahıslandırmak, onlara zekâ ve duygu yükleyerek kudret sahibi olduklarına inanmak ve onları tanrı kabul etmek.

neolokal : Evlilik sonucu kadın ve erkeğin kendi ailelerinden ayrılarak yeni bir aile kurması.

nüfus yoğunluğu : Bir ülkede ya da bölgede kilometrekare başına düşen insan sayısı.

O-Ö

oligarşi : Siyasi gücün, birkaç kişinin ya da bir grubun elinde toplandığı yönetim.

organik dayanışma : Sanayi toplumlarında görülen hem kültürel açıdan hem de iş bölümündeki uzmanlaşma sonucunda insanların birbirine muhtaç olmalarından kaynaklanan, başkalarının bizi tamamladığı dayanışma.

otorite : Yaptırma, yasaklama, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü.

ön yargı : Bireyde, başka bireylere, toplumsal gruplara ve toplumlara karşı sevgi ya da düşmanlık duygusu uyanmasına yol açan ve koşullanmış bir duygusal tutumu yansıtan genelleme; peşin hüküm.

örgün eğitim : Amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireyler için yapılan düzenli eğitim.

örgüt : Belirli bir amaca yönelik, birbiriyle bağlantılı eylemlerin gerçekleştirilmesi için bireylerin önceden belirlenmiş davranış kalıpları, görevler ve sorumluluklar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşan, tamamlayıcı ve süreklilik gösteren toplumsal yapılanma.

P

paradigma : Bilim insanlarının, bilimsel problemleri tespit ederken ortak olarak paylaştıkları bilimsel varsayımlar ve kavramlar çerçevesi.

piyasa : Talep ettikleri mal ve hizmetleri karşılamak isteyen alıcılarla para karşılığında mal ve hizmet sunmak isteyen satıcıların buluştukları yer.

planlama : Hükûmet tarafından ulaşılacak amaçları belirleyen, bazı kesimlerdeki artış ölçüsünü tespit eden ve uygulanması gerekli çareleri önceden gösteren ekonomik, sosyal programın belli süreler için hazırlanması işi.

politeizm : Birçok tanrının varlığını savunan görüş.

postmodernizm : Farklılığı ve çeşitliliği benimseyerek, mutlak değerler anlayışı yerine yoruma açık seçenekleri tercih edip; tek ve mutlak doğrunun egemenliğine karşı çıkan düşünce biçimi.

premodern : Modernlik öncesi dönem.

propaganda : Bir düşünceyi, inancı, fikri, programı, planı topluma tanıtma, benimsetme ve yayma amacıyla söz, yazı gibi yollarla gerçekleştirilen çalışma.

R

rant : Herhangi bir üretim faktörüne, onu belirli bir istihdam alanında tutmak için gerekli olan miktardan fazla yapılan ödeme.

referandum : Genelde anayasa değişikliği, yasaların kabulü veya ülke için çok önemli olan meselelerde halkın iradesini belirlemek amacıyla yapılan oylama.

reform : Daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklik, iyileştirme, düzeltme, ıslahat.

rejim : Yönetme, düzenleme, biçim, düzen. Bir devletin yönetim biçimi.

rekreasyon : İnsanların yaşamlarında yapması zorunlu olan (örneğin; yemek, uyumak, çalışmak vb.) yapılması gerekenler dışında kalan serbest zamanda uygulanan aktivite.

rekreatif : Eğlence.

resmî : Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili.

S-Ş

sanat sosyolojisi : Sanatı toplumsal bir süreç olarak diğer toplumsal fenomenlerle bağlantılı olarak ele alan ve analiz eden sosyolojinin alt dalı.

sanat : Duygu, tasarı, güzellik gibi konuların anlatımında kullanılan yöntemler veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık ve hayal gücünün ifadesi.

sanayileşme : Üretimde makinelerin yaygınlaşması, uzmanlaşma ve farklılaşmaya dayalı iş bölümünün artması ve işçi sınıfının oluşması ile sınıf ilişkilerinin belirginleştiği toplumsal süreç.

savaş : Ülkeler, bloklar ya da bir ülke içerisindeki büyük gruplar arasında gerçekleşen topyekun silahlı mücadele.

sendika : İşçilerin ve işverenlerin iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve daha da geliştirmek için aralarında kurdukları birlik.

sermaye : Gelir yaratma yeteneğine sahip ulusal veya uluslararası düzeyde her türlü mali veya fiziksel varlıkların tamamı, anamal.

sipahi : Osmanlı ordusunun en büyük gücünü oluşturan, ağır süvari askerî sınıf .

siyasi parti : Ortak düşünce, görüş ve çıkardaki kişilerin oluşturduğu siyasi topluluk.

sivil toplum : Devletin idari teşkilatlanmasının dışında, özerk, gönüllü, bir hukuk düzenine tabi olmakla birlikte kendi iç düzenini kendisi belirleyen, toplumsal yaşamın organize bir bölümü.

sokak çocukları : Temel olarak aile bakımı ve korunmasından mahrum, geçimini sokaktan sağlayan ve sokaklarda yaşayan çocuklar.

sosyal adalet : Toplumun çeşitli sınıfları arasında, özellikle millî gelirin dengeli bölüşümünün sağlanması, bireylerin belli olanaklara sahip olması için fırsat eşitliğinin sunulması.

sosyal güvenlik kurumu : Ana işlevi toplumdaki bireylerin yaşam haklarını güvence altına almak, korumak ve sosyal haklarını gerçekleştirmek üzere örgütlenen kurum.

sosyalizm : Üretim araçlarının kamunun elinde bulunmasını, üretimin kâra değil insanların gereksinimlerini karşılamaya yönelmesini, üretilenlerin insanlar arasında eşitçe ya da kamu yararının haklı göstereceği eşitsizliklerle dağıtılmasını öngören siyasi sistem.

spor sosyolojisi : Sportif faaliyetlerin toplumdaki yerini ve işlevini belirleyen, spor olgusunun, diğer sosyal kurumlarla olan ilişkilerini inceleyen sosyolojinin alt dalı.

stres : Kişinin üstesinden gelme yeteneğini aşan ya da zorlayan bir durum algılandığında ortaya çıkan tepki.

strüktür : Toplum biliminde yapı.

suç : Genel olarak yasaklanan veya cezalandırılan davranışlar.

şiddet : Maddi ve manevi çıkar ve menfaatlerin elde edilmesini sağlamak amacı ile fiziksel, sözlü, psikolojik ya da işaretler yardımı ile uygulanan, kişi ya da kişilerin, kurum ya da kuruluşların hatta canlı diğer varlıkların (bitki örtüsü, hayvanlar, yaşam kaynakları vb.) yaşam, özgürlük, irade, istek, hak ve sağlıklarına zarar verici, bu hakları ortadan kaldıran ya da geçici süre ile bunların ortadan kaldırılmasını sağlayan hâl ve hareketlerin tümü.

T

tasarruf : Parasını kendi durumuna göre kullanma. Para biriktirme, artırım.

teknokrasi : Devlet yönetiminde son sözün yönetim ve ekonomi uzmanlarına bırakılmasına dayanan siyasi yöntem.

teknoloji : Bilimin sonuçlarını günlük yaşamda yararlı hâle getirmeyi amaçlayan bilgi dalı.

terörizm : Siyasal, dinsel veya ekonomik hedeflere ulaşmak amacıyla sivillere, resmî, yerel ve genel yönetimlere yönelik baskı, yıldırma ve her türlü şiddet içeren yolun kullanımı.

teşebbüs : İnsanların istekleri doğrultusunda üretim yaparken yeni teknoloji uygulayan, yeni ürün geliştiren ve mevcut pazarı genişleten ekonomik birim, girişim.

tımar : Osmanlı İmparatorluğu'nda kamu arazisi dâhilinde, yönetimi sipahiye bırakılmış olan verimli topraklar.

totemizm : Bir totem etrafında örgütlenmiş din.

tüketim : Üretilen, yapılan şeylerin kullanılıp harcanması.

tüketim toplumu : Bir işe yarasın yaramasın, bir ihtiyacı karşılasın karşılamasın, üretimin, asıl olarak satmak ve kâr elde etmek için yapıldığı; üretimde nitelik ve kaynakların boşa harcanmaması amacı göz ardı edilerek reklamcılık yoluyla bireylerin moda, heves ve alışkanlıklarının baskı altına alınarak "tüketmeyi istemeye" yöneltildiği toplum.

U-Ü-V

üretim : İnsanın var olması için doğayı değiştirmesi ve doğayı değiştirirken kendini de değiştirmesi süreci.

üretim biçimi : Toplum hayatında insanların yaşamları için gerekli olan şeyleri elde etmelerinin tarih içinde gösterdiği türlü düzenlemelerden (kölecilik, sermayecilik, toplumculuk vb.) her biri.

üst kimlik : Kişinin yaşadığı toplumun bir parçası olduğunu gösteren nitelik ve özelliklerle, o topluma ait olmasını sağlayan şartların bütünü.

varoş : Şehir merkezinden uzak ve şehre oranla kiraların ve diğer giderlerin düşük olduğu, gecekonduların yaygın olduğu, alt sosyoekonomik düzeyden insanların yaşadığı yerler.

vatandaş : Aynı anayasal devlette, aynı topraklar üzerinde yaşayan ve anayasada vadedilen haklardan yararlanmaları için o ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı bireyler.

Y-Z

yabancılaşma : Bireyin toplumsal, kültürel ve doğal çevresine uyumunun azalması, özellikle çevresi üzerindeki denetimini yitirmesi ve bu durumun bireyin yalnızlığına ve çaresizliğine yol açması.

yaptırım : Hukuk, ahlak gibi kurumların buyruklarının yerine getirilmesini sağlayan güç, müeyyide.

yargı : Doğru ya da yanlış olabilen bir değerlendirme, hüküm.

yatırım : Bir iş gerçekleştirmek, yürütmek için yararlanılan mal ve para.

yoksulluk : Fakirlik, günlük temel ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olmama durumu.

zorunlu göç : Bir topluluğun yaşadığı bir bölgeden başka bir bölgeye bedensel ya da ruhsal baskıyla göç ettirilmesi.

ABRAHAMSON, Mark, İşlevselcilik, (çev.: Nilgün Çelebi), Toplum Yayınevi, Konya, 1990.
ANTHONY, D. Smith, Irkçılık Modernite ve Kimlik, (çev.: Sevda Akyüz), Sarmal Yayınları İstanbul, 1997.
ARON, Raymond, Sosyolojik Düşüncenin Evreleri, (çev.: Korkmaz Alemdar), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1994.
ASLANTÜRK, Zeki; Tayfun AMMAN, Sosyoloji, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2001.
AYDIN, Mustafa, Kurumlar Sosyolojisi, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.
BERGER. L, Peter, BERGER Brigitte, KELLNER Hansfried, Modernleşme ve Bilinç, (çev.: Cevdet Cerit), Pınar Yayınları, İstanbul,1985.
BİLGİN, Nuri, Sosyal Psikolojiye Giriş, İzmir Kitaplığı, İzmir, 1988.
BİLGİSEVEN KURTKAN, Amiran, Köy Sosyolojisi, Filiz Kitabevi, İstanbul,1988.
BOTTOMORE, Thomas B., Toplumbilim, (çev.: Ünsal Oskay), Der Yayınları, İstanbul, 1970.
CANATAN, Kadir, Bir Değişim Süreci Olarak Modernleşme, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
COŞKUN, İsmail, 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji, Bağlam Yayınları, 1991.
CÜCELOĞLU, Doğan, İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
CÜCELOĞLU, Doğan, Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
DOĞAN, Birol, Spor Sosyolojisi ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş, Nobel Yayınları, Ankara, 2007.
DOĞAN, İsmail, Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar, Pegema Yayınları, Ankara, 2004.
DOĞAN, İsmail, Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları, Pegema Yayınları, Ankara, 2005.
DOĞAN, M. Sait, ÖZYURT Selahattin, BOZTOPRAK Galip, Sosyoloji Çarşısı, E Yazı Yayınları, İstanbul, 2009.
DÖNMEZER, Sulhi, Toplumbilim, Beta Yayınları, İstanbul, 1994.
DURA, Cihan, Bilgi Toplumu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
DUVERGER, Maurice, Siyaset Sosyolojisi, (çev.: Şirin Tekeli), Varlık Yayınları, İstanbul, 1998.
DÜĞER, İ. Hakkı, İktisada Giriş, Üniversite Kitabevi, Kütahya, 1996.
DÜNDAR, Ali, Eğitim ve Dil, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
ERDEN, Münire, Eğitim Bilimlerine Giriş, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007.
ERKAL, Mustafa, Sosyoloji (Toplum Bilimi), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987.
EROĞLU, Hamza, Türk Devrim Tarihi, Sanem Matbaası, Ankara, 1981.
ERÖZ, Mehmet, İktisat Sosyolojisine Giriş, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1982.
ERÖZDEN, Ozan, Ulus-Devlet, Dost Kitabevi, Ankara, 1997
FEYZİOĞLU, Turhan, Atatürk ve Milliyetçilik, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.
FICHTER, Joseph. H, Sosyoloji Nedir? (çev.: Nilgün Çelebi), Toplum Kitabevi, Konya, 1990.
GIDDENS, Anthony, Sosyoloji, (çev.: Hüseyin Özel, Cemal Güzel), Ayraç Yayınları, Ankara, 2000.
GIDDENS, Anthony, Modernliğin Sonuçları, (çev.: Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.
GREGORY, Jusdanis, Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.
GÖKÇE, Birsen, Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yayınları, Ankara, 1992.
GÜVENÇ, Bozkurt, İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994.
GÜNEŞ, Yılmaz, Sosyoloji Dersleri, Denge Yayınları,1996.
KAFESOĞLU, İbrahim,Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1999.
KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, İnsan ve İnsanlar, Evrim Yayınları, 1999.
KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, İnsan, Aile, Kültür, Remzi Kitabevi, 1998.
KAPANİ, Münci, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1997.
KAPLAN, Yusuf, Enformasyon Devrimi Efsanesi, Rey Yayınları, İstanbul, 1991.
KAYNAR, Reşat, Atatürk'ün Kültür Anlayışı, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 6, Cilt:2, Ankara, 1986.
KILIÇ Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, Sel Yayınları, İstanbul, 1955.
KIŞLALI, Ahmet Taner, Siyaset Bilimi, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1987.
KONGAR, Emre, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.
KONGAR, Emre, Türk Toplum Bilimcileri 1, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
KOCATÜRK, Utkan, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.
KONGAR, Emre, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul,1995.
KONGAR, Emre, Türk Toplum Bilimcileri 2, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
LIPSET, Seymour Martin, Siyasal İnsan, (çev.: Mete Tunçay), Teori Yayınları, Ankara, 1986.
MUMCU, Ahmet, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.
MORA, Necla, Medya ve Kültürel Kimlik, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Sakarya, 2008.
ÖĞÜN, Süleyman Seyfi, Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.
ÖZKALP, Enver, Sosyolojiye Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1994.

ÖZKALP, Enver, Davranış Bilimlerine Giriş, AÖF Yayınları, Eskişehir, 1983.
ÖZTAN, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.
PRENS SABAHATTİN, Türkiye Nasıl Kurtarılabilir? (çev.:İnan Keser), Liberte Yayınları, Ankara, 2002.
SCHLESINGER, Philip, Medya Devlet ve Ulus, (çev.: Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul,1994.
SENCER, Muzaffer, Toplumbilimlerde Yöntem, Beta Yayınları, İstanbul, 1989.
SEZAL, İhsan, Sosyolojiye Giriş, Martı Kitap Yayınevi, Ankara, 2002.
TEZCAN, Mahmut, Toplumsal Değişme, Bilim Yayınları, İstanbul,1995.
WEBER, Max, Sosyoloji Yazıları (çev.: Taha Parla), Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987.
WELLS, Calvin, İnsan ve Dünyası, (çev.: Bozkurt Güvenç), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.
TİFTİKÇİ, Ender, TİFTİKÇİ, Mehmet, Atatürk ve Hukuk, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1999.
TURHAN, Mümtaz, Kültür Değişmeleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1994.
TÜRKDOĞAN, Orhan, Türk Ulus –Devlet Kimliği, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2006.
YEŞİLYURT, Yaşar, Ulus Devlet: Doğuşu, Gelişimi ve Geleceği, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2001.
Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1987.
Atatürk ve Kültür, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1982.
Devlet Bakanlığı Aile Araştırmaları Kurumu, Örf ve Âdetlerimiz, Ankara, 1997.
MEB, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Sosyal Bilimler Lisesi, 11. Sınıf Sosyoloji Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2007

www.academia.edu/32190583/TOPLUMSAL_YAPI_KURUM_I_LI_S_KI_SI_I_C_I_NDE_AI_LENI_N_FONK-SI_YONLARI.pdf s.12
www.mevzuat.meb.gov.tr/html/21540_0.html s.12
www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx s.14- 26.06.2016
www.tccb.gov.tr/assets/dosya/ddk41.pdf (s.16 -26.06.2016)
http://www.academia.edu/35308519/Kurumlar_Kurumsal_De%C4%9Fi%C5%9Fim_ve_Ekonomik_Performans_Douglass_C._NORTH s.18
www.yayin.todaie.gov.tr/goster.php/Dosya=MDUyMDU1MDUy s.18
www.mehmetakifarastirmalari.com/2016/02/28/ayet-meali-bakara-11-12/ (s.19 -26.06.2016)
www.makalemarketi.com/toplum-ve-haberler/toplumsal-sorunlar/1802-kaybolan... (s.20-03.04.2015)
www.mcaturk.com/ogumusel_bosanma.htm (s.20-03.04.2015)
www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24642 (s.21-06.04.2017)
http://www.necdetsubasi.com/pdf1?start=60 (s.22-03.08.2018)
www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html (s.23-26.06.2016)
www.acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3511/4396.pdf (s.24-03.04.2015)
www.arsiv.ntv.com.tr/news/312773.asp?cp1=1 (s.26- 26.06.2016)
http://www.habervitrini.com/magazin/cinli-gelin-turk-kadini-gibi-oldu-821428 (s.27-01.08.2018)
www.yeniaktuel.com.tr/dun102,186@2100.html (s.27-03.04.2015)
www.safranbolueevleri.net (s.29-03.04.2015)
www.hukukevi.net/forum/id,114/catid,20/func.pdf (s.27-03.04.2015)
www.turkiyegazetesi.com.tr/makaledetay.aspx/ID=438165 (s.27-03.04.2015)
www.arsiv.ntv.com.tr/news/312773.asp?cp1=1(s.28- 26.06.2016)
morharfler.blogspot.com.tr/2010/01/turkiyeden-rakamlar-kadnlar-yuzde-20si.html (s.30-26.06.2016)
www.haber7.com/haber/20090425/Turklerin-bile-bilmedigi-Osmanli-kadini.php (s.31-03.04.2015)
www.bilted.com/icsayfa.asp?an=5&id=21 (s.31-03.04.2015)
www.blog.milliyet.com.tr/Cagdas_Ailede_Kadinin_Yeni_Rolu/Blog/BlogNo=210004 (s.31-03.04.2015)
www.hurriyet.com.tr/tarihe-yon-veren-kadinlar-6078266 (s.32-03.04.2015)
www.milliyet.com.tr/ilk-kadin-pilotumuz-sabiha-gokcen-anildi-gundem-1074163/ (s.32-26.06.2017)
www.sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_03/31152628_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017_1.pdf (s.34- 26.06.2017)
www.beypazarihabertv.com/Ekonomi/424-Ev-Hanimlarina-Altin-Bilezik.html (s.35-03.04.2015)
www.haber01.com/Acikogretim-Kayitlari-Yarin-Basliyor-3326.html (s.35-03.04.2015)
www.kocaeliaydinlarocagi.org.tr/Yazi.aspx?ID=63 (s.36-03.04.2015)
https://alo183.aile.gov.tr/mevzuat-bilgi-portali/engelli-haklari
www.anadolu.edu.tr (s.37-03.04.2015)
www.dergipark.ulakbim.gov.tr/gav/article/viewFile/5000141973/5000129783 (s.38)
http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2010/02/01/imkb_okul_acip_cekirdekten_borsacilar_yetistirecek (s.39-03.04.2017)
www.ilgazetesi.com.tr/2009/05/16/7-19-yas-ana-baba-egitimi-semineri-tamamlandi (s.39-03.04.2017)
www.alanya.bel.tr/Proje/6/--EGITIMDE-ENGEL-YOK---PROJESI (s.41-03.04.2015)
www.egitimportali.com/koseyazisi.php?yazi_no=61 (s.41-03.04.2015)
www.ozegep.meb.gov.tr/dosyalar/17.Milli.Egitim.Surasi.Kararlari.pdf (s.42-26.06.2016)
http://www.dunyabulteni.net/haberler/379398/farkli-cografyalarda-egitim-sorunlari (s.43-30.06.2017)
www.ataturk.net/cumh/yeniharf.html (s.44-26.06.2016)
www.istanbul.gov.tr/pid=282 (s.45-03.04.2015)
www.barkod.web.tr/tag/ulkelerin-barkod-numarasi (s.48- 26.06.2016)
www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (s.53-26.06.2016)
www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/03/15/dr-kiyametten-sosyalizm-senaryosu (s.54-26.06.2016)
www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1178715-kapitalizmin-daha-adaletli-birsistemedonusmesi-gerek (s.54-26.06.2016)
www.muglahaber.com.tr/lider-ataturk/ (s.56-26.06.2016)
www.egitek.meb.gov.tr/aok/aok_kitaplar/AolKitaplar/Cografya_5/4.pdf (s.57-03.04.2015)
www.turkhukuksitesi.com/makale_1021.htm (s.58-26.06.2016)

http://www.sosyoloji.gen.tr/toplumsal-duzen-ve-hukuk/ (s.59-10.06.2018)
www.cermikkaplicagazetesi.com/contentview85345 (s.61-03.04.2015)
www.milliyet.com.tr/ysk-gerekcesini-acikladi-gundem-2440342/ (s.62-03.04.2015)
www.adaletvehukuk.org/icerikmakale_detay.php/id=4 (s.63-03.04.2015)76
www.anayasa.gen.tr/sosyaldevlet.htm(s.64-26.06.2017)
http://www.yargitay.gov.tr/ s.65
www.dergipark.ulakbim.gov.tr/sobiadsbd/article/viewFile/5000137035/5000125999 (s.66-26.06.2016)
www.cdn.hitit.edu.tr/sbe/files/43377_1605101717912.pdf (s.68-26.06.2016)
www.milliyet.com.tr/ysk-gerekcesini-acikladi-gundem-2440342/ (s.70-03.04.2015)
http://www.sosyoloji.gen.tr/siyaset-kurumu-ve-siyasi-partiler/(s.71-10.06.2018)
www.universite-toplum.org/text.php/3id=290.htm (s.73-03.04.2015)
www.turkcebilgi.comt%FCrkiye'de_sivil_toplum_kurulu%FElar%FDansiklopedi.mht (s.74-03.04.2017)
www.sivilakademi.com/sivil-toplum-nedir/(s.75-26.06.2016)
www.551vekil.com/2016/05/turkiyede-hukumetler.html#.V2vXLNKLTIU (s.76-26.06.2017)
www.enfal.de/sosyalbilimler/h/027.htm (s.77-03.04.2017)
www.turkcebilgi.com/anayasal_monar%C5%9Fi (s.78-26.06.2017)
www.caginpolisi.com.tr/896-7.htm (s.79-03.04.2017)
www.turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_inanc_sistemleri.pdf (s.82-26.06.2017)
http://www.ilafdergi.hitit.edu.tr/Makaleler/2007972163_5.1.pdf (s.83-23.08.2017)
www.dergipark.ulakbim.gov.tr/uluifd/article/download/5000017815/5000018105 (s.84-06.06.2017)
www.aof.anadolu.edu.tr (s.84-6.06.2017)
http://dergipark.gov.tr/download/article-file/203079 (s.85-23.08.2017)
www.sde.org.tr/userfiles/file/DINVE%20VICDAN%20OZGURLUK%20ANALIZ.pdf (s.86-03.04.2017)
http://www.atam.gov.tr/etkinlikler/turkiyeyi-laiklestiren-3-mart-tarihli-kanunlarin-onemi (s.88 -19.06.2019)
www.hurriyet.com.tr/berlin-duvarinin-yikilisi-nasil-yikildi-27544705 (s.96-05.07.2017)
www.tavsiyeediyorum.com/makale_5325.htm (s.97-05.07.2017)
www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-Tanitim/Tarihi/Pages/Osmanlidan-Cumhuriyete-Istanbul.aspx (s.96-06.06.2017)
http://www.sosyoloji.gen.tr/ihtilal-inkilap-isyan-nedir/ (s.99-24.07.2018)
www. dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000067895 (s.100-26.06.2017)
www. politikaakademisi.org/2016/12/05/prof-dr-oral-sanderden-iki-ciltlik-siyasi-tarih/ (s.102-26.06.2017)
www.mgm.gov.tr/files/genel/saglik/iklimdegisikligi/kureseliklimdegisikligietkileri.pdf (s.104-03.04.2017)
www.hurriyet.com.tr/tubitaktan-universitelere-2-milyardan-fazla-destek-40078063 (105-27.06.2017)
www.radikal.com.tr/yorum/istanbul-2010-avrupa-kultur-baskenti-936130/ (s.107-26.06.2016)
www.birdunyabilgi.net/nufus-artisi-ve-sonuclari (s.108-03.04.2017)
www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507(s.110-03.04.2017)
www.sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s13/makale/c8s13m9.pdf (s.111-03.04.2017)
www.ekonomi.milliyet.com.tr/talep-artinca-martta-oto-uretimi-de-15-artti (s.113-03.04.2017)
www.finans.ekibi.net/cgi-sys/suspendedpage.cgi (s.113 ve 115 -03.04.2017)
www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2011/11/30/6390/arapbahari-pandoranin-kutusu-aciliyor (s.114-26.06.2016)
https://www.trthaber.com/haber/yasam/turkiyede-televizyon-yayinciligi-66-yil-once-itu-tv-ile-basladi-374024.html
www.canaktan.org/politika/refah-devleti/amaclar.htm (s.107-30.06.2016)
(www.turkey.org) s.1117-26.06.2017)
ww.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584(s.1118-26.06.2017)
www.alanyadergi.akdeniz.edu.tr/_dinamik/164/17.pdf (s.1118-26.06.2016)
www.alanyadergi.akdeniz.edu.tr/_dinamik/164/17.pdf (s.120 ve 122-26.06.2016)
www.fenedebiyat.cumhuriyet.edu.tr/dergi_sayi/sos_bilimler/29_1/1136.pdf (s.121-03.04.2017)
www.blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx/BlogNo=81809 (s.123-03.04.2017)
http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/piri-reis-haritas%C4%B1n%C4%B1n-unesco-d%C3%BCnya-belle%C4%9Fi-k%-C3%BCt%C3%BC%C4%9F%C3%BCne-kaydedilmesi (s.128-10.06.2018)
www.mertproje.tr.gg/T-Ue-B%26%23304%3BTAK_TEYDEB-DESTEKLER%26%23304%3B.htm (s.131-27.06.2016)
www.nvi.gov.tr/Files/File/Mevzuat/Yururlukten_Kaldirilanlar/Yonetmelik/pdf/turk_vatandasligi_kanu_uyg_yonetmelik.pdf (s.137-26.06.2016)
http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=978 (s.138-26.06.2017)

www.idildergisi.com/makale/pdf/1354789942.pdf (s.139-26.06.2017)
www.turkoloji.cu.edu.tr/.../yavuz_bayram_postmodernizm.pdf (s.140 ve 142 -03.04.2015)
http://www.academia.edu/19832311/14-hafta(s.140-27.06.2017)
www.cevrekulubu.pau.edu.tr/cevre.html (s.143-26.06.2016)
www.birdunyabilgi.net/kultur-ve-teknoloji (s.145-03.04.2015)
www.sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s13/makale/c8s13m9.pdf (s.147-03.04.2015)
http://www.bilgesam.org/incele/64/-ab-nufusunda-yaslanma-sorunu-ve-cozumsecenekleri/#.
WUo_rOjygdU (s.147-27.06.2017)
www.birdunyabilgi.net/nufus-artisi-ve-sonuclari (s.148-03.04.2015)
http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24638 (s.148-26.06.2017)
www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21507 (s.149-26.06.2016)
www.ekonomi.milliyet.com.tr/talep-artinca-martta-oto-uretimi-de-15-artti (s.150-03.04.2015)
http://finans.ekibi.net/cgi-sys/suspendedpage.cgi (s.150-03.04.2015)
http://www.ensonhaber.com/turkiyede-konut-kredi-kullanimi-artti.html (s.151- 28.06.2017)
www.sabah.com.tr/gundem/2015/10/02/dunya-nufusunun-yarisi-5-ulkede-yasiyor (s.152-26.06.2016)
www.atlblgl.blogspot.com/2009/01/trkiyede-televizyonun-geliimi.html (s.153-03.04.2015)
www.todaie.gov.trresimlerekler0287d73a4eb205c_ek.pdfdergi=Amme%20%DDdaresi%20Derg
isi (s.154-26.06.2017)
www.bianet.org/biamag/dunya/133574-kaddafi-ve-libya-kronolojisi (s.154-03.04.2015)
www. 21yyte. org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-
merkezi/2011/11/30/6390/arapbahari-pandoranin-kutusu-aciliyor (s.155-26.06.2016)
http://www.hurriyet.com.tr/dunya-ekonomisine-yon-veren-ulkeler-40012350 (s.156-26.06.2017)
http://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/iste-g-20ye-katilan-devler/14 (s.156-26.06.2017)
www.canaktan.org/politika/refah-devleti/amaclar.htm (s.157-30.06.2016)
www.dunyagazetesi.com.tr/haber.asp/id=17013 (s.157-03.04.2015)
www.gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/51/2.html (s.158-03.04.2015)
https://pbs.twimg.com/media/CBwzdgzUoAAngHc.png (s.159-26.06.2017)
https://dergipark.org.tr/download/article-file/210969 (s.161-27.05.2019)
http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584(s.162-26.06.2017)
www.fenedebiyat.cumhuriyet.edu.tr/dergi_sayi/sos_bilimler/29_1/1136.pdf (s.164-03.04.2015)
www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/1131/13290.pdf (s.164-03.04.2015)
www.alanyadergi.akdeniz.edu.tr/_dinamik/164/17.pdf (s.165-26.06.2016)
https://www.cnnturk.com/turkiye/suc-oranlari-onceki-yila-gore-dustu (s.165-10.06.2018)
www.atam.gov.tr/index.php/Page=DergiIcerik... (s.167-03.04.2015)
www.meb.gov.tr/belirligunler/10kasim/makaleler/ataturkculuk_nitelikleri.htm (s.167-03.04.2015)
www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm (s.168-26.06.2016)
www.blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx/BlogNo=81809 (s.170-03.04.2015)
www.acikerisim.ohu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11480/490/D%C3%9CNYADAK%20%2
0VE%20T%C3%9CRK%20YE%20DEK%20%20KR%20ZLER%20N%20ORTAYA%20%C3%87IKI
%20%20NEDENLER%20....pdf?sequence=1 (s.171-26.06.2017)
www.aydinyaka.com/index.php/tum-makaleler/46-sosyal-butunlesme-cozulme... (s.172-03.04.2015)
http://dergipark.gov.tr/download/article-file/56084 (s.173-18.08.2017)
ailetoplum.aile.gov.tr/.../sokakta_yasayan_calisan_cocuklar_tespitler_ve_cozum_oner... (s.174-18.08.2017)
www.yunus.hacettepe.edu.tr/~mehmets/liberalizmindogusu.htm (s.175-03.04.2015)
www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II4.pdf (s.176-03.04.2015)
www.acikgazete.com/kultur-sanat/2009/12/25/en-iyi-sergi-osmanli-kaftanlari.htm?aid=32858 (s.178-26.06.2016)
www.mikroekonomi.com/guncel-ekonomik-konular/cumhuriyetten-gunumuze... (s.180-03.04.2015)
www.meb.gov.tr/belirligunler/24kasim/makaleler/ataturk_egitim.htm (s.180-03.04.2015)
www.metalurji.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=73 (s.180-03.04.2015)
www.mertproje.tr.gg/T-Ue-B%26%23304%3BTAK_TEYDEB-
DESTEKLER%26%23304%3B.htm (s.181-27.06.2016)
http://www.yeniasya.com.tr/2010/05/05/yazarlar/butun.htm (s.184-24.07.2018)
https://www.mmo.org.tr/merkez/basin-aciklamasi/deprem-riski-artarak-devam-ediyordepremlere-
karsi-onlemler-guncelligini (s.188-26.06.2017)
http://www.hurriyet.com.tr/hakemler-bilincli-hata-yapiyor-6702519 (s.188-27.06.2017)

https://www.haberler.com/siddet-icerikli-bilgisayar-oyunlari-cocuklari-haberi/ (s.188-27.06.2017)
http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=978 (s.190-27.06.2017)
www.millifolklor.com/tr/sayfalar/74/02_.pdf (s.191-03.04.2015)
www.peyamaazadi.org/modules.php/name=PvlNews... (s.191-03.04.2015)
www.nvi.gov.tr/Files/File/Mevzuat/Yururlukten_Kaldirilanlar/Yonetmelik/pdf/turk_vatandasligi_ka
nu_uyg_yonetmelik.pdf (s.192-26.06.2016)
www.radikal.com.tr/ek_haber.php/ek=r2/haberno=5503 (s.193-03.04.2015)
www.gunlukgazetesi.net/haber.asp/haberid=85590 (s.194-03.04.2015)
www.turkoloji.cu.edu.tr/.../yavuz_bayram_postmodernizm.pdf (s.194-03.04.2015)
www.idildergisi.com/makale/pdf/1354789942.pdf (s.195-26.06.2016)
http://www.sabah.com.tr/yazarlar/kahraman/2007/12/12/yar_bana_bir_kuresellesme_medet(s.196-27.06.2017)
www.babialem.org/YaziDetay.php/id=34 (s.197-03.04.2015)
www.turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/10.php (s.197-03.04.2015)
www.aycanakdogan.com/uncategorized/aycan-akdogan/ (s.198-26.06.2016)
www.turkey.thebeehive.org/Templates/Misc/Level3Image.aspx?PageId... (s.200-03.04.2015)
www.otizm.wordpress.com/.../cevreyi-kirletirken-hep-aklina-cocugun-gelsin (s.200-03.04.2015)
www.cevrekulubu.pau.edu.tr/cevre.html (s.201-26.06.2016)
www.istanbul.edu.tr/iletim/page=template-news/detail/int_Id=3252. (s.203-03.04.2015)
www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/download/1019015578/1019014761(s.203-27.06.2017)
http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/1607/3/10063254.pdf (s.204-27.06.2017)
http://www.milliyet.com.tr/marsel-ilhan/ (s.206-27.06.2017)
www.bursahakimiyet.com.tr/makaleDetay.aspx/mid=3719 (s.206-03.04.2015)
www.tekedergisi.com/Makaleler/960554240_25yaz%C4%B1c%C4%B1.pdf (s.206-30.06.2016)
celalgursoy.com/2015/09/01/1912-stockholm-olimpiyati/ (s.207-26.06.2016)
http://www.milliyet.com.tr/oecd-toplumlar-raporu--turkiye-diplomali-
issizler/dunya/dunyadetay/06.05.2009/1091411/default.htm (s.209-27.06.2017)
www.dergi.nigde.edu.tr/index.php/besyodergi/article/viewFile/67/60 (s.209-03.04.2015)
www.haber7.com/kitap/haber/863397-japon-yilda-25-turk-ise-10-yilda-1-kitap (s.210-26.06.2016)
www.porttakal.com/haber-timur-selcuk-universitede-687682.html (s.212-03.04.2015)
www.akademikbakis.org/19/12.pdf (s.212-03.04.2015)
genelkultur.blogcu.com/empresyonizm-nedir-empresyonizmin-ozellikleri-nelerdir/4543960(s.213-26.06.2016)
www.turkcebilgi.com/osman_hamdi_bey (s.213-26.06.2016)
www.evrensel.net/v2/haber.php/haber_id=40317 (s.218-03.04.2015)
http://www.haber7.com/guncel/haber/275041-terorun-swot-analizi (s.218-03.04.2015)
www.journal.dogus.edu.tr/130267392010/cilt11sayi1/M00236.pdf (s.219-222-03.04.2015)
www.ajansbir.com/haber-4863/Goc_kotu_kentlesmeyi_tesvik_ediyor.html (s.222-03.04.2015)
www.tohav.org/bolum=yazi/tur=makale/no=29 (s.222-03.04.2015)
www.academia.edu/6795281/T%C3%BCrkiyede_Sosyal_ve_Ekonomik_De%C4%9Fi%C5%9F
meler (s.223-26.06.2016)
www.tumgazeteler.com/a=1585886/cache=1 (s.225-03.04.2015)
www.sosyalhizmetuzmani.org/yoksullukcocuk.htm (s.225-03.04.2015)
www.haberler.com/turkiye-cezaevlerinde-179-bin-611-kisi-var-8063203-haberi/ (s.226-03.04.2015)
www.birgun.net/haber-detay/yoksulluk-dislanma-nedeni-34766.html (s.228-03.04.2015)
www.sosyalhizmetuzmani.org/kentselyoksulluk.htm (s.228-03.04.2015)
www.hurriyet.com.tr/yoksulluk-tum-dunyanin-derdi-7503332 (s.229-26.06.2016)
www.trt.gov.tr/Anasayfa/Anasayfa.aspx (s.231-03.04.2015)
iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap48/07.pdf (s.231-03.04.2015)
www.cevre.metu.edu.tr/node/66 (s.231-03.04.2015)
www.yeniasya.com.tr/2007/10/21/haber/butun.htm (s.232-26.06.2016)
http://www.ttb.org.tr/yeni_yayin/savas_cocuklar/1.htm (s.234-26.06.2016)
www.sabah.com.tr/sarier.html (s.234-26.06.2016)
https://setav.org/assets/uploads/2016/12/medya_son.pdf (s.235-26.06.2016)
http://www.haberturk.com/saglik/haber/777679-sporun-yasi-yok (s.236-26.06.2016)
https://www.haberler.com/otistik-cocuklar-sporla-ozgur-lugu-yasiyor-ankara-haberi/ (s.236-26.06.2016)

https://www.itohaber.com/haber/guncel/201872/spor_endustrisi_cig_gibi_buyuyor.html(s.237-03.04.2015)
bighaber.com/haber/futbol-sayesinde-otekilesmiyorlar/813547.html (s.237-03.04.2015)
www.mimaristil.com/olimpik-spor-merkezi-mimari-yapisi.html (s.237-03.04.2015)
yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/sunay.htm (s.238-26.06.2016)
www.sosyalyardimlar.gov.tr/20082010/arastirmaraporlari/2004_SYDTF_nihai_rapor.pdf (s.240-03.04.2015)
http://acikerisim.ticaret.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/198/M00034.pdf?sequence=1(s.240-26.06.2016)
www.ombudsman.gov.tr/contents/files/20512--Cocuk-Haklarina-Dair-Sozlesme.pdf (s.241-26.06.2016)
www.internethaberi.com/guncel/bosanma-davasi-kavgayla-bitti.htm (s.242-03.04.2015)
www.arsiv.sabah.com.tr/2006/11/27/gun107.html (s.243-03.04.2015)
www.hips.hacettepe.edu.tr/tkaa2008-anarapor.pdf (s.243-26.06.2016)
www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/tdvaw/doc/aisozet.pdf (s.244-03.04.2015)
www.magazinkolik.com/Haber/13750/KutsiHAYRANI-DOKTORLAR-DIZISI... (s.245-03.04.2015)
https://www.haberler.com/izledigi-haberden-etkilenen-kayserili-hayirsever-2118794-haberi/(s.245-29.06.2017)
www.haberturk.com/dunya/haber/603765-devrimlerin-bas-aktoru-internet (s.246-03.04.2015)
www.turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/48.php (s.246-03.04.2015)
http://yegitek.meb.gov.tr/tamamlanan/TV_izleme.pdf(s.246-03.04.2015)
dergipark.ulakbim.gov.tr/turkbilmat/article/view/1037000017/1037000017 (s.248-26.06.2016)
www.amnesty.org.tr/ai/node/1020 (s.249-03.04.2015)
http://duslerakademisi.blogspot.com.tr/2009/05/turkiyedeki-ilk-engelliye-ayrmclk.html(s.250-26.06.2016)
http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39556421(s.250-26.06.2016)
http://www.sde.org.tr/userfiles/file/AVRUPANIN%20KENDINE%20DONEN%20SILAHI.pdf(s.250-26.06.2016)
www.sabah.com.tr/yazarlar/ovur/2006/03/07/bir_toplumsal_analiz_carpisma (s.252-26.06.2016)
www.gazete.mynet.com/detay/yasam/anthony-giddens-ankaraya-geliyor/250555 (s.253-03.04.2015)
www.birgun.net/culture_index.php/news_code=1245489571&year=2009 (s.253-03.04.2015)
http://www.sosyoloji.sakarya.edu.tr/tr/duyuru/goster/16029/sosyoloji-camiasinin-aci-kaybi-profdr-mubeccel-belik-kiray-vefat-etti (s.253-03.04.2015)

http://www.mcm-backpacks.com/hpnuav1257/1280mKVFRu/
https://www.sondakika.com/fotogaleri/siyasetcilerin-asil-meslekleri/https://www.sondakika.com/fotogaleri/siyasetcilerin-asil-meslekleri/
https://islamiarena.blogspot.com/2015/03/selimiye-mosque-edirne-hd-wallpaper.html
https://www.kabalci.com.tr/kanun-ve-uygulama-kitaplari/mevzuat-dizisi-3-turk-medeni-kanunu/kolektif/nobel-akademik-yayincilik
https://www.mountainstar.info/en/austria/tyrol/serfaus-fiss-ladis/ski-resorts/ski-resort/serfaus-fiss-ladis/family-children/
https://www.mynet.com/chp-genel-baskani-kilicdaroglu-yorum-yok-110100706855
https://www.widewalls.ch/the-history-of-architecture/
http://mhahaber.com/asgari-ucret-saptama-komisyonu-bugun-ikinci-toplantisini-yapacak/
https://www.rmit.edu.au/about/our-education/academic-schools/global-urban-and-social-studies/industry/partnerships/bridge-of-hope
http://www.sosyoloji.gen.tr/kurumlarin-evrenselligi-ve-cesitliligi/
https://cemkafadar.net/2018/03/
https://www.integration.samhsa.gov/sbirt/sbirt-new_mlm_reduce-alcohol-misuse-icn907798_-2-.pdf
https://www.france-voyage.com/villes-villages/malmerspach-27090.htm
http://www.eguncel.net/uploads/20150423013307_bosanma-nafaka.jpg
http://www.resimle.net/e-kart.16754.html
http://www.sgkrehberi.com/haber/51260
https://galeri.uludagsozluk.com/r/kad%C4%B1n-otob%C3%BCs-%C5%9Fof%C3%B6r%C3%BC-211035/
http://www.sosyoloji.gen.tr/cumhuriyet-doneminde-kadina-verilen-haklar-nelerdir/
http://blog.milliyet.com.tr/turk-kadinina-secme-ve-secilme-hakki-verilmesi/Blog/?BlogNo=391097
video.eba.gov.tr Downloads/Bilişim%20Teknolojilerinin%20Sosyal%20ve%20Kültürel%20Katkıları.pdf
http://batmanveyselkaraniiho.meb.k12.tr/tema/icerik.php?KATEGORINO=881464&git=3
http://yurtkur.gsb.gov.tr/
https://slideplayer.biz.tr/slide/2289112/
http://www.prikkelbaredarm.be/files/Leaflet_Spasmomen_5_FR.pdf
https://www.cokbilgi.com/yazi/hangi-araba-nerede-uretiliyor-ne-mali/
http://images.slideplayer.biz.tr/26/8850070/slides/slide_2.jpg
http://alanya.bel.tr/Photos/Project/Big/20151117142140641.jpg
http://aa.com.tr/uploads/Contents/2016/12/11/thumbs_b_c_b70ce05ebab72b1344bde78b407fd
d4b.jpg
http://media.dunyabulteni.net/haber/2016/10/04/gazze-okul.jpg
http://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/spor/super-bowl-50-rekorlari-altust-etti/,NyVqKCLcOEKluiGSOxX0g.
jpg?mode=crop&scale=both&v=20160209103902760&maxWidth=620
http://www.museoreinasofia.es/sites/default/files/obras/DE00050_10.jpg
http://www.gulistanorganizasyon.net/admin/ckfinder/userfiles/images/dsc_8394.png
http://www.eokul-meb.com/wp-content/uploads/2016/04/sosyal_devlet.jpg
https://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/1280x720/57a39ffe4967830a38f3eb23
https://www.retrohediye.com/urun/adalet-heykeli-47527/adalet-heykeli.jpg
http://www.mamak.bel.tr/userfiles/DSC_9216.JPG
http://www.muasir.org/wp-content/uploads/2016/11/ataturk_tbmm.jpg
http://www.sporx.com/img/59/2017/image1-1492326469.jpg
http://erdemabi.com/wp-content/uploads/ataturk-ve-egitim.jpg
https://turkcetarih.com/wp-content/uploads/2015/11/a.jpg
https://www.google.com.tr/imgres?imgurl
http://3.bp.blogspot.com/-/trafik-egitim-okulu2-750482.JPG
https://img.haberler.com/haber/624/acikogretim-fakultesi-kayit-yenileme-islemler-
8808624_o.jpg
http://web.e-baro.web.tr/uploads/38//1.jpg
http://2.bp.blogspot.com/-xrEmodWo8rY/ANAYASASI__32668424_0.jpg
http://www.eguncel.net/uploads/20150423013307_bosanma-nafaka.jpg
https://www.turkcebilgi.com/uploads/media/resim/bride_and_groom_signing_the_book.jpg
http://www.internethaber.com/images/other/namaz-kadir-gecesi.20140721164152.jpg
https://i.ytimg.com/vi/osnKtCxrJTA/maxresdefault.jpg

http://www.webbilge.net/wp-content/uploads/2016/03/Aile-planlamas%C4%B1.jpg
https://i.istiklal.com.tr/files/2016/7/20/47266/47266.jpg?v=1489786081
www.pennywind.com/GenealogyMcCroryMiscellaneous/20McCroryWilliam/20Hugh...
(03.04.2015)
www.turkelli.com/folklorguluzar_fatma_k.jpg (03.04.2015)
www.milliyet.com.tr/GaleriHaber/20081105fft20_mf128674.Jpeg (2) (03.04.2015)
www.posta.com.tr/ekonomi/HaberDetayTraktore_kadin_eli_degdi_yakit_azaldi.htm
(03.04.2015)
www.egitek.meb.gov.tr/uretimatacdatacd.htm/Sabiha_g%C3%B6k%C3%A7en (03.04.2015)
www.aml.mebnet.net/esyaygin.htm (03.04.2015)
www.okulweb.meb.gov.tr/2011249830biz/20art/C4/B1k/20okuyoruz.jpg (03.04.2015)
www.okulweb.meb.gov.tr/6105229597Depoprtk.jpg (03.04.2015)
www.anadolu.edu.tr/aosaos_tanitimogrenim_ortamlari.aspx (03.04.2015)
www.buyutec.net/p-lise-6-23800.html (03.04.2015)
www.eskipazar-hem.gov.tr/imagesimage-9.jpg (03.04.2015)
www.hataygundem.com/files.php/file=okul1_266993196.jpg (03.04.2015)
www.mersin.edu.tr/upimagesanasayfa_icerik/basinyayin4_253.jpg (03.04.2015)
www.maydalin.com/forum/index.php (03.04.2015)
www.kenthaber.com/Resimler/2005/10/11/00031646.jpg (03.04.2015)
www.diyarbakirproje.gov.tr/page.php?id=281(03.04.2015)
www.amasya.gov.tr/amasyaokuyor/resimler/turkiye_okuyor.jpg (03.04.2015)
www.ressim.net/out.php/i563363_canvas.png (03.04.2015)
www.hikayeler.net/resimler/yazi/HKO_weblogo_nobckgrnd.gif (03.04.2015)
www.loadtr.com/369888-%C3%BCniversite_mezuniyeti.htm (03.04.2015)
www.memleket.com.tr/images/news/45034.jpg (03.04.2015)
www.egitimcihaber.net/haber/gundem/egitim-haberleri-gundem/haydi-kizlar-okulada...
(03.04.2015)
www.3.bp.blogspot.com/_x58ioazBprg/Sw2NtdEeFeI/AAAAAAAABCA/CMCrWNeENRI...
(03.04.2015)
www.kenthaber.com/Resimler/2008/01/28/00318625.jpg (03.04.2015)
www.666kb.comib880o80vfhkk5fkah.jpg (03.04.2015)
www.g1.milliyet.com.trDetail20100307iste-osmanli-kadini-osmanli-kadin-1161162.jpg
(03.04.2015)
www.images.gittigidiyor.com11BIR-CUMHURIYET-AILESI-FOTOGRAFI-24-X-18-CM...
(03.04.2015)
www.images.gittigidiyor.com2212OSMANLI-AILE-SUPER-FOTOGRAF__22121477_0.jpg
(03.04.2015)
www.img2.blogcu.comimagesvelveliyildizr_za_veli_nin_k_z__fadime_h_seyin_camp_nar ...(03.
04.2015)
www.gazeteistanbul.comimageshaberFotoOsmanl--subay--ve-ailesi.jpg (03.04.2015)
www.maydalin.com/forum/index.php?s=8e5953b549bdd54f3d80c2f0cd988751&showtopic...(03
.04.2015)
www.kenthaber.com/Resimler/2005/10/11/00031646.jpg (03.04.2015)
www.diyarbakirproje.gov.tr/page.php?id=281(03.04.2015)
www.amasya.gov.tr/amasyaokuyor/resimler/turkiye_okuyor.jpg (03.04.2015)
www.ressim.net/out.php/i563363_canvas.png (03.04.2015)
www.hikayeler.net/resimler/yazi/HKO_weblogo_nobckgrnd.gif (03.04.2015)
www.loadtr.com/369888-%C3%BCniversite_mezuniyeti.htm (03.04.2015)
www.memleket.com.tr/images/news/45034.jpg (03.04.2015)
www.egitimcihaber.net/haber/gundem/egitim-haberleri-gundem/haydi-kizlar-okuladabugunun...(
03.04.2015)
www.bursaburada.com/haberimages/1366220-CIHAN.jpg (03.04.2015)
www.3.bp.blogspot.com/_x58ioazBprg/Sw2NtdEeFeI/AAAAAAAABCA/CMCrWNeENRI...
(03.04.2015)
www.guzelfikirler.netuploaded_imagesinsanlar-1604776978_58db020d2c_o-744754.jpg
(03.04.2015)

www.flickr.comphotos27038730@N022526971075sizeso (03.04.2015)
www.flickr.comphotosbrartist2708398584 (03.04.2015)
www.kanal04.com.trwp-contentuploads200905petrol-kuyusu11111111.jpg (03.04.2015)
www.ekoses.comekolojikyasamportaliekogaleriuploadsaglikhunger_childs_big.jpg (03.04.2015)
www.itusozluk.comgorsellerenerji45841(03.04.2015)
www.dusundurensozler.comimageskisilerMabraham-maslow.jpg (03.04.2015)
www.hitresim.comuploadS%C3%BCper%20Araba-XVv.jpg (03.04.2015)
www.kiyanus.comProductImages82563talea.jpg...(03.04.2015)
www.enucuzkaca.comurunlerdelonghi-xtd-4095-nb-toz-torbasiz-elektrik-supurgesi.jpg
(03.04.2015)
www.parlaksuturunleri.comweb_resimg3manav.jpg (03.04.2015)
www.4.bp.blogspot.com (03.04.2015)
www.bankaciyiz.bizmodules.phpname=Enflasyon (03.04.2015)
www.erp.karmabilgi.netimagefg_uretim.jpg (03.04.2015)
www.a.giscos.free.frcinemaGGoodByeLeninAffiche.jpg (03.04.2015)
www.studiokontrast.comdafimagesGoodByeLenin.jpg (03.04.2015)
www.arastirma-yalova.gov.tryk55Image34.gif (03.04.2015)
www.ataturktoday.comResimFoto214Temmuz1929Traktor.jpg (03.04.2015)
www.arkitera.comUserFilesImagenews20081231gazeteparc_yasa.jpg (03.04.2015)
www.img.haberler.comhaber711taksim-e-polis-ve-jandarma-yigildi_b.jpg (03.04.2015)
www.sakaryahaberleri.tvresimlerzeyav_2.JPG (03.04.2015)
www.bunicard.comneolmakistiyorumhukuk (03.04.2015)
www.neset.demir.in/turkiyede-sigara-yasagi/ (03.04.2015)
www.hakis.org.tresitlik-guclendirir.gif (03.04.2015)
www.esitlikhttpimg1.blogcu.comimagestibtibette7yilesitlik.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotosjsmoorman2298671281sizesl (03.04.2015)
www.images.gittigidiyor.com4111961-ANAYASASI-METNI__4117655_0.jpg (03.04.2015)
www.sayyayincilik.comBSWEBimageskitap91861.jpg (03.04.2015)
www.resmi-gazete.orggundemfiles.phpfile=logos257_1__997346014.jpg (03.04.2015)
www.horogluinsaat.comimageslogotoki.jpg (03.04.2015)
www.sgk.tcwp-contentuploads201001sgk_1152x8641.jpg (03.04.2015)
www.yeni.shcek.gov.trtemplateSHCEKdesignLogo.png (03.04.2015)
www.haber34.comhrkizilay-adalarda-saglik-taramasi-yapiyor-17832.jpg (03.04.2015)
www.sydgm.gov.tr/tr/html/190/Dayanisma+Dergimiz/ (03.04.2015)
www.emeginsanati2.blogcu.cometiketdeneme (03.04.2015)
www.3.bp.blogspot.com (03.04.2015)
www.i.radikal.com.tr644x38520090511fft5_mf171477.Jpeg (03.04.2015)
www.LiveImages%5CFoto%20Haber%5C183%5C11_%20CUMHURBA%C5%9EKANLI...
(03.04.2015)
www.egedesonsoz.comhaber_imagesZ44_kskyuruyus.jpg (03.04.2015)
www.iqraa.death-plat.jpg (03.04.2015)
www.argun.org/.../uploads/2009/08/490-3671.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotoscouncilofeurope3047610865sizesoinset-72157609535414767
(03.04.2015)
www.flickr.comphotosalisa_volkova2611439110sizeso (03.04.2015)
www.flickr.comphotosignatieff3468686199sizeso (03.04.2015)
www.bilgiteknoloji.netprojelerprojeresimleriatv_secim2004.jpg (03.04.2015)
www.atakent-muh.gov.trresimhaber20092239579_2009-se%C3%A7im-2.bmp (03.04.2015)
www.konya.bel.trbldfoto07bsksecim1.jpg (03.04.2015)
www.kartalpencesi.comwp-contentuploadskongre4.jpg (03.04.2015)
www.img25.imageshack.usimg256742sendika.jpg (03.04.2015)
www.buzlu.orgimages200908sendika.jpg (03.04.2015)
www.cumhuriyet.com.trmedya.phpmn=13360 (03.04.2015)
www.yenihayatnews.comnewswp-contentuploads200805ilwu02c.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotos38499761@N023540369240sizeso (03.04.2015)
www.tarsushaber.comHaberResimVXWJPGN864411105.jpg (03.04.2015)

www.pollemik.comsonuc.aspno=40753151732455 (03.04.2015)
www.ktoeos.compicturesP1120266_w800.jpg (03.04.2015)
www.mehter.bizResim_Ortak_KullanimTurkiye_cumhuriyeti_devleti_bayragi_harita_bayrak.gif (03.04.2015)
www.dunya.compicstbmm_bina.jpg (03.04.2015)
www.media1.ntvmsnbc.comjNTVMSNBCComponentsArt... (03.04.2015)
www.flickr.comphotos19901391@N032276925445sizesl (03.04.2015)
www.media-2.web.britannica.comeb-media2794127-050-4C13CA00.jpg (03.04.2015)
www.oddsoc.files.wordpress.com200901web.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotos18946008@N064035524137sizeso (03.04.2015)
www.flickr.comphotosrichardwhiteside2745086873sizeso (03.04.2015)
www.yediiklim.netimagesnews975.jpg (03.04.2015)
www.turkiyegazetesi.comimagesPDFhaber19.11.2008dr1.jpg (03.04.2015)
www.mudafaai-hukuk.com.trtestyazidizisisoylevsoylev0116102007_dosyalarimage002.jpg (03.04.2015)
www.abd-ana.comimgabdanaatakadin05.jpg (03.04.2015)
www.guzelresimler.name.trresim-mustafa-kemal-ataturk-resimleri-49-ataturk-ve-vatandas... (03.04.2015)
www.resim.teknolojiherseyim.comatataturkun-nufus-cuzdani.jpg (03.04.2015)
www.mimdap.org/w/?p=16335 (03.04.2015)
www.yenisafak.com.tr/resim/site/da0789bdf80782fcdfby.jpg (03.04.2015)
www.gizliilimler.tr.gg/1830-ve-1848-&%23304%3...(03.04.2015)
www.cicicee.com/images/UserFiles/Image/ataturk-ilkeleri.jpg (03.04.2015)
www.cicicee.com/images/UserFiles/Image/ataturk-meclis.jpg&imgrefurl= (03.04.2015)
www.unigencler.com/ataturkun-inkilaplari-ornek-odevle-birlikte-t30942.html&usg= (03.04.2015)
www.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl=http://www.mimdap.org/images/Mimarlik_Gundem/1 (03.04.2015)
www.ikiz.org/endustri-devrimi-324683-mesaj241... (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.1.bp.blogspot.com/_1E2tFPQ_g7E/SqU1GHLFefI/AAAAAAAAAArE/qCaaaOUqSKo... (03.04.2015)
www.karaman70.gen.tr/haberler.asp?id=1515 (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.us2.harunyahya.com/Detail/T/7EZU2FZ0164/productId/4920/TURKIYE%E2%80%99 (03.04.2015)
www.damak.net/2008/kolay-tarifler/japon-mutfagi-ve-ozellikleri/ (03.04.2015)
www.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.porttakal.com/haber_img/0/a/a/f/0aaf929f2e_b.jpg (03.04.2015)
www.tinypic.com/view.php?pic=24b5hxy&s=4 (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.yarenemlak.net/imaj/krd.jpg (03.04.2015)
www.diken.com.trwp-contentuploads20150220150206-enflasyon-1024x683.jpg (26.06.2016)
www.i-heart-god.com/images/rich%20man%20poor%20girl.jpg (03.04.2015)
www.hamaratkadin.com/icerikresim/avrupa_yakasi.jpg (03.04.2015)
www.bitlisbulteni13.com/resim/muskadin.jpg (03.04.2015)
www.okulweb.meb.gov.tr/33/05/671586/website/resimler/pusula2.jpg (03.04.2015)
www.ilkhabergazetesi.com/wordpress/wp-content/2008/05/rektorluk.jpg (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
www.images.google.com.tr/imgres?imgurl (03.04.2015)
blogmekani.com/10-bin-ogretmen-atama-basvuru-... (03.04.2015)
www.emirdag.com.tr/d/images/stories/saglik/goz-sagligi.jpg (03.04.2015)
www.medyaline.com/haberresim/journalists.jpg (03.04.2015)
www.bolu.gov.tr/xnews_converted/resim-565_2.jpg (03.04.2015)

www.on5yirmi5.com/files/image//2010/01/08/31909.jpg (03.04.2015)
www.suluovagazetesi.com/resimler/06x04x2008-4.jpg (03.04.2015)
www.trt.net.tr/medya/resim/2009/09/05/b2f46a59-1a15-4e5f-b876-774536642f49-444x333.jpg (03.04.2015)
www.gumushane.gen.tr/hr/sateksde.jpg (03.04.2015)
www.gumushane.gen.tr/hr/sateksde.jpg (03.04.2015)
www.futbolistan.net/images/haber/xn--tbmm_atatrk-1hb.jpg (03.04.2015)
www. hosaf.org/files/mahkeme.jpg (03.04.2015)
www.arastirma-yalova.gov.tr/yk55/Image34.gif (03.04.2015)
www.tarim.com.tr/.../tarım%20-%20ataturk.jpg (03.04.2015)
www.silivri.net/mesken/Ataturk/images/Ataturk (03.04.2015)
www.karacabeyblog.com/.../01/ataturk-ve-din1.jpg (03.04.2015)
www.bayar.edu.tr/ataturk/album/images/07_jpg.jpg (03.04.2015)
www egitek.meb.gov.tr/uretim/atacd/007/4a17.htm (03.04.2015)
www okulweb.meb.gov.tr/.../resimler/atagençhit.jpg (03.04.2015)
www okulweb.meb.gov.tr/.../330348/images/ataturk.jpg (03.04.2015)
www.dizifilmblog.com/wp-content/uploads/2009 (03.04.2015)
www..mynet.com/ha3/o/osmanligazze.jpg (03.04.2015)
www.mustafaakyol.org/im/osmanliordusu.png (03.04.2015)
www.ikiyabanci.com/attachment.php?attachmenti (03.04.2015)
www.tsk.tr/anitkabir/album/ata-9.jpg (03.04.2015)
www.bozkurtataturk.com/r9.jpg (03.04.2015)
www perso.wanadoo.fr/.../TLP_TURK_F16_tower.jpg (03.04.2015)
www.avaremu.blogcu.com/.../4691551 (03.04.2015)
www.byegm.gov.tr/.../resimler/3selim.jpg (03.04.2015)
www.avrupagazete.com/upload/egitim121.jpg (03.04.2015)
www.veatatürk.com/imajlar/ataturk/ataturk_per... (03.04.2015)
www.tokattarim.gov.tr/v1/upload/forum/tokatFo (03.04.2015)
www.emlakkulisi.com/.../128869312033142500.jpg (03.04.2015)
www.ilgazetesi.com.tr/.../2009/02/meclis2.jpg (03.04.2015)
www.keig.org/images/uploads/ekonomi003.jpg (03.04.2015)
www.yapi.com.tr/V_Images/2008/sektorel/62717.jpg (03.04.2015)
www.dunyaveahiret.com/images/bilim.jpg (03.04.2015)
www.soneryildirim86.sitemynet.com/.../tekstil5.jpg (03.04.2015)
www.manzara.gen.tr/w1/Teknoloji.jpg (03.04.2015)
www.medyaline.com/haberresim/medyasss.jpg (03.04.2015)
www.dogrutercih.com/resimler/haber/1115.jpg (03.04.2015)
www.media4.ntvmsnbc.com/j/NTVMSNBC/Components/ArtAndPhoto-Fronts/Sections (03.04.2015)
www.kulup.sabanciuniv.edu/~Ataturk/wp-content/upl...(03.04.2015)
www.arsiv.ntvmsnbc.com/news/141404.jpg (03.04.2015)
www.4.bp.blogspot.com/_EiwHC91c_zw/SPBc2XqkmtI/AAAAAAAAALc/3nNTsrBWXaQ (03.04.2015)
www.xweza.org/wp-content/uploads/goc.jpg (03.04.2015)
www.emekdunyasi.net/upload/data/borsa%20ekonomi%20stock%20market.jpg (03.04.2015)
www.yenisafak.com.tr/resim/site/siddet68da13d668d2aa58by.jpg (03.04.2015)
www.turkspor.net/images/news/TurkTaraftar_02.jpg (03.04.2015)
www.yozgatgazetesi.com/haberres/goc_chlodlyvgy.jpggöç (03.04.2015)
www.ankaraheykelleri.files.wordpress.com/2007/01/dsc00887.JPG (03.04.2015)
www mitoloji.info/resim/roma-mitolojisi.jpg (03.04.2015)
www.i114.photobucket.com/albums/n263/garfield1421/d_turc_seldjoukide2.jpg (03.04.2015)
www.sevgi.us/kim-kimdir/6404-pablo-picasso.html (03.04.2015)
www.stratejikboyut.com/images/news/3811.jpg (03.04.2015)
www.cobweb.ecn.purdue.edu/~ace/water/wmk/money.jpg (03.04.2015)
www.sosyalbilgilerci.com/resimler/zeybek.jpg (03.04.2015)
www.arsiv.ntvmsnbc.com/.../images/01.jpg (03.04.2015)

www.hendekcumhuriyet.k12.tr/.../çevre/SU.JPG (03.04.2015)
www.yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/.../kirli%20baca.jpg (03.04.2015)
www.stfaatl.com/.../images/44.jpg (03.04.2015)
www.kenthaber.com/.../2006/09/30/00090810.jpg (03.04.2015)
www.nizip.com/gallery/files/8556-DSC00265.JPG (03.04.2015)
www.keetsa.com/.../uploads/2007/06/drought.jpg (03.04.2015)
www.bilgikampi.com/enlerveilkler/guinness021.jpg (03.04.2015)
www.radikal.com.tr.150,113008061 2ff16_mf15797.jpeg.jpg uydu_iii_374192(1)jpg (03.04.2015)
www.iskenderiye.com/telefon/resimler/163508_2.jpg (03.04.2015)
www.webhiperaktif.files.wordpre.com200806 bilgkullanicisi.jpg (03.04.2015)
www.2023.gen.tr/ekim02/images/manipule3.gif (03.04.2015)
www.2023.gen.tr/ekim02/images/manipule3.gif (03.04.2015)
www.flickr.comphotosslovensko2878111649sizeso (03.04.2015)
www.kaliteliresimler.comdatamedia703karate_2.jpg (03.04.2015)
www.e-haberajansi.comclientupload006.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotosajacied3656650200inset-72157620120423693 (2) (03.04.2015)
www.media.advance.netohiohssports.comnews9c311f9bb04dd1783095718f1b54a363rr...(03.04.2015)
www.kaliteliresimler.comdatamedia188beyzbol_2.jpg (03.04.2015)
www.abvizyonu.comwp-contentvuruaz-beyaz-golf.jpg (03.04.2015)
www.wilsontennis.files.wordpress.com20090990198770.jpg (03.04.2015)
www.aakanadolu.k12.trportalwp-contentdeepokutuphane.jpg (03.04.2015)
www.konya.bel.trbldfoto05kasabtahir1.jpg (03.04.2015)
www.88.248.69.5albumsACF2Mekanlar8_3_3_1_Baptiste_T rotignon_Trio_ACF2_Bilkent...(03.04.2015)
www.basketligi.comwp-contentuploads200910DSCN99581.JPG (03.04.2015)
www.cliftonvacationcourses.comassetsfilesPicturesClifton_CollegeInternetCafe.JPG (03.04.2015)
www.afyon-bld.gov.trdocumentscustom2_B67.jpg (03.04.2015)
www.cagfen.netsonh_imgl_bas.JPG (03.04.2015)
www.hatdergisi.comM%C4%B0NYAT%C3%9CR%20OSMANLIHarem%20Bah%C3%A7...(03.04.2015)
www.ideayayinevi.comanasayfa_grafikleribale_1489_Swan%20Lake3.JPG (03.04.2015)
www.images.google.com.trimgresimgurl=httpimg31.imageshack.usimg319928heykelresim...(03.04.2015)
www.holtzendorff.comvacationsisraelimagesGizaPyramids1.jpg (03.04.2015)
www.2.bp.blogspot.com_XgKlCt8fQBYSodEhoOyXSIAAAAAAAAAm8WWOg8EIc9eEs400... (03.04.2015)
www.izdiham.comphotoResim%20Iistanbul%20modern.jpg (03.04.2015)
www.radikal.com.tr644x38520080428fft5_mf892.Jpeg (03.04.2015)
www.pwindia.inLibrariesPeopleslums_2.sflb.ashx (03.04.2015)
www.pbase.comu35helenpbupload22991173.Kalegece4copy1.JPG (03.04.2015)
www.thepolitrick.comwp-contentuploads200804traffic.jpg (03.04.2015)
www.emekdunyasi.netuploaddata%C4%B0%C5%9Fsizlik%20oran%C4%B1.1.jpg (03.04.2015)
www.ajans04.netimagesicerik_reshaberler01normal090307agridan-bir-yilda-kac-kisi-goctu.jpg (03.04.2015)
www.img389.imageshack.usiamele1ku0.jpg (03.04.2015)
www.galeri.milliyet.com.tr2009417Kameraya_takilan_yankesiciler19.jpg (03.04.2015)
www.mages.google.com.trimgresimgurl=httpimggaleri.hurriyet.com.trLiveImages%255C... (03.04.2015)
www.aypost.comimagesnews5808.jpg (03.04.2015)
www.vehicle-tracking.comvehicle-trackingwp-contentuploads200909car-thief.jpg (03.04.2015)
www.img227.imageshack.usidsc0209oi1.jpg (03.04.2015)
www.yusuftur_hackerhttpimg.blogcu.comuploadsyusuftur_hacker.jpg (03.04.2015)
www.gaxxi.comfotoritimfotoritimgorseldosya1170872271kentsely.jpg (03.04.2015)

www.mekong.netrandomguatemalahighresguatemala_1992_street_children_pcd15.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotosmzffer1473675210sizeso (03.04.2015)
www.images.google.com.trimgresimgurl (03.04.2015)
www.nimg.sulekha.comOthersoriginal700india-asia-poverty-2009-8-26-8-43-29.jpg (03.04.2015)
www.komikaze.netsitebocugukarikaturler798456_412_05.jpg (03.04.2015)
www.genderandhealth.caenmodulespovertyimageContentJBUHX86N.jpg (03.04.2015)
www.ankarahaber.comimagesnews18549.jpg (03.04.2015)
www.img45.imageshack.usimg451233amcavf5.jpg (03.04.2015)
www.galeri.milliyet.com.tr2008626Dunyanin_en_kalabalik_sehirleri40.jpg (03.04.2015)
www.hataykentgazetesi.comhaberresim180120081.jpg (03.04.2015)
www.turkolmak.orgimagesstorieshong_kong_bouluyor.jpg (03.04.2015)
www.mimdap.orgwwp-contentuploads200812kirlihava1.jpg (03.04.2015)
www.cevreci.files.wordpress.com200912sukirliligi1.jpg (03.04.2015)
www.aksam.com.trimages20090619holi_i.jpg (03.04.2015)
www.cumhuriyet.com.trmedya.phpmn=39623 (03.04.2015)
www.haber3.comimagesgallery92162.jpg (03.04.2015)
www.madziowatatuestertam.blox.plresourcewojna.jpg (03.04.2015)
www.blogs.reuters.comfaithworldfiles200812nyc-sept-11.jpg (03.04.2015)
www.1.bp.blogspot.com_3pnSCCHUmdASyBLxy9a58DUcs400siddet_icerikli _oyunlar.jpg (03.04.2015)
www.maxicep.comhaber-kosesisavas-ve-cocuk-186971.html (03.04.2015)
www.tomdiaz.files.wordpress.com200909madrid-bombing-large-01.jpg (03.04.2015)
www.flickr.comphotosslovensko2878945152sizeso (03.04.2015)
www.amasyaobesis.comhaberler1gures.jpg (03.04.2015)
www.adventures.cagasnetstaticwhitewater_raftingimageswhitewater_rafting_fraser_river.jpg (03.04.2015)
www.milliyet.com.trcontentgaleritamsayfa2005ineniyilerifoto428.jpg (03.04.2015)
www.resimcity.comrcr-parasutle-atlama-946.html (03.04.2015)
www.yeniresim.comdatamedia1306ayyildizli_taraftarlar.jpg (03.04.2015)
www.imgtr.fotokritik.comphotoslowres0080084180aa6d0f232e88ce6fff4ea5de4b06fef.jpg (03.04.2015)
www.hurdogan.comimg22073.jpg (03.04.2015)
www.s2.imgimg.deuploads08a6381c64jpg.jpg (03.04.2015)
www.huceste.comodevresimsokakc.jpg (03.04.2015)
www.unicef.orgturkeysy19imgcp40a.jpg (03.04.2015)
www.geldik.comresim-galerisi4349-kimsesizler-kimsesiz-cocuklar-sokak-cocuklari.html (03.04.2015)
www.img337.imageshack.usiresim200801272028472ba4.jpg (03.04.2015)
www.images.beyazgazete.comhaberresimsiddet-goren-kadinlara-egitim-verildi.jpg (03.04.2015)
www.arsiv.kazete.com.trsayilar200763img_anasayfamax11_jpg%5B2%5D.jpg (03.04.2015)
www.bhim.hacettepe.edu.trbasinimagessiddet2_2304.gif (03.04.2015)
www.img.blogcu.comuploadstulaybilgin_siddet_3.jpg (03.04.2015)
www.img507.imageshack.usisiddetesonsmallbc1.jpg (03.04.2015)
www.ksgm.gov.trtdvawistatistikler.htm (03.04.2015)
www.oznursevener.comresimtv.jpg (03.04.2015)
www.radikal.com.tr150x11320080612fft16_mf15797.Jpeg (03.04.2015)
www.webhiperaktif.files.wordpress.com200806bilgkullanicisi.jpg (03.04.2015)
www.istanbultimes.com.trnews_images229200495.jpg (03.04.2015)
www.fenomenkomikler.bloggum.comyazilartagtelevizyon (03.04.2015)
www.img442.imageshack.usiserdem8ge4.jpg (03.04.2015)
www.goldenkariyer.netportalimagesstoriesucak.jpg (03.04.2015)
www.komikbisey.comyimageserdil_yasarogluerdilyasaroglu597147.jpg (03.04.2015)
www.netkeyfim.comwp-contentuploads200903giybet.jpg (03.04.2015)

www.filmafis.comcarpisma-film-afisi.html (03.04.2015)
www.turkey.orgwp-contentuploads201504tr_kisi_basi_gelir_2002-2014.jpg (30.06.2016)
www.globalpse.orgwp-contentuploads201504global-grafik-1.jpg (30.06.2016)
http://www.aljazeera.com.tr/sites/default/files/styles/aljazeera_article_main_image/public/2016/12/06/secim%20AA%20arsiv_0.jpg?itok=HC2wVbeE (23.08.2017)
http://i.internethaber.com/files/2016/8/20/1708499/1708499_0_1471645694pqwUB.jpg (23.08.2017)
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/july-242014-istanbulturkey-textile-very-important-300629945 (23.07.2018)
http://www.siber.pol.tr/Sayfalar/Brosur.aspx (23.07.2018)
http://www.siber.pol.tr/Sayfalar/Brosur.aspx (23.07.2018)
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/handsome-travel-man-using-pc-sitting-431947195?src=bbcnR8Q84xt-Yv9AQgAEYQA-3-4 (31.07.2018)
http://dergipark.gov.tr/download/article-file/31453 sayfa 363 (11.10.2018)